

**T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
EKOTURİZM REHBERLİĞİ ANABİLİM DALI
EKOTURİZM REHBERLİĞİ BİLİM DALI**

**EGE BÖLGESİ'NDEKİ MİLLÎ PARKLARIN
EKOTURİZM POTANSİYELİNİN ARAŞTIRILMASI**

Mehtap OK

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**DANIŞMAN:
Doç. Dr. Abdurrahman DİNÇ**

KONYA-2023



T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Bilimsel Etik Sayfası



Öğrencinin	Adı Soyadı	Mehtap OK		
	Numarası	20812601002		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Ekoturizm Rehberliği Anabilim Dalı		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans	X	
		Doktora		
Tezin Adı	Ege Bölgesi'ndeki Millî Parkların Ekoturizm Potansiyelinin Araştırılması			

Bu tezin hazırlanmasında bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

Mehtap OK



ÖZET

Öğrencinin	Adı Soyadı	Mehtap OK		
	Numarası	20812601002		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Ekoturizm Rehberliği		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans	X	
		Doktora		
	Tez Danışmanı	Doç. Dr. Abdurrahman DİNÇ		
	Tezin Adı	Ege Bölgesi'ndeki Millî Parkların Ekoturizm Potansiyelinin Araştırılması		

Zorlaşan hayat şartları insanların dinlenme ihtiyaçlarını artırmaktadır. Deniz, kum, güneş turizmi mevsimsel bir özelliğe sahip olduğundan, insanlar bu ihtiyaçlarını giderebilmek için farklı turizm türlerinin arayışı içine girmektedir. Millî parklar bu ihtiyacı karşılama potansiyeline sahip olan alanlardır. Ancak, millî parklar aynı zamanda korunan alanlardır. Bundan dolayı dinlenme ihtiyacı karşılanırken millî parklara zarar vermemek gerekmektedir. Bu noktada, temel felsefesi “doğada ayak izinden başka bir şey bırakmamak” olan “ekoturizm” akla gelmektedir. Millî parklarda tahribata sebep olmamak için, yapılabilecek en uygun turizm şekli “ekoturizm”dir. Bu çalışmada Ege Bölgesi’nde yer alan millî parkların ekoturizm potansiyellerinin ortaya konulması amaçlanmıştır. Ekoturizm ve millî parklar ile ilgili yayınlar ve çalışmalar, bu konularla ilgili haberler, elektronik kaynaklar ve web siteleri, kanun ve yönetmelikler incelenmiştir. Ege Bölgesi’nde yer alan millî parklar araştırılmıştır. Bu millî parkların mevcut rekreasyon faaliyetleri, bu alanlarda bulunan kaynak değerler ve doğal güzellikler incelenmiş ve değerlendirilmiştir. Millî parkların bulunduğu alanların coğrafi özellikleri, tarihî ve kültürel gelişimi üzerine incelemeler yapılmıştır. Öte yandan, bu millî parkların sahip oldukları ekoturizm potansiyeli ve yapılabilecek faaliyetler irdelenmiştir. Millî parklar yerinde gözlemlenmiştir. Doğa Koruma ve Millî Parklar Bölge Müdürlükleri, Şeflikleri ve millî parkların ziyaretçi merkezleri ziyaret edilmiş ve yetkili kişilerle görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Çalışmada kullanılan fotoğrafların büyük çoğunluğu yazar tarafından çekilmiştir. Millî parklarda çeşitli rekreasyon faaliyetleri yapılmasına rağmen, bazı parklarda potansiyelin altında kaldığı sonucuna varılmıştır. Bu rekreasyon faaliyetlerinden bazılarının ise parkların korunması ve sürdürülebilirliği açısından tehlikeli olabileceği düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Ekoturizm, Millî Parklar, Ege Bölgesi



ABSTRACT

Author's	Name and Surname	Mehtap OK		
	Student Number	20812601002		
	Department	Ecotourism Guidance		
	Study Programme	Master's Degree (M.A.)	X	
		Doctoral Degree (Ph.D.)		
	Supervisor	Assoc. Prof. Dr. Abdurrahman DİNÇ		
	Title of the Thesis/Dissertation	A Research on the Ecotourism Potential of the National Parks in Aegean Region		

Difficult living conditions increase people's need for rest. Since sea, sand, sun tourism has a seasonal feature, people look for different types of tourism in order to meet their resting needs. National parks are the areas that have the potential to meet this need. However, national parks are protected areas. Therefore, while meeting the need of rest, it is necessary not to damage the national parks. At this point, "ecotourism", whose basic philosophy is "to leave nothing but a footprint in nature", comes to mind. In order not to cause destruction in national parks, the most appropriate form of tourism is "ecotourism". In the study, the relationship between ecotourism and national parks in the Aegean Region was tried to be revealed. Current publications and studies on ecotourism and national parks, news, electronic resources and websites, laws and regulations related to these issues were examined. The national parks located in the Aegean Region were investigated. The recreational activities, the resource values and natural beauties in these national parks were studied and evaluated. Observation was made on the geographical features, historical and cultural development of the national park areas. On the other hand, the ecotourism potential of these national parks and the activities that can be done were scrutinized. The national parks were observed in situ. Regional Directorates of Nature Conservation and National Parks, Chiefdoms and interpretive centers of the national parks were visited and interviews were conducted with authorized persons. Most of the photographs used in this study were taken by the author. Although various recreational activities have been carried out in these national parks, it has been concluded that some of the parks remain below the potential. It is thought that some of those recreational activities may be harmful for the protection and sustainability of the parks.

Keywords: Ecotourism, National Parks, The Aegean Region

ÖN SÖZ

Tez çalışmasının hazırlık aşamasında bireysel olarak yaptığım Ege Bölgesi Millî Parkları gezisinde, Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nden aldığım araştırma iznini kullandım. Ancak bazı aşamalarda bu izin yeterli görülmemiş ve gezi esnasında, ziyarete kapalı alanlara girişim mümkün olmamıştır. Ayrıca, Ege Bölgesi Millî Parklarına gerçekleştirdiğim geziden kısa süre önce Marmaris'te çıkmış olan yangın sebebiyle, Marmaris'in bazı noktalarına erişimim mümkün olmamıştır. Diğer yandan Ege Bölgesi'nde bulunan millî parklara ancak bir kez ziyaretim mümkün olmuştur.

Millî park alanlarına yaptığım gezinin yanı sıra Doğa Koruma ve Millî Parklar Bölge Müdürlükleri'ne, şefliklerine ve ziyaretçi merkezlerine de ziyarette bulundum. Ziyarette bulunduğum tüm kurumlara, bu ziyaretlerim sırasında benimle görüşme ve bana bilgi verme nezaketini gösteren tüm yetkili kişilere teşekkürü borç bilirim.

Tez çalışmam öncesinde ve esnasında, derin bilgisi ve tecrübesi ile bana ı ışık tutan ve desteğini esirgemeyen tez danışmanım sayın Doç. Dr. Abdurrahman Dinç'e saygı ve minnetlerimi sunarım. Tezimin her aşamasında bilgisini, desteğini ve emeğini esirgememiş olan kıymetli arkadaşım Doç. Dr. Yunus Topsakal'a şükranlarımı bildiririm. Çalışmamı yürüttüğüm T.C. Necmettin Erbakan Üniversitesi'ne, değerli hocalarıma, çalışmam esnasında bana gerekli izni ve desteği sağlayan Sosyal Bilimler Enstitüsü'ne ve enstitü sekreteri sayın Ali Yıldırım'a teşekkür ederim. Meşakkatli tez sürecinde bana destek olan başta annem Zöhre Ok'a, evlatlarım Halil Utku ve Deniz Demirtaş'a, tüm yakınlarıma ve dostlarıma minnettarım.

Mehtap OK

İÇİNDEKİLER

Ön Söz.....	i
Tablolar Listesi	iv
Şekiller Listesi	vi
Fotoğraflar Listesi.....	vii
Simgeler ve Kısaltmalar Dizini.....	xi

Giriş.....	1
-------------------	----------

BİRİNCİ BÖLÜM KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE

1.1 Ekoturizm.....	4
1.1.1 Ekoturizm ve Özellikleri.....	4
1.1.2 Ekoturizm Türleri.....	7
1.1.3 Sürdürülebilir Turizm ve Alternatif Turizm Kavramları	8
1.1.4 Ekoturizm Avantajları ve Dezavantajları.....	9
1.1.5 Dünyada ve Türkiye’de Ekoturizm.....	11
1.2. Millî Parklar.....	12
1.2.1 Millî Park Kavramı	12
1.2.2 Millî Parkların Özellikleri.....	14
1.2.3 Millî Parklarda Ekoturizm	15
1.2.4 Dünyada ve Türkiye’de Millî Parklar	16
1.3. Ege Bölgesi ve Millî Parkları.....	18
1.3.1 Ege Bölgesi ve Özellikleri	18
1.3.2 Ege Bölgesi’nde Bulunan Millî Parkların Tanıtılması.....	19
1.3.2.1 Afyon Başkomutan Tarihî Millî Parkı	19
1.3.2.2 Aydın-Kuşadası Dilek yarımadası Büyük Menderes Deltası Millî Parkı	22
1.3.2.3 Denizli Honaz Dağı Millî Parkı	25
1.3.2.4 Manisa Spil Dağı Millî Parkı	27
1.3.2.5 Muğla-Fethiye Saklıkent Millî Parkı.....	29
1.3.2.6 Muğla-Marmaris Millî Parkı	31

İKİNCİ BÖLÜM ARAŞTIRMA YÖNTEMİ

2.1 Araştırmanın Konusu.....	33
2.2 Araştırmanın Amacı ve Önemi	34
2.3 Araştırmanın Modeli.....	34
2.4 Evren ve Örneklem	42
2.5 Veri Toplama Araçları	43
2.6 Veri Analizi.....	43
2.7 Araştırmanın Sınırlılıkları.....	43

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM BULGULAR

3.1. Afyon Başkomutan Tarihî Millî Parkı ve Ekoturizm Potansiyeli.....	44
3.2. Aydın-Kuşadası Dilek Yarımadası Büyük Menderes Deltası Millî Parkı ve Ekoturizm Potansiyeli.....	64
3.3. Denizli Honaz Dağı Millî Parkı ve Ekoturizm Potansiyeli.....	90
3.4. Manisa Spil Dağı Millî Parkı ve Ekoturizm Potansiyeli.....	110
3.5. Muğla-Fethiye Saklıkent Millî Parkı ve Ekoturizm Potansiyeli.....	137
3.6. Muğla-Marmaris Millî Parkı ve Ekoturizm Potansiyeli	149
3.7. Bulguların Değerlendirilmesi	168
3.7.1 Afyon Başkomutan Tarihî Millî Parkı Millî Parklar Ekoturizm Kriterleri Tespit Anketi Sonuçlarının Değerlendirilmesi	170
3.7.2 Aydın-Kuşadası Dilek Yarımadası Büyük Menderes Deltası Millî Parkı Millî Parklar Ekoturizm Kriterleri Tespit Anketi Sonuçlarının Değerlendirilmesi.....	171
3.7.3 Denizli Honaz Dağı Millî Parkı Millî Parklar Ekoturizm Kriterleri Tespit Anketi Sonuçlarının Değerlendirilmesi	171
3.7.4 Manisa Spil Dağı Millî Parkı Millî Parklar Ekoturizm Kriterleri Tespit Anketi Sonuçlarının Değerlendirilmesi	173
3.7.5 Muğla-Fethiye Saklıkent Millî Parkı Millî Parklar Ekoturizm Kriterleri Tespit Anketi Sonuçlarının Değerlendirilmesi	174
3.7.6 Muğla-Marmaris Millî Parkı Millî Parklar Ekoturizm Kriterleri Tespit Anketi Sonuçlarının Değerlendirilmesi	174
Sonuç ve Öneriler	176
Kaynakça	180
Ek-1: Araştırma İzni	192
Ek-2: Katılımcılar Listesi.....	193

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1.1 Türkiye’deki korumalı bölgeler.....	15
Tablo 1.2 Türkiye’deki Millî Parklar.....	16
Tablo 1.3 Ege Bölgesindeki Millî Parkların 2022 yılı giriş ücret tarifesi.....	32
Tablo 2.1 Millî parklar ekoturizm kriterleri tespit anketi	35
Tablo 2.2 Millî parklar ekoturizm kriterleri coğrafi özellikler	35
Tablo 2.3 Millî parklar ekoturizm kriterleri ekoturizm değeri	36
Tablo 2.4 Millî parklar ekoturizm kriterleri sosyal-ekonomik yapı	37
Tablo 2.5 Millî parklar ekoturizm kriterleri rekreatif kolaylıklar ve doğa sporları.....	38
Tablo 2.6 Millî parklar ekoturizm kriterleri ulaşılabilirlik ve ziyaretçi potansiyeli ...	38
Tablo 2.7 Millî parklar ekoturizm kriterleri sürdürülebilir bölgesel ekonomik büyüme.	39
Tablo 2.8 Bilgi edinmeye yönelik faaliyetler	40
Tablo 2.9 Doğa sporlarına yönelik faaliyetler	41
Tablo 2.10 Dinlenmeye yönelik faaliyetler	41
Tablo 2.11 Eğlenmeye yönelik faaliyetler	42
Tablo 3.1 Afyon Başkomutan Tarihî Millî Parkı ekoturizm kriterleri tespit anketi ...	59
Tablo 3.2 Afyon Başkomutan Tarihî Millî Parkı coğrafi özellikler	59
Tablo 3.3 Afyon Başkomutan Tarihî Millî Parkı ekoturizm değeri	60
Tablo 3.4 Afyon Başkomutan Tarihî Millî Parkı sosyal-ekonomik yapı	61
Tablo 3.5 Afyon Başkomutan Tarihî Millî Parkı rekreatif kolaylıklar doğa sporları.	61
Tablo 3.6 Afyon Başkomutan Tarihî Millî Parkı ulaşılabilirlik ziyaretçi potansiyeli.....	62
Tablo 3.7 Afyon Başkomutan Tarihî Millî Parkı sürdürülebilir bölgesel ekonomik büyüme.....	62
Tablo 3.8 Aydın Kuşadası Dilek Yarımadası Büyük Menderes Deltası Millî Parkı ekoturizm kriterleri tespit anketi.....	85
Tablo 3.9 Aydın Kuşadası Dilek Yarımadası Büyük Menderes Deltası Millî Parkı coğrafi özellikler	86
Tablo 3.10 Aydın Kuşadası Dilek Yarımadası Büyük Menderes Deltası Millî Parkı ekoturizm değeri	86
Tablo 3.11 Aydın Kuşadası Dilek Yarımadası Büyük Menderes Deltası Millî Parkı sosyal-ekonomik yapı	87
Tablo 3.12 Aydın Kuşadası Dilek Yarımadası Büyük Menderes Deltası Millî Parkı rekreatif kolaylıklar doğa sporları.....	88
Tablo 3.13 Aydın Kuşadası Dilek Yarımadası Büyük Menderes Deltası Millî Parkı ulaşılabilirlik ziyaretçi potansiyeli	88
Tablo 3.14 Aydın Kuşadası Dilek Yarımadası Büyük Menderes Deltası Millî Parkı sürdürülebilir bölgesel ekonomik büyüme	88
Tablo 3.15 Denizli Honaz Dağı Millî Parkı ekoturizm kriterleri tespit anketi	106
Tablo 3.16 Denizli Honaz Dağı Millî Parkı coğrafi özellikler	106
Tablo 3.17 Denizli Honaz Dağı Millî Parkı ekoturizm değeri	106
Tablo 3.18 Denizli Honaz Dağı Millî Parkı sosyal-ekonomik yapı	107
Tablo 3.19 Denizli Honaz Dağı Millî Parkı rekreatif kolaylıklar doğa sporları.....	108
Tablo 3.20 Denizli Honaz Dağı Millî Parkı ulaşılabilirlik ziyaretçi potansiyeli	108
Tablo 3.21 Denizli Honaz Dağı Millî Parkı sürdürülebilir bölgesel ekonomik büyüme....	109
Tablo 3.22 Manisa Spil Dağı Millî Parkı ekoturizm kriterleri tespit anketi	133
Tablo 3.23 Manisa Spil Dağı Millî Parkı coğrafi özellikler	133

Tablo 3.24 Manisa Spil Dağı Millî Parkı ekoturizm değeri	134
Tablo 3.25 Manisa Spil Dağı Millî Parkı sosyal-ekonomik yapı	135
Tablo 3.26 Manisa Spil Dağı Millî Parkı rekreatif kolaylıklar doğa sporları.....	135
Tablo 3.27 Manisa Spil Dağı Millî Parkı ulaşılabilirlik ziyaretçi potansiyeli	136
Tablo 3.28 Manisa Spil Dağı Millî Parkı sürdürülebilir bölgesel ekonomik büyüme...	136
Tablo 3.29 Muğla Fethiye Saklıkent Millî Parkı ekoturizm kriterleri tespit anketi .	145
Tablo 3.30 Muğla Fethiye Saklıkent Millî Parkı coğrafi özellikler.....	145
Tablo 3.31 Muğla Fethiye Saklıkent Millî Parkı ekoturizm değeri.....	146
Tablo 3.32 Muğla Fethiye Saklıkent Millî Parkı sosyal-ekonomik yapı.....	147
Tablo 3.33 Muğla Fethiye Saklıkent Millî Parkı rekreatif kolaylıklar doğa sporları	147
Tablo 3.34 Muğla Fethiye Millî Parkı Saklıkent ulaşılabilirlik ziyaretçi potansiyeli.	148
Tablo 3.35 Muğla Fethiye Millî Parkı Saklıkent sürdürülebilir bölgesel ekonomik büyüme.....	148
Tablo 3.36 Muğla Marmaris Millî Parkı ekoturizm kriterleri tespit anketi	164
Tablo 3.37 Muğla Marmaris Millî Parkı coğrafi özellikler	164
Tablo 3.38 Muğla Marmaris Millî Parkı ekoturizm değeri	164
Tablo 3.39 Muğla Marmaris Millî Parkı sosyal-ekonomik yapı	165
Tablo 3.40 Muğla Marmaris Millî Parkı rekreatif kolaylıklar doğa sporları.....	166
Tablo 3.41 Muğla Marmaris Millî Parkı ulaşılabilirlik ziyaretçi potansiyeli	166
Tablo 3.42 Muğla Marmaris Millî Parkı sürdürülebilir bölgesel ekonomik büyüme ...	167
Tablo 3.43 Bilgi edinmeye yönelik faaliyetler sonuçları.....	168
Tablo 3.44 Doğa sporlarına yönelik faaliyetler sonuçları.....	169
Tablo 3.45 Dinlenmeye yönelik faaliyetler sonuçları.....	170
Tablo 3.46 Eğlenmeye yönelik faaliyetler sonuçları	170

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1.1 Türkiye’de bulunan millî parklar haritası.....	17
Şekil 1.2 Ege bölgesi iller haritası	18
Şekil 1.3 Ege bölgesi turizm haritası	19
Şekil 1.4 Ege bölgesi fizikî haritası	19
Şekil 1.5 Afyonkarahisar konum haritası	20
Şekil 1.6 Başkomutan Tarihî Millî Parkı konum haritası	21
Şekil 1.7 Aydın konum haritası	22
Şekil 1.8 Dilek Yarımadası Büyük Menderes Millî Parkı konum haritası	23
Şekil 1.9 Denizli konum haritası.....	25
Şekil 1.10 Honaz Dağı Millî Parkı konum haritası.....	26
Şekil 1.11 Manisa konum haritası.....	27
Şekil 1.12 Spil Dağı Millî Parkı konum haritası.....	27
Şekil 1.13 Muğla konum haritası.....	29
Şekil 1.14 Saklıkent Millî Parkı konum haritası.....	30
Şekil 1.15 Muğla konum haritası.....	31
Şekil 1.16 Marmaris Millî Parkı konum haritası	32

FOTOĞRAFLAR LİSTESİ

Fotoğraf 3.1 Afyon Başkomutan Tarihî Millî Parkı Tabelaları	44
Fotoğraf 3.2 Afyon Başkomutan Tarihî Millî Parkı: Kocatepe ve Dumlupınar Bölümü..	45
Fotoğraf 3.3 Kocatepe Anıtı, Kitabesi ve Çevresi	48
Fotoğraf 3.4 Yüzbaşı Agâh Efendi Şehitliği.....	49
Fotoğraf 3.5 Büyük Taarruz Şehitliği ve Başkomutan Mustafa Kemal Anıtı	49
Fotoğraf 3.6 Albay Reşat Çiğiltepe Şehitliği.....	50
Fotoğraf 3.7 Anıtkaya Şehitliği	50
Fotoğraf 3.8 Çalışlar Şehitliği.....	50
Fotoğraf 3.9 Akdeğirmen Şehitliği-Şehit Mezar Örnekleri	51
Fotoğraf 3.10 Giresunlular Şehitliği	51
Fotoğraf 3.11 Zafertepe-Çalköy Zafer Anıtı.....	52
Fotoğraf 3.12 Yüzbaşı Şekip Efendi Şehitliği	52
Fotoğraf 3.13 Şehit Mehmetçik Sancaktar Anıtı	52
Fotoğraf 3.14 Üç Komutan Anıtı	53
Fotoğraf 3.15 Zafertepe-Çalköy Kırık Kağrı ve Üç Komutan Anıtı.....	53
Fotoğraf 3.16 Büyük Aslıhanlar Şehitliği.....	54
Fotoğraf 3.17 Milas Anıtı	54
Fotoğraf 3.18 Şehit Baba-Oğul Anıtı.....	54
Fotoğraf 3.19 İlk Hedef Anıtı	55
Fotoğraf 3.20 Yıldırım Kemal Şehitliği.....	55
Fotoğraf 3.21 Zafer Müzesi	56
Fotoğraf 3.22 Şuhut Atatürk Evi (Büyük Taarruz Karargâhı)	56
Fotoğraf 3.23 Dumlupınar Müzesi ve Atatürk Evi	57
Fotoğraf 3.24 Millî Park Kırsalındaki Arı Kovanları	57
Fotoğraf 3.25 Millî Parkta Bulunan Rekreasyon Alanları.....	59
Fotoğraf 3.26 Dilek Yarımadası Büyük Menderes Deltası Millî Parkı Giriş Kapısı..	64
Fotoğraf 3.27 Dilek Yarımadası Büyük Menderes Deltası Millî Parkı Haritası	64
Fotoğraf 3.28 Dilek Yarımadası-Büyük Menderes Deltası Millî Park Müdürlüğü'nden Ege Denizi Görüntüsü.....	65
Fotoğraf 3.29 Büyük Menderes Deltası'nda yer alan Müze ve Ziyaretçi Merkezi Yol Ayrımı.....	65
Fotoğraf 3.30 Kanyon Girişi Tabelası	67
Fotoğraf 3.31 Karina (Karine)	67
Fotoğraf 3.32 Dilek Yarımadası Koyları Tabelaları.....	67
Fotoğraf 3.33 Zeus Mağarası	68
Fotoğraf 3.34 Lagünler	68
Fotoğraf 3.35 Koruma Altındaki Türlerin Bulunduğu Ziyarete Kapalı Bölge Giriş Kapısı	69
Fotoğraf 3.36 Millî Parkta Bulunan Kuş Türleri Hakkında Bilgilendirme Tabelaları	70
Fotoğraf 3.37 Priene Antik Kenti	71
Fotoğraf 3.38 Milet Antik Kenti (Uzaktan Görüntü)	72
Fotoğraf 3.39 Eski Doğanbey	72
Fotoğraf 3.40 Eski Doğanbey'de Bulunan Bazı İşletmeler	73
Fotoğraf 3.41 Karina (Dil Gölü)	74
Fotoğraf 3.42 Karina'da Bulunan Restoranlar.....	74

Fotoğraf 3.43 Yıkık Haldeki Bir Gümrük Binası	75
Fotoğraf 3.44 Karina'da Bulunan Kuş Gözlem Kulesi.....	75
Fotoğraf 3.45 Dilek Yarımadası Büyük Menderes Deltası Millî Parkı'nda Bulunan Kuş Gözlem Kuleleri ve Seyir Teraslarından Görüntüler	76
Fotoğraf 3.46 Millî Park Yürüyüş Yollarından Görüntüler	77
Fotoğraf 3.47 Günübirlik Kullanım Alanlarında Bulunan Yön Tabelaları	79
Fotoğraf 3.48 Günübirlik Kullanım Alanlarından Görüntüler.....	79
Fotoğraf 3.49 Günübirlik Kullanım Alanlarında Bulunan Bir Otopark Görseli.....	80
Fotoğraf 3.50 Günübirlik Kullanım Alanlarında Bulunan Bir Çocuk Oyun Alanı	80
Fotoğraf 3.51 Günübirlik Kullanım Alanlarında Bulunan Umumi Tuvalet, Çeşme, Mescit ve Duş Görselleri	81
Fotoğraf 3.52 Piknik Alanına Gelen Yaban Domuzları	81
Fotoğraf 3.53 Koylara İnen Yaban Domuzları	82
Fotoğraf 3.54 Büyük Menderes Deltası Bölümü Ziyaretçi Merkezi (Tanıtım Merkezi) Müze Kafe Tabelası	82
Fotoğraf 3.55 Büyük Menderes Deltası Bölümü Ziyaretçi Merkezi Çeşitli Hayvan İskelet Örnekleri	83
Fotoğraf 3.56 Tahnit Örnekleri.....	84
Fotoğraf 3.57 Millî Parkta Bulunan Endemik Türlerin Ziyaretçi Merkezinde Yer Alan Tanıtım Örnekleri	84
Fotoğraf 3.58 Ziyaretçi Merkezinde Sergilenen Millî Parktan Görüntüler	85
Fotoğraf 3.59 Ziyaretçi Merkezinde Sergilenen Bir Amfora	85
Fotoğraf 3.60 Honaz Dağı'nın Doğa Koruma ve Millî Parklar Şefliği Ziyaretçi Merkezinden Görüntüsü	90
Fotoğraf 3.61 Honaz Dağı Millî Parkı Tabelası	90
Fotoğraf 3.62 Honaz Dağı Millî Parkı'ndan Görüntüler	91
Fotoğraf 3.63 Denizli Honaz Dağı Millî Parkı Ziyaretçi Merkezi	92
Fotoğraf 3.64 Denizli Honaz Dağı Millî Parkı Ziyaretçi Merkezi	93
Fotoğraf 3.65 Honaz Dağı Millî Parkı Ovacık Mahallesi Girişi.....	94
Fotoğraf 3.66 Honaz Dağı Millî Parkı Cankurtaran Mahallesi Girişi	94
Fotoğraf 3.67 Honaz Dağı Millî Parkı Endemik Türleri	95
Fotoğraf 3.68 Anaküre Çiçeği (<i>Globularia Anatolica</i>) ve Dağ Çiçeği (<i>Tanacetum Cadmeum</i>)	95
Fotoğraf 3.69 Honaz Pisik Otu (<i>Nepeta Cadmea Boiss</i>) ve Hanım Çiğdemi (<i>Crocus Baytopiorum</i>)	96
Fotoğraf 3.70 Altın Sığırkuyruğu (<i>Verbascum Chrysorrhacos Boiss</i>) ve Tel Balıkcak (<i>Lamium Microphyllum Boiss</i>)	96
Fotoğraf 3.71 Delik Mercan (<i>Origanum Hypericifolium</i>) ve Kaya Şalbası (<i>Salvia Cadmica Boiss. Var. Cadmica</i>)	97
Fotoğraf 3.72 Kalartopu (<i>Marrubium Rotundifolium Boiss</i>) ve Hanım Çiğdemi (<i>Crocus Baytopiorum</i>)	97
Fotoğraf 3.73 Ziyaretçi Merkezinde Sergilenen Ağaç Dalı Örnekleri	98
Fotoğraf 3.74 Ağaç Kurbağası (<i>Hyla Orientalis</i>)	98
Fotoğraf 3.75 Toros Kertenkelesi (<i>Anatoloiacerta Danfordi</i>)	99
Fotoğraf 3.76 İri Yeşil Kertenkele (<i>Lacerta Trilineta</i>)	99
Fotoğraf 3.77 Kör Kertenkele (<i>Blanus Strauchi</i>) ve Uysal Yılan (<i>Girenis Modestus</i>) .	100

Fotoğraf 3.78 Dikenli Keler (<i>Stellogama Stellio</i>) ve Sarı Kertenkele (<i>Eumeces Schneiderii</i>)	100
Fotoğraf 3.79 Tıknaz Kertenkele (<i>Trachylepis Aurata</i>)	101
Fotoğraf 3.80 Honaz Dağı Millî Parkı Ziyaretçi Merkezinde Sergilenen Trofe ve Tahnitlerden Örnekler.....	101
Fotoğraf 3.81 Yürüyüş Parkurları Rota Bilgileri	102
Fotoğraf 3.82 Sportif Faaliyetlerde Dikkat Edilecekler Uyarı Levhası.....	102
Fotoğraf 3.83 Tehlike Uyarı Tabelası.....	103
Fotoğraf 3.84 Honaz Dağı Millî Parkı Piknik Alanları	104
Fotoğraf 3.85 Colossae Antik Kenti	105
Fotoğraf 3.86 Honaz Dağı Millî Park Alanında Bulunan Bungalov Evler.....	105
Fotoğraf 3.87 Spil Dağı Millî Parkı Giriş Kapıları.....	110
Fotoğraf 3.88 Spil Dağı Millî Parkı Yerleşim Planı	111
Fotoğraf 3.89 Manisa Spil Dağı Millî Parkı Doğa Görselleri.....	111
Fotoğraf 3.90 Nurkadın Mağarası.....	113
Fotoğraf 3.91 Paşaini Mağarası	113
Fotoğraf 3.92 Sülüklü Göl	114
Fotoğraf 3.93 Manisa Spil Dağı Millî Parkı Göleti	114
Fotoğraf 3.94 Manisa Lalesi Tanıtım Görselleri	115
Fotoğraf 3.95 Manisa Lalesi Doğal Yetiştirme Alanı Levhası.....	116
Fotoğraf 3.96 Ot ve Bitki Toplama Yasağı Uyarı Levhası.....	116
Fotoğraf 3.97 Yılkılar ve Tanıtım Görselleri.....	117
Fotoğraf 3.98 Sülüklü Göl Civarında Yılkılar	117
Fotoğraf 3.99 Kızıl Geyikler.....	117
Fotoğraf 3.100 Proje Fizibilitesinin Hazırlanmasına Dair Levha.....	118
Fotoğraf 3.101 Çocuk Oyun Alanları	120
Fotoğraf 3.102 Piknik Alanları	120
Fotoğraf 3.103 Spil Dağı Camii.....	120
Fotoğraf 3.104 Atalanı Mevkii'nde Bulunan Tesis ve İşletmeleri Gösteren Yön Tabelaları	121
Fotoğraf 3.105 Günöbirlik Kullanım Alanlarında Bulunan Yürüyüş Yolları	121
Fotoğraf 3.106 Orman Köşkleri.....	121
Fotoğraf 3.107 Karakaya Seyir Terası	122
Fotoğraf 3.108 Manisa Tarzanı Seyir Terası	122
Fotoğraf 3.109 Manisa Seyir Yeri	122
Fotoğraf 3.110 İzmir Körfezi Seyir Yeri	123
Fotoğraf 3.111 Yaban Hayatı Gözleme Kulesi.....	123
Fotoğraf 3.112 Yangın Gözleme Kulesi Levhası	123
Fotoğraf 3.113 Spil Dağı Millî Parkı İdare, Ziyaretçi ve Tanıtım Merkezi.....	124
Fotoğraf 3.114 Spil Dağı Millî Tanıtım Alanı	124
Fotoğraf 3.115 Millî Park Tanıtım Alanında Bulunan Yürüyüş Yolları Bilgilendirme Levhası.....	125
Fotoğraf 3.116 Manisa'da Yaşamış Şehzadeler Bilgilendirme Levhası.....	126
Fotoğraf 3.117 Manisa Kalesi.....	126
Fotoğraf 3.118 Kybele Rölyefi	127
Fotoğraf 3.119 Niobe (Ağlayan Kaya)	127
Fotoğraf 3.120 Pelops Tahtı.....	128

Fotoğraf 3.121 Tantalos Kalesi Sarnıcı ve Merdivenleri.....	128
Fotoğraf 3.122 Manisa Tarzanı Tanıtım Levhası (Manisa Tarzanı Seyir Terası) ...	128
Fotoğraf 3.123 Karalamos'un Mezarı (Akpınar Kaya Mezarı)	129
Fotoğraf 3.124 Yarıkkaya Kanyonu Tırmanış Aktivitesi	130
Fotoğraf 3.125 Yamaç Paraşütü Pisti Levhası.....	131
Fotoğraf 3.126 Sultan Yaylası Yön Tabelası.....	131
Fotoğraf 3.127 Spil Dağı Millî Parkı Muhtelif Uyarı Levhaları.....	132
Fotoğraf 3.128 Spil Dağı Millî Parkı Bilgilendirme Levhası	132
Fotoğraf 3.129 Spil Dağı Millî Parkı Yön Tabelaları	133
Fotoğraf 3.130 Saklıkent Millî Parkı Kanyon Girişi	138
Fotoğraf 3.131 Saklıkent Kanyonu Ahşap Yürüyüş Parkuru Başlangıcı ve Üzeri...	139
Fotoğraf 3.132 Saklıkent Kanyonu Ahşap Yürüyüş Parkuru Bitişi ve Sonrası.....	139
Fotoğraf 3.133 Saklıkent Kanyonu Otoparkı.....	140
Fotoğraf 3.134 Saklıkent Kanyon Girişi.....	140
Fotoğraf 3.135 Saklıkent Kanyonu Rafting Alanı	141
Fotoğraf 3.136 Saklıkent Kanyonu Alishveriş Alanları	141
Fotoğraf 3.137 Saklıkent Kanyonu Yeme-İçme Alanları.....	142
Fotoğraf 3.138 Saklıkent Kanyonu'nda Yer Alan Tesisler (Umumi Tuvalet, Mescit, Soyunma Kabini, Çocuk Oyun Alanı, Otopark)	142
Fotoğraf 3.139 Saklıkent Kanyonu İçerisinde Bulunan Çeşitli Su Kaynakları	143
Fotoğraf 3.140 Marmaris Millî Parkı-Girişi Yasaklanan Alanlar.....	150
Fotoğraf 3.141 Millî Park Girişlerinin Yasaklanmasına Dair İlân	150
Fotoğraf 3.142 Günnücek Orman Parkı Göleti.....	151
Fotoğraf 3.143 Balan Dağı.....	151
Fotoğraf 3.144 Keçi Adası.....	152
Fotoğraf 3.145 Cennet Adası ve Bedir Adası	152
Fotoğraf 3.146 Marmaris Millî Parkı Adaları.....	152
Fotoğraf 3.147 Nimara Mağara	153
Fotoğraf 3.148 Cennet Adası'ndan Görüntüler	153
Fotoğraf 3.149 Fosforlu Mağara	153
Fotoğraf 3.150 İçmeler Kanyonu.....	154
Fotoğraf 3.151 Sığıla Ağacı.....	154
Fotoğraf 3.152 Marmaris Millî Parkı'ndan Fauna Örnekleri	155
Fotoğraf 3.153 Amos Harabeleri	156
Fotoğraf 3.154 Physkos Antik Kenti	156
Fotoğraf 3.155 Marmaris Millî Parkı Tabiat Eğitim Merkezi	157
Fotoğraf 3.156 Tabiat Eğitim Merkezi'ne Eğitim Almak İçin Gelen Okul Grupları ...	158
Fotoğraf 3.157 Marmaris-Muğla Karayolu Üzerindeki Seyir Terası	158
Fotoğraf 3.158 Günnücek Orman Parkı'nda Bulunan Yürüyüş Parkurları	159
Fotoğraf 3.159 Günnücek Orman Parkı'nda Bulunan Yaban Hayatı Gözlem Alanı....	160
Fotoğraf 3.160 Adaağzı Günöbirlik Kullanım Alanı.....	161
Fotoğraf 3.161 Günnücek Orman Parkı Günöbirlik Kullanım Alanları	162
Fotoğraf 3.162 Millî Park Alanında Yer Alan Bilgilendirme ve Uyarı Levhaları ...	163

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

ABD: Amerika Birleşik Devletleri
 AFYON BTMP: Afyon Başkomutan Tarihî Millî Parkı
 AFAD: Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı
 AKUT: Arama Kurtarma Derneği
 AYDIN KUŞADASI DYBMD: Aydın-Kuşadası Dilek Yarımadası Büyük Menderes Deltası Millî Parkı
 BM: Birleşmiş Milletler
 Cm: Santimetre
 °C: Santigrat Derece
 DENİZLİ HDMP: Denizli Honaz Dağı Millî Parkı
 DKMP: Doğa Koruma ve Millî Parklar Genel Müdürlüğü
 GEKA: Güney Ege Kalkınma Ajansı
 GSTC: Global Sustainable Tourism Council (Küresel Sürdürülebilir Turizm Konseyi)
 Ha: Hektar
 IUCN: Dünya Koruma Birliği
 Km: Kilometre
 m: Metre
 MANİSA SDMP: Manisa Spil Dağı Millî Parkı
 MPEKTA: Millî Parklar Ekoturizm Kriterleri Tespit Anketi
 M.Ö.: Milâttan Önce
 MUĞLA FSMP: Muğla Fethiye Saklıkent Millî Parkı
 MUĞLA MMP: Muğla Marmaris Millî Parkı
 OGM: Orman Genel Müdürlüğü
 T.C.: Türkiye Cumhuriyeti
 TEMA: Türkiye Erozyonla Mücadele, Ağaçlandırma ve Doğal Varlıkları Koruma Vakfı
 TIES: Uluslararası Ekoturizm Topluluğu
 TL: Türk Lirası
 TTS 2023: Türkiye Turizm Stratejisi 2023
 UNWTO: Dünya Turizm Örgütü
 vb.: ve benzeri
 WWF: Doğa İçin Dünya Fonu
 Y.N.: Yazar Notu
 yy.: Yüzyıl

GİRİŞ

Millî parklar kültür ve doğanın kesişim noktalarıdır. Bir ülkenin korunan alanlarının sayısı, o ülkenin kültürel gelişmişliğiyle doğru orantılıdır denilebilir. Dolayısıyla korunan alanların sayısını artırmak, ülke vatandaşlarının bu alanlara olan bakış açısını değiştirecek ve ilgisini, hatta saygısını artıracaktır. Bu alanlarda uygulanacak rekreasyon faaliyetleri de yine alanlarla ilgili merak uyandırmayı sağlayacaktır. Ancak bu noktada dikkat edilmesi gereken temel unsur, bu faaliyetlerin doğal tahribata sebep olmamasıdır. Bu noktada ekoturizm faaliyetlerinin tercih edilmesi, alanın korunmasına olanak sağlayacaktır.

Ekoturizm, ekolojik turizmin kısaltılmış halidir. Doğayı bozmayan ve koruyan bir turizm anlayışını ifade etmektedir (Stone, 2002). Ekoturizm, yerel halkın yaşam kalitesini artırarak, sahip oldukları doğal ve kültürel ortamları korumayı amaçlamıştır. Uluslararası Ekoturizm Topluluğu'na (TIES) göre “ekoturizm” tanımında geçen “sorumlu seyahat” (TIES, 2015) ifadesi, ekoturizmin millî parklar gibi korunan alanlarda elverişli olduğu konusunda ipucu vermektedir. TIES'in “ekoturizm uygulayıcılarının benimsemesi gereken ilkeler” arasında belirttiği “çevresel ve kültürel farkındalık ve saygı oluşturmak” (TIES, 2019) ilkesi de millî parklar ve ekoturizm ilişkisinin olumlu yanlarını doğrular niteliktedir.

İngiltere'deki millî park otoritelerine göre, millî parklarda ekoturizm faaliyetlerinin yapılması, halkın millî parklar ile ilgili düşüncelerini olumlu şekilde etkileyerek, millî parklara olan ilginin artmasını sağlamaktadır (National Parks England, 2013). Avusturalya'nın 2009 tarihli “Ulusal Uzun Vadeli Turizm Stratejisi” raporunda, turizm endüstrisinin temel kaynağının doğal çevre ve zengin biyolojik çeşitlilik ile çarpıcı manzaralara sahip bulunan koruma altındaki millî park alanlarının olduğu belirtilmiştir (Avusturalian Government: Department of Resource, Energy and Tourism, 2009, İstanbullu, Çifçi, & Atsız, 2015).

Dünya Koruma Birliği (IUCN)'ne göre korunan alanlar altı sınıfa ayrılır ve millî parklar bu sınıflar içerisinde ekosistemi koruması ve rekreasyon amacıyla kullanılması açısından önde gelen koruma alanları içerisinde bulunur (Kervankıran & Eryılmaz, 2015). Ekoturizmin “doğada yalnızca ayak izi bırakılarak” yapılan turizm

olması, millî parklarda ekoturizm faaliyetlerinin tercih edilmesi gerektiğinin temel gerekçesi olabilir. Bu durum, yapılan bu çalışmanın temel konusunu oluşturmaktadır. Bu çalışma, millî parklardaki var olan ve potansiyeli bulunan ekoturizm faaliyetlerinin incelenmesi üzerine kurulmuştur. Çalışma alanı, Ege Bölgesi'nde bulunan altı tane millî park olarak belirlenmiştir. Bunlar, Başkomutan Tarihî Millî Parkı (Afyon), Dilek Yarımadası-Büyük Menderes Deltası Millî Parkı (Kuşadası/Aydın), Honaz Dağı Millî Parkı (Denizli), Spil Dağı Millî Parkı (Manisa), Saklıkent Millî Parkı (Fethiye/Muğla) ve Marmaris Millî Parkı (Marmaris/Muğla)'dır. Çalışma alanının bu bölge olarak seçilmesinin temel nedeni, bölgedeki turizm anlayışının çoğunlukla “deniz, kum, güneş” üçgeninde yer alıyor olması ve bu anlayışı değiştirme fikridir. Bölgede gerçekleştirilebilecek farklı turizm faaliyetlerinin de bulunduğu dikkat çekilmek istenmiştir. Ayrıca millî parklarda yapılan ekoturizm faaliyetlerinin yeterliliğinin de sorgulanmasının gerekliliğine inanılmaktadır.

Ekoturizmin diğer turizm türlerine göre daha yeni bir tür olması, insanların taze ilgisinin bulunması, buna bağlı olarak yeni fikirlerin ortaya atılabilmesi, ekoturizmin gelişmesi açısından bir şanstır. Konuyla ilgili güncel kaynaklar bulunabilmesi bir avantajdır ancak bu yenilik, aynı zamanda “ekoturizm” ile ilgili bazı konularda kısıtlı kaynak olması sorununu da beraberinde getirmektedir. Literatür taraması yapıldığında, “ekoturizm” veya “millî parklar” üzerine yazılmış çok sayıda makale, tez ya da kitap olduğu görülmektedir. Ancak Ege Bölgesi'nde bulunan millî parklardaki ekoturizmi bir bütün halinde ele alan bir akademik yayına rastlanmamıştır. Bu yönüyle de yapılan çalışmanın literatüre bir katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Ekoturizmin, son yıllarda hızla artan bir değere sahip olması sebebiyle araştırmacı yazarlarda merak uyandırdığı görülmektedir. Diğer yandan, Türkiye'de ve dünyada korunan alanların ve millî parkların sayısı her geçen gün artmaktadır. 2022 yılında Türkiye'deki millî parklara iki tane yeni eklenmiştir. Derebucak Çamlık Mağaraları Millî Parkı (Konya) ve Abant Gölü Millî Parkı (Bolu) ile birlikte, Türkiye'deki millî park sayısı kırk sekize yükselmiştir. (<https://www.tarimorman.gov.tr>, 2022)

Millî parklar ve ekoturizm ile ilgili konulara artan ilginin oluşu ve çalışma alanı olan Ege Bölgesi'nde bulunan millî parklardaki ekoturizmi bütünüyle inceleyen bir

akademik yayının bulunmaması bu çalışmanın gerekliliğini göstermektedir. Yapılan çalışma ile bu eksikliğin giderilmesi hedeflenmekte, millî parklar ve ekoturizm konularında literatüre bir katkı yapmak amaçlanmaktadır. Dahası, Ege Bölgesi'ne de farklı bir turizm bakış açısı ile bakılmasını sağlamak da bu çalışmanın amaçları arasında sayılabilir. Çünkü Ege Bölgesi ve turizm denilince genellikle akla gelen, kıyı şeridinde yapılan “deniz, kum, güneş” turizmidir. Bu algıyı değiştirmek çalışmanın amaçlarından biridir. Çevreye duyarlı ve doğa dostu tesislerin varlığı, ekoturizm açısından büyük önem taşımaktadır. Türkiye’de sayıları her geçen gün artan çevreye duyarlı tesislerin sayısı, 2021 sonu itibariyle 450 olup, bunların 46 tanesi Muğla’da, 5 tanesi Aydın’da ve 2 tanesi de Denizli’de bulunmaktadır (T.C. Güney Ege Kalkınma Ajansı (GEKA), 2022). Bu da Ege Bölge’sinin ekoturizm açısından kıymetini vurgulayan bir durumdur.

Yapılan çalışmada Ege Bölgesi’ndeki millî parklarda bulunan mevcut ekoturizm faaliyetleri araştırılmış ve yerinde incelenmiştir. Bölgedeki millî parkların, yapılmakta ise, var olan ekoturizm faaliyetleri dışında başka ekoturizm faaliyetlerinin yapılma potansiyeline sahip olup olmadıkları ya da hangi faaliyetlere potansiyelin bulunduğu araştırılmıştır.

Çalışmanın gerçekleştirilmesi esnasında yerinde gözlem yapılmaya özen gösterilmiştir. Yerinde gözlem esnasında çeşitli güçlüklerle karşılaşıldığı olmuştur. Bunlardan en önemlisi yaz döneminde meydana gelen orman yangınları sebebiyle özellikle Marmaris Millî Parkı’nda büyük bir bölümün ziyarete kapatılmasıdır. Kapatılan bu bölgeleri ziyaret edebilmek için Necmettin Erbakan Üniversitesi Rektörlüğü tarafından, Doğa Koruma ve Millî Parklar Genel Müdürlüğü’nden (DKMP) önceden alınmış özel izin talep edildiğinden, bu bölgelerin ziyareti mümkün olmamıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde ekoturizm kavramı, ekoturizmin özellikleri, ekoturizm türleri, dünyada ve Türkiye’de ekoturizm konuları, millî parklar, Ege bölgesi ve millî parkları literatür çerçevesinde ele alınmıştır.

1.1 Ekoturizm

1.1.1 Ekoturizm ve Özellikleri

Turizm, “bir yerin tarihini, doğal güzelliklerini görmek, bunları tanımak yanında, eğlenmek ve dinlenmek için yapılan gezi” şeklinde tanımlanırken, ekoturizm ise doğa temellidir (Tapur, Aladağ, Bozyiğit, & Kaya, 2021).

Ekoturizm, “yeryüzünün doğal kaynaklarının sürdürülebilirliğini sağlayan, bunun yanı sıra yerel halkların ekonomik kalkınmasına destek olurken, sosyal ve kültürel bütünlüklerini koruyup gözeten bir yaklaşım ya da tavır” olarak tanımlanmaktadır (Ekoturizm Derneği, 2007). Başka bir ifade ile ekoturizm çevresel, ekonomik ve sosyal ilişkiler bütünüdür (Kılıç & Kurnaz, 2010). Doğal çevre ile turizm faaliyetini birbirine yakınlaştıran, çevrenin olumsuz etkilenmesi konusunda sorumluluk duygusu ile hareket etme esasına dayalı bir sosyokültürel faaliyet olan ekoturizm, genellikle gelir seviyesi üst düzeyde olan insanlar ve orta sınıf tüketiciler tarafından talep edilmekte ve aynı zamanda insanların bakış açısını, beğenisini geliştirerek, eğitim olanağı sağlamaktadır (Keçili, 2018).

Ekoturizm kavramı, ilk kez Hector Ceballos-Lascurain tarafından 1983 yılında kullanılmıştır (Korkmaz & Tolunay, 2002). Sonraki dönemlerde ekoturizm, tanımı, amacı ve sonuçları ile çokça tartışılan bir konu haline gelmiştir (Cater & Lowman, 1994; Orams, 1995; Blamey, 1997; Priskin, 2003; Aliasghari Khabbazi & Yazgan, 2019). Ekoturizmin tanımları arasında dikkat çekenlerden biri, Doğa İçin Dünya Fonu’nun (WWF) yaptığı tanımdır ve buna göre ekoturizm, “vahşi doğa çevresinde doğal çevreye en az etkide bulunan ve bu sırada yerel topluluklara ekonomik fayda sağlayan turizm türü”dür (Yücel, 2002). Ekoturizmin ilkeleri, Weaver’in ekoturizmi “sürdürülebilir turizmin alt kümesi” (Weaver, 2000) olarak adlandırmasıyla

sürdürülebilirlik ilkeleriyle giderek daha fazla özdeşleşmeye başlamıştır (Chuamuangphan, 2009).

Ekoturizm, sahip olduğu özellikleri ve sunduğu aktivitelerle kültür turizmi, eğitim turizmi, bilimsel turizm, macera turizmi, kırsal turizm ve tarımsal turizm gibi çeşitli turizm türleriyle iç içe geçmiş bir modeldir (Wearing & Neil, 2009)

Ekoturizm ağırlıklı olarak doğal alanları ve kırsal unsurları ilgilendiren bir turizm türü olsa da kentsel ekoturizm anlayışı da son yıllarda gündeme gelen bir kavramdır. 2004 yılında “Urban Ecotourism Conference” (Kentsel Ekoturizm Konferansı) isimli konferansta kentsel ekoturizm “şehirlerin korunmasına yönelik faaliyetleri ve şehirlere yapılan doğa seyahatleri” olarak tanımlanmıştır (International Urban Ecotourism Conference, 2004).

Dünya Turizm Örgütü’nün (UNWTO) “ekoturizm” tanımında belirttiği “ekoturizmin özellikleri” şu şekildedir:

1. Ekoturizm, turistlerin temel motivasyonunun doğayı ve doğal alanlarda hâkim olan geleneksel kültürleri gözlemlemek ve takdir etmek olduğu doğa temelli tüm turizm türlerini kapsamaktadır.
2. Eğitici ve yorumlayıcı özelliklere sahiptir.
3. Küçük gruplar halinde ya da bireysel olarak yapılabilir. Paydaşları yerel organizasyonlardır.
4. Doğal ve sosyo-kültürel çevre üzerindeki olumsuz etkileri en aza indirmektedir.
5. Ekoturizm, doğal alanların bakımını ve korunmasını şu yollarla desteklemektedir:
 - Ev sahibi topluluklar, kuruluşlar ve yetkililer için ekonomik faydalar sağlayarak doğal alanların korunmasını amaçlamaktadır.
 - Yerel topluluklar için alternatif istihdam ve gelir fırsatları sağlamak suretiyle, yerel toplulukları doğayı korumaya teşvik etmektedir.
 - Çeşitli eğitimler ve tanıtımlar yaparak hem yerel halkta hem de turistlerde doğal ve kültürel varlıkların korunmasına yönelik farkındalığı artırmaya çalışmaktadır (UNWTO, 2002).

Bu özellikler, ekoturizmin doğal alanların korunmasında doğru bir tercih olduğunu vurgulamaktadır. Doğayı tahrip etmeden, diğer bir tabirle “doğada yalnızca ayak izi bırakılarak” yapılan turizm olması itibarıyla millî parklarda ekoturizm faaliyetlerinin tercih edilmesi doğal ve yerinde bir karardır.

Wallace ve Pierce (1996) çalışmalarında, bir turizm faaliyetinin ekoturizm olarak kabul edilebilmesi için altı temel ilkeyi kapsıyor olması gerektiğini vurgulamışlardır. Bu ilkeler şu şekilde sıralanabilir:

- Turizm faaliyetlerinin çevre ve yöre halkı üzerindeki negatif etkisinin en aza indirilmesi,
- Yerin doğal ve kültürel sisteminin farkındalığının sağlanması ve bu sistemleri etkileyen ziyaretçilerin ilgisinin artırılması,
- Yasal olarak korunan ve diğer doğal alanların yönetimine ve korunmasına katkı sağlanması,
- Turizm yoğunluğunun ve türünün belirlenmesi sürecine yöre halkının erken ve uzun dönemli katılımının artırılması,
- Yereldeki çiftçilik ve balıkçılık benzeri sosyal ve ekonomik uygulamaları ortadan kaldırmadan yöre halkını ekonomik ve diğer yararlarına yönlendirilmesi,
- Diğer insanların merak ederek görmek için geldikleri şeyler hakkında daha fazla öğrenmek, doğal alanları ziyaret etmek ve yararlanmak için yöre halkına ve doğa turizmi çalışanlarına özel fırsatlar sağlanmasıdır (Wallace & Pierce, 1996).

Ekoturizm, turizmde kullanılan araçlar (bisiklet, balon, rafting, at), gidilen yerin doğası (dağ, yayla, mağara), yapılan etkinliğin özelliği (akarsu, av, bilim, trekking) gibi kıstaslara göre gruplandırılmaktadır (Türk & Tokmak, 2017).

Ekoturizm kavramı, sürdürülebilir gelişmenin turizm bileşeninde büyük katkı sağlama ve kitlesel turizmin olumsuz etkilerini nötralize etme potansiyelinin yüksek olması sebebiyle, Birleşmiş Milletler tarafından da desteklenmiş, 2002 yılı “Uluslararası Ekoturizm Yılı” ilan edilmiştir (T.C. Güney Ege Kalkınma Ajansı (GEKA), 2022).

Ekoturizm, ortaya çıktığı 1980'lerden ve küresel öneme kavuştuğu 1990'lardan beri ivme kazanarak gelişmiş ve pandemi öncesi dönemde 181,1 milyar dolar büyüklüğe kadar ulaşmıştır (T.C. Güney Ege Kalkınma Ajansı (GEKA), 2022).

1.1.2 Ekoturizm Türleri

Ekoturizm etkinlikleri için doğal ve kültürel olmak üzere iki çekim kaynağı bulunmaktadır (Türker & Çetinkaya, 2009):

- Doğal kaynaklar: Topografya (dağlar, kanyonlar, plajlar, mağaralar, volkanlar, fosil alanları), iklim (ısı, yağış, gün ışığı), hidroloji (göller, nehirler, şelaleler, sıcak sular), yaban hayatı (memeliler, kuşlar, böcekler), vejetasyon (ormanlar, meralar),
- Kültürel kaynaklar ise tarih, gastronomi, arkeolojik kalıntı ve eserler, folklor, yöresel festivaller, yöresel mimari olarak sıralanabilir.

Bir bölgenin ekoturizm potansiyeli bu kaynakların yoğunluğuna göre değişiklik göstermektedir. Her geçen gün yeni ekoturizm türleri listeye eklenmekle birlikte, başlıca ekoturizm etkinlikleri şunlardır:

- *Yayla turizmi
- *Kuş gözlemciliği (ornitoloji)
- *Foto safari
- *Yaban hayatı gözlemciliği
- *Sportif olta balıkçılığı
- *Bisiklet turizmi
- *Balon turizmi
- *Sualtı dalış
- *Tarım ve çiftlik turizmi
- *Av turizmi
- *Botanik turizm
- *Kamp karavan turizmi

*Mağara turizmi

*Dağ-doğa yürüyüşü (trekking)

*Dağcılık

*Akarsu sporları (kano-rafting)

*Yamaç paraşütü

*Atlı doğa yürüyüşü (Türk & Tokmak, 2017).

1.1.3 Sürdürülebilir Turizm ve Alternatif Turizm Kavramları

Genel bir kavram olarak kullanılan sürdürülebilir turizmin, turistlerin, turizm endüstrisinin, çevrenin ve ev sahibi toplulukların ihtiyaçlarını karşılayan ve ekonomik, sosyal ve çevresel etkileri tam olarak dikkate alan turizm faaliyetleri olduğu söylenebilir (Dilaver, 2017). Kavram olarak son 20-30 yıldır kullanılan “sürdürülebilirlik” ile gelecek kuşakların ihtiyaçlarını karşılamaları engellenmeksizin, güncel kuşakların ihtiyaçlarının karşılanması ifade edilmektedir (Çeşmeci & Kırıcı Tekeli, 2018)

Küresel Sürdürülebilir Turizm Konseyi’ne (GSTC) göre, sürdürülebilir turizm, belirli bir turizm türüne atıfta bulunmaz, tüm turizm türlerinin etkilerine yönelik bir hedeftir. Her tür turizm sürdürülebilir olmalıdır (GSTC, 2022).

5-16 Haziran 1972 tarihleri arasında, Stockholm’de gerçekleştirilen Birleşmiş Milletler (BM) İnsan Çevresi Konferansında (Stockholm Konferansı), sosyo-ekonomik yapıları ve gelişme düzeyleri farklı olan birçok ülke, “çevre” konusunda ilk defa bir araya gelmiş, konferans sonunda, “BM İnsan Çevresi Bildirisi” kabul edilmiş ve 5 Haziran tarihi “Dünya Çevre Günü” olarak ilan edilmiştir. “Sürdürülebilir Kalkınma” kavramı ise ilk kez, 1987 yılında Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu’nca hazırlanan Brundtland Raporu’nda "bugünün gereksinimlerini, gelecek kuşakların gereksinimlerini karşılama yeteneğinden ödün vermeden karşılayan kalkınma" olarak tanımlanmıştır (TC Dışişleri Bakanlığı "Sürdürülebilir Kalkınma", 2022).

Türkiye Turizm Stratejisi 2023’te (bundan sonra “TTS 2023” olarak anılacaktır) sürdürülebilirliğe önem verilmekte ve bölge halkının ve kuruluşlarının

bilinçlendirilmesinin önemine ve yöreye özgü çok çeşitli turizm imkânlarının yaratılabileceğine değinilmektedir. Ayrıca “bölgeler arasındaki gelişme farklılıklarının giderilerek sürdürülebilir kalkınma hedefine katkıda bulunulması” ifadesi de stratejinin vizyonunda yer almaktadır (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2007).

Korunan alanlar, turizmin gelişimini çevresel açıdan kontrol etmek ve turistlerin ziyaret ettikleri yörelerin sosyo-ekonomik yapısına olan katkıda bulunmak gibi sebeplerle sürdürülebilir turizm açısından önemlidir (Oliveira, 2005).

Dünya’da genel olarak turizm eğilimlerinin gitgide değiştiği bir gerçektir. Bu değişime ve gelişime bağlı olarak klasik turizme alternatif türler ortaya atılmaya başlanmıştır. Alternatif turizm, kıyı kesimlerde yoğunlaşan deniz-kum-güneş turizminin yarattığı olumsuz etkileri azaltmak ve klasik dinlenme turizmi dışında farklı talepleri karşılamak amacıyla ortaya çıkmıştır (Akoğlan Kozak & Bahçe, 2012). Cevdet Avcıkurt ve Necdet Hacıoğlu “Turistik Ürün Çeşitlendirilmesi” adlı kitaplarında, alternatif turizmi “turizm ürününün çeşitlendirilmesi” olarak adlandırmaktadırlar (Avcıkurt & Hacıoğlu, 2008).

Türkiye, pek çok destinasyonu “turizm” denilince akla gelen bir ülkedir. Ancak tüm dünyada turizmi olumsuz etkileyen Covid-19 pandemisinden Türkiye de etkilenmiştir. 2022 yılında UNWTO tarafından yayınlanan verilerde, Türkiye’nin 2022 yılının ilk 5-7 ayında pandemi öncesi hareketliliği yakaladığı ifade edilmektedir (UNWTO, 2022). Alternatif turizm türlerinin yaygınlaşmasının da hareketlilikteki bu artışta rolü olduğu düşünülmelidir.

TTS 2023’te ekoturizm alternatif turizm türlerinden biri olarak görülmektedir. TTS 2023’teki Turizm Çeşitlendirilmesi Stratejisi bölümünde “alternatif turizm türlerinden öncelikli olarak sağlık turizmi ve termal turizm, kış turizmi, golf turizmi, deniz turizmi, ekoturizm ve yayla turizmi, kongre ve fuar turizminin geliştirilmesi” ifadesi yer almaktadır (Türkiye Turizm Stratejisi 2023, 2007).

1.1.4 Ekoturizmin Avantajları ve Dezavantajları

Ekoturizmin en önemli avantajının, doğayı korumayı hedeflemesi olduğu söylenebilir. Son zamanlarda ekoturizmin sıkça rastlanan “doğaya yalnızca ayak izini

bırak” (Kasalak & Bahtiyar, 2017) ilkesi, aslında en önemli avantajını da vurgulamaktadır.

Ekoturizmin avantajlarından bir diğeri sürdürülebilir olmasıdır. Ayrıca, yerel halka ekonomik katkı sağlayan, sosyal ve kültürel değerleri koruyan bir özelliğe de sahiptir (Tapur, Aladağ, Bozyiğit, & Kaya, 2021).

Ekoturizm, konusu ve alanı itibariyle, diğer kitle turizmi türlerinden farklı olarak, her yerde yapılabilir. Bu yönüyle ekoturizme ulaşmak daha kolaydır. Maddî olanaklar açısından düşünüldüğünde ise, ekoturizmin daha geniş bir kitleye hitap edebileceği söylenebilir. Günümüz ekonomik şartları düşünüldüğünde, ülkenin iç kesimlerinde yaşayan insanların, örneğin deniz turizmine ulaşmaları son derece masraflı olabilecekken, yaşadıkları bölgenin yakınında ulaşabilecekleri ekoturizm kaynakları daha ekonomik olacaktır.

Ekoturizmin doğayı koruma esasına dayanan anlayışı, bölge halkının geleneksel üretim biçimlerinin, bölgeye gelen mevsimlik işçilerin üretim biçimlerinden kaynaklı yozlaşmaya başlama ihtimali ve zamanla yanlış alan kullanımları sonucu, tehlike altına girebilir (Ünal Ankaya, Yazıcı, Balık, & Aslan, 2018). Bu da ekoturizmin dezavantajı olarak ifade edilebilir.

Arı (2009) çalışmasında çalışma evrenini örnek göstererek, ekoturizmin yerel halka ekonomik katkı sağlama amacının yerine getirilmediğini savunmuştur. Arı (2009), bölgedeki yerel işletmelerin çoğunun dışarıdan gelip, hobi olarak bu işi yapan yatırımcılara ait olduğunu, yapılan ekoturizmin buradaki yerel halka hiçbir katkısının bulunmadığını belirtmiştir. Ekoturizm yaygınlaştıkça, pek çok bölgede böyle şartların söz konusu olabileceği düşünülebilir. Bu durum için ekoturizmin dezavantajı denemez ama bunun bir uygulama engeli olduğu söylenebilir.

Ekoturizmin en büyük dezavantajlarından birini eğitimsiz ekoturistler oluşturabilmektedir. Her ne kadar ekoturistlerin yüksek oranda eğitimli insanlardan oluştuğu ortaya konulmuş olsa da (Kasalak & Bahtiyar, 2017), yeterli çevre eğitimi ve bilinci olmayan bir turistin çevreye vereceği zarar kaçınılmaz olacaktır (Koday & Kaymaz, 2017).

1.1.5 Dünya’da ve Türkiye’de Ekoturizm

Dünyada ve Türkiye’de, politik, ekonomik ve teknolojik olarak gelişme gösteren turizm sektörü, özellikle son yıllarda önemli endüstri kollarından biri olarak kabul edilmektedir. Dünyada ve Türkiye’de etkin olarak yapılan kitle turizmi, doğal kaynakların yanlış kullanımı, doğal alanların tahrip edilmesi, kültürel mirasa yeterince sahip çıkılmayışı gibi sebeplerle yerini alternatif turizme bırakmaktadır. Ekoturizm, doğaya dönük ve tüm yıl boyunca yapılabilecek faaliyetleri içerdiğinden, özellikle yaz aylarında gündeme daha fazla gelen kitle turizmine karşı gelmektedir (Ünal Ankaya, Yazıcı, Balık, & Aslan, 2018).

Dünyada ve Türkiye’de millî parkların sürdürülebilir turizm açısından ele alındığı pek çok araştırma bulunmaktadır. Örneğin, İran’da yapılmış olan bir çalışmada, Tandooreh Millî Parkı’nın yüksek bir ekoturizm potansiyeline sahip olduğu, ancak yeterli altyapının olmadığı ve tanıtım eksiklerinin olduğu tespit edilmiştir (Sayyed, Mansoori, & Jaybhave, 2013)

ABD’deki millî parkları ziyaret edenlerin sayısı yılda 600 milyon civarındadır. Ülkedeki millî parklarda, park görevlilerini ekoturizm konusunda eğitmek üzere ve görevlilerin ziyaretçilerle daha verimli iletişim kurabilmeleri için turizm büroları kurulmuştur (Öztürk, 2004).

Tarihi, kültürü ve doğa güzellikleri ile doğa sporları açısından büyük bir potansiyele sahip olan Türkiye, tüm yıl boyunca turizm yapılabilmesi ve böylece daha fazla kazanç elde edilebilmesi sebepleriyle son yıllarda ekoturizmi önemsenmektedir. Türkiye’de ekoturizm başlığı altında, yayla turizmi, bisiklet turları, ornitoloji (kuş gözleme) turizmi, foto safari, akarsu sporları (kano-rafting) agro-turizm (çiftlik turizmi), botanik (bitki inceleme) turizmi, atlı doğa yürüyüşü, kamp-karavan turizmi, mağara turizmi, dağ turizmi ve doğa yürüyüşü, gibi faaliyetler yapılmaktadır (Ünal Ankaya, Yazıcı, Balık, & Aslan, 2018). Türkiye, iki gen merkezi ve üç biyo-coğrafik bölgeyi barındırmasıyla, biyoçeşitlilik bakımından, Güney Afrika Cumhuriyeti’nden sonra dünyanın en zengin ikinci ülkesidir. Flora ve fauna tür sayısı bakımından da Avrupa Birliği’ne üye bütün ülkelere denk, hatta fauna tür sayısında daha fazla

olmakla, bir kıta özelliği göstermektedir (Doğa Koruma ve Millî Parklar Genel Müdürlüğü, 2011).

Dünyadaki ilk ekoturizm faaliyet örneğinin çiftçilerin Alpler’de turistlere evlerini açmaları olduğu tahmin edilmektedir. Alpler’in doğal güzellikleri bölgeye turistleri çeken bir faktördür. Dünyada ekoturizmin en çok yapıldığı ülkeler arasında Meksika, Costa Rica, Ekvator, Belize, Brezilya, Kenya, Botswana, Nepal, Amerika, Tayland, Kanada, Yeni Zelanda ve Avustralya sayılabilir. Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Örgütü’nün kayıtlarına göre Güney Afrika’yı 1990 yılında yaklaşık 1 milyon doğa ziyaretçisi ziyaret etmiş iken 2005 yılına gelindiğinde bu rakam 7 milyonu aşmıştır (Altun İpek).

Birçok ülke, ulusal turizm planları içinde ekoturizm stratejilerine yer verirken, aynı zamanda ekoturizmi geliştirme projelerini de yürürlüğe koymaktadır. Örneğin, Brezilya turizm yatırımlarını 200 milyon dolara çıkarmak amacıyla “Amazon’da Ekoturizmi Geliştirme Programı” başlatmıştır (Kasalak, 2015).

1.2 Millî Parklar

Araştırmanın bu kısmında “millî park” kavramı genel olarak incelenmiştir ve millî parklar hakkındaki yayınlar taranarak, “millî park nedir, özellikleri nelerdir, millî parklar ve ekoturizm ilişkisi nedir?” sorularının cevapları aranmış, elde edilen veriler paylaşılmıştır. Daha sonra Türkiye’deki ve Ege Bölgesindeki millî parklar hakkındaki yayınlar taranarak ilgili verilere yer verilmiştir.

1.2.1 Millî Park Kavramı

Millî parklar doğa ile kültürün kesiştiği noktalardır. 2873 sayılı Millî Parklar Kanunu’nun 2. maddesinde “millî park” tanımı şu şekildedir: “(a) Bilimsel ve estetik bakımdan, millî ve milletlerarası ender bulunan tabii ve kültürel kaynak değerleri ile koruma, dinlenme ve turizm alanlarına sahip tabiat parçalarıdır” (Resmî Gazete, 18132, 1983).

Millî parklar hareketi 1872’de Yellowstone Millî Parkı’nın (Amerika Birleşik Devletleri (ABD)) belirlenmesi ile başlar ve toplumun çeşitli kesimlerinde bir çevre bilincini beraberinde getirir (Dangi, 2010). Avrupa’daki ilk millî park, 1909 yılında İsveç’te ilan edilmiştir (Doğru & Aydın, 2019).

Başlangıçta “millî park” düşüncesi, yerel halkı, kültürü veya yaban hayatı korumayı amaçlamamış, sadece şelale, gayzerler veya kaplıcalar gibi doğal kaynakların korunmasını hedeflemiştir (Dinç & Yılmaz, 2020). Zaman içerisinde millî park fikri gelişerek, doğal kaynakların korunmasından başka, sürdürülebilir turizm özellikleri ile birlikte turizmin sosyoekonomik hedeflerini de benimsemiştir (Puhakka & Saarinen, 2013).

Türkiye'de millî park kavramı ise ilk kez Selahattin İnal tarafından gündeme getirilmiş, “doğa koruma alanlarının millî park statüsü taşıması gerektiği ve doğal güzellik ile turistik potansiyel kıstaslarına göre belirlenmesi gerektiği” savunulmuştur (Ayanoglu, 1995).

2873 sayılı Millî Parklar Kanunu’nun 2. maddesinde millî parkların haricinde diğer alanlar ise şu şekilde tanımlanmıştır:

b) Tabiat parkları; bitki örtüsü ve yaban hayatı özelliğine sahip, manzara bütünlüğü içinde halkın dinlenme ve eğlenmesine uygun tabiat parçalarını,

c) Tabiat anıtı; tabiat ve tabiat olaylarının meydana getirdiği özelliklere ve bilimsel değere sahip ve millî park esasları dahilinde korunan tabiat parçalarını,

d) Tabiatı koruma alanı; bilim ve eğitim bakımından önem taşıyan nadir, tehlikeye maruz veya kaybolmaya yüz tutmuş ekosistemler, türler ve tabii olayların meydana getirdiği seçkin örnekleri ihtiva eden ve mutlak korunması gerekli olup sadece bilim ve eğitim amaçlarıyla kullanılmak üzere ayrılmış tabiat parçalarını, ifade eder (Resmî Gazete Tarih : 11/8/1983 Sayı : 18132, 9/8/1983) .

2873 sayılı kanun uyarınca, Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından millî park karakterine sahip olduğu tespit edilen alanlar, Cumhurbaşkanı kararıyla millî park olarak belirlenir. Bununla birlikte millî parkların sınırlarının değiştirilmesi, zaman içinde millî park alanına ilave alanların eklenmesi mümkün olmaktadır (Kaplan, 2021). Örneğin, 1994 yılında, mevcut Dilek Yarımadası Millî Parkı sahasına, Aydın ili sınırları dahilindeki Büyük Menderes Deltası’nın ilave edilerek millî park olarak belirlenmesi söz konusu olmuştur (Resmî Gazete, 08/07/1994).

2873 sayılı kanun yürürlüğe girmeden önce, 6831 sayılı kanunun 25. maddesi hükmü çerçevesinde bir alanın millî park alanı olarak ayrılması söz konusu olabilmekteydi (Kaplan, 2021).

1.2.2 Millî Parkların Özellikleri

Dünya Koruma Birliği'ne (IUCN, 2011) göre bir alanın millî park olabilmesi için üç temel niteliğe sahip olması gerekir:

- I. Alanın doğal, kültürel veya rekreasyonel kaynak değeri açısından az bulunur nitelikte olması gerekir.
- II. Alanın korunmaya ihtiyacı olması gerekir.
- III. Alanın korunmaya uygun, kaynak değerleri tahrip olmamış, yani korunabilir olması gerekir (Altınay & Şahbaz, 2015).

Millî Parklar Yönetmeliği 6. maddeye göre ise,

(A) Millî Park olarak ayrılacak yerlerde:

1- Tabii ve kültürel kaynak değeri ile rekreasyonel potansiyeli, Millî ve milletlerarası seviyede özellik ve önem taşımalıdır.

2- Kaynak değerleri, gelecek nesillerin miras olarak devralacakları ve sahip olmaktan gurur duyacakları seviyede önemli olmalıdır.

3- Kaynak değerleri tahrip olmamış veya teknik ve idari müdahalelerle ıslah edilebilir durumda olmalıdır.

4- Saha büyüklüğü, kaynak değerleri kesafeti yönünden, özel haller ve adalar dışında, en az 1000 hektar olmalı ve bu alan bütünüyle koruma ağırlıklı zonlardan meydana gelmelidir. İdari ve turistik amaçlı geliştirme alanları bu asgari saha büyüklüğünün dışındadır (T.C. Cumhurbaşkanlığı Mevzuat Bilgi Sistemi Resmî Gazete, 1986) .

Millî parkların tespit edilmesinde önemli rol oynayan alanın “millî karaktere sahip olma vasfının” yanında “doğal güzelliklere sahip olma, turistik ve rekreasyonel potansiyel taşıma ve flora ve fauna çeşitliliği” hususlarının da bazı hallerde ön planda olduğu görülmektedir (Kaplan, 2021).

Türkiye’deki tüm korunan alanlara ait veriler Tablo 1.1.’de belirtilmiştir (Vikipedi, 2022).

Tablo 1.1 Türkiye’deki Korumalı Bölgeler

Tür	Sayı	Alan (ha)
Millî parklar	48	884.566
Tabiat parkları	262	106.775
Tabiat koruma alanları	31	46.787
Yaban koruma alanları	85	1.162.788
Tabiat anıtları	113	9.239
Sulak alanlar	95	1.068.697
Toplam	604	2.047.324

Kaynak: Vikipedi, 2022

1.2.3 Millî Parklarda Ekoturizm

Millî parkların var oluş amacının “korunma” olmasının yanı sıra, potansiyel kullanılan alan olma durumu da son derece önemlidir. Millî parkların kaynak değerleri, uygun rekreatif etkinliklere imkân verecek biçimde kullanıma açılmıştır (Şahbaz & Altınay, 2015). Millî Park ve koruma alanlarının kullanıma sunulmasındaki amaçlardan birinin topluma doğada davranış eğitimi ve etiği kazandırarak doğayı tanıtmak, çevre ve doğa koruma bilincini aşılacak olduğu düşünülebilir (Koday & Kaymaz, 2017; Şahbaz & Altınay, 2015).

Millî parklarda ekoturizm kavramı, 1872 yılında Amerika’da Yellowstone Parkı, 1879 yılında Avustralya’da Royal Park ve 1885 yılında Kanada’da Banff Park ve Niagara Şelalesi gibi doğal alanların devlet tarafından “millî park” olarak koruma ve rekreasyon amacıyla tahsis edilmesine kadar dayanmaktadır (Yılmaz, 2008).

Millî park ve yakın çevresinin coğrafi yapısı, bitki örtüsü ve yaban hayatı arasındaki ilişkiler, bunun sonucunda meydana gelen bölgeye has türler, geçmiş dönemlerde yaşamış insanlarla doğanın etkileşimi ve günümüz insanının doğa ile etkileşimi sonucunda yarattığı kültürel farklılıklar disiplinler arası bağlar kurmaktadır. Bu nedenle millî parkları konu alan birçok disiplin söz konusudur (Dikmenli, Öztürk Demirbaş, & Yakar, 2018).

Sağlıksız kentleşme, su kaynaklarının kullanımındaki savurgan tutum, ormansızlaşma, erozyonla kaybolan topraklar ve diğer sorunlar sebebiyle Türkiye’de doğal çevre değerleri her geçen gün bozulmaktadır. Bundan dolayı, doğa koruma alanlarının dünyanın değişen ve gelişen yeni çehresine uyumunu sağlayacak bir

planlama yaklaşımı içinde yeniden ele alınarak korunması gerekmektedir. Dolayısıyla, “Millî Park Uzun Devreli Gelişme Planları (Master Plan)” yapılmaktadır (Demirel, Sarıkoç, Özdemir, & Pirselimoglu, 2005).

1.2.4 Türkiye’deki Millî Parklar

Türkiye’deki ilk millî park, 1958 yılında ilân edilen Yozgat Çamlığı Millî Parkı’dır (Dikmenli, Öztürk Demirbaş, & Yakar, 2018). Son olarak 2022 yılının haziran ayında yapılan güncellemelerle birlikte, şu anda Türkiye’de toplam 48 (kırk sekiz) tane millî park bulunmaktadır. Bu millî parklar ve bulundukları yerler liste halinde Tablo 1.2.’de verilmiştir (T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı DKMP, 2022).

Tablo 1.2 Türkiye’deki Millî Parklar

NO	ADI	İLİ	ALANI (Ha)	TARİHİ
1	Yozgat Çamlığı Millî Parkı	Yozgat	517	5.02.1958
2	Karatepe-Aslantaş Millî Parkı	Osmaniye	4,143	29.05.1958
3	Soğuksu Millî Parkı	Ankara	1,186	19.02.1959
4	Kuş Cenneti Millî Parkı	Balıkesir	17,058	27.07.1959
5	Uludağ Millî Parkı	Bursa	13,024	20.09.1961
6	Yedigöller Millî Parkı	Bolu	1,623	29.04.1965
7	Dilek Yarımadası–Büyük Menderes Deltası Millî Parkı	Aydın	27,598	19.05.1966
8	Spil Dağı Millî Parkı	Manisa	6,801	22.04.1968
9	Kızıldağ Millî Parkı	Isparta	80,200	9.05.1969
10	Güllük Dağı–Termessos Millî Parkı	Antalya	6,700	3.11.1970
11	Kovada Gölü Millî Parkı	Isparta	6,551	3.11.1970
12	Munzur Vadisi Millî Parkı	Tunceli	42,674	21.12.1971
13	Bey Dağları Sahil Millî Parkı	Antalya	31,166	16.03.1972
14	Köprülü Kanyon Millî Parkı	Antalya	47,473	12.12.1973
15	Ilgaz Dağı Millî Parkı	Kastamonu	1,118	2.06.1976
16	Başkomutan Tarihî Millî Parkı	Afyonkarahisar	34,834	8.11.1981
17	Altındere Vadisi Millî Parkı	Trabzon	4,468	9.09.1987
18	Boğazköy–Alacahöyük Millî Parkı	Çorum	2,600	21.09.1988
19	Nemrut Dağı Millî Parkı	Adıyaman	13,827	7.12.1988
20	Beyşehir Gölü Millî Parkı	Konya	82,157	11.01.1993
21	Kazdağı Millî Parkı	Balıkesir	20,935	17.04.1994
22	Altınbeşik Mağarası Millî Parkı	Antalya	1,147	31.08.1994
23	Hatila Vadisi Millî Parkı	Artvin	16,944	31.08.1994
24	Karagöl–Sahara Millî Parkı	Artvin	3,251	31.08.1994
25	Kaçkar Dağları Millî Parkı	Rize	52,970	31.08.1994
26	Aladağlar Millî Parkı	Niğde	55,064	21.04.1995
27	Marmaris Millî Parkı	Muğla	29,206	8.03.1996
28	Saklıkent Millî Parkı	Muğla	1,643	6.06.1996

29	Troya Tarihî Millî Parkı	Çanakkale	13,517	7.11.1996
30	Honaz Dağı Millî Parkı	Denizli	9,429	21.04.1998
31	Küre Dağları Millî Parkı	Kastamonu	37,753	7.07.2000
32	Sarıkamış-Allahuekber Dağları Millî Parkı	Kars	22,520	19.10.2004
33	Ağrı Dağı Millî Parkı	Ağrı	88,015	17.11.2004
34	Gala Gölü Millî Parkı	Edirne	5,923	5.03.2005
35	Sultan Sazlığı Millî Parkı	Kayseri	24,358	17.03.2006
36	Tek Tek Dağları Millî Parkı	Şanlıurfa	19,335	29.05.2007
37	İğneada Longoz Ormanları Millî Parkı	Kırklareli	3,155	13.11.2007
38	Yumurtalık Lagünü Millî Parkı	Adana	16,980	6.12.2008
39	Nene Hatun Tarihî Millî Parkı	Erzurum	387	6.06.2009
40	Sakarya Meydan Muharebesi Tarihî Millî Parkı	Ankara	13,850	8.02.2015
41	Kop Dağı Müdafaası Tarihî Millî Parkı	Bayburt	6,335	15.11.2016
42	Malazgirt Meydan Muharebesi Tarihî Millî Parkı	Muş	238	17.03.2018
43	İstiklal Yolu Tarihî Millî Parkı	Kastamonu	236	2.11.2018
44	Botan Vadisi Millî Parkı	Siirt	11,358	15.08.2019
45	Hakkâri Cilo ve Sat Dağları Millî Parkı	Hakkâri	27,500	26.09.2020
46	Sarıçalı Dağı Millî Parkı	Ankara	1,024	28.10.2021
47	Derebucak Çamlık Mağaraları Millî Parkı	Konya	1,147	7.06.2022
48	Abant Gölü Millî Parkı	Bolu	1,262	10.06.2022

Kaynak: T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı DKMP, 2022

Türkiye’de bulunan millî parkların harita üzerinde gösterimi Şekil 1.1’de verilmiştir.



Şekil 1.1 Türkiye’deki Millî Parklar Haritası¹ (Saygılı, 2021)

¹ <http://cografyaharita.com/haritalarim/4gturkiye-Millî-parklar-haritasi.png> adresinden 2022 yılında alınmıştır. Haritada 45 tane millî parka yer verilmiş olup, Sarıçalı Dağı Millî Parkı (Ankara, 28.10.2021), Derebucak Çamlık Mağaraları Millî Parkı (Konya, 7.06.2022) ve Abant Gölü Millî Parkı (Bolu, 10.06.2022) yer almamaktadır.

Ülkenin millî parkları ve diğer korunan alanları, ekoturizm faaliyetleri için pek çok fırsat ve imkân sağlamaktadır. Örneğin; trekking, yürüyüş, dağ bisikleti, binicilik, kuş ve kelebek gözlemciliği, vahşi yaşamı izleme, dağcılık, kampçılık, piknik, su sporları ve rafting, botanik turları, doğa fotoğrafçılığı, foto safari, bitki gözlemi, doğa eğitimi, kış sporları, tarihi ve kültürel geziler gibi (Kuvan, Yurdakul Erol, & Şahin, 2018).

1.3 Ege Bölgesi ve Millî Parklar

1.3.1 Ege Bölgesi ve Özellikleri

Ege Bölgesi Türkiye'nin yüzölçümü bakımından beşinci büyük bölgesidir. Kuzeyinde Marmara Bölgesi, doğusunda İç Anadolu Bölgesi, güneyinde Akdeniz Bölgesi, batısında ise bölgeye ismini veren Ege Denizi bulunmaktadır (Eliçalışkan, 2021). Ege (Asıl Ege, Kıyı Ege) ve İç Batı Anadolu (İç Ege) olmak üzere iki bölüme ayrılır (Bilgipedia, 2019). Türkiye'nin en uzun kıyı şeridinde sahip bölgesidir (Vikipedi, 2022).

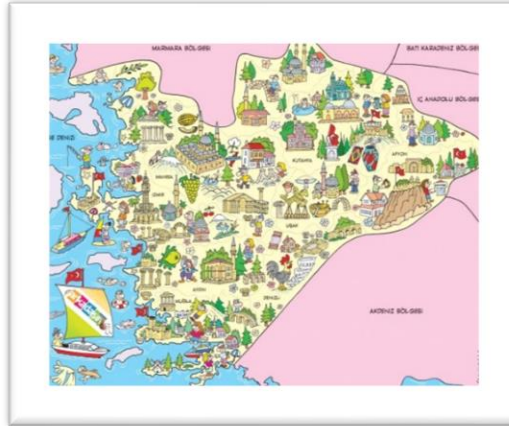
Ege bölgesinin iller haritası Şekil 1.2'de verilmiştir.



Şekil 1.2 Ege Bölgesi İller Haritası (Wikipedia, 2016)

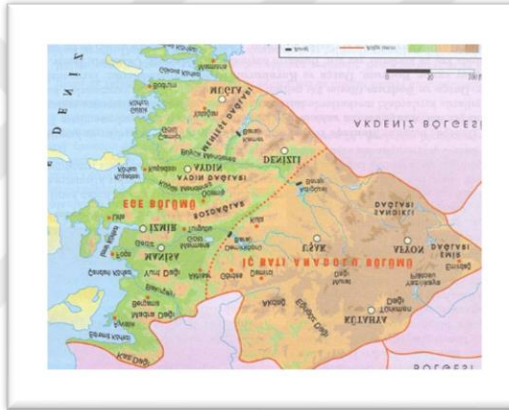
Şekil 1.2'de görüldüğü üzere Ege bölgesinde toplam 8 il bulunmaktadır. Bu iller; İzmir, Aydın, Muğla, Manisa, Uşak, Denizli, Kütahya ve Afyonkarahisar'dır. Ege bölgesinde turizm haritası Şekil 1.3'te verilmiştir.

Şekil 1.3'te görüldüğü üzere Ege bölgesinde çok çeşitli turizm aktiviteleri yapılabilmektedir.



Şekil 1.3 Ege Bölgesi Turizm Haritası (bycografyam.wordpress.com, 2014)

Ege bölgesinin fizikî haritası ise Şekil 1.4'te verilmiştir.



Şekil 1.4 Ege Bölgesi Fizikî Haritası (www.uyduharita.org, 2022)

1.3.2 Ege Bölgesi'nde Bulunan Millî Parkların Tanıtılması

Ege Bölgesi'nde 6 (altı) tane millî park bulunmaktadır. Bu millî parklar, alfabetik sırayla aşağıda tanıtılmıştır.

1.3.2.1 Afyonkarahisar Başkomutan Tarihî Millî Parkı (Afyon BTMP)

Afyonkarahisar, Türkiye'nin coğrafi bölgelerinden üçü üzerinde (Ege, Akdeniz, İç Anadolu) yayılan bir ildir. Afyonkarahisar'ın büyük bir bölümü Ege Bölgesi'nin iç batı kesiminde bulunmaktadır. Önemli merkezleri birbirine bağlayan kara ve demiryolları Afyonkarahisar'dan geçmektedir. Bu özellikleri sebebiyle Afyonkarahisar, yolların kesiştiği, bölgelerin birbirine bağlandığı bir merkez konumundadır. Afyonkarahisar, doğuda Konya, batıda Uşak, kuzeybatıda Kütahya, güneybatıda Denizli, güneyde Burdur, güneydoğuda Isparta ve kuzeyde Eskişehir illeri ile komşudur (Afyonkarahisar Belediyesi, 2022).

Şekil 1.5’te Afyonkarahisar’ın konumunu gösteren harita verilmiştir.



Şekil 1.5 Afyonkarahisar Konum Haritası (Milliyet.com.tr, 2021)

8 Kasım 1981 yılında millî park ilan edilen ve Afyonkarahisar, Kütahya ve Uşak illerinin sınırları içerisinde yer alan Afyon BTMP, “Millî Mücadele” ruhunu da yansıtmısıyla tarihî bir öneme sahiptir (Kurtuluş Günay, 2021). Birbiriyle bağlantısı olmayan Kocatepe ve Dumlupınar adlı iki bölümden oluşur:

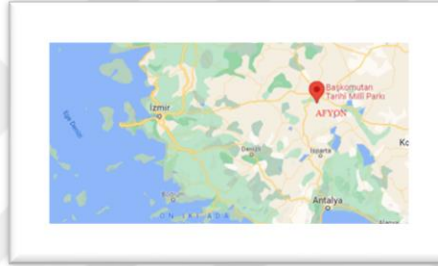
- Kocatepe bölümü Afyonkarahisar’ın güneybatısındaki ünlü Kocatepe Anıtı’nı da içine almaktadır.
- Dumlupınar bölümü Afyonkarahisar’ın Sinanpaşa, Kütahya’nın Altıntaş ve Dumlupınar, Uşak’ın Banaz ilçelerine ait bazı toprakları kapsamaktadır (Ekotaban, 2022).

Kocatepe bölümü toplamda 17.950 hektar alandan oluşmuştur. İçerisinde Kocatepe Anıtı ve Kitabesi, Yüzbaşı Agâh Efendi Şehitliği, Zafer Müzesi, Büyük Taarruz Şehitliği ve Başkomutan Mustafa Kemal Anıtı, Albay Reşat Çiğiltepe Şehitliği, Anıtkaya Şehitliği, Çalışlar Şehitliği, Akdeğirmen Şehitliği, Giresunlular Şehitliği ve Şuhut Atatürk Evi (Büyük Taarruz Karargâhı)’ni barındırmaktadır (T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı Doğa Koruma ve Millî Parklar Genel Müdürlüğü 5. Bölge Müdürlüğü).

Kütahya Dumlupınar bölümü 16.884 hektar alanı kapsamaktadır. İçerisinde Zafertepe-Çalköy Zafer Anıtı, Yüzbaşı Şekip Efendi Şehitliği, Şehit Mehmetçik Sancaktar Anıtı, Üç Komutan Anıtı, Büyük Aslıhanlar Şehitliği, Dumlupınar Şehitliği, Milis Anıtı, Şehit Baba-Oğul Anıtı, İlk Hedef Anıtı, Yıldırım Kemal Şehitliği, Dumlupınar Müzesi ve Atatürk Evi bulunmaktadır (Başkomutan Tarihî Millî Park Müdürlüğü).

Türkiye Cumhuriyeti'nin Kurtuluş Savaşı'nın simgesi olmuş kentlerinden biri olan Afyonkarahisar, büyük zafere ev sahipliği yapmıştır. Büyük Taarruz'un en büyük savaşları Afyonkarahisar ve Kütahya illerinin sınırlarında yapılmıştır. Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün bizzat yönettiği, Büyük Taarruz Savaşında birinci ve ikinci ordu arasında sıkıştırılan düşman birlikleri, Afyonkarahisar sınırları içinde yok edilmişlerdir (T.C. Afyonkarahisar Valiliği, 2022). Mustafa Kemal Atatürk'ün dillere destan olan emri “Ordular, ilk hedefiniz Akdeniz’dir, ileri!”, Dumlupınar bölümünün içindeki Çalköy’de verilmiştir (Kurtuluş Günay, 2021). Afyon BTMP bu sebeple, ülkenin önemli bir kültür turizmi noktasıdır.

Şekil 1.6’da Afyon BTMP konumu verilmiştir.



Şekil 1.6 Başkomutan Tarihi Milli Parkı Konum Haritası
(<https://www.google.com/maps/place>, 2022)

Bir turizm destinasyonu olarak Afyonkarahisar'ın 2000'li yılların başından itibaren “Termal Başkent” olarak bilinmesine ve zaman zaman tanıtma faaliyetlerinde “Frig Vadisi” ne (diğer adıyla Turizm Yolu) yer verilmesine rağmen, ilin gastroturizm, kuş gözlemciliği, kültür turizmi, inanç turizmi, ekoturizm gibi pek çok kaynağa sahip olduğu görülmektedir (Kılıç & Akyurt, 2011).

Alaeddinoğlu ve Aliagaoğlu (2007) çalışmalarında, Afyon BTMP'yi “keder turizmi” kapsamında incelemişler ve keder turizmini şu şekilde tanımlamışlardır: Keder turizmi (dark tourism, thanatourism, black tourism, black spot), ölüm, felâket ve yokluk ile ilgili olarak, yakın veya uzak geçmişte meydana gelen ölüm ve üzüntünün turizm için kullanılması anlamına gelmektedir.

1.3.2.2 Aydın-Kuşadası Dilek Yarımadası Büyük Menderes Deltası Millî Parkı (Kuşadası DYBMD)

Aydın, Anadolu'nun batısında, Ege Bölgesi'nin güneybatı kesiminde kıyı Ege bölümünde bir ildir. Kuzeyinde İzmir, Manisa, doğusunda Denizli, güneyinde Muğla bulunmaktadır. Kuzey ve güneyi dağlık, engebelidir ve iki bölüm arasında iki yandan faylarla sınırlanmış ve sonradan alüvyonlarla örtülmüş genç bir çöküntü alanı olan Büyük Menderes ovası yer almaktadır. İlk çağlardan beri verimli toprakları, elverişli iklimi, ticaret yolları üzerinde bulunması nedeniyle önemli bir yerleşim merkezi olmuştur. Tarih boyunca çeşitli uygarlıklara ev sahipliği yapmıştır (T.C. Aydın Büyükşehir Belediyesi, 2022).

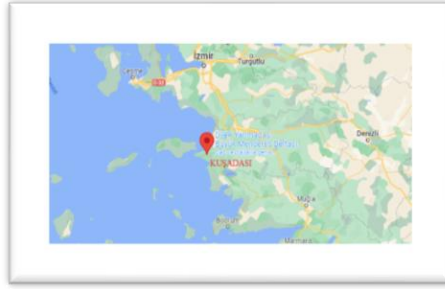
Şekil 1.7'de Aydın'ın konumunu gösteren harita verilmiştir.



Şekil 1.7 Aydın Konum Haritası (Laf Sözlük, 2009-2023)

Ege Bölgesi'nin Asıl Ege Bölümü'nde Aydın ilinin Kuşadası ve Söke ilçelerinin sınırları içerisinde yer alan Kuşadası DYBMD (Bekdemir & Sezer, 2011), toplam alanı 27.675 hektar olan iki kısımdan oluşmaktadır. İlki 1966 yılında millî park olarak kabul edilen 10.895 hektarlık bir alana sahip olan Dilek Yarımadası, ikincisi ise 1994 yılında millî park kapsamına dahil edilen 16.690 hektarlık bir alana sahip olan Büyük Menderes Deltası'dır (Bekdemir & Sezer, 2008). Batı Anadolu'nun en büyük nehri olan Büyük Menderes, Afyonkarahisar'dan ortaya çıkıp 6 ili içeren 548 km uzunluktaki yolunu tamamladıktan sonra Kuşadası ilçe sınırları içerisindeki Dipburun Mevkii'nde Ege Denizi'ne dökülmektedir. Özellikle denize döküldüğü alandaki Büyük Menderes Deltası başta olmak üzere tüm bu coğrafyada yarattığı biyoçeşitlilik açısından ekoturizme katkısı büyüktür (T.C. Güney Ege Kalkınma Ajansı, 2022).

Şekil 1.8'de Kuşadası DYBMD konumu verilmiştir.



Şekil 1.8 Dilek Yarımadası Büyük Menderes Milli Parkı Konum Haritası
(<https://www.google.com/maps/place>, 2022)

Kuşadası DYBMD, Akdeniz'den Kafkasya'ya kadar kıyılarda yayılım gösteren neredeyse tüm bitkilerin doğal olarak bir arada görüldüğü bir botanik bahçesi, yırtıcı kuşları ve vahşi hayvanlarıyla bir dağlık arazi ve onu çevreleyen su altı zenginlikleri, diğer yanda da yüzlerce kuş türünü barındıran, zengin balık çeşitleriyle bir delta ve bütün bunları çevreleyen tarihî ve kültürel zenginliklere sahiptir. Bu zengin ekosistemde 209 kuş türü görülmektedir. Bölge aynı zamanda nesli tehlike altında olan tepeli pelikanın en önemli kuluçkalama alanlarından biridir. Bunun yanı sıra yine dünya çapında nesli tehlike altında olan Cüce Karabatak da burada barınmaktadır (T.C. Kuşadası Belediyesi, 2022).

Yarımada ülkemizde maki florasının en iyi örneklerine sahip olduğu gibi, kuzey bakılarında Karadeniz florasına ait türleri de barındırmaktadır. Delta ise, Ege Bölgesi'nde göçmen kuşlar için en önemli yaşam alanlarından biridir. Delta aynı zamanda deniz balıklarının yumurta bırakma sahasıdır. Yarımada, yaz mevsiminde yöre halkının denizden yararlandığı bir merkez haline gelmektedir (Ekotaban, 2022).

Kuşadası'ndaki ekoturizm faaliyetleri için önemli olan, beş etaptan oluşan geniş bir güzergâh, "Doğa ve Kültür Rotası" adı altında, Kuşadası Belediyesi tarafından planlanmış bulunmaktadır. Söz konusu etaplar;

1. Değirmendere-Efes Su Yolu: 11 km stabilize ve patika yol,
2. Kiraz Yolu: 7 km asfalt, stabilize ve patika yol,
3. Yayla-Tüllüşah: 25 km asfalt, stabilize, patika ve dağ yolu,
4. Kadı Kalesi/Dekovil: 10 km asfalt, stabilize ve patika yol,
5. Zeus Yolu: 25 km stabilize yol, dağ yolu, orman yolu ve bisiklet yolu şeklinde planlanmıştır (Aytuğ, 2019).

Kuşadası DYBMD, bir botanik bahçesi veya bir tabiat müzesi görünümüyle dikkatleri üzerine çeken alanlardan birisidir. Millî park sahasının da içerisinde bulunduğu Güney Ege kıyı kuşağı doğal, tarihî ve kültürel çekiciliklerin bütünleştiği bir harmonik görünüm arz etmekte, bu coğrafi desen içinde tarihî ve kültürel değerler kıyı kuşağını bir açık hava müzesi durumuna getirmektedir (Bekdemir, Elmacı, & Sezer, 2010).

Kuşadası DYBMD, doğa sporcuları tarafından sıklıkla ziyaret edilmektedir. Koşullarıyla yaz aylarında yerli ve yabancı turistlerin ilgisini toplamasının yanı sıra yürüyüş yolları ve kanyon bağlantısı² ile de doğa sporcularını çekmektedir (T.C. Güney Ege Kalkınma Ajansı, 2022).

Kuşadası DYBMD aynı zamanda ulusal ve uluslararası birçok koruma statüsüne sahiptir. Millî park doğal sit alanı, arkeolojik sit alanı ve kentsel sit alanıdır (Ekotaban, 2022). Büyük Menderes Deltası irili ufaklı lagünleri, tuzcul bataklıkları ve çamur düzlükleri ile ülkemizin en gözde sulak alanlarından birisidir. Bu alan, içerdiği biyolojik çeşitlilikten, nesli tükenmek üzere olan canlılardan ve endemik türlerden dolayı uluslararası öneme sahiptir (Bekdemir, Elmacı, & Sezer, 2010). Ayrıca, Uluslararası Sulak Alanlar Sözleşmesi (RAMSAR), Avrupa'nın Yaban Hayatı ve Yaşam Ortamlarının Korunmasına Yönelik Sözleşme (Bern), Biyolojik Çeşitlilik Anlaşması (Rio), Akdeniz'in Kirliliğe Karşı Korunması Sözleşmesi (Barselona) gibi uluslararası öneme sahip olan sözleşmeler kapsamında korunan alan niteliğindedir (Kurtuluş Günay, 2021). Akdeniz Flora Bölgesi ve Avrupa Sibiryâ Flora Bölgesi unsurları taşıyarak (T.C. Güney Ege Kalkınma Ajansı, 2022) sahip olduğu benzersiz biyolojik çeşitliliği nedeniyle Dilek Yarımadası aynı zamanda, Avrupa Konseyi tarafından "Flora Biyogenetik Rezerv Alanı" olarak kabul edilmiştir (T.C. Kuşadası Belediyesi, 2022).

² A. Olukdere Kanyonu, Dilek Yarımadası Millî Parkı içerisinde Aydınlık Koyu ile Kavaklıburun Koyu arasında uzanan dik bir vadidir. Uzunluğu yaklaşık 5 km civarında olan bu kanyon, Doğanbey Mahallesi'nden başlayıp Aydınlık Koyu-Kavaklıburun Koyu'na kadar gelen yürüyüş rotasının da bir parçasına dahildir.

B. Sarıkaya Kanyonu da Dilek Yarımadası Millî Parkı sınırları içerisinde yer almaktadır. Kalamaki Koyu'na yakın bir noktadaki kanyonun uzunluğu yine 4-5 km civarındadır ve geçişinin çok zor olmaması nedeniyle geniş bir kitle tarafından rağbet görmektedir. (T.C. Güney Ege Kalkınma Ajansı, 2022).

1.3.2.3 Denizli Honaz Dağı Millî Parkı (Denizli HDMP)

Denizli, Ege Bölgesi'nin İç Batı Ege bölümünde, Büyük Menderes Nehrinin yukarı kesiminde yer almaktadır. Kuzeyde Çökelez Dağı ve Aydın Dağları'nın doğu uzantısı ve güneyde Akdağ arasında kalır. Şehrin etrafında verimli arazilerin yer alması, doğal kaynakların bol olması ve konumu sayesinde tarih boyunca bölgenin önemli merkezlerinden biri olmuştur (Belge, 2018). Honaz (Colossea), Pamukkale (Hierapolis) ve Goncalı-Eskihisar (Laodikeia) gibi merkezleri ile semavî dinlerden Hristiyanlık açısından taşıdığı önem sebebiyle, dinler tarihi ve yurt dışı dinî turizm açısından önem taşımaktadır (Dağdaş & Kallimci, 2010).

Şekil 1.9'da Denizli'nin konumunu gösteren harita verilmiştir.



Şekil 1.9 Denizli Konum Haritası (milliyet.com.tr, 2021)

Honaz ilçesi kiraz yetiştiriciliğinde ülkemizin önde gelen yerlerinden biridir ve 1991 yılından itibaren her yıl festivali yapılmaktadır. Bu festivallerde başta yağlı pehlivan güreşleri olmak üzere değişik etkinlikler düzenlenmektedir. Yörenin yemekleri arasında tarhana çorbası, keşkek, arabaşı, yen böreği, börülce böreği, kuyu tandırı, Denizli usulü katmer, patlıcanlı kapama, yaprak sarma ve çiğ dolma bulunmaktadır (T.C. Orman ve Su İşleri Bakanlığı, 2020-2021).

Denizli HDMP Denizli'nin Honaz, Pamukkale ve Serinhisar ilçeleri sınırları içinde yer alan Honaz Dağı ve çevresinden oluşmaktadır (Denizli İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2021). Akdeniz ve Ege Bölgesi sınırında uzanan Honaz Dağı 2.571 m yüksekliği ile Ege Bölgesi'nin en yüksek dağıdır (T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı Doğa Koruma ve Millî Parklar Genel Müdürlüğü, 2022). Honaz Dağı, 21 Nisan 1995 tarihli Resmî Gazete'de yayınlanan 95/6717 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile millî park ilân edildiğinde toplam alanı 9.219 ha'dır. Daha sonra 29.04.1998 tarihli Resmî

Gazete’de yayımlanan 98/10945 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile sınırları genişletilmiş ve alanı 9.616 ha’a çıkartılmıştır (Dağdaş & Kallimci, 2010).

Şekil 1.10’da Denizli HDMP konumu verilmiştir.



Şekil 1.10 Honaz Dağı Millî Parkı Konum Haritası
(<https://www.google.com/maps/place>, 2022)

Dağın kuzey yamacı, yoğun bitki örtüsüne sahip olup, etekleri Menderes Ovası’na sınırdır. Batı yamaçları dik eğimli, kalker kayalarının parçalanmasıyla oluşmuş hareketli yamaç molozlarından oluşmaktadır. Güney yamaçları az eğimli ve bitki örtüsü bakımından fakirdir (Ekotaban, 2022).

Denizli HDMP nadir olarak gözlemlenen endemik bitki türleri, yaban keçisi, yaban domuzu, porsuk, tilki ve tavşanın yanı sıra 4 çeşit sürüngen ve 64 kuş türünü barındırmaktadır (Denizli İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2021).

Denizli HDMP kayalık dik yamaçlar, şelaleler ve jeolojik özellikler bakımından eşsizdir. Honaz ilçe merkezinden ve Denizli-Antalya kara yolundan ulaşım imkânı bulunmaktadır. Millî park içinde ve çevresinde günübirlik konaklama tesisleri mevcuttur. Doğa yürüyüşleri ve kamp yapmaya uygun pek çok yeri vardır (Denizli İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2021).

Denizli HDMP ve civarında 964 bitki türü saptanmıştır ve bunun 122 tanesi Türkiye için endemiktir. Dünyada sadece Honaz Dağı’nda yetişen üç adet bitki türü (ballıbabı, sığırkuyruğu, safran) bulunmaktadır (T.C. Orman ve Su İşleri Bakanlığı, 2020-2021).

1.3.2.4 Manisa Spil Dağı Millî Parkı (Manisa SDMP)

Manisa, Batı Anadolu'nun denize kıyısı bulunmayan fakat kıyıya en yakın ilidir. Doğudan Uşak ve Kütahya, batıdan İzmir, kuzeyden Balıkesir, güneyden Aydın, güneydoğudan Denizli illeri ile çevrilidir. Manisa Dağı eteğinden Gediz Ovası'na bakan şehir sırasıyla Hititler, Frigler, Yunanlılar, Lidyalılar, İranlılar, Romalılar, Bizanslılar, Saruhanoğulları ve Osmanlıların hâkimiyetinde kalmıştır (Manisa Büyükşehir Belediyesi, 2022).

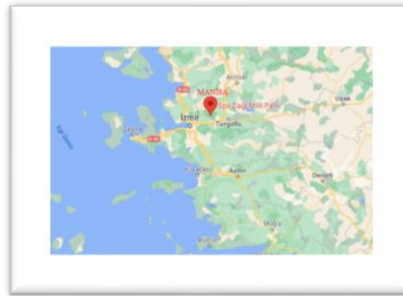
Şekil 1.11'de Manisa'nın konumunu gösteren harita verilmiştir.



Şekil 1.11 Manisa Konum Haritası (milliyet.com.tr, 2021)

Spil Dağı 22.04.1968 yılında millî park ilân edilmiştir (DKMP, 2022). Mitolojide Kybele, Niobe, Tantalos ve Pandereos ile ilgili öykülerde adı geçen Spil Dağı'nın eteklerinde Tantal Kalesi kalıntıları, bereket tanrıçası Kybele'nin rölyefi, Niobe Ağlayan Kaya ve Bizans Dönemi'nden kalma Magnesia Kalesi'nin kalıntıları yer almaktadır (Manisa Valiliği, 2022). Manisa SDMP, adını Anadolu'nun ana tanrıçası Kybele (Spilene) ve Frigya Kralı Menos'un kızı olan Sibel'den almıştır (Kurtuluş Günay, 2021).

Şekil 1.12'de Manisa SDMP konumu görülmektedir.



Şekil 1.12 Spil Dağı Millî Parkı Konum Haritası (<https://www.google.com/maps/place>, 2022)

Manisa SDPM, yükseltisi 1.517 metreyi bulan serinletici özelliği, kanyon vadileri, dolin gölleri, lapyalar ve mağaralar gibi, karstik arazi şekillerinin varlığı ile önemli bir değere sahiptir. Çeşitli arkeolojik, mitolojik kayıtların ve mağaraların bulunması, endemik türlerin varlığı, panoramik özelliği ve dağ havasıyla rekreasyon imkanları yaratması ve kışları ılık geçen Ege Bölgesi'nde, karın görülebileceği birkaç merkezden biri olması açısından, yerli ve yabancı turistlerce rağbet görmektedir. Manisa SDPM ekoturizm, dağ turizmi, kültür turizmi, sağlık turizmi, botanik turizmi, kamp-karavan turizmi açısından potansiyele sahiptir (Yasak & Durukan, 2017).

Millî parkta kızılçam, karaçam, meşe ve ardıç türleri hâkim ağaç türleridir. Endemik 78 bitki türü dahil, 81 familyaya ait toplam 593 bitki türü bulunmaktadır (Ekotaban, 2022). Dağın en ünlü bitkisi kümeler halinde yetişen Spil ya da Manisa Lalesi adıyla anılan lalelerdir (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Manisa İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2022). Ayrıca 6 iki yaşamlı, 9 sürüngen, 75 kuş ve 18 memeli olmak üzere 82 omurgalı, 3 şube ve 46 familyaya ait 110 omurgasız hayvan türü mevcuttur (Ekotaban, 2022). Osmanlı Dönemi'nden bu yana atların yıldıya bırakılması ile bilinen bir alandır (Kurtuluş Günay, 2021). Sayıları 1.000'i bulan yıldıklar, Manisa SDMP için önemli kaynak değerlerini oluşturmaktadır. Manisa SDMP, kuş zenginliği açısından potansiyeli olan bir alandır. Özellikle göç sezonunda yırtıcı kuşlar açısından kullanılan bir bölge olarak da değerlendirilmektedir (Ekotaban, 2022).

Manisa SDMP'nin doğusunda 600 metre yükseklikte bulunan ve içi tamamen sülüklerle dolu olan "Sülüklü Göl" kalkerlerin erimesi ile meydana gelmiş bir dolin gölü olup, doğal peyzajın en güzel örneklerinden birini sunmaktadır (DKMP, 2022). Sülüklü Göl dışında önemli bir su kaynağı olmadığı ve dereler yazları kurduğu için, Atalanı Mevkii'nde iki gölet meydana getirilmiştir. Ayrıca parkın doğu ucunda halk tarafından adına "Ilıca" denilen ve sıcaklığı 20 derece olan bir kaynak suyu çıkmaktadır (Taşlıgil, 1994).

Alanda ziyaretçilerin günübirlik kullanımı için kır lokantası, mescit, 4 adet WC, 11 adet çeşme, 32 adet piknik ünitesi, otopark alanları, çocuk oyun alanları ve 244 adet piknik masası yer almaktadır. Alana gelen grupların seminerler düzenlemesi

ve eğitim amaçlı kullanılan, içerisinde 60 kişilik konferans salonu bulunan bir adet İdare Ziyaretçi ve Araştırma Merkezi binası yer almaktadır (Ekotaban, 2022).

1.3.2.5 Muğla- Fethiye Saklıkent Millî Parkı (Muğla FSMP)

Muğla, Türkiye Cumhuriyeti'nin Ege Bölgesi'ne dahil olan, topraklarının küçük bir kısmı Akdeniz Bölgesi içine giren, tatil bölgeleri ile ünlü bir ildir. Türkiye'nin güneybatı ucunda yer alan Muğla, kuzeyinde Aydın, kuzeydoğusunda Denizli ve Burdur, doğusunda Antalya ile komşu olup, güneyinde Akdeniz, batısında Ege Denizi ile çevrilidir. Toplam uzunluğu 1.100 km civarındaki deniz kıyıları ile Muğla, Türkiye'nin en uzun sahil şeridinde sahip ildir. En büyük ilçesi Fethiye'dir (Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, 2022). Fethiye, antik çağda Anadolu'nun en önemli uygarlıklarından biri olan Lykia'nın Karya ile oluşturduğu sınırda yer almaktadır (T.C. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, 2011).

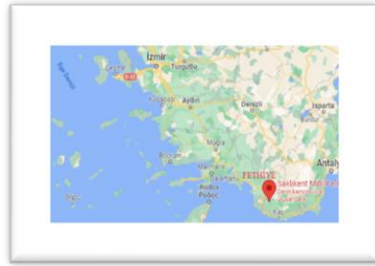
Şekil 1.13'te Muğla'nın konumunu gösteren harita verilmiştir.



Şekil 1.13 Muğla Konum Haritası (milliyet.com.tr, 2021)

6 Haziran 1996'da kurulan Muğla FSMP, Türkiye'nin güneybatısında bir millî parktır. Millî park bir kanyondur. Seydikemer mevkiinde ve Fethiye'ye 50 km uzaklıkta bulunmaktadır (Google, 2022). Alanı 16.430 dekar'dır (15.560 dekar'ı Antalya il sınırları içerisinde, 870 dekarı Muğla sınırları içerisinde). Eşen Çayı'nın bir kolu olan Karaçay Deresi üzerindeki kanyon, jeomorfolojik olarak ilginç özellikler sergilemektedir (T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı VI. Bölge Müdürlüğü, 2018). Saklıkent Kanyonu, 18 km uzunluğunda, 200 metre derinliğinde vahşi ve dik bir yapıya sahiptir. Kanyonun girişindeki suyun debisi 14-17 m³ /sn'dir (T.C. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, 2011). Kanyonun yukarı kesimine Tucak Boğazı adı verilmiştir (Seydikemer Belediyesi, 2022).

Şekil 1.14'te FSMP konumu görülmektedir.



Şekil 1.14 Saklıkent Millî Parkı Konum Haritası (<https://www.google.com/maps/place>, 2022)

Saklıkent Kanyonu, Fethiye ile özdeşleşmiş olsa da Seydikemer'in 2012'de ilçe olması ile Seydikemer'e bağlanmıştır ve 2014'ten beri Seydikemer Belediyesi tarafından işletilmektedir (Özcan, 2020).

Saklıkent Kanyonu'nda kanyon duvarına tutturulmuş tahta iskelelerde tek sıra halinde ilerleyerek çayın yüzeye çıktığı yere ulaşılmaktadır. Bu noktada suya girerek kanyon derinliklerine doğru ilerlemek mümkündür. Suyun dibi çakıllı olduğundan deniz ayakkabıları kullanmak gereklidir. Kanyona giriş ücretlidir (Fethiye Kaymakamlığı, 2022).

Millî parkın alt seviyelerinde kızılçam toplulukları görülürken daha yukarılarda karaçam ve sedir toplulukları görülmektedir. Dumanlıdağ çevresinde anıt ağaç niteliğinde sedirler bulunmaktadır. Aktar Yaylasında ise endemik geofitler ve siklamenler bulunmaktadır (Ekotaban, 2022).

Yaz aylarında Fethiye'de yaşayanların vazgeçilmez bir piknik alanı olmanın yanı sıra yerli ve yabancı turistlerin de uğrak yeridir. Millî parkın ana kaynak değerlerini, 1.000-1.100 m yükseklikte ve oldukça dik vadi yamaçlarına sahip Saklıkent Kanyonu oluşturmaktadır. Kışın kar yağışına bağlı olarak kayak mevsimi 2-3 aydır. Saklıkent kayak merkezi, Torosların zirvesinde yer alan Bakırlı Dağı kuzey yamacına kurulmuştur (T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı VI. Bölge Müdürlüğü, 2018).

Saklıkent'e güneyden Kaş-Kalkan-Yeşilova yol ayrımından Palamut Köyü yolu ile, kuzeyden ise Fethiye-Kemer yolu ile ulaşılmaktadır (T.C. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, 2011). Ayrıca, millî parka Fethiye merkezden kalkan Saklıkent dolmuşlarıyla da ulaşılmaktadır (T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı VI. Bölge Müdürlüğü, 2018).

1.3.2.6 Muğla-Marmaris Millî Parkı (Muğla MMP)

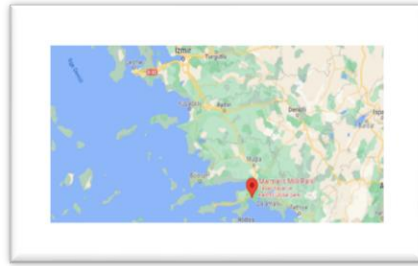
Muğla, Ege Bölgesi'nin Güneybatı ucunda, Ege ve Akdeniz Bölgelerinin iç içe geçtiği dağlık bir bölgede yer almaktadır. Kendi adıyla anılan ovanın kuzey yönünde, Asar (Hisar) Dağı eteklerinde kurulup, sonradan ovaya doğru dağılmakta olan, kendine has mimarisi, beyaz badanalı duvarları, kırmızı kiremitli damları, özgün bacaları ve daracık sokakları ile temiz şirin bir turizm cennetidir. Türkiye'nin güneybatı köşesinde, Toros kıvrım sistemiyle, Batı Anadolu kıvrım sisteminin iç içe girdiği dağlık ve engebeliğin Menteşe yöresinde yer almaktadır (T.C. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, 2011). Şekil 1.15'te Muğla'nın konumunu gösteren harita verilmiştir.



Şekil 1.15 Muğla Konum Haritası (milliyet.com.tr, 2021)

Marmaris'in tarihi MÖ. 3000 yıllarına dayanmaktadır. 7. yy'da Lydia, 6. yy'da Pers hakimiyetine girmiştir. Yüzyıllar içerisinde farklı hakimiyetlere geçen yöre, 1451 yılında Osmanlı topraklarına katılmıştır. Ülkemizin önde gelen turizm merkezlerinden biri olan Marmaris, denizi, kumu, çam balı, Physkos, Loryma, Amos, Hydas gibi ören yerleriyle dikkat çekmektedir. Marmaris Körfezi'nin doğal bir liman oluşu yat turizmine olanak sağlamaktadır. Bozburun beldesinde gulet bakım ve onarımı yapılmaktadır (T.C. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, 2011). Muğla MMP, 1996 yılında 33.350 hektar sahada ilân edilmiştir. Muğla iline 60 km uzaklıkta bulunmaktadır (T.C. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, 2011). Marmaris ve Köyceğiz ilçelerini içine alan bir kapsama sahip olup, içerisinde Physkos kenti, Amos Harabeleri, Gavur Sancağı (arkeolojik sit alanları) ve Marmaris Kalesi (kentsel sit alanı) yer almaktadır (Kurtuluş Günay, 2021).

Şekil 1.16'da Muğla MMP konumu görülmektedir.



Şekil 1.16 Marmaris Millî Parkı Konum Haritası (<https://www.google.com/maps/place>, 2022)

Muğla MMP hem deniz hem orman alanlarına sahip olduğundan, korunması ve yönetilmesi deniz ve karasal biyoçeşitlilik için önemlidir. Millî parkın doğal değerleri, Kızılcıdam ormanları, bölgeye özgü günlük ağacı doğal yayılım alanları, orman dışı vejetasyon alanları (Maki, Frigana, Frigana öncesi otsu bitkiler) ekolojik açıdan önemli doğal değerlerdir (Ekotaban, 2022).

Sahanın jeolojik yapısı peridotit ile kireç taşları ile alüvyon ve yamaç molozlarından oluşmuştur (T.C. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, 2011). Jeomorfolojik yapıya bağlı olarak gelişen kaya blokları, mağara, dolinler, delta ağzı diğer önemli doğal değerlerdir (Ekotaban, 2022).

Millî parka E550 ve E400 devlet karayolu ile ulaşılmaktadır. Ayrıca deniz yoluyla da ulaşım imkanına sahiptir (T.C. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, 2011). Ege Bölgesi'nde yer alan millî parkların 2022 yılı giriş ücretleri Tablo 1.3'te verilmiştir (kampyeri, 2022).

Tablo 1.3 Ege Bölgesi Millî Parkları Giriş Ücret Tarifesi

Millî Park Müdürlüğü	Sahanın Adı	I. Kategori		II. Kategori	
		2022 Yılı Ücret Tarifesi		2022 Yılı Ücret Tarifesi	
		Normal	İndirimli	Normal	İndirimli
Manisa	Spil Dağı Millî Parkı	8.00	4.00	-	-
Aydın	Dilek Yarımadası-Büyük Menderes Deltası Millî Parkı	11.00	6.00	-	-
Muğla	Marmaris Millî Parkı	11.00	6.50	-	-
Afyonkarahisar	Başkomutan Tarihi Millî Parkı	7.00	3.50	-	-
Denizli	Honaz Dağı Millî Parkı	8.00	4.00	-	-
Kütahya	Başkomutan Tarihi Millî Parkı	-	-	6.00	3.00

Kaynak: <https://www.kampyerleri.org/2022-yili-Millî-parklar-ve-tabiat-parklari-kisi-basi-giris-ucretleri-belli-oldu-tam-liste/>

İKİNCİ BÖLÜM ARAŞTIRMA YÖNTEMİ

Bu bölümde araştırmanın konusu, araştırmanın amacı ve önemi, araştırma modeli, evren, örneklem ve araştırma yöntemi ile ilgili bilgiler verilmiştir.

2.1 Araştırma Konusu

Sanayileşme, kentleşme, betonlaşma ve kalabalıklaşmanın artması, insan üzerinde yoğun bir baskı oluşturmaktadır (Yıldız & Gül, 2020). Bu sebeple insanların doğaya daha fazla yönelim gösterdikleri görülmektedir. Ayrıca Covid 19 pandemisi sürecinde, insanların doğaya yönelimleri artmış, böylelikle “ekoturizm” kavramı daha fazla gündeme gelmiştir. Ekoturizm, uygulandığı ülkelerde olumlu gelişmeler sağlamış, değerli doğal alanlar koruma altına alınmış ve zararlı olabilecek pek çok faaliyete karşı korunmaya başlanmıştır (Akbana & Bulut, 2021)

Millî parklar turizmle ve ekoturizmle doğrudan ilişkili alanlardır. Türkiye’de 48 tane millî park bulunmaktadır. Çalışma alanı olan Ege Bölgesi’nde ise altı tane millî park bulunmaktadır. Bunlar; Afyon Başkomutan Tarihî Millî Parkı, Aydın Kuşadası Dilek Yarımadası-Büyük Menderes Deltası Millî Parkı, Denizli Honaz Dağı Millî Parkı, Manisa Spil Dağı Millî Parkı, Muğla Fethiye Saklıkent Millî Parkı ve Muğla Marmaris Millî Parkı’dır. Tez kapsamında Ege Bölgesi’nde bulunan millî parklardaki ekoturizm faaliyetleri tespit edilmiş ve genel anlamda bu millî parkların ekoturizm potansiyelleri incelenmiştir. Ayrıca Ege Bölgesi’ndeki millî parkların bulunduğu bölgelerdeki Doğa Koruma ve Millî Parklar Müdürlükleri’ndeki yetkili kişilerle yapılan görüşmelerde elde edilen veriler de uygulama konusunda son derece yardımcı olmuştur.

Tezde “Ege Bölgesi’ndeki millî parklarda yapılan ekoturizm faaliyetleri yeterli midir?” ve “Ege Bölgesi’nde yer alan millî parklarda yapılan faaliyetler dışında yapılma imkânı olan faaliyetler nelerdir?” sorularının cevapları araştırılmıştır. Ayrıca, tezde, millî parklardaki kaynakların bir yandan koruma altına alınıp bir yandan da ekoturizm alanına nasıl dahil edileceği, millî parkların bulunduğu alanlarda yaşayan

yerel halka ne gibi faydalar sağlayabileceği sorularına cevap olması ve bu bağlamda literatüre katkı sağlaması öngörülmektedir.

2.2 Araştırmanın Amacı ve Önemi

Ekoturizm, son yıllarda adını çokça duyduğumuz, sürdürülebilir turizm türlerinden biridir. Günümüzde toplumun ekoturizm konusundaki bilinci giderek artmaktadır. Millî parklar ekoturizm açısından son derece önemli alanlardır. Ege Bölgesi'nde bulunan millî parkların bazılarında halihazırda ekoturizm faaliyetleri gerçekleştirilmektedir. Bunun yanı sıra bazı millî parklarda bu potansiyel olmasına rağmen yeterli çalışma yapılmadığından ya da girişimde bulunulmadığından bu millî parklar ekoturizm faaliyetleri bakımından geliştirilememiştir. Tezin amacı, ekoturizmin millî parklar ile olan ilişkisini ortaya koyarak, Ege Bölgesi'nde yer alan millî parklarda gerçekleştirilen ekoturizm faaliyetlerini belirlemek, yapılan faaliyetlerin yeterliliğini sorgulamak, olanakları ve kısıtları tespit etmek ve bu millî parkların ekoturizm potansiyellerini ortaya çıkarmaktır.

Literatürün incelenmesi sonucunda görülmüştür ki, Türkiye'de millî parkların ekoturizm ilişkisini inceleyen kısıtlı ve dar kapsamlı çalışmalar mevcuttur. Millî parklar ekoturizm faaliyetleri açısından büyük önem taşımaktadır. Tez Ege Bölgesi'ndeki millî parkları bir bütün olarak ele almak suretiyle, ekoturizm potansiyellerinin detaylı bir şekilde incelendiği bir çalışma olmasından ötürü önem arz etmektedir. Sonuçların ekoturizm sektör paydaşları, politika ve strateji geliştiricilere yol göstermesi beklenmektedir.

2.3 Araştırmanın Modeli

Ege Bölgesi'nde bulunan millî parklardaki ekoturizm faaliyetlerinin ve ekoturizm potansiyellerinin incelenmesi esnasında, yerinde gözlem başlıca yöntem olarak kullanılmıştır. Araştırma sürecinde yerinde gözlem esnasında DKMP mensubu yetkili kişiler ile yapılan “Millî Parklar Ekoturizm Kriterleri Tespit Anketi”nden elde edilen bulgular, yine yerinde gözlem esnasında çekilmiş fotoğraflar, literatür taraması, millî parklar üzerine yapılmış mobil uygulamalar ve millî parklar ile ilgili resmî web siteleri materyal olarak kullanılmıştır. Kavramsal ve kuramsal çerçeve kısmında “ekoturizm” bir kavram olarak ele alınmış, ekoturizmin özellikleri, ekoturizm

faaliyetleri, ekoturizm ile ilgili yapılan ulusal ve uluslararası çalışmalar ile gelişmeler incelenmiştir. Millî parklar genel olarak ele alındıktan sonra, Ege Bölgesi’nde yer alan millî parklar ayrı ayrı değerlendirilmiştir. Böylelikle millî parklar ve ekoturizm ilişkisi ortaya konulmuştur.

Tez çalışmasında “Millî Parklar Ekoturizm Kriterleri Tespit Anketi” (Bundan sonra MPEKTA olarak kısaltılacaktır.) kullanılmıştır. Bu anket, Doç. Dr. Abdurrahman Dinç tarafından hazırlanarak, “Bolu, Kastamonu ve Zonguldak Orman Bölge Müdürlüğü Ekoköyler Tespiti Projesi” kapsamında kullanılmış olan “Ekoköyler Ekoturizm Kriterleri Tespit Anketi”nden uyarlanmıştır (Dinç, 2020).

Araştırma sürecinde, millî parkların bulunduğu bölgelerdeki Doğa Koruma ve Millî Parklar Müdürlüklerindeki yetkili kişilerle görüşmeler yapılmıştır. Görüşme yapılan kişilere MPEKTA uygulanmıştır. Uygulanan anket Tablo 2.1’de verilmiştir. MPEKTA toplam altı ana başlıktan oluşmaktadır. Bu başlıklar “Coğrafi Özellikler, Ekoturizm Değeri, Sosyal-Ekonomik Yapı, Rekreatif Kolaylıklar ve Doğa Sporları, Ulaşılabilirlik ve Ziyaretçi Potansiyeli ve Sürdürülebilir Bölgesel Ekonomik Büyüme”dir.

Tablo 2.1 Millî Parklar Ekoturizm Kriterleri Tespit Anketi

	MİLLÎ PARKLAR EKOTURİZM POTANSİYELİ KRİTERLERİ TESPİTİ	GENEL DEĞERLENDİRME	
	Kategori		
A.	Coğrafi Özellikler	750	
B.	Ekoturizm Değeri	1750	
C.	Sosyal-Ekonomik Yapı	600	
D.	Rekreatif Kolaylıklar ve Doğa Sporları	1200	
E.	Ulaşılabilirlik ve Ziyaretçi Potansiyeli	300	
F.	Sürdürülebilir Bölgesel Ekonomik Büyüme	2400	
TOPLAM		7000	

Tablo 2.2’de “Coğrafi Özellikler” kategorisinin alt boyutları ve değerler verilmiştir. “Coğrafi Özellikler” kapsamında toplam üç alt kategori bulunmaktadır. Bunlar, “Konum, Fizikî Özellikler ve Alan Yönetimi”dir.

Tablo 2.2 Millî Parklar Ekoturizm Kriterleri Coğrafi Özellikler

Kategori	Puan	Alınan Puan
I. Konum	200	
Millî parkın coğrafi konumunu nasıl değerlendirirsiniz?		
İl Şehir merkezine 50 km.den az	200	
İl Şehir merkezine 51-100 km	100	

<i>İl Şehir merkezine 101 km.den uzak</i>	50	
II. Fizikî Özellikler	450	
Millî park yeryüzü şekilleri açısından çeşitlilik arz ediyor mu? (Dağ, ova, vadi, farklı yer şekilleri vb.)	150	
Millî park iklim özellikleri açısından turizme uygun değerlere sahip mi? (Sıcaklık, yağış, bulutsuz gün, rüzgârlı gün vb.)	150	
Millî park bitki örtüsü açısından çeşitlilik sunuyor mu?	150	
III. Alan Yönetimi (İş birliği kurumlarla)	100	
Yerel yönetim ile millî parkın turizm ve alt yapı konularında iş birliği var mı?	50	
Sivil Toplum Kuruluşları ile millî parkın (dernek, doğa sporları kulübü) turizm bağlamında iş birliği var mı?	50	
Toplam	750	

Tablo 2.3'te "Ekoturizm Değeri" kategorisinin alt boyutları ve değerler verilmiştir. "Ekoturizm Değeri" kapsamında toplam yedi alt kategori bulunmaktadır. Bunlar, "Doğal kaynaklar, Biyoçeşitlilik Kaynakları, Su Kaynakları, Kültürel Kaynaklar, Tarihi Kaynaklar, Ekonomik Kaynaklar ve Özel Alanlar"dır.

Tablo 2.3 Millî Parklar Ekoturizm Kriterleri Ekoturizm Değeri

Kategori	Puan	Alınan Puan
I. Doğal Kaynaklar	200	
Millî parkın kaç tane doğal kaynak değeri bulunmaktadır? (Volkanik dağ, Kanyon vadi, mağara, peribacaları, şelale, göl, farklı şekil vb.)		
0		
5 doğal kaynak değer az	50	
5 -10 arası doğal kaynak	100	
11 doğal kaynak ya da daha fazla	200	
II. Biyoçeşitlilik Kaynakları	400	
Millî parkın flora (bitki) ve endemizm durumu nedir? Kaç tane vardır?		
5'den az endemik bitki	50	
5'den fazla endemik bitki	100	
10'dan fazla endemik bitki	200	
Millî parkın fauna (hayvan) çeşitliliği nedir?		
10'dan az fauna	50	
10-20 arası fauna	100	
21'den fazla fauna	200	
III. Su Kaynakları	200	
Millî parkta akarsu var mı?	50	
Millî parkta göl, baraj, deniz var mı? (5 km içinde)	50	
Millî parkta jeotermal var mı? (5 km içinde)	50	
Diğer (şelale, çağlayan 10 km)	50	
IV. Kültürel Kaynaklar	200	
Millî parkta kaç tane kültürel kaynak değeri bulunmaktadır? (Etnografik, folklorik, yöresel yemek, geleneksel ev, halk hekimliği, batıl inançlar, türbe vb.)		
0		
5 kültürel kaynak değer az	100	
5-10 kültürel kaynak arası	150	
11 kültürel kaynak ya da daha fazla	200	
V. Tarihi Kaynaklar	200	

Millî parkta kaç tane tarihî kaynak değeri bulunmaktadır? (kale, tarihî mezar, tarihî bina ve yapı, anıt, heykeller vb.)		
0		
5 tarihi kaynak değeri az	100	
5-10 tarihi kaynak ya da daha fazla	200	
11'den fazla tarihi kaynak	300	
VI. Ekonomik Alanlar	3	
Millî parkta kaç tane ekonomik kaynak değeri bulunmaktadır? (sedir, mantar, katran, kaşık, dokuma vb.)		
0	100	
5'den az ekonomik değeri	200	
5-10 arası ekonomik değeri	300	
11'den fazla ekonomik değeri	100	
VII. Özel Alanlar	250	
Millî parkın içerisinde özel alan var mı? (Tabiat anıtı, Yaban Hayatı Geliştirme Sahası, Muhafaza Ormanı, Ulusal /Mahalli Önemli Haiz Sulak Alan, Gen Koruma Ormanı, Tohum Meşcerleri, Tohum Bahçesi vb.)		
Neler?.....		
Toplam	1750	

Tablo 2.4'te "Sosyal-Ekonomik Yapı" kategorisinin alt boyutları ve değerler verilmiştir. "Sosyal-Ekonomik Yapı" kapsamında toplam üç alt kategori bulunmaktadır. Bunlar, "Sağlık, Yerleşme ve Ekonomik Kaynaklar"dır.

Tablo 2.4 Millî Parklar Ekoturizm Kriterleri Sosyal-Ekonomik Yapı

Kategori	Puan	Alınan Puan
I. Sağlık	100	
Millî parka yakın sağlık ocağı veya hastane var mı?		
Sağlık kuruluşu 20 km.den az	100	
Sağlık kuruluşu 30 50 km. arası	60	
Sağlık kuruluşu 51 km.den fazla	40	
Yakınlarda sağlık kuruluşu yok	0	
II. Yerleşme	150	
Millî park içerisinde farklı mimarî ve ev yapıları var mı? (Yerleşik alan)		
Evet	50	
Hayır	0	
Millî park anayola yakın mı? (Ana giriş)		
Anayola 10 km.den az	50	
Anayola 11 km- 40 km arası	30	
Anayola 40 km.den uzak	20	
Millî parkta yayla, ağıl, çevrik, dalyan, kom, dam, çardak gibi bir yerleşme var mı?		
Evet	50	
Hayır	0	
III. Ekonomik Yapı	350	
Orman ürünleri (Katran, ağaç kesemi vb.)	50	
El sanatları (kaşık, dokuma vb.)	50	
Pazar satışı (Yöresel ürünler)	50	
Turizm (Cam Teras, Seyir Terası, Kuş Gözlem Kulesi vb.)	100	
Hizmet sektörü (otel, konaklama)	50	

Diğer (.....) yazınız.	50	
Toplam	600	

Tablo 2.5'te "Rekreatif Kolaylıklar ve Doğa Sporları" kategorisinin alt boyutları ve değerler verilmiştir. "Rekreatif Kolaylıklar ve Doğa Sporları" kapsamında toplam beş soru bulunmaktadır. Bunlar, "Millî parkta resmî yürüyüş rotası var mı?", "Millî parkta dağ rotaları var mı?", "Millî parkta bisiklet güzergâhı var mı?", "Millî parkta kaya tırmanış rotaları var mı?" ve "Millî parkta mağara rotaları var mı?" sorularıdır.

Tablo 2.5 Millî Parklar Ekoturizm Kriterleri Rekreatif Kolaylıklar ve Doğa Sporları

Kategori	Puan	Alınan Puan
I. Millî parkta resmî yürüyüş rotası var mı?	200	
II. Millî parkta dağ rotaları var mı?	200	
III. Millî parkta bisiklet güzergâhı var mı?	200	
IV. Millî parkta kaya tırmanış rotaları var mı?	200	
V. Millî parkta mağara rotaları var mı?	200	
VI. Diğer.....	200	
Toplam	1200	

Tablo 2.6'da "Ulaşılabilirlik ve Ziyaretçi Potansiyeli" kategorisinin alt boyutları ve değerler verilmiştir. "Ulaşılabilirlik ve Ziyaretçi Potansiyeli" kapsamında toplam iki alt kategori bulunmaktadır. Bunların biri "Ulaşım Olanakları" diğeri ise "Millî Parkı Günlük Ziyaret Eden Turist Sayısı" ile ilgilidir.

Tablo 2.6 Millî Parklar Ekoturizm Kriterleri Ulaşılabilirlik ve Ziyaretçi Potansiyeli

Kategori	Puan	Alınan Puan
I. Ulaşım Olanakları	100	
Ulaşım araçları (Otobüs, taksi, dolmuş, gemi var mı? Millî parka ulaşım kolay mı? (.....))		
II. Millî parka günlük ziyaretçi sayısı kaçtır?	200	
Yerli		
50'den az	50	
50'den çok	100	
Yabancı		
50'den az	50	
50'den çok	100	
Toplam	600	

Tablo 2.7'de "Sürdürülebilir Bölgesel Ekonomik Büyüme" kategorisinin alt boyutları ve değerler verilmiştir. "Sürdürülebilir Bölgesel Ekonomik Büyüme" kapsamında toplam beş kategori bulunmaktadır. Bunlar "Ekoturizm, Marka Ürün, Millî Parka Gelen Ziyaretçilerin Kültürel ve Sosyal Etkinlikleri Deneyimleme Şansı, Konaklama ve Pazar ile Millî Parkın Genel Özellikleri" hakkındadır. "Ekoturizm"

başlığı altında “Bilgi Edinmeye Yönelik, Doğa Sporlarına Yönelik, Dinlenmeye Yönelik ve Eğlenmeye Yönelik Ekoturizm Faaliyetleri” yer almaktadır.

Tablo 2.7 Milli Parklar Ekoturizm Kriterleri Sürdürülebilir Bölgesel Ekonomik Büyüme

Kategori	Puan	Alınan Puan
I. Ekoturizm	1900	
Bilgi edinmeye yönelik faaliyetler	850	
Botanik turizmi	50	
Doğa Fotoğrafçılığı	50	
Jeoturizm	50	
Kuş Gözlemciliği	50	
Festival Turizmi	50	
Gelenek görenek (Kültür) turizmi	50	
Çiftlik turizmi	50	
Tarihi yerleri ziyaret (Arkeoturizm) turizmi	50	
Kutsal yerleri ziyaret (İnanç) turizmi	50	
Mağara Turizmi	50	
Gastronomi turizmi	50	
Orman ekosistemini tanıma turizmi	50	
Mantar Toplama	50	
Yaban Hayatı Gözlemciliği	50	
Seyir Terası	50	
Bisiklet Parkuru	50	
Diğer.....	50	
Doğa Sporlarına yönelik faaliyetler	600	
Doğa yürüyüşü	50	
Dağcılık ve tırmanış	50	
Bisiklet turizmi	50	
Rota takipleri	50	
Av turizmi	50	
Yamaç paraşütü	50	
Rafting	50	
Oryantiring	50	
Göl Turizmi	50	
Sportif Olta avcılığı	50	
Atlı doğa yürüyüşü	50	
Diğer.....	50	
Dinlenmeye Yönelik Faaliyetler	250	
Yayla Turizmi	50	
Meslek öğretimi turizmi	50	
Termal Turizm	50	
Kamp Turizmi	50	
Diğer.....	50	
Eğlenmeye Yönelik Faaliyetler	200	
Jeep safari (Off Road)	50	
Balon Turizmi	50	
(Macera Parkı) Macera Turizm	50	
Diğer.....	50	
II. Millî parkta marka ürün var mı?	100	
III. Millî parkta gelen ziyaretçiler kültürel ve sosyal etkinlikleri deneyimleme şansı bulabilir mi?	100	
Nedir?		

IV. Konaklama ve Pazar	150	
Millî parkta konaklama olanağı var mı?	50	
<i>10'dan az ev</i>	100	
<i>10-20 ev</i>	150	
V. Millî Parkın Genel Özellikleri	150	
Millî parkta ortak kullanım alanları var mı? (bina, kır bahçesi vb.)		
<i>Evet</i>	50	
<i>Hayır</i>	0	
Millî parkta gelen misafirlerin kullanabileceği temiz tuvaletler var mı?		
<i>Evet</i>	50	
<i>Hayır</i>	0	
Millî park el sanatları ve yöresel ürünleri pazarlama potansiyeline sahip mi?		
<i>Evet</i>	50	
<i>Hayır</i>	0	
Toplam	2400	

Araştırma kullanılan “Bilgi Edinmeye Yönelik Faaliyetler” kapsamındaki ekoturizm türleri Tablo 2.8’de verilmiştir. “Bilgi edinmeye Yönelik Faaliyetler” kapsamında “botanik, doğa fotoğrafçılığı, jeoturizm, kuş gözlemciliği, festival, kültür ve tarih, orman ekosistemini tanıma, inanç, mağara, gastronomi, mantar toplama, yaban hayatı gözlemi, seyir terası ve bisiklet parkuru” olmak üzere toplam 14 ekoturizm faaliyetine yer verilmiştir.

Tablo 2.8 Bilgi Edinmeye Yönelik Faaliyetler

[illegible]

Araştırma kullanılan “Doğa Sporlarına Yönelik Faaliyetler” kapsamındaki ekoturizm türleri Tablo 2.9’da verilmiştir. “Doğa Sporlarına Yönelik Faaliyetler” kapsamında “doğa yürüyüşü, dağcılık ve tırmanış, bisiklet turizmi, rota takipleri, av turizmi, yamaç paraşütü, oryantiring, göl turizmi, sportif olta balıkçılığı, atlı sporlar, su sporları ve kanyon geçişi” olmak üzere toplam 12 ekoturizm faaliyetine yer verilmiştir.

Tablo 2.9 Doğa Sporlarına Yönelik Faaliyetler

EGE BÖLGESİ'NDEKİ MİLLÎ PARKLAR	Doğa Yürüyüşü	Dağcılık ve Tırmanış	Bisiklet Turizmi	Rota Takipleri	Av Turizmi	Yamaç Paraşütü	Oryantiring	Göl Turizmi	Sportif Olta Balıkçılığı	Ath Sporlar	Su Sporları	Kanyon Geçişi (Konyoning)
Başkomutan Tarihi Millî Parkı <i>Afyonkarahisar, Kütahya-Uşak</i>												
Dilek Yarımadası- Büyük Menderes Deltası Millî Parkı <i>Aydın</i>												
Honaz Dağı Millî Parkı <i>Denizli</i>												
Spil Dağı Millî Parkı <i>Manisa</i>												
Marmaris Millî Parkı <i>Muğla</i>												
Saklıkent Millî Parkı <i>Muğla-Antalya</i>												

Araştırma kullanılan “Dinlenmeye Yönelik Faaliyetler” kapsamındaki ekoturizm türleri Tablo 2.10’da verilmiştir. “Dinlenmeye Yönelik Faaliyetler” kapsamında “yayla turizmi, meslek öğrenimi, termal turizm ve kamp-karavan” olmak üzere toplam dört ekoturizm faaliyetine yer verilmiştir.

Tablo 2.10 Dinlenmeye Yönelik Faaliyetler

EGE BÖLGESİ'NDEKİ MİLLÎ PARKLAR	Yayla Turizmi	Meslek Öğretimi	Termal Turizm	Kamp Karavan
Başkomutan Tarihi Millî Parkı <i>Afyonkarahisar, Kütahya-Uşak</i>				
Dilek Yarımadası- Büyük Menderes Deltası Millî Parkı <i>Aydın</i>				
Honaz Dağı Millî Parkı <i>Denizli</i>				

Spil Dağı Millî Parkı <i>Manisa</i>				
Marmaris Millî Parkı <i>Muğla</i>				
Saklıkent Millî Parkı <i>Muğla-Antalya</i>				

Araştırma kullanılan “Eğlenmeye Yönelik Faaliyetler” kapsamındaki ekoturizm türleri Tablo 2.11’de verilmiştir. “Eğlenmeye Yönelik Faaliyetler” kapsamında “jeep safari, balon turizmi, macera turizmi, yat turizmi ve piknik” olmak üzere toplam beş ekoturizm faaliyetine yer verilmiştir.

Tablo 2.11 Eğlenmeye Yönelik Faaliyetler

EGE BÖLGESİ'NDEKİ MİLLÎ PARKLAR	Jeep Safari (Off Road)	Balon Turizmi	Macera Turizmi	Yat Turizmi	Piknik
Başkomutan Tarihi Millî Parkı <i>Afyonkarahisar, Kütahya-Uşak</i>					
Dilek Yarımadası- Büyük Menderes Deltası Millî Parkı <i>Aydın</i>					
Honaz Dağı Millî Parkı <i>Denizli</i>					
Spil Dağı Millî Parkı <i>Manisa</i>					
Marmaris Millî Parkı <i>Muğla</i>					
Saklıkent Millî Parkı <i>Muğla-Antalya</i>					

Tez nitel ve nicel analiz yöntemleri üzerine kuruludur. Millî parklar mevcut ve potansiyel ekoturizm faaliyetleri açısından ele alınmış, yukarıdaki tablolar ile bu faaliyetler gösterilmiştir. Bu anlamda tez çalışmasında derleme yöntemine de yer verilmiştir.

2.4 Evren ve Örneklem

Araştırma alanını Ege Bölgesi’nde bulunan millî parklar oluşturmaktadır. Bu bağlamda altı tane millî park incelenmiştir. Bu kapsamda, bölgede yer alan millî parkların coğrafi konumu, yer şekilleri, iklim özellikleri, su kaynakları, bitki örtüsü ve turistik alt-üst yapıları birincil ve ikincil verilerle incelenmiştir. Yerinde gözlemlenmiş olan millî parklar ile ilgili fotoğraflar ve veriler bizzat elde edilerek kullanılmıştır.

2.5 Veri Toplama Araçları

Birincil ve ikincil veriler ile kaynaklardan yararlanılmıştır. Kullanılan veriler ve fotoğraflar bizzat elde edilmenin yanı sıra, millî parklarla ilgili yayın yapan web sitelerinden elde edilmiştir. Ayrıca, tablolar oluşturulmuş ve millî parklarda yapılan mevcut faaliyetler tablolarda gösterilmiştir. Bu tablolar bulgular bölümünde değerlendirilmiştir. Bahsi geçen tablolarda dağ turizmi, yamaç paraşütü, yaban hayatı gözleme, kamp-karavan turizmi, kuş gözlemciliği, avcılık, doğa yürüyüşü, foto safari ve fotoğrafçılık, su sporları, botanik turizm, sportif olta balıkçılığı, termal turizm, kültür turizmi gibi ekoturizm türlerine yer verilmiştir.

2.6 Veri Analizi

Tezin ilk bölümünde, yapılan literatür taraması sonucunda Ege Bölgesi'nde bulunan millî parklar hakkında elde edilen bilgilere yer verilmiştir. Çalışmanın ikinci bölümünde araştırmanın konusu, problemi ve modeli başlıklarına yer verilmiştir. Üçüncü bölümde ise Ege Bölgesi'nin millî parkları ekoturizm bağlamında incelenmiş, yerinde gözlem neticesinde ulaşılan veri ve bilgilere yer verilmiştir. Millî parklarda gerçekleştirilen ekoturizm faaliyetleri bulgular bölümünde verilmiştir. Gerçekleştirilmesinin imkân dahilinde olduğu düşünülen faaliyetler ise sonuç ve Öneriler kısmında ele alınmıştır.

2.7 Araştırmanın Sınırlılıkları

Tez araştırması esnasında, Ege Bölgesi millî parkları 2022 yılı yaz döneminde bir kez ziyaret edilebilmiştir. Yapılan gözlem ve görüşmeler bir kez ile sınırlı kalmıştır.

Muğla MMP ziyaretinden kısa bir süre önce Marmaris'te meydana gelmiş olan orman yangınlarından dolayı, millî parkın halka açık bölümüne, Muğla ili Yangınlarla Mücadele Komisyonu'nun 11/04/2022 tarih ve 2022/01sayılı kararının 19. maddesine dayanarak, 01/06/2022-31/10/2022 tarihleri arasında girişler yasaklanmıştır. Bu sebeple millî parkın birçok bölümü gözlemlenememiştir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM BULGULAR

Bu bölümde yerinde gözlem yapılan millî parkların değerlendirilmesinin haricinde, millî parklarda görüşmeler yapılan DKMP yetkililerinden elde edilen verilerin de derlemesi yapılmıştır. Ayrıca DKMP'nin millî parkların tanıtımı için hazırlamış olduğu tanıtım broşürlerinden de faydalanılmıştır. Bulgular alanda yazar tarafından çekilen fotoğraflar, görüşme cevapları ve yöntem kısmında verilen tabloların doldurulması şeklinde sunulmuştur.

3.1 Afyon Başkomutan Tarihi Millî Parkı ve Ekoturizm Potansiyeli

Afyon BTMP, Kocatepe ve Dumlupınar şeklinde iki bölümden oluşmaktadır. Afyonkarahisar, Kütahya ve Uşak illerini kapsayan geniş bir arazide yer almaktadır. Yer yer birbiri ile bağlantısı olmayan pek çok farklı noktayı kapsamaktadır. Toplam yüz ölçümü yaklaşık 35.000 hektardır. Afyon Başkomutan Tarihi Millî Parkının tabelaları Fotoğraf 3.1'dedir.

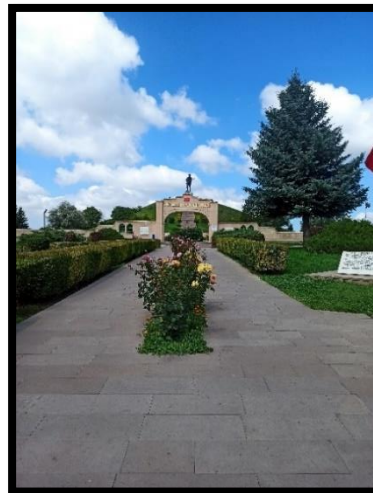


Fotoğraf 3.1 Afyon Başkomutan Tarihi Millî Parkı Tabelaları
(30/06/2022 tarihinde yazar tarafından çekilmiştir.)

Ulu önder Mustafa Kemal Atatürk'ün 26 Ağustos 1922'de Kocatepe'den başlattığı Büyük Taarruzun, beş gün beş gece süren Başkomutanlık Meydan Muharebesi'nin yaşandığı bu topraklar, Türkiye Cumhuriyeti'nin temellerinin atıldığı, üzerine ayak basıldığı anda yoğun manevî hislerle insanı çepeçevre saran kutsal

alanlardır. Millî Parkın dört bir yanı bu izleri taşıyan şehitlikler ve anıtlarla doludur. Afyon BTMP müdürlüğü 30/06/2022’de ziyaret edilmiş ve iki katılımcı ile görüşülmüştür (katılımcı 1 ve katılımcı 2). Kendilerine MPEKTA uygulanmıştır. Millî park ziyareti ve yapılan görüşmeler sonrasında elde edilen veriler aşağıda sunulduğu gibidir:

- Afyon BTMP, Afyonkarahisar’ın Sinanpaşa, Kütahya’nın Dumlupınar ve Altıntaş, Uşak’ın Banaz ilçelerini kapsamaktadır. Kocatepe Bölümü (Afyonkarahisar) ve Dumlupınar Bölümü (Kütahya) olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır.



Fotoğraf 3.2 Afyon Başkomutan Tarihi Milli Parkı: Kocatepe ve Dumlupınar Bölümü (30/06/2022 tarihinde yazar tarafından çekilmiştir.)

- Millî parkın Kocatepe Bölümü dağlık bir arazidir. En yüksek noktası 1.874 m’dir. Yol son derece dik, virajlı, bazen asfalt bazen topraktır.

Dumlupınar bölümü ise tümülüs³ üzerinde yer almaktadır. Uşak'ta yer alan kısım çoğunlukla ormanlık arazidir.

- Millî park dahilindeki Kocatepe Şehitliği Afyonkarahisar il merkezine 20 km, Dumlupınar Şehitliği ise 70 km mesafededir. Millî parkta giriş kapısı bulunmamaktadır.
- Millî parka çeşitli ulaşım imkânları mevcuttur. Ulaşım kolaydır.
- Millî parka girişler ücretsizdir. Araç park sorunu bulunmamaktadır.
- Millî parka genel olarak karasal iklim hâkimdir. Kışlar sert ve soğuk geçmektedir. Dumlupınar Yüylük Ormanları'nda ise Karadeniz Ekosistemi görülmektedir. Bu bölgenin yapısı Karadeniz orman yapısına benzer özellikler göstermektedir.
- Genel bitki örtüsü bozkır olan alanda karaçam ve sarıçam en çok bulunan ağaç türleridir. Karadeniz orman yapısına benzerlik gösteren orman oluşumları görülmektedir. Kuş burnu ve alıç ağaçları pek çok yerde bulunmaktadır. Millî parkta endemik bitki bulunmamaktadır.
- Millî parkta Bern Sözleşmesi⁴ kapsamında 151 hayvan türü yer almaktadır. Bunlardan dört tanesi 1 cm boyutunda olanlar sınıfındadır. Aynı sözleşmenin ek iki ve üçüncü maddelerinde yer alan kuş türlerinden 116 tanesine millî park alanında rastlanmaktadır. Yine Bern Sözleşmesi kapsamında yer alan pürtüklü semendere millî park alanında rastlanmaktadır.
- Millî parkın turizm ve alt yapı konularında tüm mülkî idarelerle iş birliği olduğu, istişare ve projeler yapıldığı bilgisine ulaşılmıştır. Bunlardan bir tanesi Zafer Müzesi restorasyon projesidir.
- Her yıl 26-30 Ağustos tarihleri arasında “Zafer Haftası” kutlama etkinlikleri yapılmaktadır. Kutlamalar 26 Ağustos günü Kocatepe'de başlamaktadır. Zafer Haftası kutlama etkinlikleri kapsamında anıt ve şehitliklerde anma törenleri ve yürüyüşler düzenlenmektedir. 2022

³ **Tümülüs:** Bir mezar odasını örten yapay tepe (www. Arkeolojikhaber.com,2017).

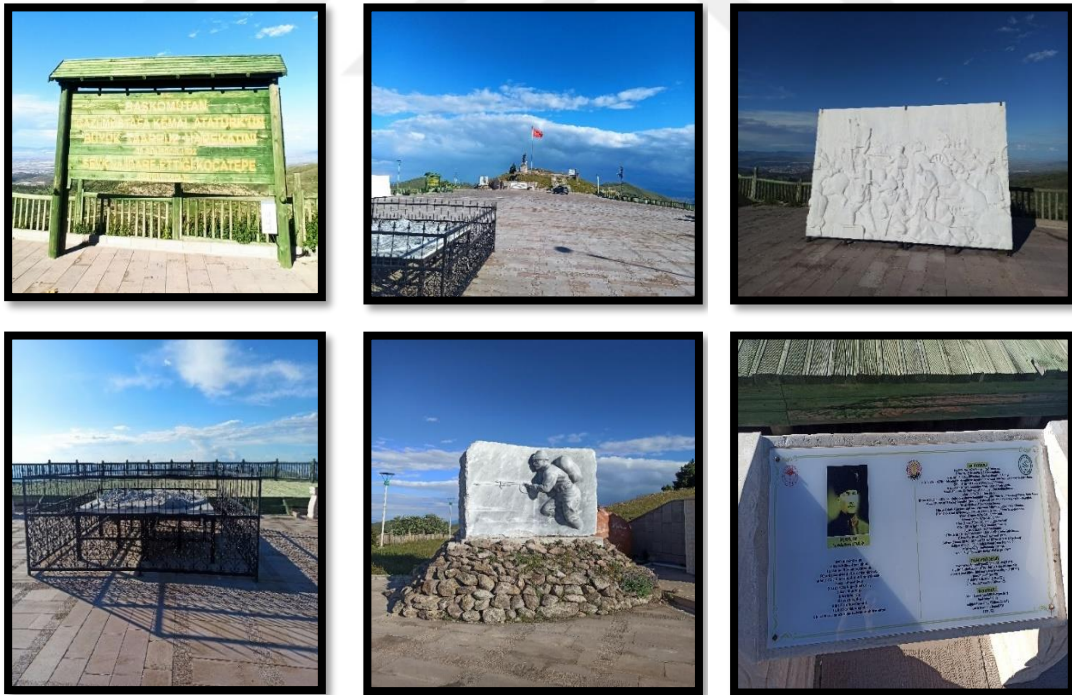
⁴ Avrupa'nın Yaban Hayatı ve Yaşama Ortamlarının Korunması Sözleşmesi (*Bu Sözleşme, 09.01.1984 tarih ve 84/7601 sayılı Bakanlar Kurulu Kararıyla onaylanarak, 20.02.1984 tarih ve 18318 sayılı Resmî Gazete'de yayınlanmıştır.*) (teftis.ktb.gov.tr).

yılının zaferin 100. yılı olması itibariyle ziyaretçi sayısının fazla olması beklenmektedir. Mayıs 2022’de toplam 10.000 turistin bölgeyi ziyaret ettiği bilgisi edinilmiştir. Zafer haftası kutlamaları kapsamında bölgeye ortalama 5.000 turist geldiği öğrenilmiştir.

- Yeryüzü şekilleri açısından değerlendirildiğinde, millî park alanının genel olarak dağlık olduğu gözlemlenmektedir. Ayrıca alanda göl, orman ve tümülüs gibi coğrafi oluşumlar da bulunmaktadır.
- Millî park alanının büyük kısmını şehitlikler, anıt ve anıt mezarlar, muharebe alanları ve siperler, arkeolojik sit alanları ile tümülüsler kaplamaktadır. Alanda 18 tane anıt ve şehitlik ile üç tane tarihî bina yer almaktadır. Anıt ve şehitliklerin isimleri şöyledir:

1. Kocatepe Anıtı ve Kitabesi

Kocatepe Anıtı, kitabesi ve çevresi ile ilgili görseller Fotoğraf 3.3’te verilmiştir.





Fotoğraf 3.3 Kocatepe Anıtı, Kitabesi ve Çevresi
(30/06/2022 tarihinde yazar tarafından çekilmiştir.)

2. Yüzbaşı Ağâh Efendi Şehitliği

Yüzbaşı Ağâh Efendi Şehitliği ile ilgili görseller Fotoğraf 3.4'te verilmiştir.



Fotoğraf 3.4. Yüzbaşı Ağâh Efendi Şehitliği
(30/06/2022 tarihinde yazar tarafından çekilmiştir.)

3. Büyük Taarruz Şehitliği ve Başkomutan Mustafa Kemal Anıtı

Büyük Taarruz Şehitliği ve Başkomutan Mustafa Kemal Anıtı ile ilgili görsel Fotoğraf 3.5’te verilmiştir.



Fotoğraf 3.5 Büyük Taarruz Şehitliği ve Başkomutan Mustafa Kemal Anıtı
(www.kulturportali.gov.tr, Büyük Taarruz Şehitliği ve Başkomutan Mustafa Kemal Anıtı, 2021)

4. Albay Reşat Çiğiltepe Şehitliği

Albay Reşat Çiğiltepe Şehitliği ile ilgili görsel Fotoğraf 3.6’da verilmiştir.



Fotoğraf 3.6 Albay Reşat Çiğiltepe Şehitliği (www.sinanpasa.bel.tr, 2019)

5. Anıtkaya Şehitliği

Anıtkaya Şehitliği ile ilgili görseller Fotoğraf 3.7’de verilmiştir.



Fotoğraf 3.7 Anıtkaya Şehitliği (Anıtkaya Şehitliği, 2021)

6. Çalışlar Şehitliği

Çalışlar Şehitliği ile ilgili görsel Fotoğraf 3.8’de verilmiştir.



Fotoğraf 3.8 Çalışlar Şehitliği (<http://www.iscehisarhaber.net/>, 2016)

7. Akdeğirmen Şehitliği

Akdeğirmen Şehitliği ile ilgili görseller Fotoğraf 3.9’da verilmiştir.



Fotoğraf 3.9 Akdeğirmen Şehitliği-Şehit Mezar Örnekleri (www.dha.com.tr, 2022)

8. Giresunlular Şehitliği

Giresunlular Şehitliği ile ilgili görsel Fotoğraf 3.10’da verilmiştir.



Fotoğraf 3.10 Giresunlular Şehitliği (Türkiye Kültür Portalı, 2021)

9. Zafertepe-Çalköy Zafer Anıtı

Zafertepe-Çalköy Zafer Anıtı ile ilgili görsel Fotoğraf 3.11’de verilmiştir.



Fotoğraf 3.11 Zafertepe-Çalköy Zafer Anıtı (T.C. Kütahya Valiliği, 2022)

10. Yüzbaşı Şekip Efendi Şehitliği

Yüzbaşı Şekip Efendi Şehitliği ile ilgili görsel Fotoğraf 3.12’de verilmiştir.



Fotoğraf 3.12 Yüzbaşı Şekip Efendi Şehitliği (T.C. Kütahya Valiliği, 2022)

11. Şehit Mehmetçik Sancaktar Anıtı

Şehit Mehmetçik Sancaktar Anıtı ile ilgili görsel Fotoğraf 3.13’te verilmiştir.



Fotoğraf 3.13 Şehit Mehmetçik Sancaktar Anıtı (T.C. Kütahya Valiliği, 2022)

12. Üç Komutan Anıtı

Üç Komutan Anıtı ile ilgili görsel Fotoğraf 3.14’te verilmiştir.



Fotoğraf 3.14 Üç Komutan Anıtı (30/06/2022 tarihinde yazar tarafından çekilmiştir)

13. Zafertepe-Çalköy Kırık Kağı ve Üç Komutan Anıtı

Zafertepe-Çalköy Kırık Kağı ve Üç Komutan Anıtı ile ilgili görsel Fotoğraf 3.15’te verilmiştir.



Fotoğraf 3.15 Zafertepe-Çalköy Kırık Kağı ve Üç Komutan Anıtı (T.C. Kütahya Valiliği, 2022)

14. Büyük Aslıhanlar Şehitliği

Büyük Aslıhanlar Şehitliği ile ilgili görsel Fotoğraf 3.16’da verilmiştir.



Fotoğraf 3.16 Büyük Aslıhanlar Şehitliği (T.C. Kütahya Valiliği, 2022)

15. Dumlupınar Şehitliği, Milis Anıtı

Milas Anıtı ile ilgili görsel Fotoğraf 3.17’de verilmiştir.



Fotoğraf 3.17 Milas Anıtı (30/06/2022 tarihinde yazar tarafından çekilmiştir).

16. Şehit Baba-Oğul Anıtı

Şehit Baba-Oğul Anıtı ile ilgili görseller Fotoğraf 3.18’de verilmiştir.



Fotoğraf 3.18 Şehit Baba-Oğul Anıtı (30/06/2022 tarihinde yazar tarafından çekilmiştir.)

17. İlk Hedef Anıtı

İlk Hedef Anıtı ile ilgili görseller Fotoğraf 3.19’da verilmiştir.



Fotoğraf 3.19 İlk Hedef Anıtı (30/06/2022 tarihinde yazar tarafından çekilmiştir).

18. Yıldırım Kemal Şehitliği

Yıldırım Kemal Şehitliği ile ilgili görsel Fotoğraf 3.20’de verilmiştir.



Fotoğraf 3.20 Yıldırım Kemal Şehitliği (Türkiye Kültür Portalı, 2021)

Millî parkın ev sahipliği yaptığı tarihî binaların isimleri ve görselleri şu şekildedir;

1. Zafer Müzesi

Zafer Müzesi ile ilgili görseller Fotoğraf 3.21’de verilmiştir.



Fotoğraf 3.21 Zafer Müzesi (Afyonkarahisar Belediyesi, 2022)

2. Şuhut Atatürk Evi (Büyük Taarruz Karargâhı)

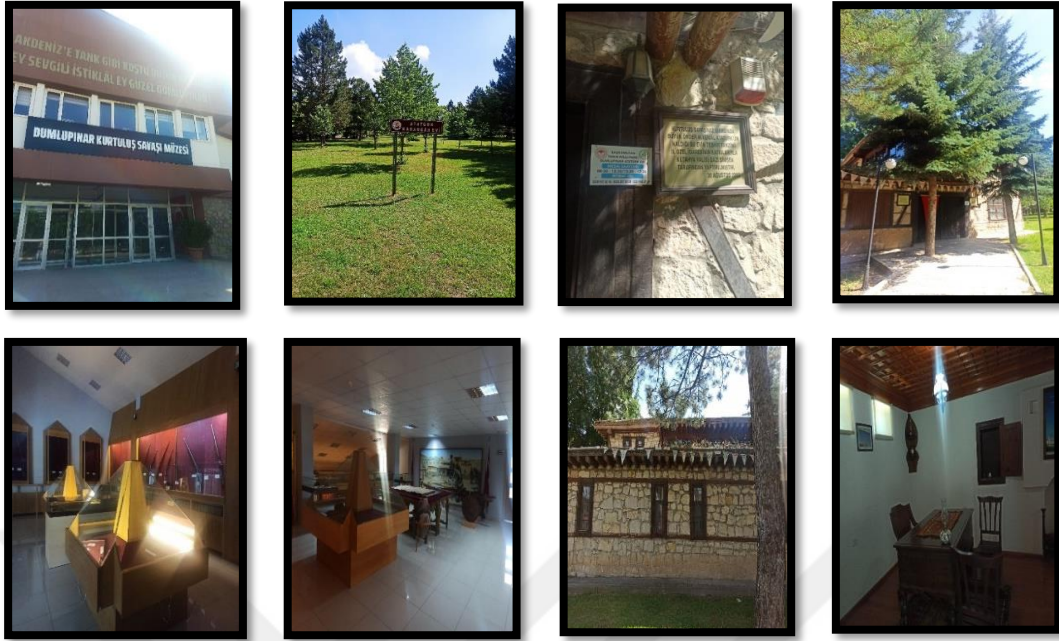
Şuhut Atatürk Evi (Büyük Taarruz Karargâhı) ile ilgili görseller Fotoğraf 3.22’de verilmiştir.



Fotoğraf 3.22 Şuhut Atatürk Evi (Büyük Taarruz Karargâhı) (Türkiye Kültür Portalı, 2021)

3. Dumlupınar Müzesi ve Atatürk Evi

Dumlupınar Müzesi ve Atatürk Evi ile ilgili görseller Fotoğraf 3.23’te verilmiştir.



Fotoğraf 3.23 Dumlupınar Müzesi ve Atatürk Evi (30/06/2022 tarihinde yazar tarafından çekilmiştir).

- Savaşın geçmediği alanlarda yerleşim yerleri, tarım ve hayvancılığa açık olan araziler bulunmaktadır. Bu yerlerde kargir taş yapılara ve apartmanlara rastlanmaktadır.
- Yerleşime açık alanlarda arıcılıkla uğraşıldığı gözlemlenmiştir. Fotoğraf 3.24'te millî park çevresindeki kırsal alanlara bölge halkı tarafından konulmuş arı kovanları görülmektedir.



Fotoğraf 3.24 Millî Park Kırsalındaki Arı Kovanları (30/06/2022 tarihinde yazar tarafından çekilmiştir).

- Millî parklar sit alanı olduğundan, alan dahilinde ağaç kesmek yasaktır.
- Bölge halkı halıcılık, sepet örme gibi el sanatlarıyla uğraşmaktadır.

- Bükme denilen mercimekli hamurlu yemek bölgenin en çok bilinen geleneksel yemeklerinden biridir.
- Millî parkta resmî olmayan yaya ve araçlı tur güzergâhları mevcuttur. Zafer Haftası kutlamaları kapsamında düzenlenen bisiklet turlarında kullanılan, Şuhut'tan başlayıp, Dumlupınar'da biten bir de bisiklet yolu bulunmaktadır. Ancak bu özel bir parkur şeklinde değildir.
- Her yıl 25 Ağustos'ta Şuhut Atatürk Evi'nden başlayıp, gece boyunca sürdükten sonra Kocatepe'de biten, 17 km.lik zafer yürüyüşü düzenlenmektedir.
- Millî parkta bazen grup turları düzenlenmektedir. Bu turların güzergahları ana yollar üzerinde şu şekildedir:
- Kocatepe Anıtı, Çiğil Tepe, Yüzbaşı Agâh Efendi Şehitliği görüldükten sonra anayola çıkarak Dumlupınar'a geçilmekte ve Dumlupınar'da bulunan tüm anıt ve şehitlikler görülmektedir. Tur bir günlük olarak düzenlenmektedir.
- Millî park alanında bilgi edinmeye yönelik faaliyetler kapsamında doğa fotoğrafçılığı, yaban hayat gözlemciliği, festival turizmi, gelenek-görenek (kültür) turizmi, tarihî yerleri ziyaret turizmi (arkeoturizm), orman ekosistemini tanıma turizmi; doğa sporlarına yönelik faaliyetler kapsamında foto safari, doğa yürüyüşü, Zafer Haftası kutlama törenleri sürecinde bisiklet turizmi, resmî olmayan rota takipleri, izne tâbi olacak şekilde göl turizmi ve sportif olta balıkçılığı, resmî olmayan atlı doğa yürüyüşü; dinlenmeye yönelik faaliyetler kapsamında ise yayla ve kamp turizmi yapılmaktadır. Kampçılık daha çok gençlik kampları şeklinde uygulanmaktadır. Mantar toplayıcılığı bölgenin sit alanı oluşu sebebiyle yasaktır.
- Millî parkta yer yer günübirlik rekreasyon alanları mevcuttur. Bu alanlarda piknik çardakları, büfe ve temiz tuvaletler mevcuttur.
- 16-20 Mayıs 2022 tarih aralığında ilk kez "Büyük Taarruz Uluslararası Kısa Film Festivali" düzenlenmiştir. Festivalde özel bir film teması

belirlenmemiş, yönetmenler bu konuda özgür bırakılmıştır. Millî parkta bulunan rekreasyon alanlarının görselleri Fotoğraf 3.25’te verilmiştir.



Fotoğraf 3.25 Millî Parkta Bulunan Rekreasyon Alanları (30/06/2022 tarihinde yazar tarafından çekilmiştir).

Yapılan incelemeler sonucunda Afyon BTMP MPEKTA genel sonucu Tablo 3.1’de verilmiştir

Tablo 3.1 Afyon Başkomutan Tarihi Millî Parkı Ekoturizm Kriterleri Tespit Anketi

	MİLLÎ PARKLAR EKOTURİZM POTANSİYELİ KRİTERLERİ TESPİTİ	GENEL DEĞERLENDİRME	ALINAN PUAN
	Kategori		
A.	Coğrafi Özellikler	750	550
B.	Ekoturizm Değeri	1750	750
C.	Sosyal-Ekonomik Yapı	600	300
D.	Rekreatif Kolaylıklar ve Doğa Sporları	1200	200
E.	Ulaşılabilirlik ve Ziyaretçi Potansiyeli	300	300
F.	Sürdürülebilir Bölgesel Ekonomik Büyüme	2400	850
TOPLAM		7000	2950

Tablo 3.2’de “Coğrafi Özellikler” kategorisinin alt boyutları ve değerler kapsamında Afyon BTMP sonuçları verilmiştir.

Tablo 3.2 Afyon Başkomutan Tarihi Millî Parkı Coğrafi Özellikler

Kategori	Puan	Alınan Puan
I. Konum	200	200
Millî parkın coğrafi konumunu nasıl değerlendirirsiniz?		
İl Şehir merkezine 50 km.den az	200	+
İl Şehir merkezine 51-100 km	100	
İl Şehir merkezine 101 km.den uzak	50	
II. Fizikî Özellikler	450	300
Millî park yeryüzü şekilleri açısından çeşitlilik arz ediyor mu? (Dağ, ova, vadi, farklı yer şekilleri vb.)	150	+
Millî park iklim özellikleri açısından turizme uygun değerlere sahip mi? (Sıcaklık, yağış, bulutsuz gün, rüzgârlı gün vb.)	150	+

Millî park bitki örtüsü açısından çeşitlilik sunuyor mu?	150	
III. Alan Yönetimi (İş birliği kurumlarla)	100	50
Yerel yönetim ile millî parkın turizm ve alt yapı konularında iş birliği var mı?	50	+
Sivil Toplum Kuruluşları ile millî parkın (dernek, doğa sporları kulübü) turizm bağlamında iş birliği var mı?	50	
Toplam	750	550

Tablo 3.3'te "ekoturizm değeri" kategorisinin alt boyutları ve değerler kapsamında Afyon BTMP sonuçları verilmiştir.

Tablo 3.3 Afyon Başkomutan Tarihi Millî Parkı Ekoturizm Değeri

Kategori	Puan	Alınan Puan
I. Doğal Kaynaklar	200	50
Millî parkın kaç tane doğal kaynak değeri bulunmaktadır? (Volkanik dağ, Kanyon vadi, mağara, peribacaları, şelale, göl, farklı şekil vb.)		
0		
5 doğal kaynak değer az	50	+
5-10 arası doğal kaynak	100	
11 doğal kaynak ya da daha fazla	200	
II. Biyoçeşitlilik Kaynaklar	400	250
Millî parkın flora (bitki) ve endemizm durumu nedir? Kaç tane vardır?		
5'den az endemik bitki	50	+
5'den fazla endemik bitki	100	
10'dan fazla endemik bitki	200	
Millî parkın fauna (hayvan) çeşitliliği nedir?		
10'dan az fauna	50	
10-20 arası fauna	100	
21'den fazla fauna	200	+
III. Su Kaynakları	200	50
Millî parkta akarsu var mı?	50	
Millî parkta göl, baraj, deniz var mı? (5 km içinde)	50	+
Millî parkta jeotermal var mı? (5 km içinde)	50	
Diğer (şelale, çağlayan 10 km)	50	
IV. Kültürel Kaynaklar	200	200
Millî parkta kaç tane kültürel kaynak değeri bulunmaktadır? (Etnografik, folklorik, yöresel yemek, geleneksel ev, halk hekimliği, batıl inançlar, türbe vb.)		
0		
5 kültürel kaynak değer az	100	
5-10 kültürel kaynak arası	150	
11 kültürel kaynak ya da daha fazla	200	+
V. Tarihi Kaynaklar	200	200
Millî parkta kaç tane tarihi kaynak değeri bulunmaktadır? (kale, tarihi mezar, tarihi bina ve yapı, anıt, heykeller vb.)		
0		
5 tarihi kaynak değer az	100	
5-10 tarihi kaynak ya da daha fazla	200	
11'den fazla tarihi kaynak	300	+
VI. Ekonomik Kaynaklar	300	0
Millî parkta kaç tane ekonomik kaynak değeri bulunmaktadır? (sedir, mantar, katran, kaşık, dokuma vb.)		
0		+

5'den az ekonomik değer	100	
5-10 arası ekonomik değer	200	
11'den fazla ekonomik değer	300	
VII. Özel Alanlar	250	0
Millî parkın içerisinde özel alan var mı? (Tabiat anıtı, Yaban Hayatı Geliştirme Sahası, Muhafaza Ormanı, Ulusal /Mahalli Öneme Haiz Sulak Alan, Gen Koruma Ormanı, Tohum Meşcerleri, Tohum Bahçesi vb.)		
Neler?.....		
Toplam	1750	740

Tablo 3.4'te "Sosyal-Ekonomik Yapı" kategorisinin alt boyutları ve değerler kapsamında Afyon BTMP sonuçları verilmiştir.

Tablo 3.4 Afyon Başkomutan Tarihî Millî Parkı Sosyal-Ekonomik Yapı

Kategori	Puan	Alınan Puan
I. Sağlık	100	100
Millî parka yakın sağlık ocağı veya hastane var mı?		
Sağlık kuruluşu 20 km.den az	100	+
Sağlık kuruluşu 30 50 km. arası	60	
Sağlık kuruluşu 51 km.den fazla	40	
Yakınlarda sağlık kuruluşu yok	0	
II. Yerleşme	150	150
Millî park içerisinde farklı mimarî ve ev yapıları var mı? (Yerleşik alan)		
Evet	50	+
Hayır	0	
Millî park anayola yakın mı? (Ana giriş)		
Anayola 10 km.den az	50	+
Anayola 11 km- 40 km arası	30	
Anayola 40 km.den uzak	20	
Millî parkta yayla, ağıl, çevrik, dalyan, kom, dam, çardak gibi bir yerleşme var mı?		
Evet	50	+
Hayır	0	
III. Ekonomik Yapı	350	50
Orman ürünleri (Katrana, ağaç kesemi vb.)	50	
El sanatları (kaşık, dokuma vb.)	50	
Pazar satışı (Yöresel ürünler)	50	
Turizm (Cam Teras, Seyir Terası, Kuş Gözlem Kulesi vb.)	100	
Hizmet sektörü (otel, konaklama)	50	
Diğer: Günübirlik Kullanım Alanları	50	+
Toplam	600	300

Tablo 3.5'te "Rekreatif Kolaylıklar ve Doğa Sporları" kategorisinin alt boyutları ve değerler kapsamında Afyon BTMP sonuçları verilmiştir.

Tablo 3.5 Afyon Başkomutan Tarihî Millî Parkı Rekreatif Kolaylıklar ve Doğa Sporları

Kategori	Puan	Alınan Puan
I. Millî parkta resmî yürüyüş rotası var mı?	200	
II. Millî parkta dağ rotaları var mı?	200	

III. Millî parkta bisiklet güzergâhı var mı?	200	
IV. Millî parkta kaya tırmanış rotaları var mı?	200	+
V. Millî parkta mağara rotaları var mı?	200	
VI. Diğer.....	200	
Toplam	1200	200

Tablo 3.6’da “Ulaşılabilirlik ve Ziyaretçi Potansiyeli” kategorisinin alt boyutları ve değerler kapsamında Afyon BTMP sonuçları verilmiştir.

Tablo 3.6 Afyon Başkomutan Tarihi Millî Parkı Ulaşılabilirlik ve Ziyaretçi Potansiyeli

Kategori	Puan	Alınan Puan
I. Ulaşım Olanakları	100	100
Ulaşım araçları (Otobüs, taksi, dolmuş, gemi var mı? Millî parka ulaşım kolay mı? (.....))		+
II. Millî parka günlük ziyaretçi sayısı kaçtır?	200	200
Yerli		
50’den az	50	
50’den çok	100	+
Yabancı		
50’den az	50	
50’den çok	100	+
Toplam	600	300

Tablo 3.7’de “Sürdürülebilir Bölgesel Ekonomik Büyüme” kategorisinin alt boyutları ve değerler kapsamında Afyon BTMP sonuçları verilmiştir.

Tablo 3.7 Afyon Başkomutan Tarihi Millî Parkı Sürdürülebilir Bölgesel Ekonomik Büyüme

Kategori	Puan	Alınan Puan
I. Ekoturizm	1900	600
Bilgi edinmeye yönelik faaliyetler	850	300
Botanik turizmi	50	
Doğa Fotoğrafçılığı	50	+
Jeoturizm	50	
Kuş Gözlemciliği	50	
Festival Turizmi	50	+
Gelenek görenek (Kültür) turizmi	50	+
Çiftlik turizmi	50	
Tarihi yerleri ziyaret (Arkeoturizm) turizmi	50	+
Kutsal yerleri ziyaret (İnanç) turizmi	50	
Mağara Turizmi	50	
Gastronomi turizmi	50	
Orman ekosistemini tanıma turizmi	50	+
Mantar Toplama	50	
Yaban Hayatı Gözlemciliği	50	+
Seyir Terası	50	
Bisiklet Parkuru	50	
Diğer.....	50	
Doğa Sporlarına yönelik faaliyetler	600	250
Doğa yürüyüşü	50	+
Dağcılık ve tırmanış	50	
Bisiklet turizmi	50	+
Rota takipleri	50	+

<i>Av turizmi</i>	50	
<i>Yamaç paraşütü</i>	50	
<i>Rafting</i>	50	
<i>Oryantiring</i>	50	
<i>Göl Turizmi</i>	50	
<i>Sportif Olta avcılığı</i>	50	
<i>Atlı doğa yürüyüşü</i>	50	+
<i>Diğer.....</i>	50	+
Dinlenmeye Yönelik Faaliyetler	250	50
<i>Yayla Turizmi</i>	50	+
<i>Meslek öğretimi turizmi</i>	50	
<i>Termal Turizm</i>	50	
<i>Kamp Turizmi</i>	50	
<i>Diğer.....</i>	50	
Eğlenmeye Yönelik Faaliyetler	200	0
<i>Jeep safari (Off Road)</i>	50	
<i>Balon Turizmi</i>	50	
<i>(Macera Parkı) Macera Turizm</i>	50	
<i>Diğer.....</i>	50	
II. Millî parkta marka ürün var mı?	100	0
III. Millî parkta gelen ziyaretçiler kültürel ve sosyal etkinlikleri deneyimleme şansı bulabilir mi?	100	100
Nedir?		Kutlamalarda yürüyüşler, bisiklet turları
IV. Konaklama ve Pazar	150	0
Millî parkta konaklama olanağı var mı?	50	
<i>10'dan az ev</i>		
<i>10-20 ev</i>	100	
<i>21'den fazla evde konaklama</i>	150	
V. Millî Parkın Genel Özellikleri	150	150
Millî parkta ortak kullanım alanları var mı? (bina, kır bahçesi vb.)		
<i>Evet</i>	50	
<i>Hayır</i>	0	+
Millî parkta gelen misafirlerin kullanabileceği temiz tuvaletler var mı?		
<i>Evet</i>	50	+
<i>Hayır</i>	0	
Millî park el sanatları ve yöresel ürünleri pazarlama potansiyeline sahip mi?		
<i>Evet</i>	50	+
<i>Hayır</i>	0	
Toplam	2400	850

Afyon BTMP, uygulanan anket sonucunda 7000 puan üzerinde 2950 puan almıştır.

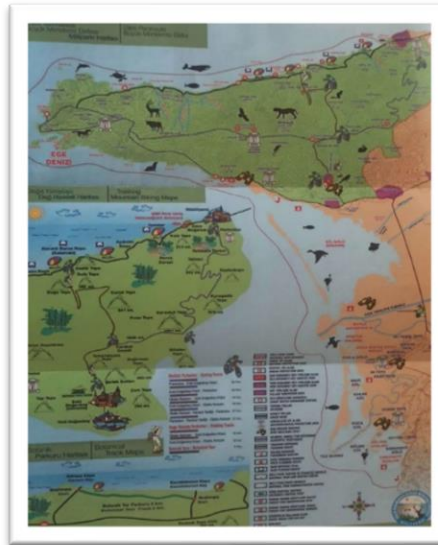
3.2 Kuşadası Dilek Yarımadası-Büyük Menderes Deltası Millî Parkı ve Ekoturizm Potansiyeli

Dilek Yarımadası Büyük Menderes Deltası Millî Parkının giriş kapısı ile ilgili görsel Fotoğraf 3.26’da verilmiştir.



Fotoğraf 3.26 Dilek Yarımadası Büyük Menderes Deltası Millî Parkı Giriş Kapısı (04/07/2022 tarihinde yazar tarafından çekilmiştir).

Dilek Yarımadası Büyük Menderes Deltası Millî Parkının haritası ile ilgili görsel Fotoğraf 3.27’de verilmiştir.



Fotoğraf 3.27 Dilek Yarımadası Büyük Menderes Deltası Millî Parkı Haritası (T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı Doğa Koruma ve Millî Parklar Genel Müdürlüğü, 2022)

Kuşadası DYBMD, bir bölümü adını aldığı Dilek Tepe'nin Ege Denizi ile buluştuğu, diğer bölümü Ege Bölgesi'nin en uzun nehri olan Büyük Menderes Nehri kıyı ve deltasında yer alan, Aydın ili sınırları içerisinde bulunan ve Kuşadası, Söke ve Didim ilçelerinde yaklaşık 30 bin hektarlık bir alana yayılmış olan ve içerisinde çok çeşitli bitki ve hayvanı barındıran, tarihî bir doğa harikasıdır. Dilek Yarımadası-Büyük Menderes Deltası Millî Park Müdürlüğü'nden Ege Denizi görüntüsü ile ilgili görsel Fotoğraf 3.28'de verilmiştir.



Fotoğraf 3.28 Dilek Yarımadası-Büyük Menderes Deltası Millî Park Müdürlüğü'nden Ege Denizi Görüntüsü (04/07/2022 tarihinde yazar tarafından çekilmiştir).

Büyük Menderes Deltası'nda yer alan Müze ve ziyaretçi merkezi yol ayrımı ile ilgili görsel Fotoğraf 3.29'da verilmiştir.



Fotoğraf 3.29 Büyük Menderes Deltası'nda yer alan Müze ve Ziyaretçi Merkezi Yol Ayrımı (04/07/2022 tarihinde yazar tarafından çekilmiştir).

Kuşadası DYBMD millî park müdürlüğü Güzelçamlı Mahallesi tarafında bulunan giriş kapısına yakındır. Büyük Menderes Deltası kısmında ise, Eski

Doğanbey’de bir millî park müzesi ve ziyaretçi merkezi bulunmaktadır. Millî park müdürlüğü, 04/07/2022 tarihinde ziyaret edilmiş ve burada bir katılımcı ile görüşülmüş ve kendisine “MPEKTA” uygulanmıştır (Katılımcı 3). Büyük Menderes Deltası’nda bulunan müze ve ziyaretçi merkezi ise 05/07/2022 tarihinde ziyaret edilmiş ve buradaki müze kafe işletmecileri ve müze görevlileri ile görüşülmüştür. Ayrıca Doğanbey’de pansiyon ve kafe işleten bir katılımcı ile görüşülmüş, bölgedeki pansiyonlar ve pansiyonculuk hakkında kısa bir söyleşi yapılmıştır (Katılımcı 4). Millî park izin verilen ölçüde gezilerek incelenmiştir. Yapılan inceleme, gözlem ve söyleşi ile uygulanan anket sonucunda elde edilen veriler şöyledir:

- Dilek Yarımadası 1966 yılında millî park ilan edilmiştir. Büyük Menderes Deltası ise 1994’te millî park ilan edilerek, Dilek Yarımadası Millî Parkı’na dahil edilmiştir.
- Toplam 27.000 ha alana sahiptir. Alanın %90’ı korunan alan statüsündedir.
- Kuşadası DYBMD, Aydın il merkezine 60 km uzaklıkta yer almaktadır. Kuşadası’na 25 ve Söke’ye 20 km mesafededir.
- İçerisinde Samsun Dağları’nın bitiş noktası olan Dilek Dağı ve çeşitli tepeler, Söke Ovası, Büyük Menderes Nehri Deltası, kanyon (yürüyüş yolu), Dil Gölü veya Karina (ya da Karine) olarak adlandırılan lagün (2.100 ha alana sahip) gibi önemli yeryüzü şekilleri barındırır. Ufak göl oluşumları ve şarlak denilen küçük şelaleler mevcuttur. Dilek Yarımadası barındırdığı doğal hayat ve sahil özellikleri açısından çok önemlidir. Dilek Yarımadası’nda dört tane halka açık koy bulunmaktadır. Bunlar İçmeler, Aydınlık, Kavaklıburun (Kalamaki) ve Karasu koylarıdır. Millî parkın hemen yanında bulunan Zeus Mağarası önemli bir yeryüzü oluşumu ve turizm alanıdır. Deniz kıyısında fok mağaraları yer almaktadır. Doğanbey’de balıkçı dalyanları mevcuttur. Kanyon girişi ile ilgili görsel Fotoğraf 3.30’da verilmiştir.



Fotoğraf 3.30 Kanyon Girişi Tabelası (04/07/2022 tarihinde yazar tarafından çekilmiştir).

Karina ile ilgili görseller Fotoğraf 3.31’de verilmiştir.



Fotoğraf 3.31 Karina (Karine) (05/07/2022 tarihinde yazar tarafından çekilmiştir).

Dilek Yarımadası koylarının tabelaları ile ilgili görseller Fotoğraf 3.32’dedir.



Fotoğraf 3.32 Dilek Yarımadası Koyları Tabelaları (04/07/2022 tarihinde yazar tarafından çekilmiştir).

Zeus Mağarası ile ilgili görseller Fotoğraf 3.33'te verilmiştir.



Fotoğraf 3.33 Zeus Mağarası (05/07/2022 tarihinde yazar tarafından çekilmiştir).

Lagünler ile ilgili görseller Fotoğraf 3.34'te verilmiştir.



Fotoğraf 3.34 Lagünler (05/07/2022 tarihinde yazar tarafından çekilmiştir).

- Millî park iklim özellikleri bakımından deniz turizmi, doğa turizmi, ekoturizm gibi pek çok turizm türüne elverişlidir.

- Doğa yürüyüşü, su sporları, kuş gözlemi, doğa fotoğrafçılığı, dağ bisikleti, balıkçılık gibi çeşitli ekoturizm faaliyetlerine ev sahipliği yapmaktadır.
- Dağcılık kulüpleri ve yürüyüş grupları tarafından sıklıkla ziyaret edilmektedir.
- Millî park denizin %15'ini kapsamaktadır.
- Millî parka özgü altı endemik türle birlikte, Kuşadası DYBMD 33 endemik bitki türüne ev sahipliği yapmaktadır. Akdeniz maki bitki örtüsüne sahiptir. Adaçayı, kuşkonmaz, sandal ağacı, sakız ağacı, kekik, kızılçam gibi bitkiler sıklıkla görülmektedir. Tepeli çan çiçeği, millî parka özgü altı türden biridir. Yine dünyada tehlike altında olan bir çan çiçeği türü yalnızca burada bulunmaktadır. Bu türler koruma altındadır. Koruma altındaki türlerin bulunduğu ziyarete kapalı bölge giriş kapısı ile ilgili görsel Fotoğraf 3.35'te verilmiştir.



Fotoğraf 3.35 Koruma Altındaki Türlerin Bulunduğu Ziyarete Kapalı Bölge Giriş Kapısı (04/07/2022 tarihinde yazar tarafından çekilmiştir).

- Lagün bölgesinde üreyen 70'in üzerinde kuş türü bulunmaktadır. Bununla birlikte, millî park toplam 256 kuş türünü barındırır. Millî parkta dünyanın en nadir görülen memelilerinden birisi olan Akdeniz fokü da dahil olmak üzere 36 tür memeli, 42 tür sürüngen ve 45 tür deniz canlısı yaşamaktadır. 2011 yılında Alageyik yerleştirmesi

yapılmıştır. Millî parkta bulunan kuş türleri hakkında bilgilendirme tabelaları ile ilgili görsel Fotoğraf 3.36’da verilmiştir.



Fotoğraf 3.36 Millî Parkta Bulunan Kuş Türleri Hakkında Bilgilendirme Tabelaları (04-05/07/2022 tarihinde yazar tarafından çekilmiştir).

- Millî parkta sayısı 10’u bulan kültürel kaynak değeri yer almaktadır. Miletos ve Priene’nin de dahil olduğu tarihî İyon kentleri, Aya Yorgi Manastırı ve Bizans döneminden kalan, çatısının yapımında kurşun kullanıldığı için bu adı alan Kurşunlu Manastırı da dahil olmak üzere manastırlar, Eski Doğanbey Köyü’nde Rum taş evleri, dünyanın ikinci en büyük kilisesi olduğu belirtilen ancak şu an yıkık halde bulunan bir kilisenin yanısıra Anadolu’da yapılan 2. Noel Baba (Aziz Nikolas) kilisesi olması sebebiyle önemli olan, Rumlar tarafından yapılan ve Rumların bölgeyi terk etmesinden sonra bir dönmem cami olarak kullanılmış olan kilise, Bizans Dönemi’ne ait olduğu bilinen Fındık Kale bu kültürel kaynak değerleri arasında sayılabilir. Millî park alanında yıkık halde olanlar da dahil olmak üzere, 200’ün üzerinde tarihî yapı bulunduğu bilgisine ulaşılmıştır.

Priene Antik Kenti ile ilgili görseller Fotoğraf 3.37’de verilmiştir.



Fotoğraf 3.37 Priene Antik Kenti (05/07/2022 tarihinde yazar tarafından çekilmiştir).

Milet antik kenti ile ilgili görseller Fotoğraf 3.38’de verilmiştir.



Fotoğraf 3.38 Milet Antik Kenti (Uzaktan Görüntü) (05/07/2022 tarihinde yazar tarafından çekilmiştir).

Eski Doğanbey ile ilgili görseller Fotoğraf 3.39’da verilmiştir.



Fotoğraf 3.39 Eski Doğanbey (05/07/2022 tarihinde yazar tarafından çekilmiştir).

- Millî park dahilindeki yaşam alanlarında zeytin, pamuk ve ayçiçeği ekilmektedir.
- Mantar toplayıcılığı yasaktır. 109.000 TL (2022) cezası bulunmaktadır.

- Millî parka en yakın sağlık kuruluşları Güzelçamlı ve Davutlar Mahallelerinde bulunan sağlık ocaklarıdır. Kuşadası ilçe merkezinde çeşitli sağlık kuruluşları bulunmaktadır.
- Millî park dahilindeki yaşam alanlarında Rum taş evleri (Eski Doğanbey) bulunmaktadır. Burada pansiyonculuk yapılmaktadır. Bir cafe ve butik otel işletmecisi katılımcı ile yapılan görüşmede, 2022 yılı yaz mevsiminde kişi için kahvaltı dahil fiyat, gecelik ortalama 1.000 TL olarak belirtilmiştir. Bölgede çeşitli yeme içme mekanları bulunmaktadır. Otoparklar mevcuttur.

Katılımcı 4 ile 05.07.2022’de gerçekleştirilen kısa söyleşi sonucunda, bölgede toplam beş adet cafe ve butik otel olduğu, yaz sezonunda bölgeyi ziyaret eden turist sayısının yüksek olduğu ancak Covid-19 pandemisi sürecinden bölgenin de etkilendiği bilgileri elde edilmiştir. Ayrıca iki kişi kahvaltı dahil konaklamanın gecelik ortalama 1.000 TL olduğu öğrenilmiştir.

Eski Doğanbey’de faaliyet gösteren bazı işletmeler ile ilgili görseller Fotoğraf 3.40’ta verilmiştir.



Fotoğraf 3.40 Eski Doğanbey’de Bulunan Bazı İşletmeler (05/07/2022 tarihinde yazar tarafından çekilmiştir).

- Eski ve Yeni Doğanbey’in ekoköy olduğu bilgisi verilmiştir.
- Karina (Dil Gölü’nün eski adı)’da eski gümrük binalarından bozma restoranlar mevcuttur. Dalyan balıkçılığı yapılan Karina, terk edilmiş eski bir Rum köyüdür. Turistik olarak son derece ünlü ve işlek bir

yerdir. Bölgeye yakın çevreden günübirlik turlar düzenlendiği bilgisine ulaşılmıştır. Kuş gözlem kulesi de mevcuttur.

Karina (Dil Gölü) ile ilgili görseller Fotoğraf 3.41’de verilmiştir.



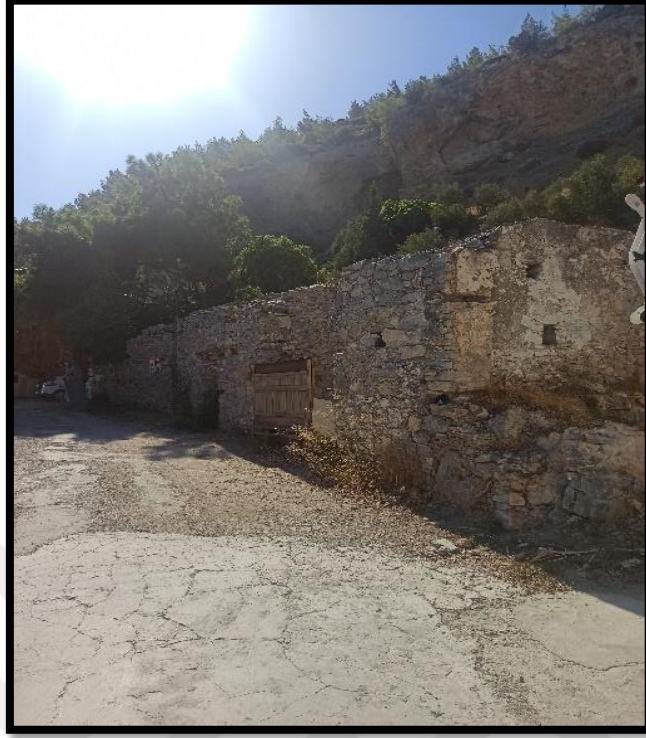
Fotoğraf 3.41 Karina (Dil Gölü) (05/07/2022 tarihinde yazar tarafından çekilmiştir).

Karina’da bulunan restoranlar ile ilgili görseller Fotoğraf 3.42’de verilmiştir.



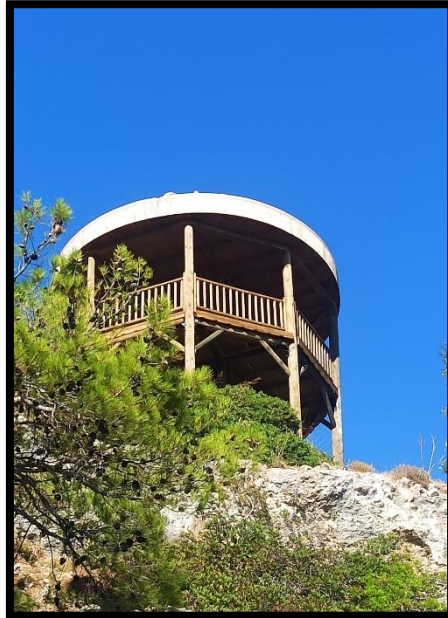
Fotoğraf 3.42 Karina’da Bulunan Restoranlar (05/07/2022 tarihinde yazar tarafından çekilmiştir).

Karina’da bulunan yıkık haldeki bir gümrük binası ile ilgili görsel Fotoğraf 3.43’te verilmiştir.



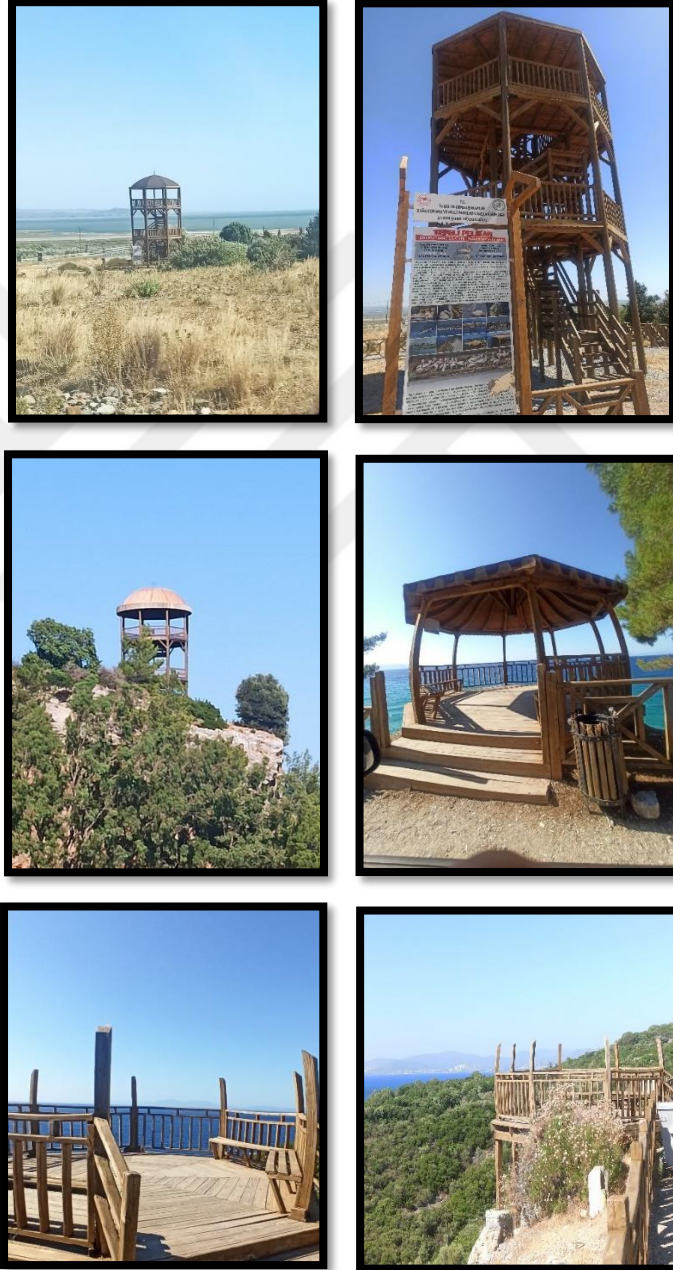
Fotoğraf 3.43 Yıkık Haldeki Bir Gümrük Binası (05/07/2022 tarihinde yazar tarafından çekilmiştir).

Karina’da bulunan kuş gözlem kulesi ile ilgili görsel Fotoğraf 3.44’te verilmiştir.



Fotoğraf 3.44 Karina’da Bulunan Kuş Gözlem Kulesi (05/07/2022 tarihinde yazar tarafından çekilmiştir).

- Doğanbey mevkiinde iki adet kuş gözlem kulesi bulunmaktadır. Millî park alanında ikisi kanyonda ve bir tanesi deniz kıyısında olmak üzere seyir terasları mevcuttur. Fotoğraf 3.45'te Kuşadası DYBMD'de bulunan kuş gözlem kuleleri ve seyir teraslarından görüntüler verilmiştir.



Fotoğraf 3.45 Dilek Yarımadası Büyük Menderes Deltası Millî Parkı'nda Bulunan Kuş Gözlem Kuleleri ve Seyir Teraslarından Görüntüler (04-05/07/2022 tarihinde yazar tarafından çekilmiştir).

- Millî parkta dört adet resmî yürüyüş rotası bulunmaktadır. Bunlardan birincisi millî park girişi ile İçmeler koyu arasındaki bir km.lik yoldur. İkincisi Oluklu Kanyon'dan, Eski Doğanbey'e kadar toplam 18 km olan kanyon yürüyüş yoludur. Üçüncüsü Kavaklı Koyu ile Karasu arasında bulunan botanik parkurudur ve uzunluğu iki km.dir. Dördüncüsü, Zeus Mağarası ile millî park giriş kapısı arasında bulunan rotadır.

Fotoğraf 3.46'da Kuşadası DYBMD'de bulunan yürüyüş rotalarının görüntüleri verilmiştir.



Fotoğraf 3.46 Milli Park Yürüyüş Yollarından Görüntüler (04/07/2022 tarihinde yazar tarafından çekilmiştir).

- Millî parkta bisiklet rotaları mevcuttur. Rotalardan bir tanesi Güzelçamlı'da bulunan, İyon devletlerinin toplantı yeri olan, tarihî Panionion'dan başlamakta ve Eski Doğanbey'e kadar devam etmektedir. Uzunluğu 30 km.dir. Bir diğeri Güzelçamlı (Panionion) ile Karakol Gediği denilen bölgeye kadar sürmektedir ve 16 km.dir. Bu rotayı Oluklu Kanyon'a kadar devam ettiren 21 km.lik bir rota daha bulunmaktadır. Oluklu Kanyon ile Eski Doğanbey arasında bulunan bisiklet parkurunun uzunluğu ise 18 km.dir.
- Millî parka ulaşım için iki minibüs hattı bulunmaktadır.

- Millî parkı yıllık olarak yerli-yabancı karışık, toplam 1,5 milyon turist ziyaret etmektedir. Millî park ziyareti esnasında (04/04/2022 tarihinde 15.45'te) alanda 1.290 araç bulunduğu bilgisine ulaşılmıştır.
- Millî parka dahil, Karina ve Doğanbey civarında toplam 22 ha resmî arı alanı bulunmaktadır.
- Millî parka dahil yaşam alanlarında hayvancılık yapılmaktadır.
- Alanda botanik turizmi rağbet görmektedir.
- Karina gastronomi turizmi açısından ön plandadır.
- Orman ekosistemini tanıma turizmi kapsamında öğrenci grupları alanı ziyaret etmektedir.
- Ekoköy çalışmaları kapsamında, zeytin festivali yapılması düşünülmüş, ancak 2019 pandemisi sebebiyle hayata geçirilememiştir.
- Millî parkta bulunan kiliseler pasif olduğundan, bölgede inanç turizmi gerçekleşmemektedir.
- Millî parkta resmî bir dağcılık ve tırmanış rotası bulunmamaktadır.
- Yamaç paraşütü aktivitesini resmî hale getirmek için çalışmalar sürmektedir. Ancak alanda bulunan bir rüzgâr akımı sebebiyle, yamaç paraşütü yapılmasının riskli olabileceği bilgisine ulaşılmıştır.
- Büyük Menderes tarafında sportif olta balıkçılığı yapılmaktadır.
- Kano ve deniz bisikletinin, Dilek Yarımadası'nda yapılan su sporlarına ekleneceği bilgisi edinilmiştir.
- Dilek Yarımadası'ndan düzenlenen tekne turları mevcuttur. 2022 yaz sezonunda tekne turlarının kişi başı ücretinin 200-250 TL arasında olduğu öğrenilmiştir.
- Kuşadası DYBMD'de Doğa Eğitim Merkezi bulunmaktadır. Burada basit çadırli kamp kurma sahası başlatma çalışması mevcuttur.
- Millî park genelinde yetişen zeytin ve Söke tarafında yetiştirilen pamuk parkın marka ürünleridir.
- Millî park alanında beş adet günübirlik kullanım alanı mevcuttur. Bunlardan dört tanesi Dilek Yarımadası'ndaki koylardadır. Bir tanesi Karina bölgesinde bulunmaktadır. Günübirlik kullanım alanlarında

otoparklar, duşlar, çeşmeler, engelli vatandaşlar için ve normal tuvaletler, mescitler, bebek bakım ünitesi (Yalnızca İçmeler Koyu'nda mevcuttur), büfe ve kır lokantaları, restoranlar, çocuk oyun alanları ve çöp kovaları mevcuttur. Koylarda ücretsiz ahşap şezlonglar ve kamelyalar bulunmaktadır. Bazı kısımlarda özel işletmeler de faaliyet göstermektedir. Bu işletmelerde bulunan şezlong ve şemsiyeler ücretlidir.

Fotoğraf 3.47'de güneybirlik kullanım alanlarında bulunan yön tabelaları verilmiştir.



Fotoğraf 3.47 Güneybirlik Kullanım Alanlarında Bulunan Yön Tabelaları (04/07/2022 tarihinde yazar tarafından çekilmiştir).

Fotoğraf 3.48'de güneybirlik kullanım alanlarından görüntüler verilmiştir.



Fotoğraf 3.48 Güneybirlik Kullanım Alanlarından Görüntüler (04/07/2022 tarihinde yazar tarafından çekilmiştir).

Fotoğraf 3.49’de günübirlik kullanım alanlarında bulunan bir otopark görseli verilmiştir.



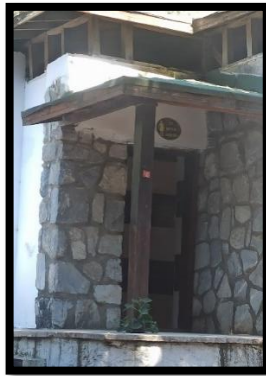
Fotoğraf 3.49 G n birlik Kullanım Alanlarında Bulunan Bir Otopark Görseli (04/07/2022 tarihinde yazar tarafından çekilmiştir).

Fotoğraf 3.50’de günübirlik kullanım alanlarında bulunan bir  ocuk oyun alanı görseli verilmiştir.



Fotoğraf 3.50 G n birlik Kullanım Alanlarında Bulunan Bir  ocuk Oyun Alanı (04/07/2022 tarihinde yazar tarafından çekilmiştir).

G n birlik kullanım alanlarında bulunan umumi tuvalet,  eřme, mescit ve duş görselleri Fotoğraf 3.51’de verilmiştir.





Fotoğraf 3.51 Günübirlik Kullanım Alanlarında Bulunan Umumi Tuvalet, Çeşme, Mescit ve Duş Görselleri (04-05/07/2022 tarihinde yazar tarafından çekilmiştir).

- Kuşadası DYBMD’de bulunan koyalara yaban domuzları inmektedir. Yaban domuzları acıktıklarında karınlarını doyurmak amacıyla, koyalarda bulunan insanların arasına karışmaktadır. Yaban domuzları insanlara çok alışmışlardır ve zarar vermemektedirler.

Piknik alanına gelen yaban domuzları ile ilgili görsel Fotoğraf 3.52’de verilmiştir.



Fotoğraf 3.52 Piknik Alanına Gelen Yaban Domuzları (www.dilekyarimadasi.com, 2015)

Koyalara inen yaban domuzları ile ilgili görsel Fotoğraf 3.53’te verilmiştir.



Fotoğraf 3.53 Koylara İnen Yaban Domuzları (Gündüz, 2012)

- Kuşadası DYBMD'nin Söke'de yer alan Büyük Menderes Deltası Bölümü'nde bulunan ziyaretçi merkezinde bir müze ve kafe yer almaktadır. Ziyaretçi merkezinde, millî parkta yaşayan hayvan türlerinin trofe ve tahnitleri⁵ ile fosilleri, alanda bulunan nadir ve endemik türlerin fotoğrafları, millî parka ait çeşitli fotoğraflar, amforalar, çeşitli bilgilendirme levhaları ve yazılar bulunmaktadır.

Büyük Menderes Deltası bölümü ziyaretçi merkezi (tanıtım merkezi) müze kafe tabelası ile ilgili görsel Fotoğraf 3.54'te verilmiştir.



Fotoğraf 3.54 Büyük Menderes Deltası Bölümü Ziyaretçi Merkezi (Tanıtım Merkezi) Müze Kafe Tabelası (05/07/2022 tarihinde yazar tarafından çekilmiştir).

⁵ Trofe: Av ve yaban hayvanının boynuz, post, diş ve benzeri hatıra değeri taşıyan parçalarını, Tahnit: Av ve yaban hayvanlarının çeşitli usuller ile post ve derilerinin içinin doldurulmuş halini ifade eder (T.C. Cumhurbaşkanlığı Mevzuat Bilgi Sistemi, 2005).

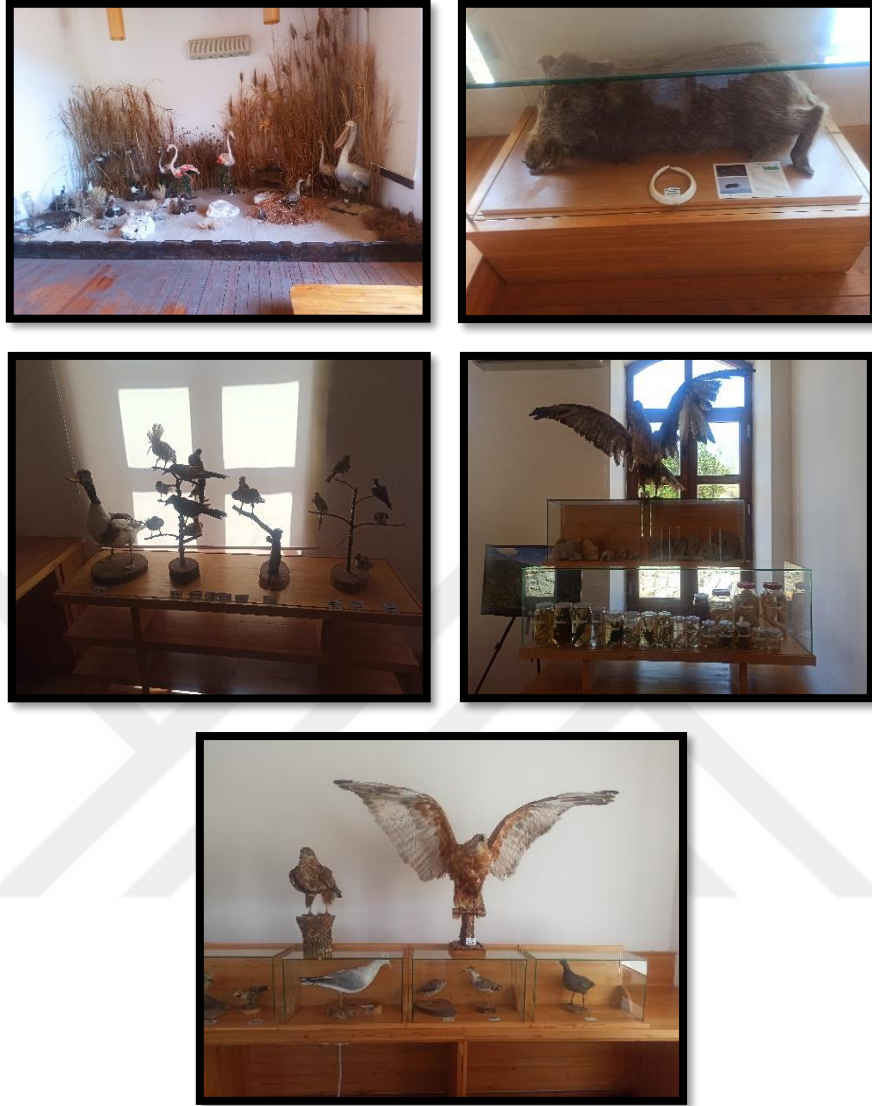
Büyük Menderes Deltası Bölümü ziyaretçi merkezi çeşitli hayvan iskelet örnekleri ile ilgili görseller Fotoğraf 3.55'te verilmiştir.



Fotoğraf 3.55 Büyük Menderes Deltası Bölümü Ziyaretçi Merkezi Çeşitli Hayvan İskelet Örnekleri (05/07/2022 tarihinde yazar tarafından çekilmiştir).

Tahnit örnekleri ile ilgili görseller Fotoğraf 3.56'da verilmiştir.





Fotoğraf 3.56 Tahnit Örnekleri (05/07/2022 tarihinde yazar tarafından çekilmiştir).

Millî parkta bulunan endemik türlerin ziyaretçi merkezinde yer alan tanıtım örnekleri ile ilgili görseller Fotoğraf 3.57’de verilmiştir.



Fotoğraf 3.57 Millî Parkta Bulunan Endemik Türlerin Ziyaretçi Merkezinde Yer Alan Tanıtım Örnekleri (05/07/2022 tarihinde yazar tarafından çekilmiştir).

Ziyaretçi merkezinde sergilenen millî parktan görüntüler Fotoğraf 3.58’de verilmiştir.



Fotoğraf 3.58 Ziyaretçi Merkezinde Sergilenen Millî Parktan Görüntüler (05/07/2022 tarihinde yazar tarafından çekilmiştir).

Ziyaretçi merkezinde sergilenen bir amfora görüntüsü Fotoğraf 3.59’da verilmiştir.



Fotoğraf 3.59 Ziyaretçi Merkezinde Sergilenen Bir Amfora (05/07/2022 tarihinde yazar tarafından çekilmiştir).

Yapılan incelemeler sonucunda Aydın Kuşadası DYBMD MPEKTA genel sonucu Tablo 3.8’de verilmiştir

Tablo 3.8 Aydın Kuşadası Dilek Yarımadası Büyük Menderes Deltası Millî Parkı Ekoturizm Kriterleri Tespit Anketi

	MİLLÎ PARKLAR EKOTURİZM POTANSİYELİ KRİTERLERİ TESPİTİ	GENEL DEĞERLENDİRME	ALINAN PUAN
	Kategori		
A.	Coğrafi Özellikler	750	600
B.	Ekoturizm Değeri	1750	1100
C.	Sosyal-Ekonomik Yapı	600	430
D.	Rekreatif Kolaylıklar ve Doğa Sporları	1200	400
E.	Ulaşılabilirlik ve Ziyaretçi Potansiyeli	300	300
F.	Sürdürülebilir Bölgesel Ekonomik Büyüme	2400	1250
TOPLAM		7000	4080

Tablo 3.9.’da “Coğrafi Özellikler” kategorisinin alt boyutları ve değerler kapsamında Aydın Kuşadası DYBMD sonuçları verilmiştir.

Tablo 3.9 Aydın Kuşadası Dilek Yarımadası Büyük Menderes Deltası Millî Parkı Coğrafi Özellikler

Kategori	Puan	Alınan Puan
I. Konum	200	100
Millî parkın coğrafi konumunu nasıl değerlendirirsiniz?		
<i>İl Şehir merkezine 50 km.den az</i>	200	
<i>İl Şehir merkezine 51-100 km</i>	100	+
<i>İl Şehir merkezine 101 km.den uzak</i>	50	
II. Fizikî Özellikler	450	450
Millî park yeryüzü şekilleri açısından çeşitlilik arz ediyor mu? (Dağ, ova, vadi, farklı yer şekilleri vb.)	150	+
Millî park iklim özellikleri açısından turizme uygun değerlere sahip mi? (Sıcaklık, yağış, bulutsuz gün, rüzgârlı gün vb.)	150	+
Millî park bitki örtüsü açısından çeşitlilik sunuyor mu?	150	+
III. Alan Yönetimi (İş birliği kurumlarla)	100	50
Yerel yönetim ile millî parkın turizm ve alt yapı konularında iş birliği var mı?	50	
Sivil Toplum Kuruluşları ile millî parkın (dernek, doğa sporları kulübü) turizm bağlamında iş birliği var mı?	50	+
Toplam	750	600

Tablo 3.10'da "Ekoturizm Değeri" kategorisinin alt boyutları ve değerler kapsamında Aydın Kuşadası DYBMD sonuçları verilmiştir.

Tablo 3.10 Aydın Kuşadası Dilek Yarımadası Büyük Menderes Deltası Millî Parkı Ekoturizm Değeri

Kategori	Puan	Alınan Puan
I. Doğal Kaynaklar	200	200
Millî parkın kaç tane doğal kaynak değeri bulunmaktadır? (Volkanik dağ, Kanyon vadi, mağara, peribacaları, şelale, göl, farklı şekil vb.)		
<i>0</i>		
<i>5 doğal kaynak değer az</i>	50	
<i>5 -10 arası doğal kaynak</i>	100	
<i>11 doğal kaynak ya da daha fazla</i>	200	+
II. Biyoçeşitlilik Kaynaklar	400	400
Millî parkın flora (bitki) ve endemizm durumu nedir? Kaç tane vardır?		
<i>5'den az endemik bitki</i>	50	
<i>5'den fazla endemik bitki</i>	100	
<i>10'dan fazla endemik bitki</i>	200	+
Millî parkın fauna (hayvan) çeşitliliği nedir?		
<i>10'dan az fauna</i>	50	
<i>10-20 arası fauna</i>	100	
<i>21'den fazla fauna</i>	200	+
III. Su Kaynakları	200	150
Millî parkta akarsu var mı?	50	+
Millî parkta göl, baraj, deniz var mı? (5 km içinde)	50	+
Millî parkta jeotermal var mı? (5 km içinde)	50	
Diğer (şelale, çağlayan 10 km)	50	+
IV. Kültürel Kaynaklar	200	150
Millî parkta kaç tane kültürel kaynak değeri bulunmaktadır? (Etnografik, folklorik, yöresel yemek, geleneksel ev, halk hekimliği, batıl inançlar, türbe vb.)		
<i>0</i>		

5 kültürel kaynak değer az	100	
5-10 kültürel kaynak arası	150	+
11 kültürel kaynak ya da daha fazla	200	
V. Tarihi Kaynaklar	200	200
Millî parkta kaç tane tarihî kaynak değeri bulunmaktadır? (kale, tarihî mezar, tarihî bina ve yapı, anıt, heykeller vb.)		
0		
5 tarihi kaynak değer az	100	
5-10 tarihi kaynak ya da daha fazla	200	
11'den fazla tarihi kaynak	300	+
VI. Ekonomik Kaynaklar	300	0
Millî parkta kaç tane ekonomik kaynak değeri bulunmaktadır? (sedir, mantar, katran, kaşık, dokuma vb.)		
0		+
5'den az ekonomik değer	100	
5-10 arası ekonomik değer	200	
11'den fazla ekonomik değer	300	
VII. Özel Alanlar	250	0
Millî parkın içerisinde özel alan var mı? (Tabiat anıtı, Yaban Hayatı Geliştirme Sahası, Muhafaza Ormanı, Ulusal /Mahalli Öneme Haiz Sulak Alan, Gen Koruma Ormanı, Tohum Meşcerleri, Tohum Bahçesi vb.)		
Neler?.....		
Toplam	1750	1100

Tablo 3.11’de “sosyal-ekonomik yapı” kategorisinin alt boyutları ve değerler kapsamında Aydın Kuşadası DYBMD sonuçları verilmiştir.

Tablo 3.11 Aydın Kuşadası Dilek Yarımadası Büyük Menderes Deltası Millî Parkı Sosyal-Ekonomik Yapı

Kategori	Puan	Alınan Puan
I. Sağlık	100	100
Millî parka yakın sağlık ocağı veya hastane var mı?		
Sağlık kuruluşu 20 km.den az	100	+
Sağlık kuruluşu 30 50 km. arası	60	
Sağlık kuruluşu 51 km.den fazla	40	
Yakınlarda sağlık kuruluşu yok	0	
II. Yerleşme	150	130
Millî park içerisinde farklı mimarî ve ev yapıları var mı? (Yerleşik alan)		
Evet	50	+
Hayır	0	
Millî park anayola yakın mı? (Ana giriş)		
Anayola 10 km.den az	50	
Anayola 11 km- 40 km arası	30	+
Anayola 40 km.den uzak	20	
Millî parkta yayla, ağıl, çevrik, dalyan, kom, dam, çardak gibi bir yerleşme var mı?		
Evet	50	+
Hayır	0	
III. Ekonomik Yapı	350	150
Orman ürünleri (Katran, ağaç kesemi vb.)	50	

El sanatları (kaşık, dokuma vb.)	50	
Pazar satışı (Yöresel ürünler)	50	+
Turizm (Cam Teras, Seyir Terası, Kuş Gözlem Kulesi vb.)	100	+
Hizmet sektörü (otel, konaklama)	50	
Diğer: Günübirlik Kullanım Alanları	50	+
Toplam	600	430

Tablo 3.12’de “Rekreatif Kolaylıklar ve Doğa Sporları” kategorisinin alt boyutları ve değerler kapsamında Aydın Kuşadası DYBMD sonuçları verilmiştir.

Tablo 3.12 Aydın Kuşadası Dilek Yarımadası Büyük Menderes Deltası Millî Parkı Rekreatif Kolaylıklar ve Doğa Sporları

Kategori	Puan	Alınan Puan
I. Millî parkta resmî yürüyüş rotası var mı?	200	+
II. Millî parkta dağ rotaları var mı?	200	
III. Millî parkta bisiklet güzergâhı var mı?	200	+
IV. Millî parkta kaya tırmanış rotaları var mı?	200	
V. Millî parkta mağara rotaları var mı?	200	
VI. Diğer.....	200	
Toplam	1200	400

Tablo 3.13’te “Ulaşılabilirlik ve Ziyaretçi Potansiyeli” kategorisinin alt boyutları ve değerler kapsamında Aydın Kuşadası DYBMD sonuçları verilmiştir.

Tablo 3.13 Aydın Kuşadası Dilek Yarımadası Büyük Menderes Deltası Millî Parkı Ulaşılabilirlik ve Ziyaretçi Potansiyeli

Kategori	Puan	Alınan Puan
I. Ulaşım Olanakları	100	100
Ulaşım araçları (Otobüs, taksi, dolmuş, gemi var mı? Millî parka ulaşım kolay mı? (.....))		+
II. Millî parka günlük ziyaretçi sayısı kaçtır?	200	200
Yerli		
50’den az	50	
50’den çok	100	+
Yabancı		
50’den az	50	
50’den çok	100	+
Toplam	600	300

Tablo 3.14’te “Sürdürülebilir Bölgesel Ekonomik Büyüme” kategorisinin alt boyutları ve değerler kapsamında Aydın Kuşadası DYBMD sonuçları verilmiştir.

Tablo 3.14 Aydın Kuşadası Dilek Yarımadası Büyük Menderes Deltası Millî Parkı Sürdürülebilir Bölgesel Ekonomik Büyüme

Kategori	Puan	Alınan Puan
I. Ekoturizm	1900	900
Bilgi edinmeye yönelik faaliyetler	850	600
Botanik turizmi	50	+
Doğa Fotoğrafçılığı	50	+
Jeoturizm	50	
Kuş Gözlemciliği	50	+

<i>Festival Turizmi</i>	50	
<i>Gelenek görenek (Kültür) turizmi</i>	50	+
<i>Çiftlik turizmi</i>	50	
<i>Tarihi yerleri ziyaret (Arkeoturizm) turizmi</i>	50	+
<i>Kutsal yerleri ziyaret (İnanç) turizmi</i>	50	
<i>Mağara Turizmi</i>	50	+
<i>Gastronomi turizmi</i>	50	+
<i>Orman ekosistemini tanıma turizmi</i>	50	+
<i>Mantar Toplama</i>	50	
<i>Yaban Hayatı Gözlemciliği</i>	50	+
<i>Seyir Terası</i>	50	+
<i>Bisiklet Parkuru</i>	50	+
<i>Diğer.....</i>	50	+
Doğa Sporlarına yönelik faaliyetler	600	250
<i>Doğa yürüyüşü</i>	50	+
<i>Dağcılık ve tırmanış</i>	50	+
<i>Bisiklet turizmi</i>	50	+
<i>Rota takipleri</i>	50	+
<i>Av turizmi</i>	50	
<i>Yamaç paraşütü</i>	50	
<i>Rafting</i>	50	
<i>Oryantiring</i>	50	
<i>Göl Turizmi</i>	50	
<i>Sportif Olta avcılığı</i>	50	+
<i>Atlı doğa yürüyüşü</i>	50	
<i>Diğer.....</i>	50	
Dinlenmeye Yönelik Faaliyetler	250	0
<i>Yayla Turizmi</i>	50	
<i>Meslek öğretimi turizmi</i>	50	
<i>Termal Turizm</i>	50	
<i>Kamp Turizmi</i>	50	
<i>Diğer.....</i>	50	
Eğlenmeye Yönelik Faaliyetler	200	50
<i>Jeep safari (Off Road)</i>	50	
<i>Balon Turizmi</i>	50	
<i>(Macera Parkı) Macera Turizm</i>	50	
<i>Diğer.....</i>	50	+
II. Millî parkta marka ürün var mı?	100	100
III. Millî parkta gelen ziyaretçiler kültürel ve sosyal etkinlikleri deneyimleme şansı bulabilir mi?	100	100
Nedir?		
IV. Konaklama ve Pazar	150	50
Millî parkta konaklama olanağı var mı?	50	
<i>10'dan az ev</i>		+
<i>10-20 ev</i>	100	
<i>21'den fazla evde konaklama</i>	150	
V. Millî Parkın Genel Özellikleri	150	100
Millî parkta ortak kullanım alanları var mı? (bina, kır bahçesi vb.)		
<i>Evet</i>	50	+
<i>Hayır</i>	0	
Millî parkta gelen misafirlerin kullanabileceği temiz tuvaletler var mı?		
<i>Evet</i>	50	+
<i>Hayır</i>	0	

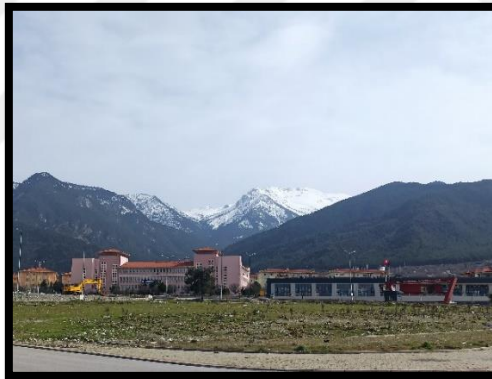
Millî park el sanatları ve yöresel ürünleri pazarlama potansiyeline sahip mi?		
<i>Evet</i>	50	
<i>Hayır</i>	0	
Toplam	2400	1250

Aydın DYBMD Millî Parkı uygulanan anket sonucunda 7000 puan üzerinde 4080 puan almıştır.

3.3 Denizli Honaz Dağı Millî Parkı ve Ekoturizm Potansiyeli

Denizli HDMP, Ege Bölgesi'nin en yüksek dağı olan Honaz Dağı üzerine kurulmuştur. Buna rağmen, Denizli HDMP'ye ulaşım kolaydır. Yer yer asfalt, yer yer toprak yollar mevcuttur. Ancak arazi dağlık olduğundan, güç anlamında küçük araçlar yolu kat etmekte zorlanabilmektedir. Millî park ilçe ile yan yana bir konuma sahiptir.

Honaz Dağı'nın doğa koruma ve millî parklar şefliği ziyaretçi merkezinden görüntüsü Fotoğraf 3.60'ta verilmiştir.



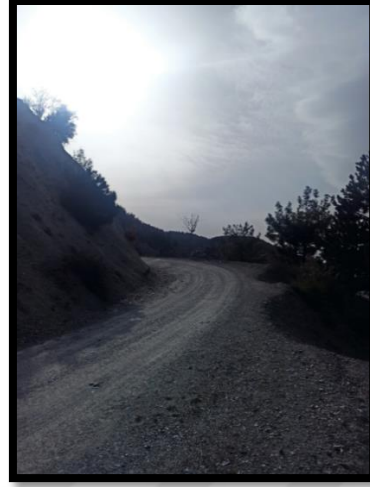
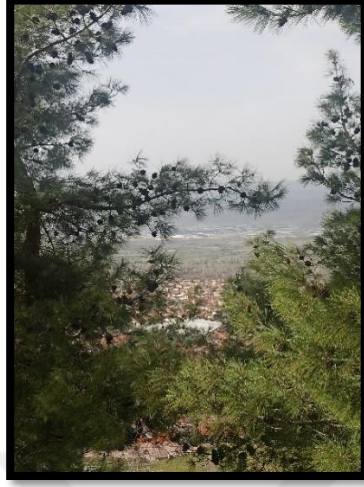
Fotoğraf 3.60 Honaz Dağı'nın Doğa Koruma ve Millî Parklar Şefliği Ziyaretçi Merkezinden Görüntüsü (01/04/2022 tarihinde yazar tarafından çekilmiştir).

Honaz Dağı Millî Parkı tabelası Fotoğraf 3.61'de verilmiştir.



Fotoğraf 3.61 Honaz Dağı Millî Parkı Tabelası (01/04/2022 tarihinde yazar tarafından çekilmiştir).

Honaz Dağı Millî Parkı'nda çeşitli görüntüler Fotoğraf 3.62'de verilmiştir.



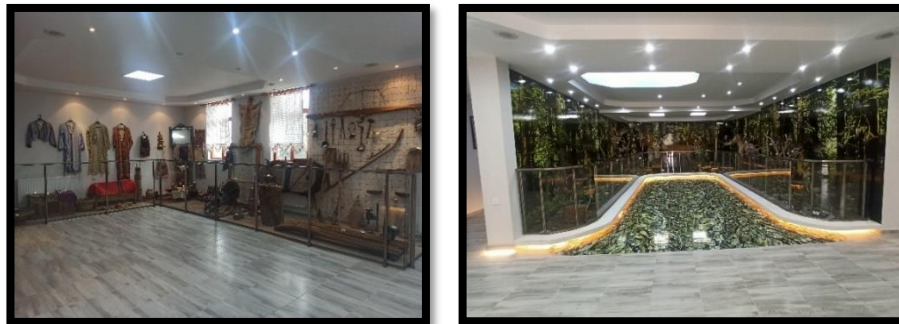
Fotoğraf 3.62 Honaz Dağı Millî Parkı'ndan Görüntüler (01/04/2022 tarihinde yazar tarafından çekilmiştir).

Doğa Koruma ve Millî Parklar Honaz Şefliği tarafından hizmet verilen ziyaretçi merkezine ise ulaşım oldukça kolaydır. Denizli HDMP ziyaretçi merkezi 01/04/2022 tarihinde ziyaret edilmiştir. Denizli Honaz Dağı Millî Parkı ziyaretçi merkezi Fotoğraf 3.63'te verilmiştir.

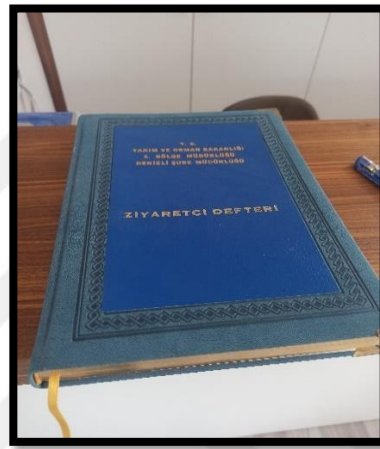


Fotoğraf 3.63 Denizli Honaz Dağı Millî Parkı Ziyaretçi Merkezi (01/04/2022 tarihinde yazar tarafından çekilmiştir).

Ziyaretçi Merkezi Denizli iline, ulaşım Karakurt ve Karateke tarafından sağlandığında 15 km, organize ve Kocabaş hattından sağlandığında ise 20 km civarında bir mesafede yer almaktadır. Ziyaretçi merkezinde Denizli'de yaşayan hayvan türlerinin trofe ve tahnitleri, Honaz Dağı'nda yetişen nadir ve endemik türlerin fotoğraf ve herbaryumları⁶, yörenin folklorik özelliklerini yansıtan sergi eşyaları, konferans salonu ve Honaz Şefliği idarî birimleri yer almaktadır. Ziyaretçi Merkezinde ziyaretçiler tarafından yazılmak üzere bir ziyaretçi defteri de mevcuttur. Denizli HDMP ziyaretçi merkezinden görüntüler Fotoğraf 3.64'te verilmiştir.



⁶ Önemli özelliklerini kaybetmeksizin kurutulup karton üzerine tespit edilerek muhafaza edilen bitki ya da bitki kısımlarından oluşan koleksiyonlara **herbaryum** denir (Taşkan&Tan, 2013).



Fotoğraf 3.64 Denizli Honaz Dağı Millî Parkı Ziyaretçi Merkezi (01/04/2022 tarihinde yazar tarafından çekilmiştir).

Ziyaretçi merkezinde iki katılımcı ile görüşülmüş, kendilerine “MPEKTA” uygulanmıştır (Katılımcı 5 ve 6). Bölgede yapılan gözlem, inceleme ve uygulanan bu anket sonucu elde edilen veriler şöyledir:

- Denizli HDMP il merkezine 21 km uzaklıkta yer alır. Honaz İlçesi’nin 3 km güneyinde bulunan millî park alanına dört ana kapıdan giriş yapılabilmektedir: Honaz İlçesi Kale Mevkii’nden (kuzey), Ovacık Mahallesi üzerinden (kuzey), Denizli-Antalya-Muğla karayolu, Cankurtaran Mahallesi üzerinden (güney) ve Aydınlar Mahallesi üzerinden (doğu). Cankurtaran Mahallesi’nden giriş yapıldığı zaman, yol takip edildiğinde, Honaz Dağı’nın zirvesi olan Kılıç Tepe’ye ulaşılmaktadır.

Denizli HDMP Ovacık mahallesi girişi ile ilgili görseller Fotoğraf 3.65’te verilmiştir.



Fotoğraf 3.65 Honaz Dağı Millî Parkı Ovacık Mahallesi Girişi (01/04/2022 tarihinde yazar tarafından çekilmiştir).

Denizli HDMP Cankurtaran mahallesi girişi ile ilgili görsel Fotoğraf 3.66’da verilmiştir.



Fotoğraf 3.66 Honaz Dağı Millî Parkı Cankurtaran Mahallesi Girişi (01/04/2022 tarihinde yazar tarafından çekilmiştir).

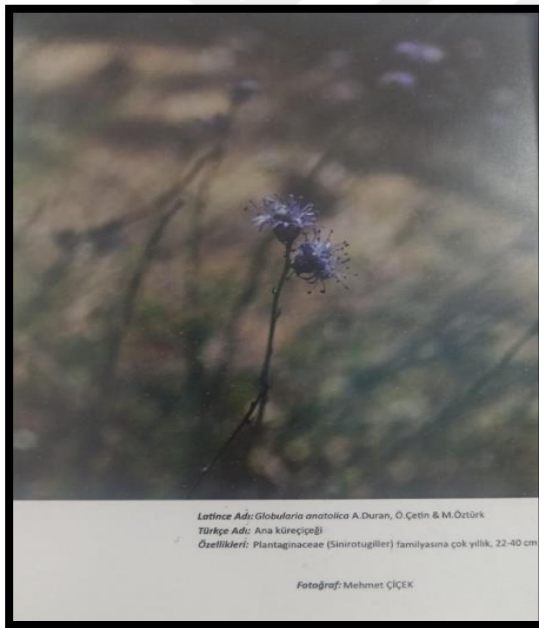
- Millî park flora ve fauna açısından çeşitlilik arz eder. Endemik bitki türleri mevcuttur. Safran-çiğdem, Ballıbaba ve Sığırkuyruğu türleri millî parkta bulunan endemik bitkilerden bazılarıdır. Millî parkta bulunan endemik türlere ait fotoğraflar ziyaretçi merkezinin duvarında asılı bulunmaktadır. Bu fotoğrafların görüntüleri yazar tarafından 01/04/2022 tarihinde çekilmiştir.

Denizli HDMP endemik türleri ile ilgili görsel Fotoğraf 3.67’de verilmiştir.



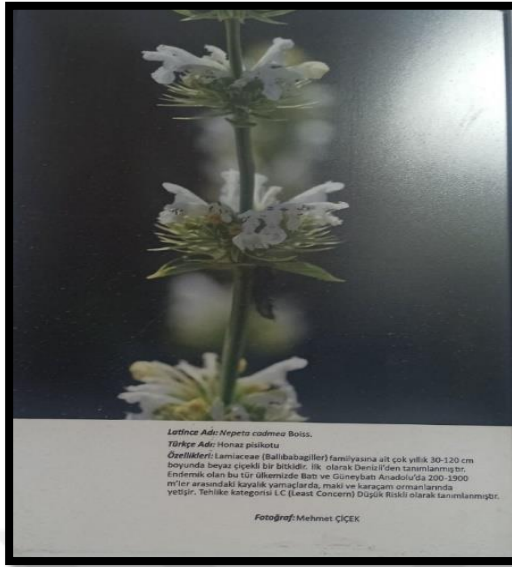
Fotoğraf 3.67 Honaz Dağı Millî Parkı Endemik Türleri (01/04/2022 tarihinde yazar tarafından çekilmiştir).

Denizli HDMP endemik türlerinden Anaküre Çiçeği ve Dağ Çiçeği ile ilgili görseller Fotoğraf 3.68’de verilmiştir.



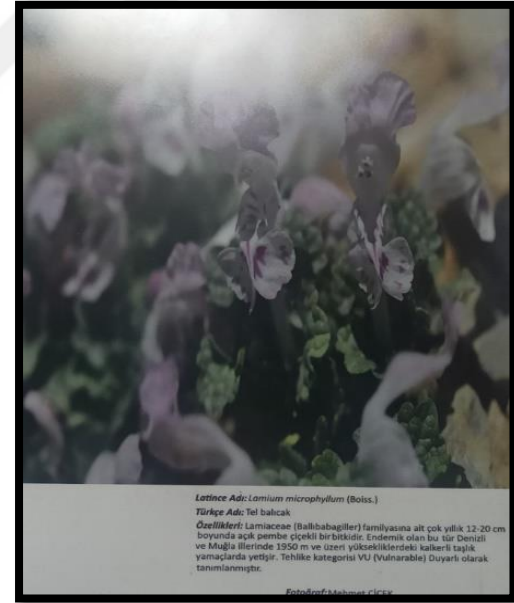
Fotoğraf 3.68 Anaküre Çiçeği (*Globularia Anatolica*) ve Dağ Çiçeği (*Tanacetum Cadmeum*) (01/04/2022 tarihinde yazar tarafından çekilmiştir).

Denizli HDMP endemik türlerinden Honaz Pisik Otu ve Hanım Çiğdemi ile ilgili görseller Fotoğraf 3.69’da verilmiştir.



Fotoğraf 3.69 Honaz Pisik Otu (*Nepeta cadmea* Boiss) ve Hanım Çiğdemi (*Crocus baytopiorum*) (01/04/2022 tarihinde yazar tarafından çekilmiştir).

Denizli HDMP endemik türlerinden Altın Sığırkuyruğu ve Tel Balıkcak ile ilgili görseller Fotoğraf 3.70'te verilmiştir.



Fotoğraf 3.70 Altın Sığırkuyruğu (*Verbascum chrysorrhacos* Boiss) ve Tel Balıkcak (*Lamium microphyllum* Boiss) (01/04/2022 tarihinde yazar tarafından çekilmiştir).

Denizli HDMP endemik türlerinden Delik Mercan ve Kaya Şalbası ile ilgili görseller Fotoğraf 3.71'de verilmiştir.



Fotoğraf 3.71 Delik Mercan (*Origanum Hypericifolium*) ve Kaya Şalbası (*Salvia Cadmica* Boiss. Var. *Cadmica*) (01/04/2022 tarihinde yazar tarafından çekilmiştir).

Denizli HDMP endemik türlerinden Delik Mercan Kalartopu ve Hanım Çiğdemi ile ilgili görseller Fotoğraf 3.72'de verilmiştir.



Fotoğraf 3.72 Kalartopu (*Marrubium Rotundifolium* Boiss) ve Hanım Çiğdemi (*Crocus Baytopiorum*) (01/04/2022 tarihinde yazar tarafından çekilmiştir).

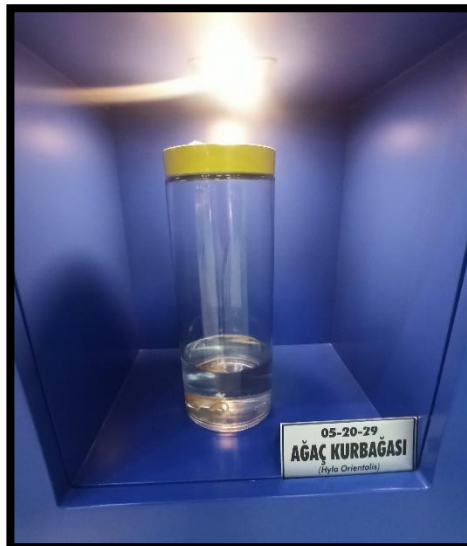
- Bölgede kızılçam, karaçam ve ardıç ağaçları fazladır. Bunların yanı sıra ceviz, kiraz ve çınar gibi ağaçlar da görülmektedir. Ziyaretçi merkezinde sergilenen ağaç dalı örnekleri Fotoğraf 3.73'te verilmiştir.



Fotoğraf 3.73 Ziyaretçi Merkezinde Sergilenen Ağaç Dalı Örnekleri (01/04/2022 tarihinde yazar tarafından çekilmiştir).

- Yaban keçisi, geyik, sansar, kurt, tilki, yaban domuzu, çakal, tavşan, porsuk, kertenkele ve yılan türleri bölge faunasında yer alır. Millî parkta 64 kuş ve 4 sürüngen türü yer almaktadır.

Ziyaretçi merkezinde bu türlerin trofe, tahnit ve örnekleri sergilenmektedir. Bunlardan bazıları yazar tarafından 01/04/2022 tarihinde fotoğraflanmıştır. Ağaç Kurbağası ile ilgili görsel Fotoğraf 3.74’te verilmiştir.



Fotoğraf 3.74 Ağaç Kurbağası (*Hyla Orientalis*) (01/04/2022 tarihinde yazar tarafından çekilmiştir).

Toros Kertenkelesi ile ilgili görsel Fotoğraf 3.75’te verilmiştir.



Fotoğraf 3.75 Toros Kertenkelesi (*Anatololacerta Danfordi*) (01/04/2022 tarihinde yazar tarafından çekilmiştir).

İri Yeşil Kertenkele ile ilgili görsel Fotoğraf 3.76’da verilmiştir.



Fotoğraf 3.76 İri Yeşil Kertenkele (*Lacerta Trilineata*) (01/04/2022 tarihinde yazar tarafından çekilmiştir).

Kör Kertenkele ve Uysal Yılan ile ilgili görseller Fotoğraf 3.77’de verilmiştir.



Fotoğraf 3.77 Kör Kertenkele (*Blanus Strauchi*) ve Uysal Yılan (*Girenis Modestus*) (01/04/2022 tarihinde yazar tarafından çekilmiştir).

Dikenli Keler ve Sarı Kertenkele ile ilgili görseller Fotoğraf 3.78’de verilmiştir.



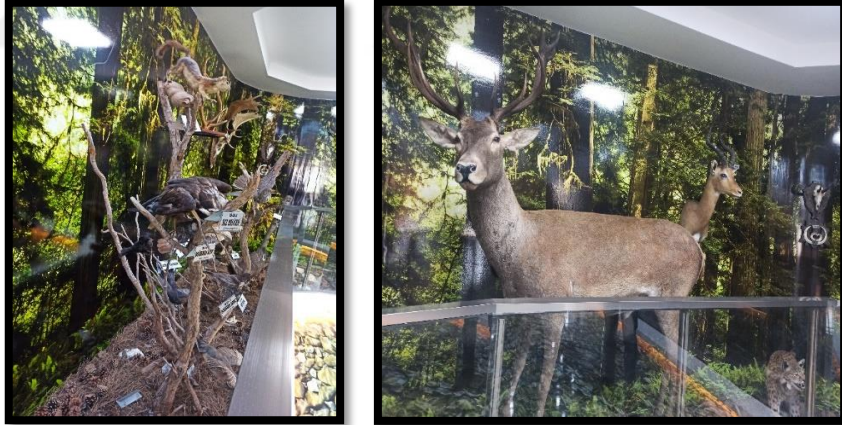
Fotoğraf 3.78 Dikenli Keler (*Stellogama Stellio*) ve Sarı Kertenkele (*Eumeces Schneiderii*) (01/04/2022 tarihinde yazar tarafından çekilmiştir).

Tık naz Kertenkele ile ilgili görsel Fotoğraf 3.79’da verilmiştir.



Fotoğraf 3.79 Tıknaaz Kertenkele (*Trachylepis Aurata*) (01/04/2022 tarihinde yazar tarafından çekilmiştir).

Denizli HDMP ziyaretçi merkezinde sergilenen trofe ve tahnitlerden örnekler Fotoğraf 3.80’de verilmiştir.



Fotoğraf 3.80 Honaz Dağı Millî Parkı Ziyaretçi Merkezinde Sergilenen Trofe ve Tahnitlerden Örnekler (01/04/2022 tarihinde yazar tarafından çekilmiştir).

- Millî park içerisinde vadiler ve sulak alanlar bulunmaktadır. Küçük şelaleler ve akarsular mevcuttur. Her mevsimde akışı devam eden Karanlık Dere bunlardan biridir.
- Dağın güney kısmında askerî radar bölgesi yer almaktadır.
- Millî park içerisinde trekking (doğa yürüyüşü) yapma imkânı vardır. Parkta yaklaşık 29 km uzunluğunda bir yürüyüş parkuru

bulunmaktadır. Bu yürüyüş parkuru, Ovacık Mahallesi'nde başlar ve Aydınlar Mahallesi'nde bitmektedir. Yürüyüş parkuru içerisinde hangi kilometrede olduğunu gösteren tabelalar mevcuttur.

- Bir diğer tur güzergâhı da Ovacık Mahallesi'nde başlayıp, Colossae Antik Kenti'nde sona ermektedir. Uzunluğu 15 km olan parkurun rakımı 681 metredir.

Denizli HDMP yürüyüş parkurları rota bilgileri Fotoğraf 3.81'de verilmiştir.



Fotoğraf 3.81 Yürüyüş Parkurları Rota Bilgileri (01/04/2022 tarihinde yazar tarafından çekilmiştir).

Denizli HDMP sportif faaliyetlerde dikkat edilecekler uyarı levhası Fotoğraf 3.82'de verilmiştir.



Fotoğraf 3.82 Sportif Faaliyetlerde Dikkat Edilecekler Uyarı Levhası (01/04/2022 tarihinde yazar tarafından çekilmiştir).

- Civarda yaşayan halk mantar toplayıcılığı yapmaktadır.

- Millî park arazisi büyük oranda dağlık olduğundan, bir noktadan sonrasına özel araçla giriş yasaklanmıştır. Millî parkta yapılacak olan gezi dağlık araziye uygun araçlarla, tur şeklinde DKMP tarafından yapılmaktadır.
- Millî parka Akdeniz iklimi hakimdir.

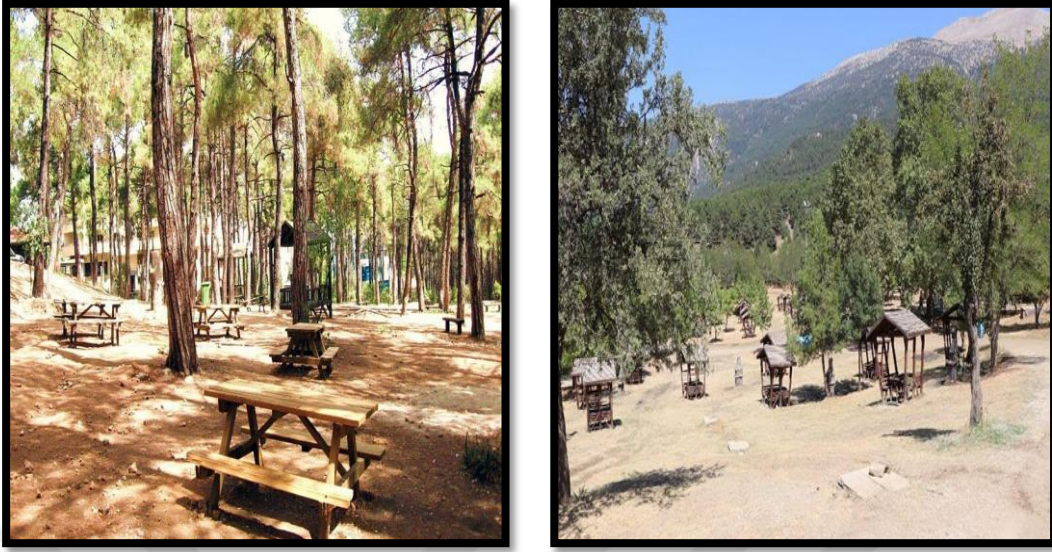
Denizli HDMP tehlike uyarı tabelası Fotoğraf 3.83'te verilmiştir.



Fotoğraf 3.83 Tehlike Uyarı Tabelası (01/04/2022 tarihinde yazar tarafından çekilmiştir).

- Millî parkın kuzey bölümünde, Denizli-Muğla-Antalya yolu üzerinde (Eski Tavas Yolu), Cankurtaran Mahallesi civarında günübirlik piknik alanları mevcuttur. Bu alanlarda ateş yakmak yasak olup, girişi ücretlidir. Piknik alanlarında ve yakınında kır evleri bulunmaktadır. Ancak parkın içerisinde yer alan askerî bölge sebebiyle bu evlerde konaklama yapılamamaktadır. Piknik masaları, temiz tuvaletler ve çocuk oyun alanları mevcuttur. Seyyar bir büfe ve çeşmeler vardır. Günübirlik piknik alanları 2007'ye kadar DKMP tarafından işletilmekteyken, sonrasında işletme hakkı Denizli Büyükşehir Belediyesi'ne devredilmiştir.

Denizli HDMP piknik alanları ile ilgili görseller Fotoğraf 3.84'te verilmiştir.



Fotoğraf 3.84 Honaz Dağı Millî Parkı Piknik Alanları (d20haber.com, 2021; www.kampyerleri.org, 2021)

- Millî parkta bulunan seyir terasının yandığı ve yenisinin yapılacağı bilgisine ulaşılmıştır. Ayrıca geliştirme çalışmaları içerisinde cam teras yapılması da planlanmaktadır.
- Denizli HDMP kapsamında Orman Genel Müdürlüğü (OGM) tarafından ağaç gençleştirme çalışmaları yapılmaktadır.
- Millî parkta botanik turizmi yapılabilmektedir. Özellikle üniversitelerden bu bölgeye turlar düzenlendiği bilgisine ulaşılmıştır. Bunun yanı sıra doğa fotoğrafçılığı, orman ekosistemini tanıma turizmi, yaban hayatı gözlemleme turizmi gibi turizm türleri de yapılmaktadır. Korunan alan olması itibarıyla av turizmi yasaktır. Kamp karavan turizmi imkânı önceden mevcut iken, artık kamp yapılmasına izin verilmediği belirtilmiştir.
- Denizli HDMP sınırları dahilinde Colossae Antik Kenti yer almaktadır. Frigler dönemine aittir. Aksu Çayı kenarındaki antik kentte lahitler ve kaya mezarları bulunmaktadır.

Colossae Antik Kenti ile ilgili görseller Fotoğraf 3.85’te verilmiştir.



Fotoğraf 3.85 Colossae Antik Kenti (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Denizli İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü)

- Millî park alanı dahilinde bungalov evler mevcuttur. Denizli HDMP alanında bulunan bungalov evler ile ilgili görseller Fotoğraf 3.86’da verilmiştir.



Fotoğraf 3.86 Honaz Dağı Milli Park Alanında Bulunan Bungalov Evler (Kuru, 2018)

Yapılan incelemeler sonucunda Denizli HDMP MPEKTA genel sonucu Tablo 3.15’te verilmiştir.

Tablo 3.15 Denizli Honaz Dağı Millî Parkı Ekoturizm Kriterleri Tespit Anketi

	MİLLÎ PARKLAR EKOTURİZM POTANSİYELİ KRİTERLERİ TESPİTİ	GENEL DEĞERLENDİRME	ALINAN PUAN
	Kategori		
A.	Coğrafi Özellikler	750	700
B.	Ekoturizm Değeri	1750	800
C.	Sosyal-Ekonomik Yapı	600	250
D.	Rekreatif Kolaylıklar ve Doğa Sporları	1200	200
E.	Ulaşılabilirlik ve Ziyaretçi Potansiyeli	300	200
F.	Sürdürülebilir Bölgesel Ekonomik Büyüme	2400	650
TOPLAM		7000	2800

Tablo 3.16’da “Coğrafi Özellikler” kategorisinin alt boyutları ve değerler kapsamında Denizli HDMP sonuçları verilmiştir.

Tablo 3.16 Denizli Honaz Dağı Millî Parkı Coğrafi Özellikler

Kategori	Puan	Alınan Puan
I. Konum	200	200
Millî parkın coğrafi konumunu nasıl değerlendirirsiniz?		
<i>İl Şehir merkezine 50 km.den az</i>	200	+
<i>İl Şehir merkezine 51-100 km</i>	100	
<i>İl Şehir merkezine 101 km.den uzak</i>	50	
II. Fizikî Özellikler	450	450
Millî park yeryüzü şekilleri açısından çeşitlilik arz ediyor mu? (Dağ, ova, vadi, farklı yer şekilleri vb.)	150	+
Millî park iklim özellikleri açısından turizme uygun değerlere sahip mi? (Sıcaklık, yağış, bulutsuz gün, rüzgârlı gün vb.)	150	+
Millî park bitki örtüsü açısından çeşitlilik sunuyor mu?	150	+
III. Alan Yönetimi (İş birliği kurumlarla)	100	50
Yerel yönetim ile millî parkın turizm ve alt yapı konularında iş birliği var mı?	50	
Sivil Toplum Kuruluşları ile millî parkın (dernek, doğa sporları kulübü) turizm bağlamında iş birliği var mı?	50	+
Toplam	750	700

Tablo 3.17’de “Ekoturizm Değeri” kategorisinin alt boyutları ve değerler kapsamında Denizli HDMP sonuçları verilmiştir.

Tablo 3.17 Denizli Honaz Dağı Millî Parkı Ekoturizm Değeri

Kategori	Puan	Alınan Puan
I. Doğal Kaynaklar	200	50
Millî parkın kaç tane doğal kaynak değeri bulunmaktadır? (Volkanik dağ, Kanyon vadi, mağara, peribacaları, şelale, göl, farklı şekil vb.)		
0		
<i>5 doğal kaynak değer az</i>	50	+
<i>5 -10 arası doğal kaynak</i>	100	
<i>11 doğal kaynak ya da daha fazla</i>	200	
II. Biyoçeşitlilik Kaynaklar	400	300
Millî parkın flora (bitki) ve endemizm durumu nedir? Kaç tane vardır?		
<i>5’den az endemik bitki</i>	50	

5'den fazla endemik bitki	100	+
10'dan fazla endemik bitki	200	
Millî parkın fauna (hayvan) çeşitliliği nedir?		
10'dan az fauna	50	
10-20 arası fauna	100	
21'den fazla fauna	200	+
III. Su Kaynakları	200	150
Millî parkta akarsu var mı?	50	+
Millî parkta göl, baraj, deniz var mı? (5 km içinde)	50	
Millî parkta jeotermal var mı? (5 km içinde)	50	+
Diğer (şelale, çağlayan 10 km)	50	+
IV. Kültürel Kaynaklar	200	100
Millî parkta kaç tane kültürel kaynak değeri bulunmaktadır? (Etnografik, folklorik, yöresel yemek, geleneksel ev, halk hekimliği, batıl inançlar, türbe vb.)		
0		
5 kültürel kaynak değer az	100	+
5-10 kültürel kaynak arası	150	
11 kültürel kaynak ya da daha fazla	200	
V. Tarihi Kaynaklar	200	100
Millî parkta kaç tane tarihî kaynak değeri bulunmaktadır? (kale, tarihî mezar, tarihî bina ve yapı, anıt, heykeller vb.)		
0		
5 tarihi kaynak değer az	100	+
5-10 tarihi kaynak ya da daha fazla	200	
11'den fazla tarihi kaynak	300	
VI. Ekonomik Kaynaklar	300	100
Millî parkta kaç tane ekonomik kaynak değeri bulunmaktadır? (sedir, mantar, katran, kaşık, dokuma vb.)		
0		
5'den az ekonomik değer	100	+
5-10 arası ekonomik değer	200	
11'den fazla ekonomik değer	300	
VII. Özel Alanlar	250	0
Millî parkın içerisinde özel alan var mı? (Tabiat anıtı, Yaban Hayatı Geliştirme Sahası, Muhafaza Ormanı, Ulusal /Mahalli Öneme Haiz Sulak Alan, Gen Koruma Ormanı, Tohum Meşcerleri, Tohum Bahçesi vb.)		
Neler?.....		
Toplam	1750	800

Tablo 3.18'de "Sosyal-Ekonomik Yapı" kategorisinin alt boyutları ve değerler kapsamında Denizli HDMP sonuçları verilmiştir.

Tablo 3.18 Denizli Honaz Dağı Millî Parkı Sosyal-Ekonomik Yapı

Kategori	Puan	Alınan Puan
I. Sağlık	100	100
Millî parka yakın sağlık ocağı veya hastane var mı?		
Sağlık kuruluşu 20 km.den az	100	+
Sağlık kuruluşu 30 50 km. arası	60	
Sağlık kuruluşu 51 km.den fazla	40	
Yakınlarda sağlık kuruluşu yok	0	

II. Yerleşme	150	50
Millî park içerisinde farklı mimarî ve ev yapıları var mı? (Yerleşik alan)		
<i>Evet</i>	50	
<i>Hayır</i>	0	+
Millî park anayola yakın mı? (Ana giriş)		
<i>Anayola 10 km.den az</i>	50	+
<i>Anayola 11 km- 40 km arası</i>	30	
<i>Anayola 40 km.den uzak</i>	20	
Millî parkta yayla, ağıl, çevrik, dalyan, kom, dam, çardak gibi bir yerleşme var mı?		
<i>Evet</i>	50	
<i>Hayır</i>	0	+
III. Ekonomik Yapı	350	100
Orman ürünleri (Katran, ağaç kesemi vb.)	50	
El sanatları (kaşık, dokuma vb.)	50	
Pazar satışı (Yöresel ürünler)	50	
Turizm (Cam Teras, Seyir Terası, Kuş Gözlem Kulesi vb.)	100	
Hizmet sektörü (otel, konaklama)	50	+
Diğer: Günlük Kullanım Alanları	50	+
Toplam	600	250

Tablo 3.19’da “Rekreatif Kolaylıklar ve Doğa Sporları” kategorisinin alt boyutları ve değerler kapsamında Denizli HDMP sonuçları verilmiştir.

Tablo 3.19 Denizli Honaz Dağı Millî Parkı Rekreatif Kolaylıklar ve Doğa Sporları

Kategori	Puan	Alınan Puan
I. Millî parkta resmî yürüyüş rotası var mı?	200	+
II. Millî parkta dağ rotaları var mı?	200	
III. Millî parkta bisiklet güzergâhı var mı?	200	
IV. Millî parkta kaya tırmanış rotaları var mı?	200	
V. Millî parkta mağara rotaları var mı?	200	
VI. Diğer.....	200	
Toplam	1200	200

Tablo 3.20’de “Ulaşılabilirlik ve Ziyaretçi Potansiyeli” kategorisinin alt boyutları ve değerler kapsamında Denizli HDMP sonuçları verilmiştir.

Tablo 3.20 Denizli Honaz Dağı Millî Parkı Ulaşılabilirlik ve Ziyaretçi Potansiyeli

Kategori	Puan	Alınan Puan
I. Ulaşım Olanakları	100	0
Ulaşım araçları (Otobüs, taksi, dolmuş, gemi var mı? Millî parka ulaşım kolay mı? (.....))		
II. Millî parka günlük ziyaretçi sayısı kaçtır?	200	200
Yerli		
<i>50’den az</i>	50	
<i>50’den çok</i>	100	+
Yabancı		
<i>50’den az</i>	50	
<i>50’den çok</i>	100	+
Toplam	600	200

Tablo 3.21’de “Sürdürülebilir Bölgesel Ekonomik Büyüme” kategorisinin alt boyutları ve değerler kapsamında Denizli HDMP sonuçları verilmiştir.

Tablo 3.21 Denizli Honaz Dağı Millî Parkı Sürdürülebilir Bölgesel Ekonomik Büyüme

Kategori	Puan	Alınan Puan
I. Ekoturizm	1900	400
Bilgi edinmeye yönelik faaliyetler	850	350
Botanik turizmi	50	+
Doğa Fotoğrafçılığı	50	+
Jeoturizm	50	+
Kuş Gözlemciliği	50	
Festival Turizmi	50	
Gelenek görenek (Kültür) turizmi	50	
Çiftlik turizmi	50	
Tarihi yerleri ziyaret (Arkeoturizm) turizmi	50	+
Kutsal yerleri ziyaret (İnanç) turizmi	50	
Mağara Turizmi	50	
Gastronomi turizmi	50	
Orman ekosistemini tanıma turizmi	50	+
Mantar Toplama	50	+
Yaban Hayatı Gözlemciliği	50	+
Seyir Terası	50	
Bisiklet Parkuru	50	
Diğer.....	50	
Doğa Sporlarına yönelik faaliyetler	600	50
Doğa yürüyüşü	50	+
Dağcılık ve tırmanış	50	
Bisiklet turizmi	50	
Rota takipleri	50	
Av turizmi	50	
Yamaç paraşütü	50	
Rafting	50	
Oryantiring	50	
Göl Turizmi	50	
Sportif Olta avcılığı	50	
Atlı doğa yürüyüşü	50	
Diğer.....	50	
Dinlenmeye Yönelik Faaliyetler	250	0
Yayla Turizmi	50	
Meslek öğretimi turizmi	50	
Termal Turizm	50	
Kamp Turizmi	50	
Diğer.....	50	
Eğlenmeye Yönelik Faaliyetler	200	0
Jeep safari (Off Road)	50	
Balon Turizmi	50	
(Macera Parkı) Macera Turizm	50	
Diğer.....	50	
II. Millî parkta marka ürün var mı?	100	0
III. Millî parkta gelen ziyaretçiler kültürel ve sosyal etkinlikleri deneyimleme şansı bulabilir mi?	100	+
Nedir?		
IV. Konaklama ve Pazar	150	100

Millî parkta konaklama olanağı var mı?	50	
<i>10'dan az ev</i>		
<i>10-20 ev</i>	100	+
<i>21'den fazla evde konaklama</i>	150	
V. Millî Parkın Genel Özellikleri	150	100
Millî parkta ortak kullanım alanları var mı? (bina, kır bahçesi vb.)		
<i>Evet</i>	50	+
<i>Hayır</i>	0	
Millî parkta gelen misafirlerin kullanabileceği temiz tuvaletler var mı?		
<i>Evet</i>	50	+
<i>Hayır</i>	0	
Millî park el sanatları ve yöresel ürünleri pazarlama potansiyeline sahip mi?		
<i>Evet</i>	50	
<i>Hayır</i>	0	+
Toplam	2400	650

Denizli HDMP uygulanan anket sonucunda 7000 puan üzerinde 2800 puan almıştır.

3.4. Manisa Spil Dağı Millî Parkı ve Ekoturizm Potansiyeli

Manisa SDMP, Manisa'nın güneyinde, İzmir Kemalpaşa'nın kuzeyinde, Manisa'ya 24 km ve İzmir Bornova'ya 38 km mesafede yer almaktadır. Jeolojik ve morfolojik yapısı, tarihî dokusu, sahip olduğu arkeolojik ve mitolojik değerler, barındırdığı endemik türler bakımından büyük önem taşımaktadır.

Manisa SDMP giriş kapıları ile ilgili görseller Fotoğraf 3.87'de verilmiştir.



Fotoğraf 3.87 Spil Dağı Millî Parkı Giriş Kapıları (01/07/2022 tarihinde yazar tarafından çekilmiştir).

Manisa SDMP yerleşim planı ile ilgili görseller Fotoğraf 3.88’de verilmiştir.



Fotoğraf 3.88 Spil Dağı Millî Parkı Yerleşim Planı (01/07/2022 tarihinde yazar tarafından çekilmiştir).

Manisa SDMP Müdürlüğü 01/07/2022 tarihinde ziyaret edilmiş, 3 katılımcı ile toplantı yapılmış, kendilerine MPEKTA uygulanmıştır (Katılımcı 7, 8, 9). Manisa SDMP aynı tarihte ziyaret edilerek gözlem ve inceleme yapılmıştır. Yetkili kişilerle yapılan görüşme, uygulanan anket ve yerinde gözlem ve inceleme sonucunda elde edilen veriler şöyledir:

- Manisa ili, Şehzadeler ilçesi sınırları içinde yer alan Spil Dağı Millî Parkı, 6.801 ha alana sahiptir. Manisa SDMP’den doğa görselleri Fotoğraf 3.89’da verilmiştir.



Fotoğraf 3.89 Manisa Spil Dağı Millî Parkı Doğa Görselleri (01/07/2022 tarihinde yazar tarafından çekilmiştir).

- Ege Bölgesi’nin Asıl Ege Bölümü Gediz yöresine dahildir.
- 1968 yılında millî park ilan edilmiştir.
- Koruma kullanma dengesi açısından 90 ha alan ziyarete açıktır.

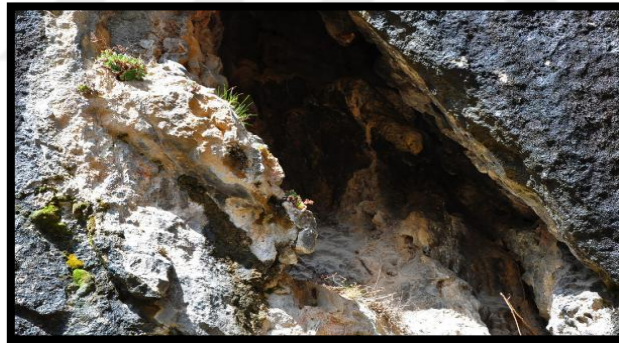
- Rakımı 1517'dir.
- Manisa SDMP İzmir Adnan Menderes Havaalanı'na 66 km uzaklıkta bulunmaktadır.
- Manisa SDMP'nin yolları oldukça dik ve virajlıdır. Buraya ulaşım sağlayan toplu taşıma aracı bulunmamaktadır.
- Millî parkta bulunan günübirlik alanları toplam 1250 ha'dır.
- Millî parkın üç tane girişi vardır: Birinci ve ikincisi Manisa-İzmir yolu üzerinde, üçüncüsü ise kuzeydoğuda olup, Sancaklı Çeşmebaşı Ayvacık mahallesi yolu üzerindedir.
- Millî park içerisinde Osmanlı döneminden kalma Ayvacık Mahallesi tek yerleşim alanıdır. Ayvacık Mahallesi sakinleri tarla ve bahçe tarımı ile tavuk yetiştiriciliği yapmaktadırlar. Civardaki diğer yerleşim yerlerinde bunların yanı sıra küçükbaş hayvancılık da yapılmaktadır. Millî park sınırları içerisinde büyük ve küçük baş hayvancılık yapmak yasaktır.
- Spil Dağı çevresinde bulunan yerleşim yerlerinin en önemli gelir kaynağı bahçe ve tarla tarımıdır. Zeytincilik önemlidir. Kiraz ve organik çilek bu civarda popülerdir. Bölge halkı millî parkta bulunan işletmelerde konaklayan turistlere ürettikleri meyve ve sebzeleri satarak önemli bir gelir elde etmektedirler.
- Millî park çevresinde mantar çeşitleri mevcuttur. Ancak toplamak yasaktır.
- Millî park içerisinde az da olsa arıcılık yapılmaktadır.
- Manisa SDMP vadi, kanyon, göl, yayla ve mağara oluşumlarını barındırır. Paşaini ve Nur Kadın Mağaraları, Oduncu, Ilıca ve Yarık Kaya Kanyonları, Atalanı ve Sultan Yaylaları ve Sülüklü Göl örnek olarak verilebilir.
- Nurkadın Mağarası kristalize kireç taşlarından oluşmaktadır. Önceden su tutabilme özelliğine sahipken, barındırdığı kirecin aşınması ve zamanla erimesi sonucu artık su tutamamaktadır. 1997-1998 yıllarında Ege Üniversitesi tarafından mağarada araştırmalar yapılmıştır. Son beş

yılda üç kez, profesyonel mağaracılar tarafından iple 26 metreye kadar iniş gerçekleştirilmiştir. Nurkadın Mağarası ile ilgili görseller Fotoğraf 3.90’da verilmiştir.



Fotoğraf 3.90 Nurkadın Mağarası (Korkmaz S., 2014-2018)

- Paşaini mağarası, Dulkadın mevkiinde yer almaktadır. Suyun kalkerli eritmesi ve kalker serilerinin altını boşaltması ile oluşan irili ufaklı mağaralardan en büyüğüdür. Paşaini Mağarası ile ilgili görsel Fotoğraf 3.91’de verilmiştir.



Fotoğraf 3.91 Paşaini Mağarası (www.gundemebakis.com, 2021)

- Ilıca Kanyonu her mevsim yaklaşık 23°C suyu olmasıyla ünlüdür.
- Sülüklü Göl bir “dolin⁷ gölü” dür. Dolin gölleri yağmur sularıyla beslenmektedirler. Sülüklü Göl, doktor balıkları ve sülük barındırmaktadır. Bunların yanı sıra gölde semender, su kaplumbağası

⁷ Eriyebilen kayaların bulunduğu yerlerde, kimyasal aşınma ile ya da yeraltı inlerinin çökmesiyle oluşan çanak biçiminde basıklıklar ya da dik kenarlı çukurlar. (Tava, koyak, kokurdan, düden, obruk olarak da adlandırılır) (nedir.ileilgili.org, 2007-2022).

ve İsrail sazanı da bulunmaktadır. Göl etrafında balıkçıl kuşları görmek mümkündür. Turizme açık değildir. Günöbirlik kullanım tesisleri yapım aşamasındadır. Sölöklü Göl ile ilgili görsel Fotoğraf 3.92’de verilmiştir.



Fotoğraf 3.92 Sölöklü Göl (Yüksel, 2009)

- Manisa SDMP’de rejim olarak sürekli akan bir akarsu bulunmamaktadır. Kış mevsimlerinde oluşan küçük akarsular görölmektedir. Bunlar yaz mevsiminde kurumaktadırlar. Küçük pınarlar ve yine kış mevsiminde varlığını sürdürürken yaz mevsiminde kuruyan iki tane şelale bulunmaktadır. Bir tanesi altında membran olmayan ve su tutmayan iki adet gölet de millî parkta bulunan su kaynaklarındandır. Fotoğraf 3.93’te su kaynakları olan göletlerden biri görölmektedir. Soldaki fotoğraf Manisa SDMP Tanıtım Merkezinde sergilenen bir fotoğraftır.



Fotoğraf 3.93 Manisa Spil Dağı Millî Parkı Göleti (01/07/2022 tarihinde yazar tarafından çekilmiştir).

- Bitki örtüsü açısından çeşitlilik arz etmektedir. Akdeniz orman vejetasyonuna sahiptir. 850 m yükseklikte kızıl çama, daha yüksek bölgelerde ise kara çama rastlanmaktadır. Ardiç, funda, defne, saçlı meşe gibi pek çok ağaç bulunmaktadır. Millî park, içinde Manisa lalesinin de olduğu toplam 78 endemik bitki türü barındırmaktadır. Tükenme riski ile karşı karşıya olan endemik bitkiler ise özçakşır, kirli kaz gagası, küme karanfil ve Spil düğmesidir. Millî parkta toplam 493 bitki türü bulunmaktadır.
- Manisa lalesi, Manisa için önemli bir sembol haline gelmiş, tarihî öneme sahip bir bitkidir. Manisa lalesi Manisa SDMP’de doğal olarak yetişmektedir. Ancak endemik tür olduğu ve türün sürdürülebilirliği açısından Manisa lalesi için özel bir yetiştirme sahası kurulmuştur. Fotoğraf 3.94’te Manisa Lalesi tanıtım görselleri verilmiştir.



Fotoğraf 3.94 Manisa Lalesi Tanıtım Görselleri (01/07/2022 tarihinde yazar tarafından çekilmiştir).

- Fotoğraf 3.95 Manisa Lalesi doğal yetiştirme alanının levhasıdır.



Fotoğraf 3.95 Manisa Lalesi Doğal Yetiştirme Alanı Levhası (01/07/2022 tarihinde yazar tarafından çekilmiştir).

- Manisa lalesi de dahil olmak üzere, endemik bitkileri koparmanın cezası 2022 yılında 109.593 TL’dir. Fotoğraf 3.96’da Manisa SDMP sınırları içerisinde her türlü bitkinin koparılmasının yasak olduğunu gösteren uyarı levhası görülmektedir.



Fotoğraf 3.96 Ot ve Bitki Toplama Yasağı Uyarı Levhası (01/07/2022 tarihinde yazar tarafından çekilmiştir).

- Millî parkta 1.000’e yakın “yılıkı” denilen yabanî at bulunmaktadır. Bununla birlikte Manisa SDMP 82 omurgalı, 110 omurgasız hayvana ev sahipliği yapmaktadır. Kızıl geyik, kurt ve keçi en çok rastlanan hayvanlardır. Basında yer alan, millî parkta ayı olduğuna dair haberler yetkili kişilerce yalanlanmıştır. Fotoğraf 3.97’de yılıkaların fotoğrafları ve tanıtım görseli verilmiştir.



Fotoğraf 3.97 Yılıkalar ve Tanıtım Görselleri (01/07/2022 tarihinde yazar tarafından çekilmiştir).

- Fotoğraf 3.98’de Sülüklü Göl civarındaki yılıkaların görseli verilmiştir.



Fotoğraf 3.98 Sülüklü Göl Civarında Yılıkalar (yolcu360.com, 2019)

- Millî parkta yaban hayatı yerleştirme sahası bulunmaktadır. 2022 yılının ocak ayında kızıl geyik yeniden yerleştirilmesi yapılmıştır. Fotoğraf 3.99’da millî parktaki kızıl geyiklerin görseli verilmiştir.



Fotoğraf 3.99 Kızıl Geyikler (www.egemeclisi.com, 2022)

- Millî parkta tıbbî aromatik bitkiler yetiştirme alanı yapılması planlanmaktadır.
- Manisa SDMP, iklim olarak turizme uygundur. Yaz mevsiminde hava sıcaklığı Manisa merkeze göre 10-12 °C daha serindir. Halk serinlemek için millî parkı tercih etmektedir. Kış mevsiminde Spil Dağı'na muhakkak kar yağmaktadır. Kar görmeyi özleyen halk kar için millî parkı tercih etmektedir.
- Millî parkın yerel yönetim ile alt yapı konularında resmî olarak iş birliği bulunmamaktadır. Ancak yerel yönetimin gayri resmî olarak yapılan projelere destek vermekte olduğu bilgisi edinilmiştir.
- Millî parkın T.C. Zafer Kalkınma Ajansı ile ortak yürütülen bir proje bulunduğu öğrenilmiştir. Bu projenin fizibilite hazırlığı yapılmaktadır. DKMP 4. Bölge Müdürlüğü, AB ve Dış İlişkiler Koordinatörlüğü iş birliğinde gerçekleştirilecek proje kapsamında millî parka seyir terası, macera parkuru, kamp-karavan ve glamping⁸ alanları yapılması planlanmaktadır. Bu doğrultuda 10 adet glamping çadırı yapılacağı bilgisine ulaşılmıştır. Fotoğraf 3.100'de millî parktaki proje fizibilitesinin hazırlanmasına dair levha verilmiştir.



Fotoğraf 3.100 Proje Fizibilitesinin Hazırlanmasına Dair Levha (01/07/2022 tarihinde yazar tarafından çekilmiştir).

⁸ İngilizce “glamour: cazibe” ve “camping: kampçılık” kelimelerinin birleşiminden oluşmuş bir kelimedir. Çadırılı kampçılığın modern ve lüks halidir (kampyerleri.org, 2022).

- Tabiat okulu kapsamında çeşitli öğrenci grupları alanı ziyaret etmektedir. Burada çeşitli eğitimler verilmektedir.
- Yeşil Orman Okulu da millî parka geziler düzenlemektedir.
- AKUT ve AFAD'ın millî parkı bazen eğitim alanı olarak kullandığı bilgisine ulaşılmıştır.
- Millî parkta bir festival alanı bulunmaktadır. Yerel dernekler burada yılda 10'a yakın festival düzenlemektedirler. Giresunlular, Erzurumlular, Tokatlılar, Kayserililer gibi dernekler, düzenledikleri festivallerde halat çekme yarışı, çuval yarışı, kaşıkla yumurta taşıma yarışması gibi etkinliklere de yer vermektedirler. Manisa Motosiklet Kulübü 2015 yılında üç günlük kamp konaklamalı bir festival düzenlemiştir. 30 Ocak 2022'de "Snow Fest"⁹ düzenlenmiştir. 25 Mart 2022'de "Şifalı Otlar Festivali" yapılmıştır. Ayrıca Manisa'da her yıl mesir macunu¹⁰ şenlikleri¹¹, yayla şenlikleri düzenlenmekte ve deve güreşi gibi etkinlikler yapılmaktadır.
- Manisa SDMP 1.000 araçlık bir otoparka sahiptir.
- Millî parkın at alanı denilen turizm merkezinde, tuvaletler, çeşmeler, çocuk oyun alanları, yürüyüş yolları, cami ve mescit, 244 adet piknik masası, 32 adet yağmur barınağı, 25 adet bungalov, 42 adet orman köşkü ve 3 adet yeme-içme üzerine işletme bulunmaktadır. Fotoğraflarda gününbirlik kullanım alanlarına ait çeşitli tesisler görülmektedir.

Millî parktaki çocuk oyun alanları ile ilgili görseller Fotoğraf 3.101'de verilmiştir.

⁹ Y.N. Kar Festivali

¹⁰ Mesir macunu, 41 çeşit baharat ve şifalı ottan oluşan bir macun çeşididir. Günümüzde Mesir Macunu 21 Mart'ta dar-üş şifada yapılan dua töreni ile karılmaya başlanmaktadır. 21 Mart'ı takip eden hafta boyunca çeşitli sosyal, kültürel ve sportif faaliyetlerle kutlanan Mesir Şenlikleri'nin son gününde Manisa Sultan Camii kubbe ve minarelerinden halka saçılmaktadır (Türkiye Kültür Portalı, 2019).

¹¹ Y.N. Mesir Macunu Şenlikleri Covid 19 Pandemisi ve 2023 yılı büyük depremi sebepleriyle birkaç yıldır gerçekleştirilememektedir.



Fotoğraf 3.101 Çocuk Oyun Alanları (01/07/2022 tarihinde yazar tarafından çekilmiştir).

Millî parktaki çocuk oyun alanları ile ilgili görseller Fotoğraf 3.102’de verilmiştir.



Fotoğraf 3.102 Piknik Alanları (01/07/2022 tarihinde yazar tarafından çekilmiştir).

Spil Dağı Camii ile ilgili görsel Fotoğraf 3.103’te verilmiştir.



Fotoğraf 3.103 Spil Dağı Camii (01/07/2022 tarihinde yazar tarafından çekilmiştir).

Atalanı Mevkii’nde bulunan tesis ve işletmeleri gösteren yön tabelaları ile ilgili görseller Fotoğraf 3.104’te verilmiştir.



Fotoğraf 3.104 Atalanı Mevkii'nde Bulunan Tesis ve İşletmeleri Gösteren Yön Tabelaları (01/07/2022 tarihinde yazar tarafından çekilmiştir).

Günübirlik kullanım alanlarında bulunan yürüyüş yolları ile ilgili görseller Fotoğraf 3.105'te verilmiştir.



Fotoğraf 3.105 Günübirlik Kullanım Alanlarında Bulunan Yürüyüş Yolları (01/07/2022 tarihinde yazar tarafından çekilmiştir).

Orman köşkleri ile ilgili görseller Fotoğraf 3.106'da verilmiştir.



Fotoğraf 3.106 Orman Köşkleri (01/07/2022 tarihinde yazar tarafından çekilmiştir).

- Dokuz adet seyir terası için yer belirlenmiş ve bunların yedi tanesi yapılmıştır. İki tanesi ise Kalkınma Ajansı Projesi kapsamında yapım aşamasındadır. Fotoğraflarda çeşitli seyir terasları ve seyir yerleri görülmektedir.

Karakaya seyir terası ile ilgili görseller Fotoğraf 3.107’de verilmiştir.



Fotoğraf 3.107 Karakaya Seyir Terası (01/07/2022 tarihinde yazar tarafından çekilmiştir).

Manisa Tarzanı seyir terası ile ilgili görseller Fotoğraf 3.108’de verilmiştir.



Fotoğraf 3.108 Manisa Tarzanı Seyir Terası (01/07/2022 tarihinde yazar tarafından çekilmiştir).

Manisa seyir yeri ile ilgili görseller Fotoğraf 3.109’da verilmiştir.



Fotoğraf 3.109 Manisa Seyir Yeri (01/07/2022 tarihinde yazar tarafından çekilmiştir).

İzmir Körfezi seyir yeri ile ilgili görseller Fotoğraf 3.110’da verilmiştir.



Fotoğraf 3.110 İzmir Körfezi Seyir Yeri (01/07/2022 tarihinde yazar tarafından çekilmiştir).

- Manisa SDMP bir adet yaban hayatı gözleme kulesine sahiptir.



Fotoğraf 3.111 Yaban Hayatı Gözleme Kulesi (01/07/2022 tarihinde yazar tarafından çekilmiştir).

- Millî parkta yangın gözlem kulesi bulunmaktadır. Ziyarete açık olmayan bu kule tüm alana hakimdir.



Fotoğraf 3.112 Yangın Gözleme Kulesi Levhası (01/07/2022 tarihinde yazar tarafından çekilmiştir).

- Yap-İşlet-Devret yöntemiyle özel sektöre açılması planlanan millî parkta 248 yatak kapasiteli otel inşaatına başlanmış, ancak inşaat, yatırımcı olmaması sebebiyle durdurulmuştur. Yap-İşlet-Devret kapsamında otel, restoran, teleferik gibi tesisler yapılması düşünüldüğü ifade edilmiştir.
- Millî parka “Ziyaretçi Araştırma Merkezi” kurulmuştur. Burada konferans salonu ve doğa müzesi de bulunmaktadır. Bir de “Millî Park Tanıtma Alanı” mevcuttur. Spil Dağı Millî Parkı idare, ziyaretçi ve tanıtım merkezi ile ilgili görsel Fotoğraf 3.113’te verilmiştir.



Fotoğraf 3.113 Spil Dağı Millî Parkı İdare, Ziyaretçi ve Tanıtım Merkezi (www.tarimtv.gov.tr, 2019)

- Spil Dağı Millî Parkı tanıtım alanı ile ilgili görsel Fotoğraf 3.114’te verilmiştir.



Fotoğraf 3.114 Spil Dağı Millî Tanıtım Alanı (01/07/2022 tarihinde yazar tarafından çekilmiştir).

- Millî parkta beş tane resmî ve planlı yürüyüş rotası mevcuttur:
 1. Oduncu Kanyonu yar kesiği – At Alanı
 2. Millî park girişi – Sivri Kaya

3. At Alanı-Hamalın Kır (Manisa-Turgutlu yolu yakınında ve düzlük bir alandır.)
4. Yarık Kaya – Pelops Tahtı
5. Sülüklü Göl – Nur Kadın Mağarası – Sivri Kaya



Fotoğraf 3.115 Milli Park Tanıtım Alanında Bulunan Yürüyüş Yolları Bilgilendirme Levhası (01/07/2022 tarihinde yazar tarafından çekilmiştir).

- 12 tane resmî olmayan dağ rotası bulunmaktadır.
- Yarıkkaya ve ön duvar (klasik rota) olmak üzere iki adet kaya tırmanış rotası mevcuttur.
- Mağara rotaları vardır.
- Millî parkta bisiklet güzergâhı bulunmamaktadır.
- En yakın sağlık kuruluşu, Kemalpaşa Hastanesi'dir.
- Manisa SDMP kültür turizmi açısından zengin bir değere sahiptir. "Şehzadeler Şehri" olarak bilinen Manisa'da bulunan Spil Dağı At Alanında Osmanlı şehzadelerinin okçuluk ve binicilik eğitimi aldığı bilinmektedir. Ayrıca M.Ö. 12. ve 13. yıllara ait kalıntılar, alanda yüzyıllar boyunca pek çok uygarlığın yaşadığının göstergesidir. Manisa'da yaşamış şehzadeler bilgilendirme levhası ile ilgili görsel Fotoğraf 3.116'da verilmiştir.



Fotoğraf 3.116 Manisa'da Yaşamış Şehzadeler Bilgilendirme Levhası (01/07/2022 tarihinde yazar tarafından çekilmiştir).

- Spil Dağı yolu üzerinde 1369 yılından kalma bir Mevlevihane bulunmaktadır. Mevlevi kültürünün tanıtımı için önemlidir.
- 13. yy.'da yapılmış olan Manisa Kalesi'nin kalıntıları Spil Dağı'nın kuzey yamacında yer almaktadır. Manisa Kalesi ile ilgili görsel Fotoğraf 3.117'de verilmiştir.



Fotoğraf 3.117 Manisa Kalesi (01/07/2022 tarihinde yazar tarafından çekilmiştir).

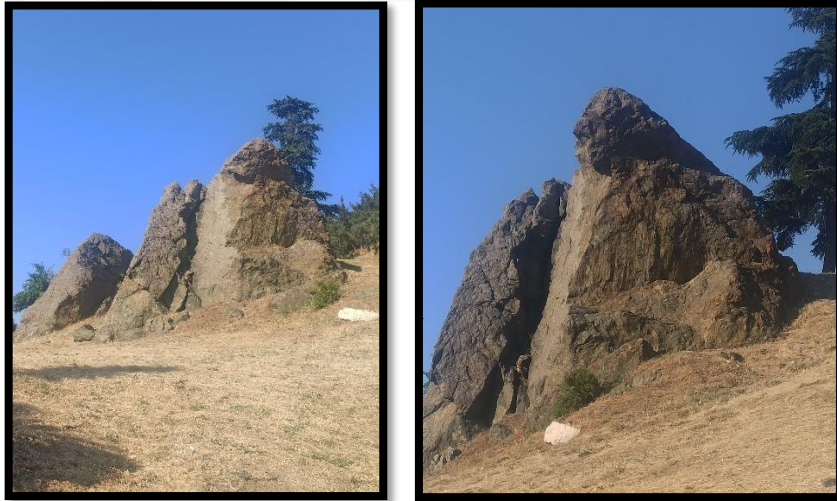
- Kybele ve Niobe Manisa SDMP'nin en çok bilinen mitolojik değerleridir. Spil Dağı'nın Manisa-Turgutlu yolu üzerindeki yamaçlarında, üzerinde mitolojik bereket tanrıçası Kybele'nin

rölyefinin bulunduğu bir kaya mevcuttur. M.Ö. 13. yy.'dan kalma olduğu sanılmaktadır. Burada, Hitit döneminden kalma olduğu düşünülen başka kabartmalar da mevcuttur. Niobe (Ağlayan Kaya), Spil Dağı'nın kuzey-batı eteğinde yer alan büyük bir kayadır. Efsaneye göre çocukları öldürülen, Frigya kralı Tantalos (Zeus'un oğlu)'un kızı Niobe, çocuklarının başında günlerce ağlayınca, baş tanrı Zeus onun acısında son vermek için, Niobe'yi bir kayaya dönüştürmüştür. Kybele Rölyefi ile ilgili görsel Fotoğraf 3.118'de verilmiştir.



Fotoğraf 3.118 Kybele Rölyefi (Bilgin, Altınoğlu&Şentürk, 2013).

- Niobe (Ağlayan Kaya) ile ilgili görsel Fotoğraf 3.119'da verilmiştir.



Fotoğraf 3.119 Niobe (Ağlayan Kaya) (01/07/2022 tarihinde yazar tarafından çekilmiştir).

- Pelops Tahtı, Yarıkkaya kanyonu yer alan, taht şeklinde oyulmuş, Manisa'ya bakan bir kayadır. "Kurban Tahtı" adıyla da anılmaktadır. Hikâyeye göre, Pelops Niobe'nin kardeşidir ve babası tarafından tanrılara kurban edilmiştir. Pelops tahtı ile ilgili görsel Fotoğraf 3.120'de verilmiştir.



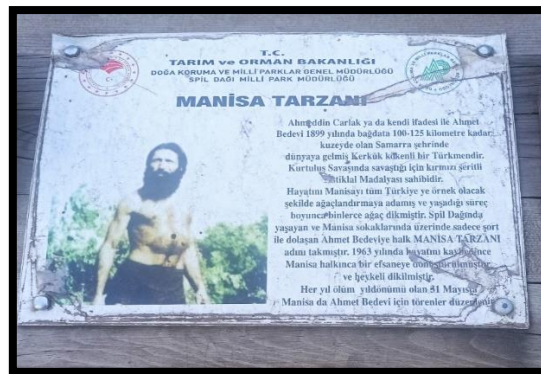
Fotoğraf 3.120 Pelops Tahtı (www.turkiyeturizm.com, 2016)

- Yarıkkaya’da Frigya Kralı Tantalos’un inşa ettirdiği düşünülen Tantalos Kalesi’nin kalıntılarını görmek mümkündür. Tantalos Kalesi sarnıcı ve merdivenleri ile ilgili görseller Fotoğraf 3.121’de verilmiştir.



Fotoğraf 3.121 Tantalos Kalesi Sarnıcı ve Merdivenleri (Aksakal)

- Manisa Tarzanı da bölgede ünlüdür. Manisa Tarzanı, asıl adı Ahmeddin Carlak (kendi ifadesi ile Ahmet Bedevi) olan Iraklı bir askerdir. Kurtuluş Savaşı esnasında çıkan büyük yangında Manisa’nın çok büyük bir kısmının yanmasına şahit olmuştur. Bu olaydan sonra Spil’e yerleşen asker, Manisa’yı karış karış dolaşarak ağaç fidanları dikmiştir.



Fotoğraf 3.122 Manisa Tarzanı Tanıtım Levhası (Manisa Tarzanı Seyir Terası) (01/07/2022 tarihinde yazar tarafından çekilmiştir).

- Millî parkta inanç turizmine yönelik türbe gibi herhangi bir yapı bulunmamaktadır. Ancak Manisa ve Spil hakkında birçok iddia, efsane, söylenti ve hikâye vardır. Örnek olarak, mıknatısın icadının 6. yy.'da burada yapılmıştır. Spil'in manyetik çekim gücünden dolayı üzerinden uçak geçmediği söylenmektedir. Diğer bir örnek, İngiliz bir araştırmacı olan Peter James'in Kayıp Atlantis Kenti'nin Spil Dağı'nda kurulmuş olduğunu iddia etmesidir. Hatta bu konuda bir kitap bile yazılmıştır. Başka bir efsane de Spil Dağı'nın içinde hazine olduğu yönündedir.
- Manisa-Turgutlu yolu üzerinde Spil Dağı eteklerinde Karalamos'un antik mezarı bulunmaktadır. Ana kayaya oyulmuş ve basamakları olan bir kaya mezardır ve Akpınar Kaya Mezarı olarak da bilinmektedir. Karalamos'un mezarı ile ilgili görsel Fotoğraf 3.123'te verilmiştir.



Fotoğraf 3.123 Karalamos'un Mezarı (Akpınar Kaya Mezarı) (www.kulturportali.gov.tr, 2013)

- Manisa SDMP'de halka açık olmayan alanlarda da tarihî eserler bulunduğu bilgisi verilmiştir. Bunların hangi eserler olduğu ise belirtilmemiştir.
- 2020 yılında Covid-19 pandemisinden dolayı millî park üç ay boyunca ve sonrasında da bazı hafta sonları kapalı olduğu halde 120.000 ziyaretçi almıştır. 2021 yılında 100.000 kişi parkı ziyaret etmiştir. 2022 yılında ise 100.000 kişi beklendiği yetkililerce ifade edilmiştir. Resmî olmayan veriler ışığında günlük kullanım alanlarına günde ortalama 300 kişinin giriş yaptığı belirtilmiştir.

- Manisa SDMP’de bilgi edinmeye yönelik faaliyetler kapsamında doğa fotoğrafçılığı, Jeoturizm, kuş gözlemciliği, festival turizmi, mağara turizmi, orman ekosistemini tanıma turizmi, yaban hayat gözlemciliği yapılmaktadır.
- Yaban hayatı gözlemlemek ve reklam amaçlı paylaşılmak üzere DKMP Müdürlüğü tarafından millî parkın çeşitli yerlerine sekiz adet fotokapan kurulmuştur.
- Doğa sporlarına yönelik faaliyetler kapsamında doğa yürüyüşü, dağcılık ve tırmanış, rota takipleri, amatör yamaç paraşütü, oryantiring¹², göl turizmi gerçekleştirilmektedir. Fotoğraf 3.124’te Yarıkkaya Kanyonu’nda gerçekleştirilen bir tırmanış aktivitesinin görseli verilmiştir.



Fotoğraf 3.124 Yarıkkaya Kanyonu Tırmanış Aktivitesi (e-genc.gsb.gov.tr, 2019)

- Yamaç paraşütü için tesis bulunmamaktadır. Amatör olarak alanda atlayışlar yapılmaktadır. Yamaç paraşütü pisti levhası Fotoğraf 3.125’te verilmiştir.

¹² Oryantiring (yön bulma, orienteering, kısaca OL), harita yardımı ile yön bulmayı içeren, zamana karşı yapılan bir spordur (McNeill, 1996).



Fotoğraf 3.125 Yamaç Paraşütü Pisti Levhası (01/07/2022 tarihinde yazar tarafından çekilmiştir).

- Dinlenmeye yönelik faaliyetler kapsamında yayla turizmi ve kamp turizmi yapılmaktadır. Fotoğrafta 3.126'da Sultan Yaylası'na ait yön tabelası verilmiştir.



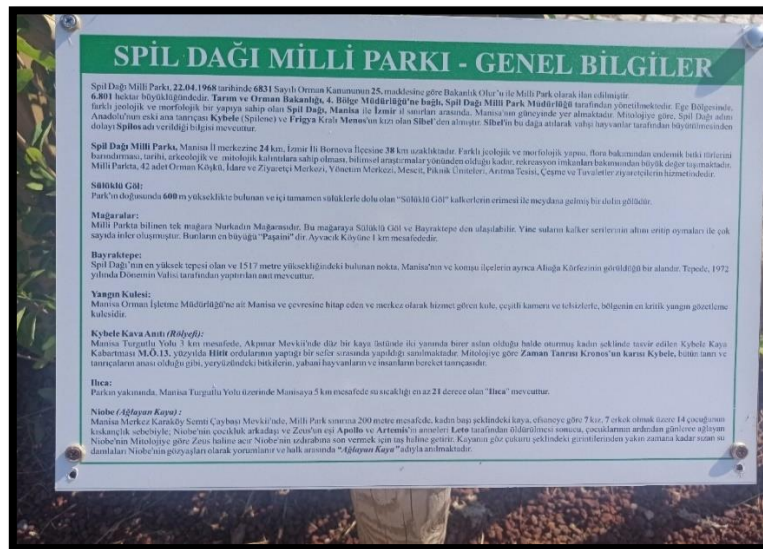
Fotoğraf 3.126 Sultan Yaylası Yön Tabelası (01/07/2022 tarihinde yazar tarafından çekilmiştir).

- Macera turizmine yönelik macera parkları yapılması planlanmaktadır.
- Festival alanında el sanatları ve yöresel ürünler satışı yapılmasına yönelik bir Pazar yeri kurulması düşünülmektedir.
- Manisa SDMP'de bilgilendirme ve uyarı levhaları mevcuttur. Fotoğraf 3.127'de bu levhalardan örnekler verilmiştir.



Fotoğraf 3.127 Spil Dağı Millî Parkı Muhtelif Uyarı Levhaları (01/07/2022 tarihinde yazar tarafından çekilmiştir).

Spil Dağı Millî Parkı bilgilendirme levhası Fotoğraf 3.128’de verilmiştir.



Fotoğraf 3.128 Spil Dağı Millî Parkı Bilgilendirme Levhası (01/07/2022 tarihinde yazar tarafından çekilmiştir).

Spil Dağı Millî Parkı yön tabelaları Fotoğraf 3.129’de verilmiştir.



Fotoğraf 3.129 Spil Dağı Millî Parkı Yön Tabelaları (01/07/2022 tarihinde yazar tarafından çekilmiştir).

Yapılan incelemeler sonucunda Manisa SDMP MPEKTA genel sonucu Tablo 3.22’de verilmiştir.

Tablo 3.22 Manisa Spil Dağı Millî Parkı Ekoturizm Kriterleri Tespit Anketi

	MİLLÎ PARKLAR EKOTURİZM POTANSİYELİ KRİTERLERİ TESPİTİ	GENEL DEĞERLENDİRME	ALINAN PUAN
	Kategori		
A.	Coğrafi Özellikler	750	700
B.	Ekoturizm Değeri	1750	1050
C.	Sosyal-Ekonomik Yapı	600	400
D.	Rekreatif Kolaylıklar ve Doğa Sporları	1200	800
E.	Ulaşılabilirlik ve Ziyaretçi Potansiyeli	300	200
F.	Sürdürülebilir Bölgesel Ekonomik Büyüme	2400	1250
TOPLAM		7000	4400

Tablo 3.23’te “Coğrafi Özellikler” kategorisinin alt boyutları ve değerler kapsamında Manisa SDMP sonuçları verilmiştir.

Tablo 3.23 Manisa Spil Dağı Millî Parkı Coğrafi Özellikler

Kategori	Puan	Alınan Puan
I. Konum	200	200
Millî parkın coğrafi konumunu nasıl değerlendirirsiniz?		
İl Şehir merkezine 50 km.den az	200	+
İl Şehir merkezine 51-100 km	100	
İl Şehir merkezine 101 km.den uzak	50	
II. Fizikî Özellikler	450	450
Millî park yeryüzü şekilleri açısından çeşitlilik arz ediyor mu? (Dağ, ova, vadi, farklı yer şekilleri vb.)	150	+
Millî park iklim özellikleri açısından turizme uygun değerlere sahip mi? (Sıcaklık, yağış, bulutsuz gün, rüzgârlı gün vb.)	150	+

Millî park bitki örtüsü açısından çeşitlilik sunuyor mu?	150	+
III. Alan Yönetimi (İş birliği kurumlarla)	100	50
Yerel yönetim ile millî parkın turizm ve alt yapı konularında iş birliği var mı?	50	
Sivil Toplum Kuruluşları ile millî parkın (dernek, doğa sporları kulübü) turizm bağlamında iş birliği var mı?	50	+
Toplam	750	700

Tablo 3.24'te "Ekoturizm Değeri" kategorisinin alt boyutları ve değerler kapsamında Manisa SDMP sonuçları verilmiştir.

Tablo 3.24 Manisa Spil Dağı Millî Parkı Ekoturizm Değeri

Kategori	Puan	Alınan Puan
I. Doğal Kaynaklar	200	100
Millî parkın kaç tane doğal kaynak değeri bulunmaktadır? (Volkanik dağ, Kanyon vadi, mağara, peribacaları, şelale, göl, farklı şekil vb.)		
0		
5'den az doğal kaynak değeri	50	
5-10 arası doğal kaynak	100	+
11'den fazla doğal kaynak ya da daha fazla	200	
II. Biyoçeşitlilik Kaynaklar	400	400
Millî parkın flora (bitki) ve endemizm durumu nedir? Kaç tane vardır?		
5'den az endemik bitki	50	
5'den fazla endemik bitki	100	
10'dan fazla endemik bitki	200	+
Millî parkın fauna (hayvan) çeşitliliği nedir?		
10'dan az fauna	50	
10-20 arası fauna	100	
21'den fazla fauna	200	+
III. Su Kaynakları	200	150
Millî parkta akarsu var mı?	50	+
Millî parkta göl, baraj, deniz var mı? (5 km içinde)	50	+
Millî parkta jeotermal var mı? (5 km içinde)	50	
Diğer (şelale, çağlayan 10 km)	50	+
IV. Kültürel Kaynaklar	200	0
Millî parkta kaç tane kültürel kaynak değeri bulunmaktadır? (Etnografik, folklorik, yöresel yemek, geleneksel ev, halk hekimliği, batıl inançlar, türbe vb.)		
0		+
5 kültürel kaynak değeri	100	
5-10 kültürel kaynak arası	150	
11 kültürel kaynak ya da daha fazla	200	
V. Tarihi Kaynaklar	200	150
Millî parkta kaç tane tarihî kaynak değeri bulunmaktadır? (kale, tarihî mezar, tarihî bina ve yapı, anıt, heykeller vb.)		
0		
5 tarihi kaynak değeri	100	
5-10 tarihi kaynak ya da daha fazla	200	+
11'den fazla tarihi kaynak	300	
VI. Ekonomik Kaynaklar	300	0
Millî parkta kaç tane ekonomik kaynak değeri bulunmaktadır? (sedir, mantar, katran, kaşık, dokuma vb.)		
0		+

5'den az ekonomik değer	100	
5-10 arası ekonomik değer	200	
11'den fazla ekonomik değer	300	
VII. Özel Alanlar	250	250
Millî parkın içerisinde özel alan var mı? (Tabiat anıtı, Yaban Hayatı Geliştirme Sahası, Muhafaza Ormanı, Ulusal /Mahalli Öneme Haiz Sulak Alan, Gen Koruma Ormanı, Tohum Meşcerleri, Tohum Bahçesi vb.)		+
Neler?.....		
Toplam	1750	1050

Tablo 3.25'te "Sosyal-Ekonomik Yapı" kategorisinin alt boyutları ve değerler kapsamında Manisa SDMP sonuçları verilmiştir.

Tablo 3.25 Manisa Spil Dağı Millî Parkı Sosyal-Ekonomik Yapı

Kategori	Puan	Alınan Puan
I. Sağlık	100	100
Millî parka yakın sağlık ocağı veya hastane var mı?		
Sağlık kuruluşu 20 km.den az	100	+
Sağlık kuruluşu 30 50 km. arası	60	
Sağlık kuruluşu 51 km.den fazla	40	
Yakınlarda sağlık kuruluşu yok	0	
II. Yerleşme	150	100
Millî park içerisinde farklı mimarî ve ev yapıları var mı? (Yerleşik alan)		
Evet	50	
Hayır	0	+
Millî park anayola yakın mı? (Ana giriş)		
Anayola 10 km.den az	50	+
Anayola 11 km- 40 km arası	30	
Anayola 40 km.den uzak	20	
Millî parkta yayla, ağıl, çevrik, dalyan, kom, dam, çardak gibi bir yerleşme var mı?		
Evet	50	+
Hayır	0	
III. Ekonomik Yapı	350	200
Orman ürünleri (Katrana, ağaç kesemi vb.)	50	
El sanatları (kaşık, dokuma vb.)	50	
Pazar satışı (Yöresel ürünler)	50	
Turizm (Cam Teras, Seyir Terası, Kuş Gözlem Kulesi vb.)	100	+
Hizmet sektörü (otel, konaklama)	50	+
Diğer: Günübirlik Kullanım Alanları	50	+
Toplam	600	400

Tablo 3.26'da "Rekreatif Kolaylıklar ve Doğa Sporları" kategorisinin alt boyutları ve değerler kapsamında Manisa SDMP sonuçları verilmiştir.

Tablo 3.26 Manisa Spil Dağı Millî Parkı Rekreatif Kolaylıklar ve Doğa Sporları

Kategori	Puan	Alınan Puan
I. Millî parkta resmî yürüyüş rotası var mı?	200	+
II. Millî parkta dağ rotaları var mı?	200	+

III. Millî parkta bisiklet güzergâhı var mı?	200	
IV. Millî parkta kaya tırmanış rotaları var mı?	200	+
V. Millî parkta mağara rotaları var mı?	200	+
VI. Diğer.....	200	
Toplam	1200	800

Tablo 3.27’de “Ulaşılabilirlik ve Ziyaretçi Potansiyeli” kategorisinin alt boyutları ve değerler kapsamında Manisa SDMP sonuçları verilmiştir.

Tablo 3.27 Manisa Spil Dağı Millî Parkı Ulaşılabilirlik ve Ziyaretçi Potansiyeli

Kategori	Puan	Alınan Puan
I. Ulaşım Olanakları	100	0
Ulaşım araçları (Otobüs, taksi, dolmuş, gemi var mı? Millî parka ulaşım kolay mı? (.....))		
II. Millî parka günlük ziyaretçi sayısı kaçtır?	200	200
Yerli		
50'den az	50	
50'den çok	100	+
Yabancı		
50'den az	50	
50'den çok	100	+
Toplam	600	200

Tablo 3.28’de “Sürdürülebilir Bölgesel Ekonomik Büyüme” kategorisinin alt boyutları ve değerler kapsamında Manisa SDMP sonuçları verilmiştir.

Tablo 3.28 Manisa Spil Dağı Millî Parkı Sürdürülebilir Bölgesel Ekonomik Büyüme

Kategori	Puan	Alınan Puan
I. Ekoturizm	1900	950
Bilgi edinmeye yönelik faaliyetler	850	550
Botanik turizmi	50	
Doğa Fotoğrafçılığı	50	+
Jeoturizm	50	+
Kuş Gözlemciliği	50	+
Festival Turizmi	50	+
Gelenek görenek (Kültür) turizmi	50	+
Çiftlik turizmi	50	
Tarihi yerleri ziyaret (Arkeoturizm) turizmi	50	+
Kutsal yerleri ziyaret (İnanç) turizmi	50	
Mağara Turizmi	50	
Gastronomi turizmi	50	+
Orman ekosistemini tanıma turizmi	50	+
Mantar Toplama	50	
Yaban Hayatı Gözlemciliği	50	+
Seyir Terası	50	+
Bisiklet Parkuru	50	
Diğer: Arıcılık	50	+
Doğa Sporlarına yönelik faaliyetler	600	300
Doğa yürüyüşü	50	+
Dağcılık ve tırmanış	50	+
Bisiklet turizmi	50	
Rota takipleri	50	+

<i>Av turizmi</i>	50	
<i>Yamaç paraşütü</i>	50	+
<i>Rafting</i>	50	
<i>Oryantiring</i>	50	+
<i>Göl Turizmi</i>	50	+
<i>Sportif Olta avcılığı</i>	50	
<i>Atlı doğa yürüyüşü</i>	50	
<i>Diğer.....</i>	50	
Dinlenmeye Yönelik Faaliyetler	250	100
<i>Yayla Turizmi</i>	50	+
<i>Meslek öğretimi turizmi</i>	50	
<i>Termal Turizm</i>	50	
<i>Kamp Turizmi</i>	50	+
<i>Diğer.....</i>	50	
Eğlenmeye Yönelik Faaliyetler	200	0
<i>Jeep safari (Off Road)</i>	50	
<i>Balon Turizmi</i>	50	
<i>(Macera Parkı) Macera Turizm</i>	50	
<i>Diğer.....</i>	50	
II. Millî parkta marka ürün var mı?	100	0
III. Millî parkta gelen ziyaretçiler kültürel ve sosyal etkinlikleri deneyimleme şansı bulabilir mi?	100	+
Nedir?		
IV. Konaklama ve Pazar	150	150
Millî parkta konaklama olanağı var mı?	50	
<i>10'dan az ev</i>		
<i>10-20 ev</i>	100	
<i>21'den fazla evde konaklama</i>	150	+
V. Millî Parkın Genel Özellikleri	150	150
Millî parkta ortak kullanım alanları var mı? (bina, kır bahçesi vb.)		
<i>Evet</i>	50	+
<i>Hayır</i>	0	
Millî parkta gelen misafirlerin kullanabileceği temiz tuvaletler var mı?		
<i>Evet</i>	50	+
<i>Hayır</i>	0	
Millî park el sanatları ve yöresel ürünleri pazarlama potansiyeline sahip mi?		
<i>Evet</i>	50	+
<i>Hayır</i>	0	
Toplam	2400	1250

Manisa SDMP uygulanan anket sonucunda 7000 puan üzerinde 4400 puan almıştır.

3.5. Muğla Fethiye Saklıkent Millî Parkı ve Ekoturizm Potansiyeli

Büyük bir kısmı Antalya ili (Akdeniz Bölgesi)'ne dahil olmasına rağmen, millî parkın en önemli sembolü olarak adlandırılabilir olan Saklıkent Kanyonu Muğla ili (Ege Bölgesi) sınırları içerisinde. Tezin araştırma alanı Ege Bölgesi olduğundan, millî parkın Akdeniz Bölgesi'ne dahil olan kısmı incelemeye dahil edilmemiştir.

Muğla FSMP, Fethiye ile özdeşleşmesine karşın, Seydikemer'in ilçe olmasından sonra, Seydikemer sınırları içerisine dahil olmuştur. Önceleri DKMP tarafından işletilmekteyken, daha sonra kanyonun işletmesi Seydikemer Belediyesi tarafından yapılmaya başlanmıştır. Saklıkent Millî Parkı kanyon girişi ile ilgili görsel Fotoğraf 3.130'da verilmiştir.



Fotoğraf 3.130 Saklıkent Millî Parkı Kanyon Girişi (07/07/2022 tarihinde yazar tarafından çekilmiştir).

Muğla FSMP, 07/07/2022 tarihinde ziyaret edilmiştir. Bir katılımcı ile görüşülmüş ve kendisine “MPEKTA” uygulanmıştır (Katılımcı 10). Bölgede yapılan inceleme, gözlem ve uygulanan bu anket sonucu elde edilen veriler şöyledir:

- Muğla FSMP, Antalya-Muğla illeri içerisinde 12.390 hektarlık bir alanı kaplamaktadır.
- Saklıkent Kanyonu, Eşen Çayı'nın bir kolu üzerinde yer almaktadır. 18 km uzunluğa sahiptir.
- Parkurun ilk bölümünde ahşap yürüyüş köprüsü bulunmaktadır. Ahşap köprünün bitiminde bir kafeterya vardır. Kafeteryadan sonra kanyonun ikinci bölümü başlamaktadır. Turistlerin bir kısmı ikinci bölüme devam etmemektedirler. İkinci bölümde hızla akan ve zemini taşlık olan akarsuyun içine gerilmiş bir halata tutunarak yürünebilmektedir. Ancak bu bölüm için deniz ayakkabısı kullanmak gereklidir. Ayrıca su çok soğuk ve zemin son derece kaygandır. Bu iki bölümde kanyonun ancak birkaç kilometrelik kısmı görülebilmektedir. Kanyonun daha ileri kısmına gitmeye izin verilmemektedir. Fotoğraflarda Saklıkent Millî

Parkı Kanyonu ahşap yürüyüş yolundan görüntüler bulunmaktadır. Saklıkent Kanyonu ahşap yürüyüş parkuru başlangıcı ve üzeri ile ilgili görseller Fotoğraf 3.131’de verilmiştir.



Fotoğraf 3.131 Saklıkent Kanyonu Ahşap Yürüyüş Parkuru Başlangıcı ve Üzeri (07/07/2022 tarihinde yazar tarafından çekilmiştir).

- Saklıkent Kanyonu ahşap yürüyüş parkuru bitişi ve sonrası ile ilgili görseller Fotoğraf 3.132’de verilmiştir.



Fotoğraf 3.132 Saklıkent Kanyonu Ahşap Yürüyüş Parkuru Bitişi ve Sonrası (07/07/2022 tarihinde yazar tarafından çekilmiştir).

- Kanyon Muğla il merkezine 180 km, Fethiye ilçe merkezine yaklaşık 50 km ve Seydikemer ilçe merkezine 25 km uzaklıkta yer almaktadır.

- Millî parkın Saklıkent Kanyon girişi en yakın ana yola 20 km mesafede bulunmaktadır.
- Fethiye ve Seydikemer ilçe merkezlerinden Saklıkent Kanyonu'na kadar dolmuş hatları bulunmaktadır. Bölgeye ulaşım kişisel araçların yanı sıra, tur araçları ile de sağlanmaktadır.
- Saklıkent Kanyonu girişinde ücretli bir otopark mevcuttur. Saklıkent Kanyonu otoparkı Fotoğraf 3.133'te verilmiştir.



Fotoğraf 3.133 Saklıkent Kanyonu Otoparkı (07/07/2022 tarihinde yazar tarafından çekilmiştir).

- Saklıkent Kanyonu 8.30-19.30 saatleri arasında ziyaret edilebilmektedir. Kanyona giriş ücretlidir. Saklıkent Kanyon girişi Fotoğraf 3.134'te verilmiştir.



Fotoğraf 3.134 Saklıkent Kanyon Girişi (07/07/2022 tarihinde yazar tarafından çekilmiştir).

- Kanyonun yaz sezonunda ortalama 700.000 ziyaretçisi olmaktadır.
- Kanyondaki alan yönetimi Seydikemer Belediyesi tarafından yapılmaktadır. Seydikemer Belediyesi, Saklıkent Kanyonu'nu DKMP müdürlüğünden kiralarak işletmektedir. Saklıkent Kanyon girişinde çeşitli işletmeler görmek mümkündür. Bu işletmeler arasında yöresel ürün, hediyelik eşya satan, deniz ayakkabısı ve baret kiralayan

dükkanlar, restoran ve kafeteryalar, rafting yaptıran bir işletme, sayılabilir. Restoranlardan bazıları su üzerine kurulu platformlar oluşturarak, buraları minder ve yastıklarla döşemişlerdir. Böylece su üzerinde oturarak yiyip içmek mümkündür. Alanda ayrıca tuvaletler, mescit, soyunma kabini, duşlar ve çocuk oyun alanları da bulunmaktadır. Birçok bilgilendirme tabelasına rastlamak mümkündür. Fotoğraflarda Saklıkent Kanyonu rekreasyon alanında yer alan işletme ve tesislerden örnek görüntüler yer almaktadır. Saklıkent Kanyon rafting alanı Fotoğraf 3.135’te verilmiştir.



Fotoğraf 3.135 Saklıkent Kanyonu Rafting Alanı (07/07/2022 tarihinde yazar tarafından çekilmiştir).

- Saklıkent Kanyon alışveriş alanları Fotoğraf 3.136’da verilmiştir.



Fotoğraf 3.136 Saklıkent Kanyonu Alışveriş Alanları (07/07/2022 tarihinde yazar tarafından çekilmiştir).

- Saklıkent Kanyonu yeme-içme alanları Fotoğraf 3.137’de verilmiştir.



Fotoğraf 3.137 Saklıkent Kanyonu Yeme-İçme Alanları (07/07/2022 tarihinde yazar tarafından çekilmiştir).

- Saklıkent Kanyon’unda yer alan tesisler (umumi tuvalet, mescit, soyunma kabini, ocuk oyun alanı, otopark) Fotoğraf 3.138’de verilmiştir.



Fotoğraf 3.138 Saklıkent Kanyonu’nda Yer Alan Tesisler (Umumi Tuvalet, Mescit, Soyunma Kabini, ocuk Oyun Alanı, Otopark) (07/07/2022 tarihinde yazar tarafından çekilmiştir).

- Millî parkın genel bitki örtüsünü maki oluşturmaktadır. Millî parkta Karaçam, Kızılçam ve Sedir ağaç toplulukları yer almaktadır. İncir ağaçları park içerisinde en sık rastlanan meyve ağaçlarından. Bunların yanı sıra, zeytin, adaçayı ve keçiboynuzu ağaçları görülmektedir. Yaylalarda endemik geofit¹³ türlerine rastlanmaktadır.
- Yeryüzü şekillerini ise dağlık alanlar, eski kanyon girişinde bir kanyon vadi, mağara ve şelaleler oluşturmaktadır. Alanda bulunan mağara ziyarete kapalıdır. Şelalelerden biri yürüyüş parkurunun girişinden yaklaşık 2,5 km uzaklıkta bulunmakta ve 4 m yükseklikten akmaktadır. Karaçay, millî parkta yer alan su kaynaklarından bir diğeridir. Esen Çayı ve Karaçay birleşmektedir. Kanyon içinde toplam 5 tane su kaynağı yer almaktadır. Saklıkent Kanyonu içerisinde bulunan çeşitli su kaynakları ile ilgili görseller Fotoğraf 3.139’da verilmiştir.



Fotoğraf 3.139 Saklıkent Kanyonu İçerisinde Bulunan Çeşitli Su Kaynakları (07/07/2022 tarihinde yazar tarafından çekilmiştir).

- Millî park alanında geyik ve dağ keçisine sıkça rastlamak mümkündür.

¹³ Genel olarak süs bitkisi olan geofitler “çiçek soğanları” olarak da adlandırılırlar (www.tarimorman.gov.tr).

- Bölgede yöresel ürün satışlarına rastlamak mümkündür. Bu ürünler çoğunlukla, zeytin, incir, bal, keçiboynuzu ve pekmezi, elmadır.
- Saklıkent Kanyonu'na 3 km mesafede, Kadıköy Mahallesi'nde bir sağlık ocağı bulunmaktadır. Turizm merkezine en yakın sağlık kuruluşudur.
- Seydikemer Belediyesi, T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı ve T.C. Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı'nın millî park alanında ortak bir proje yürüttüğü bilgisine ulaşılmıştır. Bu proje kapsamında 480 m yükseklikte bir teleferik, başka bir noktaya da bir cam teras ve kuş gözlem kulesi yapılmaktadır. Ayrıca cam terasa yakın bir mevkide yapılacak olan bungalov evler de proje kapsamındadır. 20 adet bungalov ev yapılması planlanmaktadır. Bu sayede yayla turizmi yapılması da imkân dahilinde olacaktır.
- Millî parkta resmî olmayan bir dağ rotası mevcuttur. Bu rota bölgeye gelen dağcıların kendi oluşturdıkları bir rotadır. 18 km uzunluğunda olan rota, Yayla Palamut Mahallesinden başlamakta ve Kayadibi Mahallesi'nde sona ermektedir.
- Millî park sınırları dahilinde ve civar mahallelerde yaşayan yerel halktan bazılarının kendi evlerini “butik ev” olarak kiraladıkları öğrenilmiştir.
- Bölgede yürütülen doğa sporlarına yönelik faaliyetler kanyon yürüyüşü (resmî olmayan rota), zipline, rafting ve dağcılıktır. Ayrıca Kayadibi Mahallesi'nde kamp karavan turizmine rastlanmaktadır. Bu mahallede bulunan bir restoranın kendine ait bir çamur banyosu alanı olduğu ve ATV turları düzenlediği bilgisine ulaşılmıştır.
- Millî parkta çeşitli fuar ve etkinlikler düzenlenmektedir. Bu etkinlikler bazı sivil toplum kuruluşları, Ziraat Odası, Esnaf ve Sanatkarlar Odası gibi odalar veya çeşitli bakanlıklar tarafından düzenlenmektedir. 21-27 Mayıs 2022 tarih aralığında ise, Cumhurbaşkanlığı ve T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın ortak katkıları ile “Türk Mutfağı Haftası” etkinlikleri ilk kez düzenlenmiştir. Yöresel lezzetlerin tanıtıldığı

etkinlikte, kazanlarla “keşkek” pişirilmiş ve ziyaretçilere ikram edilmiştir. Ayrıca “kar şerbeti” de ikramlar arasında yer almıştır.

- Millî park bölgesine ait yöresel yemekler arasında ölemeç çorbası (ufalamaç), sündürme, leğen böreği ve döndürme sayılabilir.
- GEKA (Güney Ege Kalkınma Ajansı) tarafından Muğla ili mülkî amirleri, muhtarlar ve sektör temsilcileriyle düzenlenen toplantılarda Fethiye ve Ortaca’da köy halkının evlerini pansiyon olarak kullanmalarına dair önerileri değerlendirmeye alınmıştır.

Yapılan incelemeler sonucunda Muğla FSMP MPEKTA genel sonucu Tablo 3.29’da verilmiştir.

Tablo 3.29 Muğla Fethiye Saklıkent Millî Parkı Ekoturizm Kriterleri Tespit Anketi

	MİLLÎ PARKLAR EKOTURİZM POTANSİYELİ KRİTERLERİ TESPİTİ	GENEL DEĞERLENDİRME	ALINAN PUAN
	Kategori		
A.	Coğrafi Özellikler	750	600
B.	Ekoturizm Değeri	1750	350
C.	Sosyal-Ekonomik Yapı	600	430
D.	Rekreatif Kolaylıklar ve Doğa Sporları	1200	200
E.	Ulaşılabilirlik ve Ziyaretçi Potansiyeli	300	300
F.	Sürdürülebilir Bölgesel Ekonomik Büyüme	2400	1000
TOPLAM		7000	2880

Tablo 3.30’da “Coğrafi Özellikler” kategorisinin alt boyutları ve değerler kapsamında Muğla FSMP sonuçları verilmiştir.

Tablo 3.30 Muğla Fethiye Saklıkent Millî Parkı Coğrafi Özellikler

Kategori	Puan	Alınan Puan
I. Konum	200	50
Millî parkın coğrafi konumunu nasıl değerlendirirsiniz?		
<i>İl Şehir merkezine 50 km.den az</i>	200	
<i>İl Şehir merkezine 51-100 km</i>	100	
<i>İl Şehir merkezine 101 km.den uzak</i>	50	+
II. Fizikî Özellikler	450	450
Millî park yeryüzü şekilleri açısından çeşitlilik arz ediyor mu? (Dağ, ova, vadi, farklı yer şekilleri vb.)	150	+
Millî park iklim özellikleri açısından turizme uygun değerlere sahip mi? (Sıcaklık, yağış, bulutsuz gün, rüzgârlı gün vb.)	150	+
Millî park bitki örtüsü açısından çeşitlilik sunuyor mu?	150	+
III. Alan Yönetimi (İş birliği kurumlarla)	100	100
Yerel yönetim ile millî parkın turizm ve alt yapı konularında iş birliği var mı?	50	+
Sivil Toplum Kuruluşları ile millî parkın (dernek, doğa sporları kulübü) turizm bağlamında iş birliği var mı?	50	+
Toplam	750	600

Tablo 3.31’de “Ekoturizm Değeri” kategorisinin alt boyutları ve değerler kapsamında Muğla FSMP sonuçları verilmiştir.

Tablo 3.31 Muğla Fethiye Saklık Kent Millî Parkı Ekoturizm Değeri

Kategori	Puan	Alınan Puan
I. Doğal Kaynaklar	200	100
Millî parkın kaç tane doğal kaynak değeri bulunmaktadır? (Volkanik dağ, Kanyon vadi, mağara, peribacaları, şelale, göl, farklı şekil vb.)		
0		
5 doğal kaynak değer az	50	
5 -10 arası doğal kaynak	100	+
11 doğal kaynak ya da daha fazla	200	
II. Biyoçeşitlilik Kaynaklar	400	150
Millî parkın flora (bitki) ve endemizm durumu nedir? Kaç tane vardır?		
5’den az endemik bitki	50	+
5’den fazla endemik bitki	100	
10’dan fazla endemik bitki	200	
Millî parkın fauna (hayvan) çeşitliliği nedir?		
10’dan az fauna	50	
10-20 arası fauna	100	+
21’den fazla fauna	200	
III. Su Kaynakları	200	100
Millî parkta akarsu var mı?	50	+
Millî parkta göl, baraj, deniz var mı? (5 km içinde)	50	
Millî parkta jeotermal var mı? (5 km içinde)	50	
Diğer (şelale, çağlayan 10 km)	50	+
IV. Kültürel Kaynaklar	200	0
Millî parkta kaç tane kültürel kaynak değeri bulunmaktadır? (Etnografik, folklorik, yöresel yemek, geleneksel ev, halk hekimliği, batıl inançlar, türbe vb.)		
0		+
5 kültürel kaynak değer az	100	
5-10 kültürel kaynak arası	150	
11 kültürel kaynak ya da daha fazla	200	
V. Tarihi Kaynaklar	200	0
Millî parkta kaç tane tarihî kaynak değeri bulunmaktadır? (kale, tarihî mezar, tarihî bina ve yapı, anıt, heykeller vb.)		
0		+
5 tarihi kaynak değer az	100	
5-10 tarihi kaynak ya da daha fazla	200	
11’den fazla tarihi kaynak	300	
VI. Ekonomik Kaynaklar	300	0
Millî parkta kaç tane ekonomik kaynak değeri bulunmaktadır? (sedir, mantar, katran, kaşık, dokuma vb.)		
0		+
5’den az ekonomik değer	100	
5-10 arası ekonomik değer	200	
11’den fazla ekonomik değer	300	
VII. Özel Alanlar	250	0
Millî parkın içerisinde özel alan var mı? (Tabiat anıtı, Yaban Hayatı Geliştirme Sahası, Muhafaza Ormanı, Ulusal /Mahalli Öneme Haiz Sulak Alan, Gen Koruma Ormanı, Tohum Meşcerleri, Tohum Bahçesi vb.)		

Neler?.....		
Toplam	1750	350

Tablo 3.32’de “Sosyal-Ekonomik Yapı” kategorisinin alt boyutları ve değerler kapsamında Muğla FSMP sonuçları verilmiştir.

Tablo 3.32 Muğla Fethiye Saklıkent Millî Parkı Sosyal-Ekonomik Yapı

Kategori	Puan	Alınan Puan
I. Sağlık	100	100
Millî parka yakın sağlık ocağı veya hastane var mı?		
<i>Sağlık kuruluşu 20 km.den az</i>	100	+
<i>Sağlık kuruluşu 30 50 km. arası</i>	60	
<i>Sağlık kuruluşu 51 km.den fazla</i>	40	
<i>Yakınlarda sağlık kuruluşu yok</i>	0	
II. Yerleşme	150	30
Millî park içerisinde farklı mimarî ve ev yapıları var mı? (Yerleşik alan)		
<i>Evet</i>	50	
<i>Hayır</i>	0	+
Millî park anayola yakın mı? (Ana giriş)		
<i>Anayola 10 km.den az</i>	50	
<i>Anayola 11 km- 40 km arası</i>	30	+
<i>Anayola 40 km.den uzak</i>	20	
Millî parkta yayla, ağıl, çevrik, dalyan, kom, dam, çardak gibi bir yerleşme var mı?		
<i>Evet</i>	50	
<i>Hayır</i>	0	+
III. Ekonomik Yapı	350	300
Orman ürünleri (Katran, ağaç kesemi vb.)	50	+
El sanatları (kaşık, dokuma vb.)	50	
Pazar satışı (Yöresel ürünler)	50	+
Turizm (Cam Teras, Seyir Terası, Kuş Gözlem Kulesi vb.)	100	+
Hizmet sektörü (otel, konaklama)	50	+
Diğer: Günübirlik Kullanım Alanları	50	+
Toplam	600	430

Tablo 3.33’te “Rekreatif Kolaylıklar ve Doğa Sporları” kategorisinin alt boyutları ve değerler kapsamında Muğla FSMP sonuçları verilmiştir.

Tablo 3.33 Muğla Fethiye Saklıkent Millî Parkı Rekreatif Kolaylıklar ve Doğa Sporları

Kategori	Puan	Alınan Puan
I. Millî parkta resmi yürüyüş rotası var mı?	200	+
II. Millî parkta dağ rotaları var mı?	200	
III. Millî parkta bisiklet güzergâhı var mı?	200	
IV. Millî parkta kaya tırmanış rotaları var mı?	200	
V. Millî parkta mağara rotaları var mı?	200	
VI. Diğer.....	200	
Toplam	1200	200

Tablo 3.34’te “Ulaşılabilirlik ve Ziyaretçi Potansiyeli” kategorisinin alt boyutları ve değerler kapsamında Muğla FSMP sonuçları verilmiştir.

Tablo 3.34 Muğla Fethiye Saklık Kent Millî Parkı Ulaşılabilirlik ve Ziyaretçi Potansiyeli

Kategori	Puan	Alınan Puan
I. Ulaşım Olanakları	100	100
Ulaşım araçları (Otobüs, taksi, dolmuş, gemi var mı? Millî parka ulaşım kolay mı? (.....))		+
II. Millî parka günlük ziyaretçi sayısı kaçtır?	200	200
Yerli		
50’den az	50	
50’den çok	100	+
Yabancı		
50’den az	50	
50’den çok	100	+
Toplam	600	300

Tablo 3.35’te “Sürdürülebilir Bölgesel Ekonomik Büyüme” kategorisinin alt boyutları ve değerler kapsamında Muğla FSMP sonuçları verilmiştir.

Tablo 3.35 Muğla Fethiye Saklık Kent Millî Parkı Sürdürülebilir Bölgesel Ekonomik Büyüme

Kategori	Puan	Alınan Puan
I. Ekoturizm	1900	600
Bilgi edinmeye yönelik faaliyetler	850	200
Botanik turizmi	50	
Doğa Fotoğrafçılığı	50	+
Jeoturizm	50	
Kuş Gözlemciliği	50	
Festival Turizmi	50	+
Gelenek görenek (Kültür) turizmi	50	
Çiftlik turizmi	50	
Tarihi yerleri ziyaret (Arkeoturizm) turizmi	50	
Kutsal yerleri ziyaret (İnanç) turizmi	50	
Mağara Turizmi	50	
Gastronomi turizmi	50	+
Orman ekosistemini tanıma turizmi	50	
Mantar Toplama	50	
Yaban Hayatı Gözlemciliği	50	
Seyir Terası	50	+
Bisiklet Parkuru	50	
Diğer:	50	
Doğa Sporlarına yönelik faaliyetler	600	250
Doğa yürüyüşü	50	+
Dağcılık ve tırmanış	50	+
Bisiklet turizmi	50	
Rota takipleri	50	+
Av turizmi	50	
Yamaç paraşütü	50	
Rafting	50	+
Oryantiring	50	
Göl Turizmi	50	
Sportif Olta avcılığı	50	

<i>Atlı doğa yürüyüşü</i>	50	
<i>Diğer: Zipline</i>	50	+
Dinlenmeye Yönelik Faaliyetler	250	50
<i>Yayla Turizmi</i>	50	
<i>Meslek öğretimi turizmi</i>	50	
<i>Termal Turizm</i>	50	
<i>Kamp Turizmi</i>	50	+
<i>Diğer.....</i>	50	
Eğlenmeye Yönelik Faaliyetler	200	100
<i>Jeep safari (Off Road)</i>	50	+
<i>Balon Turizmi</i>	50	
<i>(Macera Parkı) Macera Turizm</i>	50	+
<i>Diğer.....</i>	50	
II. Millî parkta marka ürün var mı?	100	0
III. Millî parkta gelen ziyaretçiler kültürel ve sosyal etkinlikleri deneyimleme şansı bulabilir mi?	100	100
Nedir?		+
IV. Konaklama ve Pazar	150	150
Millî parkta konaklama olanağı var mı?	50	
<i>10'dan az ev</i>		
<i>10-20 ev</i>	100	
<i>21'den fazla evde konaklama</i>	150	+
V. Millî Parkın Genel Özellikleri	150	150
Millî parkta ortak kullanım alanları var mı? (bina, kır bahçesi vb.)		
<i>Evet</i>	50	+
<i>Hayır</i>	0	
Millî parkta gelen misafirlerin kullanabileceği temiz tuvaletler var mı?		
<i>Evet</i>	50	+
<i>Hayır</i>	0	
Millî park el sanatları ve yöresel ürünleri pazarlama potansiyeline sahip mi?		
<i>Evet</i>	50	+
<i>Hayır</i>	0	
Toplam	2400	1000

Muğla FSMP uygulanan anket sonucunda 7000 puan üzerinde 2880 puan almıştır.

3.6. Muğla Marmaris Millî Parkı ve Ekoturizm Potansiyeli

Ege ve Akdeniz bölgesi arasında bir geçiş oluşturan Marmaris Millî Parkı, Muğla ilinin Marmaris ve Köyceğiz ilçelerini kapsamaktadır.

Muğla MMP 06/07/2023 tarihinde ziyaret edilmiş, bir katılımcı ile görüşülmüş ve kendisine MPEKTA uygulanmıştır (Katılımcı 11). 2022 yılının haziran ayında Marmaris'te çıkan orman yangını sebebiyle, Muğla Valiliği bir genelge yayınlarak ormanlara girişi yasaklamıştır. Bu sebeple Muğla MMP'de birçok alanın ziyareti mümkün olamamıştır. Yalnızca ziyarete açık olan bir kısım ile Muğla MMP

yetkililerinin izin verdiği Günnücek Orman Parkı'nın ziyareti mümkün olmuştur. Marmaris Millî Parkı'nın girişi yasaklanan alanları ile ilgili görsel Fotoğraf 3.140'ta verilmiştir.



Fotoğraf 3.140 Marmaris Millî Parkı-Girişi Yasaklanan Alanlar (06/07/2022 tarihinde yazar tarafından çekilmiştir).

Muğla MMP girişlerinin yasaklanmasına dair ilan Fotoğraf 3.141'de verilmiştir.



Fotoğraf 3.141 Millî Park Girişlerinin Yasaklanmasına Dair İlân (06/07/2022 tarihinde yazar tarafından çekilmiştir).

Yapılan söyleşi, uygulanan anket ve yerinde gözlem sonucunda elde edilen veriler şöyledir:

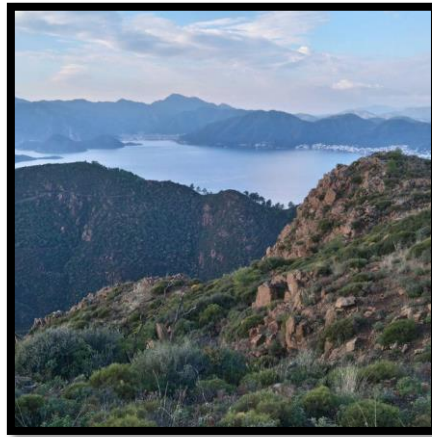
- Muğla MMP 1996 yılında millî park ilan edilmiştir. Yaklaşık 30.000 ha alana yayılmıştır.
- Muğla il merkezine 60 km mesafede bulunmaktadır.

- Muğla MMP yeryüzü şekilleri açısından çeşitlilik arz eder. Deniz, dolin, gölet, dağ, ova, kanyon vadi, tombolo¹⁴, mevsimlik dereler, ada ve mağara oluşumları millî parkta yer alan yeryüzü şekilleridir. Günnücek Orman Parkı Göleti ile ilgili görseller Fotoğraf 3.142’de verilmiştir.



Fotoğraf 3.142 Günnücek Orman Parkı Göleti (06/07/2022 tarihinde yazar tarafından çekilmiştir).

- Balan Dağı, millî park sınırları içerisinde olan, 900 m yüksekliğinde bir dağdır. Balan dağı ile ilgili görsel Fotoğraf 3.143’te verilmiştir.



Fotoğraf 3.143 Balan Dağı (Ergün, 2016)

¹⁴ Saplı ada olarak bilinen tombolo, bir adanın anakaraya kıyı oku ile bağlanmasıyla oluşan yer yüzü şeklidir. Ada ve anakara arasındaki akıntıların yardımı ile çakıl ve kumların toplanmasıyla tombolo oluşur (milliyet.com.tr, 2021).

- Muğla MMP’de 4 adet ada bulunmaktadır. Bunlar, Keçi Adası, Cennet Adası (Yıldız Adası), Karga Adası ve Bedir Adası’dır. Keçi adası ile ilgili görsel Fotoğraf 3.144’te verilmiştir.



Fotoğraf 3.144 Keçi Adası (gezievreni.com, 2017)

Cennet adası ve Bedir adası ile ilgili görsel Fotoğraf 3.145’te verilmiştir.



Fotoğraf 3.145 Cennet Adası ve Bedir Adası (marmaristown.com, 2021)

Muğla MMP adaları ile ilgili görsel Fotoğraf 3.146’da verilmiştir.



Fotoğraf 3.146 Marmaris Millî Parkı Adaları (seemarmaris.net, 2017)

- Cennet Adası'nda bulunan Nimara Mağarası, İçmeler Kanyonu'ndaki Maden Mağarası, yine millî parka dahil olan Fosforlu Mağara, millî parkta yer alan coğrafi oluşumlara verilebilecek örneklerdendir. Mağarada 12 bin yıllık kalıntılara rastlanmış olup mağaranın 100 bin yıllık olduğu sanılmaktadır. Fosforlu Mağara'ya tek ulaşım seçeneği deniz yoludur. Nimara Mağara ile ilgili görsel Fotoğraf 3.147'de verilmiştir.



Fotoğraf 3.147 Nimara Mağara (yerelnet.org.tr, 2022)

- Cennet Adası ile ilgili görseller Fotoğraf 3.148'de verilmiştir.



Fotoğraf 3.148 Cennet Adası'ndan Görüntüler (06/07/2022 tarihinde yazar tarafından çekilmiştir).

- Fosforlu mağarası ile ilgili görsel Fotoğraf 3.149'da verilmiştir.



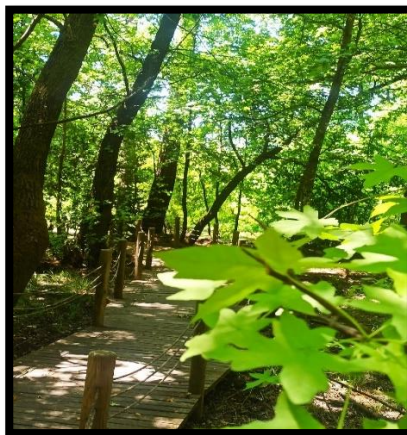
Fotoğraf 3.149 Fosforlu Mağara (Altun, 2020)

- İçmeler Kanyonu'nda dolinler mevcuttur. İçmeler Kanyonu ile ilgili görsel Fotoğraf 3.150'de verilmiştir.



Fotoğraf 3.150 İçmeler Kanyonu (Gönülsüz, 2020).

- Cennet Adası'nda tombolo oluşumu bulunmaktadır.
- Millî parkta mevsimsel dereler oluşmaktadır. Bunlar, Kazan Dere, Karaağaç Deresi, Muslu Dere, Eğri Dere'dir. Bu dereler yazın kurumaktadır.
- Millî parkın 36 ha alanı akarsu ekosistemine sahiptir (% 0,12).
- Millî park iklim özellikleri açısından turizme uygundur.
- 724 bitki taksonu, 64 endemik bitki türü barındırır. Endemik türlerden 9 tanesi bölgeye özgüdür. 5 tür tükenme tehlikesi altındadır.
- Günnücek Sığla ormanları millî parkta bulunmaktadır. Sığla, endemik bir bitki türüdür. Sığla Ağacı ile ilgili görseller Fotoğraf 3.151'de verilmiştir.



Fotoğraf 3.151 Sığla Ağacı (06/07/2022 tarihinde yazar tarafından çekilmiştir).

- Muğla MMP’de omurgalı olarak 34 balık türü, 7 tane amfibi (iki yaşamlı canlı türü), 32 sürüngen türü, 84 kuş türü ve 37 memeli türü yaşamını sürdürmektedir. Omurgasız olarak ise, 99 böcek, 3 örümcek, 1 kırkayak, 2 çıyan, 1 salyangoz, 327 bentik (bir çeşit su dibi canlısı- *benthos detrius*), 154 fitoplankton, 117 zooplankton türü bulunmaktadır. Marmaris Millî Parkı’ndan fauna örnekleri Fotoğraf 3.152’de verilmiştir.



Fotoğraf 3.152 Marmaris Millî Parkı’ndan Fauna Örnekleri (06/07/2022 tarihinde yazar tarafından çekilmiştir).

- Cennet Adası Nimara Mağarası’nda Marmaris semenderine rastlanmaktadır. Marmaris semenderi yosunlu ve soğuk taşları sevmekte ve bu alanlarda yaşamını devam ettirmektedir.
- Köyceğiz’de yaban hayatı geliştirme sahası bulunmaktadır.
- Millî parkta Amos Harabeleri ve Physkos Antik Kenti bulunmaktadır. Gavur Sancağı antik kent niteliğindedir.
- Millî parkta bulunan antik kentler ve kalıntılar arkeolojik, Nimara Mağarası, Cennet, Keçi ve Bedir Adaları, Günnücek Ormanı, Burunucu Mevkii doğal sit alanlarıdır ve Tabiat ve Kültür Varlıklarını Koruma Genel Müdürlüğü tarafından koruma altındadır.
- Amos Harabeleri Turunç ve Kumlubük’ü ayıran burundaki bir tepede yer alır. Helenistik Döneme aittir. Tiyatro, Tapınak ve heykel

kaidelerinden oluşmaktadır. Birinci ve üçüncü derece arkeolojik sit alanı statüsündedir. Amos Harabeleri ile ilgili görsel Fotoğraf 3.153'te verilmiştir.



Fotoğraf 3.153 Amos Harabeleri (bingezi.com, 2020)

- Physkos Antik Kenti, Karyalıların yaşadığı düşünülen bir liman kentidir. Marmaris'in kuzeybatısında yer almaktadır. Günümüzde yalnızca Helenistik sur duvarları bulunmaktadır. Birinci derece arkeolojik sit alanı statüsündedir. Physkos Antik Kenti ile ilgili görsel Fotoğraf 3.154'te verilmiştir.



Fotoğraf 3.154 Physkos Antik Kenti (bingezi.com, 2020)

- Gavur Sancağı, Turunç'a iki km uzaklıkta yer alır. Helenistik döneme ait kalıntılar barındırmaktadır.

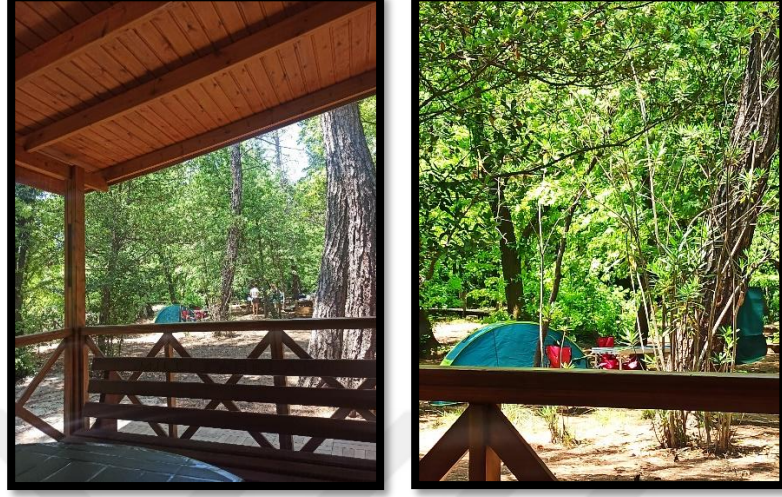
- Yerel yönetim ile millî parkın turizm ve alt yapı konularında iş birliği yaptığı bilgisine ulaşılmıştır.
- Muğla MMP’de Tabiat Eğitim Merkezi bulunmaktadır. Günnücek Orman Parkı’nda yer alan Tabiat Eğitim Merkezi’nde tanıtım levhaları ve bazı tahnitler bulunmaktadır. Doğa eğitimi ve sergi alanı da mevcuttur. Muğla MMP Tabiat Eğitim Merkezi ile ilgili görseller Fotoğraf 3.155’te verilmiştir.



Fotoğraf 3.155 Marmaris Millî Parkı Tabiat Eğitim Merkezi (06/07/2022 tarihinde yazar tarafından çekilmiştir).

- TEMA (Türkiye Erozyonla Mücadele, Ağaçlandırma ve Doğal Varlıkları Koruma Vakfı), okul grupları ve çevre koruma dernekleri ile birlikte çeşitli çalışmalar yürütüldüğü bilgisi verilmiştir. Okul grupları doğa eğitimi almak üzere tanıtım ve eğitim merkezine gelmektedirler.

Tabiat Eğitim Merkezi'ne eğitim almak için gelen okul grupları ile ilgili görseller Fotoğraf 3.156'da verilmiştir.



Fotoğraf 3.156 Tabiat Eğitim Merkezi'ne Eğitim Almak İçin Gelen Okul Grupları (06/07/2022 tarihinde yazar tarafından çekilmiştir).

- Millî park alanı içerisinde Beldibi Mevkii'nde alana tahsisli bir sağlık ocağı bulunmaktadır.
- Millî park kapsamında Muğla yöresine ait taş ve ahşap dokulu binalar görülmektedir.
- Muğla MMP'de üç adet seyir terası bulunmaktadır:
 1. Marmaris-Muğla karayolu üzerinde,
 2. Cennet Adası'nda,
 3. Gölbel Tepe'de.



Fotoğraf 3.157 Marmaris-Muğla Karayolu Üzerindeki Seyir Terası (06/07/2022 tarihinde yazar tarafından çekilmiştir).

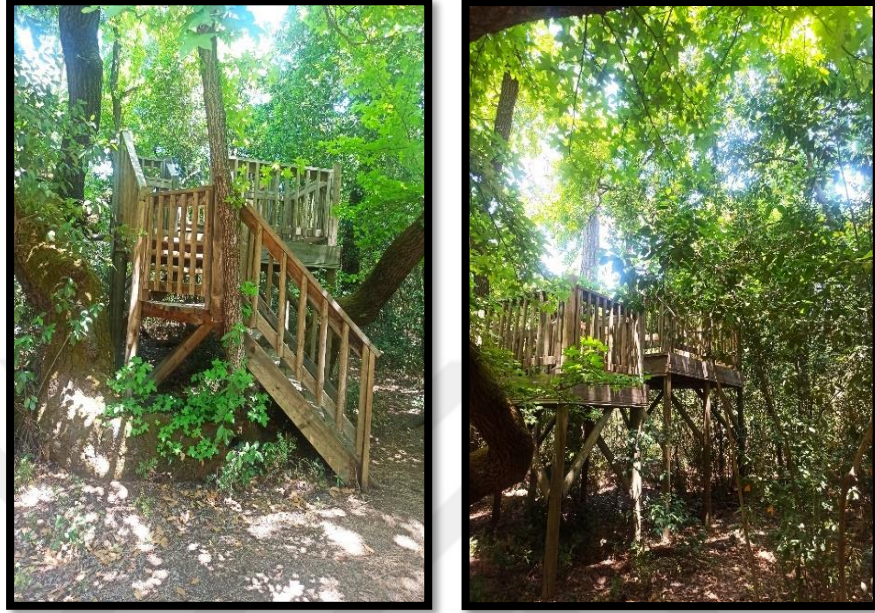
- Marmaris ve civarında konaklama yapılabilecek çok sayıda tesis bulunmaktadır.
- Millî parkta 4 tane resmî yürüyüş güzergâhı mevcuttur:
 1. Turunç-İçmeler Kızılkum Mevkii Yürüyüş Yolu (4 km),
 2. İçmeler Kanyonu Maden Mağarası-Turunç Dereyüzü Yürüyüş Yolu (2 km),
 3. Armutalan-Beldibi Yürüyüş Yolu (4,5 km),
 4. Nimara Adası Yürüyüş Yolu (6 km)



Fotoğraf 3.158 Günnücek Orman Parkı'nda Bulunan Yürüyüş Parkurları (06/07/2022 tarihinde yazar tarafından çekilmiştir).

- Millî parkta 4 tane tur güzergâhı bulunmaktadır:
 1. İçmeler-Marmaris Tur Güzergâhı (8 km),
 2. İçmeler-Armutalan (Fürth Yolu) Tur Güzergâhı (10 km),
 3. Armutalan-Yeşilbelde Tur Güzergâhı (3 km),
 4. Günnücek Mevkii-Nimara Adası Tur Güzergâhı (12,5 km).
- Resmî mağara rotaları bulunmamaktadır, ancak resmî yürüyüş yol güzergâhlarında mağaralar bulunmaktadır.
- Marmaris Belediyesi'nin Karya yürüyüş yolu ve bisiklet rotaları projesinin mevcut olduğu öğrenilmiştir.
- Günnücek Orman Parkı'nda bir adet yaban hayatı gözlemleme alanı bulunmaktadır. Millî parkta iki adet yaban hayatı gözleme kulesi yapılması planlanmaktadır. Bunlardan bir tanesi Doğankapısı Tepe'nin

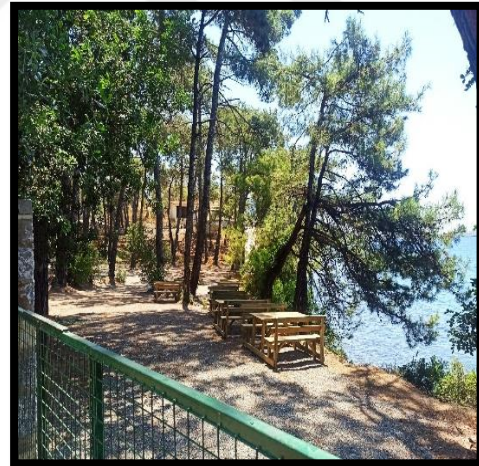
kuzeyinde İkiz Tepe'nin batısında olacak şekilde, diğeri ise Kandil. Günnücek Orman Parkı'nda bulunan yaban hayatı gözleme alanı ile ilgili görseller Fotoğraf 3.159'da verilmiştir.



Fotoğraf 3.159 Günnücek Orman Parkı'nda Bulunan Yaban Hayatı Gözlem Alanı (06/07/2022 tarihinde yazar tarafından çekilmiştir).

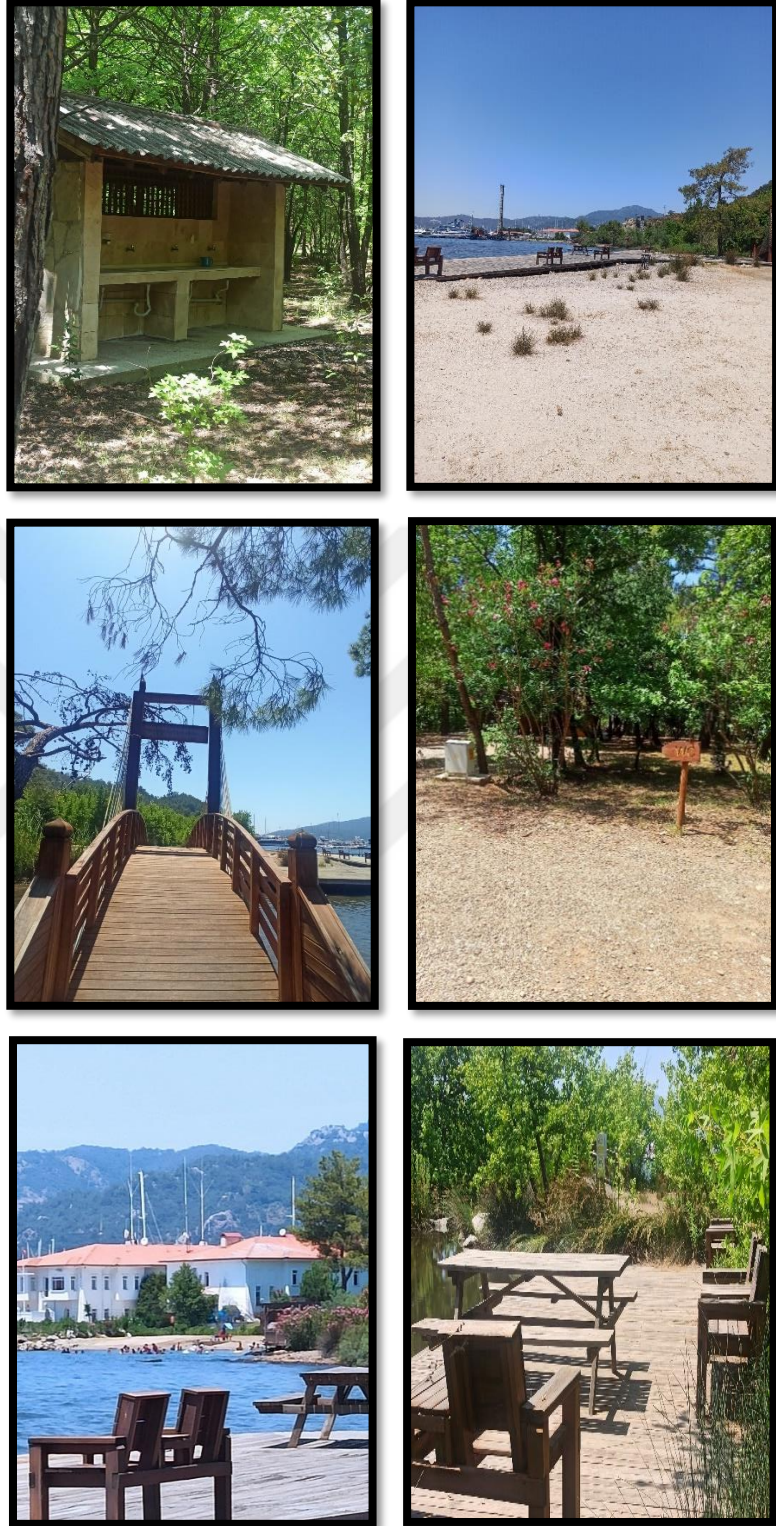
- Millî parkta bir kuş gözlem kulesi yoktur.
- Millî parkta 2022 yılının haziran ayında yerli ve yabancı olmak üzere toplam 867.573 turistin giriş yaptığı bilgisine ulaşılmıştır.
- Millî parkta ulaşım kolaydır. Kara ve deniz yolu ile ulaşım sağlanmaktadır.
- DKMP ve İlçe Tarım müdürlükleri tarafından belirlenmiş arı konaklama noktaları bulunmaktadır. Bu noktalarda arıcılık yapılmaktadır.
- Muğla MMP'de bilgi edinmeye yönelik faaliyetler kapsamında botanik turizmi, doğa fotoğrafçılığı, Jeoturizm, kuş gözlemi, tarihi yerleri ziyaret, mağara turizmi, orman ekosistemini tanıma turizmi ve yaban hayat gözlemciliği yapılmaktadır.
- Millî parkta kamp karavan turizmi mevcut değildir. Ancak uzun vadeli planlamada mevcuttur.

- Doğa sporlarına yönelik sporlar kapsamında millî parkta, doğa yürüyüşü, bisiklet turizmi, rota takipleri, Günnücek Orman Parkı'nda oryantiring, sportif olta balıkçılığı, Marmaris Körfezi'nde deniz paraşütü, yelkenli ve su sporları yapılmaktadır.
- Muğla MMP'de eğlenmeye yönelik olarak jeep safari (off road) yapılmaktadır.
- Millî park civarında yaşayan halk sığla sabunu, sığla yağı gibi ürünler hazırlayarak, bölgeyi ziyaret eden turistlere satış yapmaktadır.
- Millî parkta deniz ürünlerine ulaşmak mümkündür.
- Millî park alanında günübirlik kullanım alanları, pazar yeri, cami, çeşmeler, piknik masaları, dinlenme oturakları, denize girilebilecek sahil ve temiz tuvaletler bulunmaktadır. Fotoğraflarda millî park alanındaki tesislerden örnekler görülmektedir.
- Adaağzı günübirlik kullanım alanı ile ilgili görseller Fotoğraf 3.160'ta verilmiştir.



Fotoğraf 3.160 Adaağzı Günübirlik Kullanım Alanı (06/07/2022 tarihinde yazar tarafından çekilmiştir).

- Günnücek Orman Parkı günübirlik kullanım alanı ile ilgili görseller Fotoğraf 3.161'de verilmiştir.



Fotoğraf 3.161 Günnücek Orman Parkı Günebirlik Kullanım Alanları (06/07/2022 tarihinde yazar tarafından çekilmiştir).

- Millî parkın muhtelif yerlerine bilgilendirme ve uyarı levhaları yerleştirilmiştir. Millî park alanında yer alan bilgilendirme ve uyarı levhaları ile ilgili görseller Fotoğraf 3.162’de verilmiştir.



Fotoğraf 3.162 Millî Park Alanında Yer Alan Bilgilendirme ve Uyarı Levhaları (06/07/2022 tarihinde yazar tarafından çekilmiştir).

Yapılan incelemeler sonucunda Muğla MMP MPEKTA genel sonucu Tablo 3.36’da verilmiştir.

Tablo 3.36 Muğla Marmaris Millî Parkı Ekoturizm Kriterleri Tespit Anketi

	MİLLÎ PARKLAR EKOTURİZM POTANSİYELİ KRİTERLERİ TESPİTİ	GENEL DEĞERLENDİRME	ALINAN PUAN
	Kategori		
A.	Coğrafi Özellikler	750	650
B.	Ekoturizm Değeri	1750	1200
C.	Sosyal-Ekonomik Yapı	600	400
D.	Rekreatif Kolaylıklar ve Doğa Sporları	1200	600
E.	Ulaşılabilirlik ve Ziyaretçi Potansiyeli	300	300
F.	Sürdürülebilir Bölgesel Ekonomik Büyüme	2400	1150
TOPLAM		7000	4300

Tablo 3.37’de “Coğrafi Özellikler” kategorisinin alt boyutları ve değerler kapsamında Muğla MMP sonuçları verilmiştir.

Tablo 3.37. Muğla Marmaris Millî Parkı Coğrafi Özellikler

Kategori	Puan	Alınan Puan
I. Konum	200	100
Millî parkın coğrafi konumunu nasıl değerlendirirsiniz?		
İl Şehir merkezine 50 km.den az	200	
İl Şehir merkezine 51-100 km	100	+
İl Şehir merkezine 101 km.den uzak	50	
II. Fizikî Özellikler	450	450
Millî park yeryüzü şekilleri açısından çeşitlilik arz ediyor mu? (Dağ, ova, vadi, farklı yer şekilleri vb.)	150	+
Millî park iklim özellikleri açısından turizme uygun değerlere sahip mi? (Sıcaklık, yağış, bulutsuz gün, rüzgârlı gün vb.)	150	+
Millî park bitki örtüsü açısından çeşitlilik sunuyor mu?	150	+
III. Alan Yönetimi (İş birliği kurumlarla)	100	100
Yerel yönetim ile millî parkın turizm ve alt yapı konularında iş birliği var mı?	50	+
Sivil Toplum Kuruluşları ile millî parkın (dernek, doğa sporları kulübü) turizm bağlamında iş birliği var mı?	50	+
Toplam	750	650

Tablo 3.38’de “Ekoturizm Değeri” kategorisinin alt boyutları ve değerler kapsamında Muğla MMP sonuçları verilmiştir.

Tablo 3.38 Muğla Marmaris Millî Parkı Ekoturizm Değeri

Kategori	Puan	Alınan Puan
I. Doğal Kaynaklar	200	200
Millî parkın kaç tane doğal kaynak değeri bulunmaktadır? (Volkanik dağ, Kanyon vadi, mağara, peribacaları, şelale, göl, farklı şekil vb.)		
0		
5 doğal kaynak değer az	50	
5 -10 arası doğal kaynak	100	
11 doğal kaynak ya da daha fazla	200	+

II. Biyoçeşitlilik Kaynaklar	400	400
Millî parkın flora (bitki) ve endemizm durumu nedir? Kaç tane vardır?		
5'den az endemik bitki	50	
5'den fazla endemik bitki	100	
10'dan fazla endemik bitki	200	+
Millî parkın fauna (hayvan) çeşitliliği nedir?		
10'dan az fauna	50	
10-20 arası fauna	100	
21'den fazla fauna	200	+
III. Su Kaynakları	200	100
Millî parkta akarsu var mı?	50	+
Millî parkta göl, baraj, deniz var mı? (5 km içinde)	50	+
Millî parkta jeotermal var mı? (5 km içinde)	50	
Diğer (şelale, çağlayan 10 km)	50	
IV. Kültürel Kaynaklar	200	100
Millî parkta kaç tane kültürel kaynak değeri bulunmaktadır? (Etnografik, folklorik, yöresel yemek, geleneksel ev, halk hekimliği, batıl inançlar, türbe vb.)		
0		
5 kültürel kaynak değer az	100	+
5-10 kültürel kaynak arası	150	
11 kültürel kaynak ya da daha fazla	200	
V. Tarihi Kaynaklar	200	150
Millî parkta kaç tane tarihî kaynak değeri bulunmaktadır? (kale, tarihî mezar, tarihî bina ve yapı, anıt, heykeller vb.)		
0		
5 tarihi kaynak değer az	100	
5-10 tarihi kaynak ya da daha fazla	200	+
11'den fazla tarihi kaynak	300	
VI. Ekonomik Kaynaklar	300	0
Millî parkta kaç tane ekonomik kaynak değeri bulunmaktadır? (sedir, mantar, katran, kaşık, dokuma vb.)		
0		+
5'den az ekonomik değer	100	
5-10 arası ekonomik değer	200	
11'den fazla ekonomik değer	300	
VII. Özel Alanlar	250	250
Millî parkın içerisinde özel alan var mı? (Tabiat anıtı, Yaban Hayatı Geliştirme Sahası, Muhafaza Ormanı, Ulusal /Mahalli Öneme Haiz Sulak Alan, Gen Koruma Ormanı, Tohum Meşcerleri, Tohum Bahçesi vb.)		+
Neler? Yaban Hayatı Geliştirme Sahası		
Toplam	1750	1200

Tablo 3.39'da "Sosyal-Ekonomik Yapı" kategorisinin alt boyutları ve değerler kapsamında Muğla MMP sonuçları verilmiştir.

Tablo 3.39 Muğla Marmaris Millî Parkı Sosyal-Ekonomik Yapı

Kategori	Puan	Alınan Puan
I. Sağlık	100	100
Millî parka yakın sağlık ocağı veya hastane var mı?		

<i>Sağlık kuruluşu 20 km.den az</i>	100	+
<i>Sağlık kuruluşu 30 50 km. arası</i>	60	
<i>Sağlık kuruluşu 51 km.den fazla</i>	40	
<i>Yakınlarda sağlık kuruluşu yok</i>	0	
II. Yerleşme	150	100
Millî park içerisinde farklı mimarî ve ev yapıları var mı? (Yerleşik alan)		
<i>Evet</i>	50	+
<i>Hayır</i>	0	
Millî park anayola yakın mı? (Ana giriş)		
<i>Anayola 10 km.den az</i>	50	+
<i>Anayola 11 km- 40 km arası</i>	30	
<i>Anayola 40 km.den uzak</i>	20	
Millî parkta yayla, ağıl, çevrik, dalyan, kom, dam, çardak gibi bir yerleşme var mı?		
<i>Evet</i>	50	
<i>Hayır</i>	0	+
III. Ekonomik Yapı	350	200
Orman ürünleri (Katrân, ağaç kesemi vb.)	50	
El sanatları (kaşık, dokuma vb.)	50	
Pazar satışı (Yöresel ürünler)	50	
Turizm (Cam Teras, Seyir Terası, Kuş Gözlem Kulesi vb.)	100	+
Hizmet sektörü (otel, konaklama)	50	+
Diğer: Günübirlik Kullanım Alanları	50	+
Toplam	600	400

Tablo 3.40'ta "Rekreatif Kolaylıklar ve Doğa Sporları" kategorisinin alt boyutları ve değerler kapsamında Muğla MMP sonuçları verilmiştir.

Tablo 3.40 Muğla Marmaris Millî Parkı Rekreatif Kolaylıklar ve Doğa Sporları

Kategori	Puan	Alınan Puan
I. Millî parkta resmî yürüyüş rotası var mı?	200	+
II. Millî parkta dağ rotaları var mı?	200	
III. Millî parkta bisiklet güzergâhı var mı?	200	
IV. Millî parkta kaya tırmanış rotaları var mı?	200	
V. Millî parkta mağara rotaları var mı?	200	+
VI. Diğer.....	200	+
Toplam	1200	600

Tablo 3.41'de "Ulaşılabilirlik ve Ziyaretçi Potansiyeli" kategorisinin alt boyutları ve değerler kapsamında Muğla MMP sonuçları verilmiştir.

Tablo 3.41 Muğla Marmaris Millî Parkı Ulaşılabilirlik ve Ziyaretçi Potansiyeli

Kategori	Puan	Alınan Puan
I. Ulaşım Olanakları	100	100
Ulaşım araçları (Otobüs, taksi, dolmuş, gemi var mı? Millî parka ulaşım kolay mı? (.....))		+
II. Millî parka günlük ziyaretçi sayısı kaçtır?	200	200
Yerli		
<i>50'den az</i>	50	
<i>50'den çok</i>	100	+
Yabancı		

50'den az	50	
50'den çok	100	+
Toplam	600	300

Tablo 3.42'de "Sürdürülebilir Bölgesel Ekonomik Büyüme" kategorisinin alt boyutları ve değerler kapsamında Muğla MMP sonuçları verilmiştir.

Tablo 3.42 Muğla Marmaris Millî Parkı Sürdürülebilir Bölgesel Ekonomik Büyüme

Kategori	Puan	Alınan Puan
I. Ekoturizm	1900	850
Bilgi edinmeye yönelik faaliyetler	850	550
Botanik turizmi	50	+
Doğa Fotoğrafçılığı	50	+
Jeoturizm	50	+
Kuş Gözlemciliği	50	+
Festival Turizmi	50	
Gelenek görenek (Kültür) turizmi	50	
Çiftlik turizmi	50	
Tarihi yerleri ziyaret (Arkeoturizm) turizmi	50	+
Kutsal yerleri ziyaret (İnanç) turizmi	50	
Mağara Turizmi	50	+
Gastronomi turizmi	50	
Orman ekosistemini tanıma turizmi	50	+
Mantar Toplama	50	
Yaban Hayatı Gözlemciliği	50	+
Seyir Terası	50	+
Bisiklet Parkuru	50	+
Diğer: Arıcılık	50	+
Doğa Sporlarına yönelik faaliyetler	600	250
Doğa yürüyüşü	50	+
Dağcılık ve tırmanış	50	
Bisiklet turizmi	50	+
Rota takipleri	50	+
Av turizmi	50	
Yamaç paraşütü	50	
Rafting	50	
Oryantiring	50	+
Göl Turizmi	50	
Sportif Olta avcılığı	50	+
Atlı doğa yürüyüşü	50	
Diğer:	50	
Dinlenmeye Yönelik Faaliyetler	250	0
Yayla Turizmi	50	
Meslek öğretimi turizmi	50	
Termal Turizm	50	
Kamp Turizmi	50	
Diğer	50	
Eğlenmeye Yönelik Faaliyetler	200	50
Jeep safari (Off Road)	50	+
Balon Turizmi	50	
(Macera Parkı) Macera Turizm	50	
Diğer	50	
II. Millî parkta marka ürün var mı?	100	0

III. Millî parkta gelen ziyaretçiler kültürel ve sosyal etkinlikleri deneyimleme şansı bulabilir mi?	100	0
Nedir?		
IV. Konaklama ve Pazar	150	150
Millî parkta konaklama olanağı var mı?	50	
10'dan az ev		
10-20 ev	100	
21'den fazla evde konaklama	150	+
V. Millî Parkın Genel Özellikleri	150	150
Millî parkta ortak kullanım alanları var mı? (bina, kır bahçesi vb.)		
Evet	50	+
Hayır	0	
Millî parkta gelen misafirlerin kullanabileceği temiz tuvaletler var mı?		
Evet	50	+
Hayır	0	
Millî park el sanatları ve yöresel ürünleri pazarlama potansiyeline sahip mi?		
Evet	50	+
Hayır	0	
Toplam	2400	1150

Muğla MMP uygulanan anket sonucunda 7000 puan üzerinde 4300 puan almıştır.

3.7 Bulguların Değerlendirilmesi

Araştırmada kullanılan ekoturizm türleri kapsamında, millî parklardaki “Bilgi Edinmeye Yönelik Faaliyetler” ile ilgili bulgular Tablo 3.43’te toplanmıştır. Tabloda görüldüğü üzere doğa fotoğrafçılığı ve kültür ve tarih turizmi Ege Bölgesi’ndeki tüm millî parklarda yapılmaktadır. Mantar toplama faaliyeti ise sadece Denizli HDMP’de yapılmaktadır.

Tablo 3.43 Bilgi Edinmeye Yönelik Faaliyetler

EGE BÖLGESİ'NDEKİ MİLLÎ PARKLAR	Botanik	Doğa Fotoğrafçılığı	Jeoturizm	Kuş Gözlemciliği	Festival	Kültür ve Tarih	Orman Ekosistemini Tanıma	İnanç	Mağara	Gastronomi	Mantar Toplama	Yaban Hayat Gözlemi	Seyir Terası	Bisiklet Parkuru
Başkomutan Tarihi Millî Parkı Afyonkarahisar, Kütahya- Uşak		😊			😊	😊	😊	😊				😊		

Dilek Yarımadası- Büyük Menderes Deltası Millî Parkı <i>Aydın</i>	☺	☺		☺		☺	☺	☺	☺	☺		☺	☺	☺
Honaz Dağı Millî Parkı <i>Denizli</i>	☺	☺	☺			☺	☺				☺	☺		
Spil Dağı Millî Parkı <i>Manisa</i>		☺	☺	☺	☺	☺	☺	☺		☺		☺	☺	
Marmaris Millî Parkı <i>Muğla</i>		☺			☺	☺	☺		☺	☺		☺	☺	
Saklıkent Millî Parkı <i>Muğla-Antalya</i>	☺	☺	☺	☺		☺	☺	☺	☺			☺	☺	☺

Araştırmada kullanılan ekoturizm türleri kapsamında, millî parklardaki “Doğa Sporlarına Yönelik Faaliyetler” ile ilgili bulgular Tablo 3.44’te verilmiştir. Tabloda görüldüğü üzere doğa yürüyüşü bölgenin tüm millî parklarında yapılmaktadır. Av turizmi incelenen hiçbir millî parkta yapılmamaktadır. Göl turizmi ve yamaç paraşütü faaliyeti yalnızca Manisa SDMP’de yapılmaktayken, atlı sporlar sadece Afyon BTMP’de yapılmaktadır. Sportif olta balıkçılığı, Aydın Kuşadası DYBMD ve Muğla FSMP’de yapılmaktadır.

Tablo 3.44 Doğa Sporlarına Yönelik Faaliyetler

EGE BÖLGESİ'NDEKİ MİLLÎ PARKLAR	Doğa Yürüyüşü	Dağcılık ve Tırmanış	Bisiklet Turizmi	Rota Takipleri	Av Turizmi	Yamaç Paraşütü	Oryantiring	Göl Turizmi	Sportif Olta Balıkçılığı	Atlı Sporlar	Su Sporları	Kanyon Geçişi (Konyoning)
Başkomutan Tarihi Millî Parkı <i>Afyonkarahisar, Kütahya-Uşak</i>	☺		☺	☺						☺		
Dilek Yarımadası- Büyük Menderes Deltası Millî Parkı <i>Aydın</i>	☺	☺	☺	☺			☺		☺		☺	☺
Honaz Dağı Millî Parkı <i>Denizli</i>	☺											
Spil Dağı Millî Parkı <i>Manisa</i>	☺	☺		☺		☺	☺	☺				☺
Marmaris Millî Parkı <i>Muğla</i>	☺	☺		☺							☺	☺
Saklıkent Millî Parkı <i>Muğla-Antalya</i>	☺		☺	☺			☺		☺		☺	☺

Araştırmada kullanılan ekoturizm türleri kapsamında, millî parklardaki “Dinlenmeye Yönelik Faaliyetler” ile ilgili bulgular Tablo 3.45’te görülmektedir. Meslek öğrenimi ve termal turizm hiçbir millî parkta yapılmamaktadır. Yayla turizmi Afyon BTMP ve Muğla FSMP’de yapılmaktadır. Kamp karavan turizmi ise yalnızca Manisa SDMP ve Muğla MMP’de yapılmaktadır.

Tablo 3.45 Dinlenmeye Yönelik Faaliyetler

EGE BÖLGESİ'NDEKİ MİLLÎ PARKLAR	Yayla Turizmi	Meslek Öğretimi	Termal Turizm	Kamp Karavan
Başkomutan Tarihî Millî Parkı <i>Afyonkarahisar, Kütahya-Uşak</i>	😊			
Dilek Yarımadası- Büyük Menderes Deltası Millî Parkı <i>Aydın</i>				
Honaz Dağı Millî Parkı <i>Denizli</i>				
Spil Dağı Millî Parkı <i>Manisa</i>	😊			😊
Marmaris Millî Parkı <i>Muğla</i>				😊
Saklıkent Millî Parkı <i>Muğla-Antalya</i>				

Araştırmada kullanılan ekoturizm türleri kapsamında, millî parklardaki “Eğlenmeye Yönelik Faaliyetler” ile ilgili bulgular Tablo 3.46’da verilmiştir. Balon turizmi hiçbir millî parkta yapılmamaktayken, piknik altı millî parkta da yapılmaktadır. Macera turizmi ise sadece Muğla MMP’de yapılmaktadır.

Tablo 3.46 Eğlenmeye Yönelik Faaliyetler

EGE BÖLGESİ'NDEKİ MİLLÎ PARKLAR	Jeep Safari (Off Road)	Balon Turizmi	Macera Turizmi	Yat Turizmi	Piknik
Başkomutan Tarihî Millî Parkı <i>Afyonkarahisar, Kütahya-Uşak</i>					😊
Dilek Yarımadası- Büyük Menderes Deltası Millî Parkı <i>Aydın</i>				😊	😊
Honaz Dağı Millî Parkı <i>Denizli</i>					😊
Spil Dağı Millî Parkı <i>Manisa</i>					😊
Marmaris Millî Parkı <i>Muğla</i>	😊		😊		😊
Saklıkent Millî Parkı <i>Muğla-Antalya</i>	😊			😊	😊

3.7.1 Afyon Başkomutan Tarihî Millî Parkı’nın MPEKTA Sonuçlarının Değerlendirilmesi

MPEKTA sonucuna göre Afyon BTMP’nin ekoturizm potansiyeli toplam 7.000 puan üzerinden değerlendirilmiş ve millî park 2.950 puan almıştır. En yüksek

puanı “Sürdürülebilir Bölgesel Ekonomik Büyüme” kategorisinde almıştır. “Ekoturizm Değeri” kategorisinde düşük bir puan almıştır. Millî park, “Coğrafi Özellikler” kategorisinde, 750 puan üzerinden 550 puan almıştır. Bu kategori içindeki alt kategoriler olan “Konum, Fizikî Özellikler ve Alan Yönetimi” alt başlıklarında düşük bir puan almıştır. “Ekoturizm Değeri” kategorisinde millî parkın doğal kaynakları, biyoçeşitlilik kaynakları, su kaynakları ve kültürel kaynakları değerlendirilmiştir. Millî park en yüksek puanı “Biyoçeşitlilik Kaynakları” alt kategorisinde almıştır. Buna göre, Afyon BTMP’nin ekoturizm potansiyelinin yüksek olduğu ancak henüz bu potansiyelin tam anlamıyla kullanılamadığı söylenebilir.

3.7.2 Aydın Kuşadası Dilek yarımadası-Büyük Menderes Deltası Millî Parkı’nın MPEKTA Sonuçlarının Değerlendirilmesi

Aydın Kuşadası DYBMD MPEKTA sonuçları, millî parkın toplam 7.000 puan üzerinden 4.080 puan aldığını göstermektedir. “Sürdürülebilir Bölgesel Ekonomik Büyüme” ve “Ekoturizm Değeri” kategorileri sırasıyla 1.250 ve 1.100 puanla en yüksek puanları alırken, “Rekreasyon Tesisleri ve Doğa Sporları” kategorisi 400 puanla en düşük puanı almıştır. “Coğrafi Özellikler” kategorisi içinde, “Fiziksel Özellikler” ve “Konum” alt kategorileri sırasıyla 450 ve 100 puanla en yüksek puanları almıştır. Ancak, “İş Birliği Yapılan Kurumlarla Alan Yönetimi” alt kategorisi 50 puanla en düşük puanı almıştır. Sonuçlara göre, Aydın Kuşadası DYBMD, rekreasyon tesislerini ve doğa sporlarını geliştirme konusuna odaklanmalı ve yerel ve sivil toplum örgütleriyle iş birliğini arttırarak alanın daha iyi yönetimini sağlamalıdır. Park, benzersiz doğal kaynaklarını ve biyoçeşitliliğini tanıtarak daha fazla turisti çekmeli ve korumanın önemine ilişkin farkındalığı artırmalıdır. Ayrıca, ziyaretçi deneyimini artırmak için erişilebilirlik ve altyapıyı iyileştirme çabaları gösterilmelidir. Genel olarak, millî parkın ekoturizm potansiyelini maksimize etmek ve sürdürülebilir bölgesel ekonomik büyümeye katkıda bulunmak için kapsamlı bir yaklaşım gereklidir.

3.7.3 Denizli Honaz Dağı Millî Parkı’nın MPEKTA Sonuçlarının Değerlendirilmesi

Denizli HDMP’nin genel ekoturizm potansiyeli 7.000 puan üzerinden 2.800 puandır. “Coğrafi Özellikler” kategorisi altında Denizli Honaz Dağı Millî Parkı’nın

konumu, fizikî özellikleri ve alan yönetimi değerlendirilmiştir. Coğrafi konum kriterinde millî park, ilçe merkezine 50 km'den az mesafede olması sebebiyle tam puan alınmıştır. “Fizikî Özellikler” kriterinde ise, millî parkın yeryüzü şekilleri, bitki örtüsü ve iklim özellikleri turizme uygun değerlerde olduğu için tam puan alınmıştır. “Alan Yönetimi” kriterinde ise, yerel yönetim ile millî parkın turizm ve alt yapı konularında iş birliği eksikliği nedeniyle puan kaybı yaşanmıştır. “Ekoturizm Değeri” kategorisi altında Denizli HDMP'nin doğal kaynaklar, biyoçeşitlilik kaynakları, su kaynakları ve kültürel kaynakları değerlendirilmiştir. “Doğal Kaynaklar” kriterinde, millî parkta 5 doğal kaynak değer bulunması nedeniyle puan kaybı yaşanmıştır. “Biyoçeşitlilik Kaynakları” kriterinde, millî parkın fauna çeşitliliği değerlendirmesi doğru olmakla birlikte flora değerlendirmesi için belirtilen endemik bitki sayısına ulaşamadığı için puan kaybı yaşanmıştır. “Su Kaynakları” kriterinde millî park, çeşitli su kaynaklarına sahip olması nedeniyle tam puan almıştır. “Kültürel Kaynaklar” kriterinde ise, millî parkın kültürel değerleri eksik olduğu için puan kaybı yaşanmıştır. “Rekreatif Kolaylıklar ve Doğa Sporları” kategorisinde, millî parkın toplamda 1.200 puan üzerinden sadece 200 puan aldığı görülmektedir. Bu düşük puanın nedeni olarak, millî parkta doğa sporları için yeterli alt yapının bulunmaması ve rekreasyonel faaliyetler için uygun tesislerin eksikliği gösterilebilir. Bu nedenle, bu kategoride iyileştirmeler yapılması gerekmektedir. “Ulaşılabilirlik ve Ziyaretçi Potansiyeli” kapsamında Denizli HDMP, 300 puan üzerinden 200 puan almıştır. Millî parkın, şehir merkezine olan uzaklığı, ulaşım seçeneklerinin sınırlılığı ve ziyaretçi çekme konusunda yeterli tanıtım çalışmalarının yapılmaması, bu düşük puanın nedenleri arasında sayılabilir. Bu nedenle, millî parkın ulaşımı ve ziyaretçi potansiyeli artırıcı çalışmalar yapılması gerekmektedir. Denizli HDMP, “Sürdürülebilir Bölgesel Ekonomik Büyüme” kategorisinde toplamda 2.400 puan üzerinden 650 puan almıştır. Bu kategorideki düşük puan, millî parkın bölgesel ekonomiye olan katkısının yüksek olmamasından kaynaklanmaktadır. Millî parkın turizm potansiyelinin artırılması ve doğa turizminin geliştirilmesi, bölgedeki ekonomik kalkınmaya olumlu katkı sağlayacaktır. Denizli HDMP'de, doğa sporları ve rekreasyonel faaliyetler için uygun tesislerin inşa edilmesi ve mevcut alt yapının iyileştirilmesi gerekmektedir. Millî parkın ulaşım seçenekleri çeşitlendirilmeli ve ziyaretçi potansiyelini artırmak için tanıtım çalışmaları yapılmalıdır. Millî parktaki doğal ve kültürel kaynakların

korunması, turizm faaliyetleri sırasında da dikkate alınmalıdır. Millî parkın turizm potansiyelinin artırılması, bölgedeki ekonomik kalkınmaya katkı sağlayacaktır. Bu nedenle, doğa turizmi faaliyetleri geliştirilmeli ve bölgeye yönelik turizm teşvikleri artırılmalıdır.

3.7.4 Manisa Spil Dağı Millî Parkı'nın MPEKTA Sonuçlarının Değerlendirilmesi

MPEKTA sonuçlarına göre, Manisa SDMP'nin toplam puanı, 7.000 puan üzerinden 4.400 olmuştur. Bu sonuçlara göre, millî parkın ekoturizm potansiyelinin orta düzeyin biraz üstünde olduğu ifade edilebilir. “Coğrafi Özellikler”, “Ekoturizm Değeri”, “Rekreatif Kolaylıklar ve Doğa Sporları” kategorileri altında alınan puanlar ortalama düzeyde iken, “Sosyal-Ekonomik Yapı” ve “Ulaşılabilirlik ve Ziyaretçi Potansiyeli” kategorileri altında alınan puanlar düşük düzeydedir. “Sürdürülebilir Bölgesel Ekonomik Büyüme” kategorisi altında ise yüksek düzeyde bir puan alınmıştır. “Coğrafi Özellikler” kategorisi altında, millî parkın konumu için verilen puanın tamamı alınmıştır. Millî parkın il/şehir merkezine yakınlığı, turistlerin ziyaretlerini kolaylaştırmaktadır. “Fizikî Özellikler” altında alınan puan da tam puan olarak gerçekleşmiştir. Millî parkın yeryüzü şekilleri, bitki örtüsü ve iklim özellikleri, turizme uygun değerlere sahip olduğunu göstermektedir. “Alan Yönetimi” kategorisi altında alınan puan ise 700 olması gerekirken 50 puan olarak gerçekleşmiştir. Millî parkın turizm ve alt yapı konularında yerel yönetim ve sivil toplum kuruluşları ile iş birliği yapması gerekmektedir. “Ekoturizm Değeri” kategorisi altında bulunan “Doğal Kaynaklar”, “Biyçeşitlilik Kaynakları” ve “Su Kaynakları” kategorilerinde alınan puanlar ortalama ve yüksek düzeydedir. Ancak “Kültürel Kaynaklar” kategorisinde alınan puan düşüktür. Millî parkın sosyal-ekonomik yapısının geliştirilmesi için turistlere yönelik ekonomik faaliyetlerin artırılması planlanmalıdır. Kültürel kaynakların zenginleştirilmesi için tarihî ve kültürel değerlerin tanıtımı artırılmalıdır. Doğal kaynakların, özellikle flora ve fauna çeşitliliğinin korunması ve tehditlere karşı koruma altına alınması için çalışmalar yapılmalıdır.

3.7.5 Muğla Fethiye Saklıkent Millî Parkı MPEKTA Sonuçlarının Değerlendirilmesi

Muğla FSMP'nin elde ettiği toplam puan 7.000 üzerinden 2.880'dir. Bu durum ekoturizm potansiyeli açısından geliştirme için alan olduğunu göstermektedir. "Ekoturizm Değeri" kategorisi en düşük puanı (1.750 üzerinden 350) aldığından, parkın doğal ve biyoçeşitlilik kaynaklarını iyileştirmeye odaklanması gerektiği düşünülmektedir. Millî park, "Sürdürülebilir Bölgesel Ekonomik Büyüme" kategorisinde yüksek bir puan (2.400 üzerinden 1.000) almıştır. Parkın bu kategoride almış olduğu puan, parkın bölgesel ekonomiye katkı yapabilecek potansiyele sahip olduğunu düşündürmektedir. Muğla FSMP "Ulaşılabilirlik ve Ziyaretçi Potansiyeli" kategorisinde maksimum puanı (300 üzerinden 300) almıştır; bu da parkın konumunun ve ulaşılabilirliğinin turizm için uygun olduğunu göstermektedir. Parkın doğal ve biyoçeşitlilik kaynaklarını iyileştirmek öncelikli olmalıdır. Bu, flora ve faunayı çeşitlendirmeye teşvik ederek ve koruyarak, doğal ve biyoçeşitlilik kaynaklarının sayısını artırarak ve ziyaretçilere korumanın önemini anlatan eğitim materyalleri sağlayarak yapılabilir. Parkın ekoturizm potansiyelini artırmak için, doğal ve kültürel kaynakları iyileştirmek, sürdürülebilir ve sorumlu olan yeni ekoturizm aktiviteleri oluşturmak ve "Ekoturizm Değeri" kategorisine odaklanmak gerektiği düşünülmektedir. Parkın bölgesel ekonomiye katkısını artırmak için, yerel paydaşlar ve işletmelerle iş birliği yapılarak, sürdürülebilir turizm stratejileri geliştirilmeli ve ziyaretçilerin parkta ve çevresinde daha uzun süre kalmaları ve daha fazla harcama yapmaları teşvik edilmelidir. Parkın erişilebilirliğini korumak ve ziyaretçi deneyimini geliştirmek için, doğru alt yapının (yürüyüş yolları, piknik alanları, bilgi merkezleri ve konaklama) geliştirilmesine yatırım yapılmalıdır.

3.7.6 Muğla Marmaris Millî Parkı'nın MPEKTA Sonuçlarının Değerlendirilmesi

Uygulanan MPEKTA'dan elde edilen veriler, Muğla MMP'nin genel ekoturizm potansiyelinin 7.000 puan üzerinden 4.300 olduğunu göstermektedir. Bu sonuç, parkın ekoturizm açısından büyük bir potansiyele sahip olduğunu, ancak hâlâ iyileştirilmesi gereken alanlar bulunduğunu ifade etmektedir. "Coğrafi Özellikler" kategorisinde, Muğla MMP'nin aldığı puan 650'dir. Yani parkın coğrafi özellikleri

açısından iyileştirme yapılması gereken alanları vardır. “Ekoturizm Değeri” kategorisinde Muğla Marmaris Millî Parkı’nın aldığı puan 1.200’dür. “Sosyal-Ekonomik Yapı” kategorisinde Muğla Marmaris Millî Parkı’nın aldığı puan 400 iken, “Rekreatif Kolaylıklar ve Doğa Sporları” kategorisinde 600’dür. “Ulaşılabilirlik ve Ziyaretçi Potansiyeli” kategorisinde ise alınan puan 300’dür. “Sürdürülebilir Bölgesel Ekonomik Büyüme” kategorisinde alınan puan ise 1.150’dir. Sonuçlara dayanarak, Muğla MMP’nin sahip olduğu yüksek ekoturizm potansiyelinin değerlendirilmesi konusunda eksikler bulunduğu düşünülmektedir. “Coğrafi Özellikler” kategorisinde, millî parkın konumu ve fiziksel özellikleri değerlendirilmiştir. “Konum Kategorisinde”, millî parkın şehir merkezine yakınlığı göz önüne alınmış ve değerlendirmeye göre, millî parkın il/şehir merkezine 51-100 km uzaklıkta olması olumlu bir faktör olarak kabul edilmiştir. Ancak, “Fiziksel Özellikler” kategorisinde, millî parkın yeryüzü şekilleri, iklim özellikleri ve bitki örtüsü gibi faktörlerin turizm açısından daha fazla çeşitlilik arz etmesi gerekmektedir. “Ekoturizm Değeri” kategorisinde, millî parkın doğal kaynakları, biyoçeşitlilik kaynakları, su kaynakları ve kültürel kaynakları değerlendirilmiştir. Millî parkın doğal kaynakları, biyoçeşitlilik kaynakları ve su kaynakları açısından yeterli bir potansiyele sahip olduğu belirlenmiştir. Ancak, “Kültürel Kaynaklar” açısından iyileştirmeler yapılması gerekmektedir. “Sosyal-Ekonomik Yapı” kategorisinde, millî parkın turizm ve alt yapı konularında yerel yönetim ve sivil toplum kuruluşlarıyla iş birliği yapması gerekmektedir. “Rekreatif Kolaylıklar ve Doğa Sporları” kategorisinin sonuçlarına göre, millî parkın turistlerin çeşitli doğa sporlarına olanak tanıyan imkanlara sahip olması gerekmektedir. “Ulaşılabilirlik ve Ziyaretçi Potansiyeli” kategorisinde, millî parkın ulaşım açısından erişilebilir olduğu ve ziyaretçi potansiyelinin yüksek olduğu belirlenmiştir. “Sürdürülebilir Bölgesel Ekonomik Büyüme” kategorisindeki sonuçlara göre, millî parkın sürdürülebilir turizm açısından bölgesel bir ekonomik büyüme sağlaması gerekmektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Yapılan araştırma sonucunda Ege Bölgesi'nde bulunan tüm millî parklarda günübirlik kullanım alanları mevcuttur. Bölgede bulunan tüm millî parklarda doğa fotoğrafçılığı ve doğa yürüyüşü yapılabilmektedir. Kültür ve tarih turizmi Ege Bölgesi'ndeki tüm millî parklarda mevcuttur. Bölgedeki millî parkların tamamında yaban hayatı gözleme imkânı ve orman ekosistemini tanımaya yönelik faaliyetler mevcuttur. Bölgedeki altı millî park da yerli ve yabancı turistler tarafından ziyaret edilmektedir.

Balon turizmi, av turizmi, meslek öğretimi ve termal turizm Ege Bölgesi'nde bulunan millî parkların hiçbirisinde yapılmamaktadır.

Afyon BTMP ve *Denizli DHMP* dışındaki Ege Bölgesi millî parklarında seyir terasları mevcuttur. Yalnız *Denizli DHMP*'de ziyaretçiler tarafından rota takipleri yapılamamaktadır.

Ege Bölgesi'nde bulunan millî parklara ulaşımın genellikle kolay olduğu görülmüştür. Bölgede yer alan millî parklarda sulak alanlar bulunmaktadır. Aydın *Kuşadası DYBMD*, *Muğla MMP* ve *Muğla FSMP*'de mağara oluşumları mevcuttur. Ege Denizi'ne kıyısı bulunan millî parklarda güneş, kum, deniz üçgenine yönelik faaliyetlerin baskın olduğu görülmüştür. Bu millî parklarda aynı zamanda su sporları mevcuttur.

MPEKTA sonuçlarına göre en yüksek puanı *Manisa SDMP*, en düşük puanı ise *Denizli HDMP* almıştır. Buna göre *Manisa SDMP*'de mevcut ekoturizm olanaklarının diğerlerine kıyasla daha yeterli olduğu sonucuna varılmıştır. *Denizli HDMP* ise, yüksek potansiyele sahipken, mevcut olanakların yeterli olmadığı ve potansiyelinin henüz yeterince değerlendirilmediği sonucuna ulaşılmıştır. *Denizli HDMP*, *Muğla FSMP* ve *Afyon BTMP* bu ankete göre en düşük puanları aldığından, bu millî parkların sahip olduğu ekoturizm potansiyelinin yeterince değerlendirilemediği sonucuna varılmıştır.

Ege Bölgesi'nde yer alan millî parkların sahip oldukları arazilerin çok az bölümü halkın kullanımına açıktır. Bunun başlıca sebebi parklarda bulunan endemik türlerin korunması gereksinimidir. Bu millî parklarda halkın kullanımına sunulan

alanları kullanan kişilerin temizliğe gereken önemi vermediği ve uyarı tabelalarına gereken hassasiyeti göstermedikleri gözlemlenmiştir. Bu hususta halkın millî parkların önemi ve kullanımı konusunda yeterli bilgiye sahip olmadıkları düşünülmektedir.

Doğa Koruma ve Millî Parklar Genel Müdürlüğü tarafından hazırlanan millî parklar tanıtım broşürlerinin kapsamlı içeriğe sahip olmadığı ve millî parklar mobil uygulamasının düzgün çalışmadığı görülmüştür. Kültürel kaynakların korunması ve zenginleştirilmesi için tarihî ve kültürel değerlerin tanıtım çalışmalarının yeterli olmadığı düşünülmektedir.

Afyon BTMP'de doğa sporları için yeterli alt yapının bulunmadığı ve rekreasyonel faaliyetler için uygun tesislerin eksik olduğu görülmüştür. *Afyon BTMP*'nin ekoturizm potansiyelinin yüksek olduğu ancak henüz bu potansiyelin tam anlamıyla kullanılamadığı sonucuna varılmıştır. *Afyon BTMP*'de yapılan faaliyetlerin, çoğunluğunun millî parkın manevî yönünün tanıtılmasına yönelik olduğu görülmektedir. Millî parkın sahip olduğu ekoturizm potansiyelini gerçekleştirmek için millî parkın doğal, kültürel ve tarihî kaynaklarının sürdürülebilir turizm faaliyetleri ile birlikte kullanılması önerilmektedir. Parkın manevi yönünün yanısıra doğal güzelliklerinin de yeterli tanıtımının yapılması önerilmektedir. Millî parkın ekoturizm potansiyelini gerçekleştirmede önemli bir rol oynayacağından, yerel yönetim, sivil toplum kuruluşları ve turizm işletmeleri gibi tarafların iş birliği yapması önerilmektedir.

Aydın Kuşadası DYBMD'nin MPEKTA sonuçlarına bakıldığında millî park, "İş Birliği Yapılan Kurumlarla Alan Yönetimi" alt kategorisinde en düşük puanı almıştır. Buna göre varılan sonuç, turizm paydaşları ile gerekli iş birliğinin yapılmadığıdır. Doğal güzellikleri, fauna ve flora çeşitliliği, rekreasyon alanlarının kullanım yoğunluğu düşünüldüğünde, *Aydın Kuşadası DYBMD*'nin turizm çekiciliği yüksek bir yapıya sahip olduğu sonucuna varılmıştır. Ancak, diğer yandan, rekreasyon alanlarının yoğunluğu doğal tahribatın oluşması riskini de düşündürmektedir. Millî parkta bulunan otoparkların ziyaretçi yoğunluğu karşısında yetersiz kaldığı gözlemlenmiştir. Parkın doğa sporlarını geliştirme konusuna odaklanması ve yerel ve sivil toplum örgütleriyle iş birliğini artırarak alanın daha iyi yönetimini sağlaması önerilmektedir. Ziyaretçi deneyimini artırmak için erişilebilirlik ve altyapıyı

iyileştirme çabasının gösterilmesi önerilmektedir. Millî parkın benzersiz doğal kaynaklarını ve biyoçeşitliliğini tanıtarak daha fazla turisti çekmesi, ancak bunu yaparken doğal alanları korumanın önemine ilişkin farkındalığı artırması önerilmektedir.

Denizli HDMP'nin MPEKTA sonuçlarına bakıldığında, millî parkın “Alan Yönetimi” kriterinde, yerel yönetim ile millî parkın turizm ve alt yapı konularında iş birliği eksikliği olması nedeniyle puan kaybı yaşadığı görülmüştür. Millî parka ziyaretçi çekme konusunda yeterli tanıtım çalışmalarının yapılmadığı fark edilmiştir. Denizli HDMP'nin bölgesel ekonomiye olan katkısının yüksek olmadığı tespit edilmiştir. Denizli HDMP'de doğa sporları için yeterli alt yapının bulunmadığı görülmüştür. Bölgede doğa sporlarını geliştirme konularına odaklanılması, mevcut alt yapının iyileştirilmesi, uygun tesislerin inşa edilmesi ve böylece bölgedeki ekonomik kalkınmaya olumlu katkı sağlamanın hedeflenmesi önerilmektedir. Millî parkın ulaşım seçeneklerinin çeşitlendirilmesi ve ziyaretçi potansiyelini artırmak için tanıtım çalışmalarının artırılması önerilmektedir.

Manisa SDMP'nin MPEKTA sonuçlarına bakıldığında, millî parkın turizm ve alt yapı konularında yerel yönetim ve sivil toplum kuruluşları ile iş birliği yapması gerektiği sonucuna varılmaktadır. *Manisa SDMP*'ye yapılan ziyaret esnasında, millî parkta çevre temizliği konusunda yeterince hassas olunmadığı görülmüştür. Millî parkta yapılması gerekli bakım ve onarım çalışmalarına gereken önemin verilmediği düşünülmektedir. Örneğin, *Manisa SDMP*'de hasar görmüş olan seyir teraslarının hasarlarının oldukça eski olduğu fark edilmiş, tehlike arz ettiği halde halen halkın kullanımına açık olduğu görülmüştür. Sahip olduğu arkeolojik ve mitolojik değerler düşünüldüğünde, *Manisa SDMP*'nin arkeoturizm ve kültür turizmi çekiciliğinin yüksek olduğu sonucuna ulaşılmaktadır. Ancak bu konuda gerekli tanıtımın yapılmadığı düşünülmektedir. Millî parkın sosyal-ekonomik yapısının geliştirilmesi için turistlere yönelik ekonomik faaliyetlerin artırılmasının planlanması önerilmektedir. Kültürel kaynakların zenginleştirilmesi için tarihî ve kültürel değerlerin tanıtımının artırılması önerilmektedir. Bölgede çevre temizliği ile ilgili tedbirlerin artırılması önerilmektedir.

Muğla FSMP'nin MPEKTA sonucunda elde ettiği toplam puana bakıldığında, millî parkın ekoturizm potansiyeli açısından, gelişim noktasında yeterli alana sahip olduğu sonucuna ulaşılmaktadır. Millî parkın bölgesel ekonomiye katkı yapabilecek potansiyele sahip olduğu anlaşılmaktadır. *Muğla FSMP*'de bulunan rekreasyon alanlarının potansiyelin altında kaldığı sonucuna varılmıştır. Parkın ekoturizm potansiyelini artırmak için, doğal ve kültürel kaynakları iyileştirmesi, sürdürülebilir ve sorumlu olan yeni ekoturizm aktiviteleri oluşturarak "Ekoturizm Değeri" kategorisine odaklanması önerilmektedir. Saklıkent Millî Parkı'nın erişilebilirliğini korumak ve ziyaretçi deneyimini geliştirmek için, doğru alt yapının (yürüyüş yolları, piknik alanları, bilgi merkezleri ve konaklama) geliştirilmesine yatırım yapılması önerilmektedir.

Muğla MMP'nin ekoturizm kapasitesinin yüksek olduğu, ancak iyileştirilmesi gereken alanlar bulunduğu sonucuna varılmıştır. Millî parkta kuş gözlem kuleleri bulunmaması ve parkın yüz ölçümü düşünüldüğünde, millî parkta yalnızca üç adet seyir terası olması bu sonucun göstergelerindendir. Millî parkın sahip olduğu görsel cazibenin turizm çekiciliğini artırdığı sonucuna ulaşılmıştır. *Muğla MMP* yeryüzü şekilleri açısından çeşitlilik arz etmektedir. Ekoturizm potansiyelinin yüksek olduğu bu alanların yeterince değerlendirilmediği sonucuna varılmıştır. Millî parkın turizm ve alt yapı konularında yerel yönetim ve sivil toplum kuruluşlarıyla iş birliği yapması önerilmektedir. Kuş gözlem kuleleri yapılması ve seyir teraslarının sayılarının artırılması önerilmektedir. Millî parkın turistlere çeşitli doğa sporları yapabilmeleri konusunda olanak tanıyan imkanlarını geliştirmesi önerilir.

Yerel yönetim, sivil toplum kuruluşları ve turizm işletmeleri gibi tarafların iş birliği yapması, millî parkların ekoturizm potansiyelini gerçekleştirmede önemli bir rol oynayacaktır. Sürdürülebilir bölgesel ekonomik büyümeye katkıda bulunmak için kapsamlı ve bütüncül bir yaklaşımın sağlanması önerilmektedir.

Doğa Koruma ve Millî Parklar Genel Müdürlüğü ve Bölge Müdürlükleri tarafından hazırlanan broşür ve mobil uygulamaların güncellenmesi önerilmektedir. Millî parkların kullanımı ile ilgili olarak yapılan eğitim ve bilgilendirme çalışmalarının artırılması önerilmektedir.

KAYNAKÇA

- Afyonkarahisar Belediyesi. (2022). www.afyon.bel.tr (erişim tarihi: 19.12.2022).
- Akbana, A., & Bulut, Y. (2021). Evaluation of Uluabat Lake Ramsar Area (Bursa/Turkey) in Terms of Ecotourism. *Türk Tarım ve Doğa Bilimleri Dergisi*, 8(2), 286-294.
- Akoğlan Kozak, M., & Bahçe, S. A. (2012). *Özel İlgi Turizmi*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Aksakal, H. (t.y.). Tantalos Kalesi'nde Sarnıçlar ve Merdivenler. mr-haydar.freesevers.com (erişim tarihi: 12.02.2023).
- Alaeddinoğlu, F., & Aliagaoglu, A. (2007). Savaş Alanları Turizmine Tipik Bir Örnek: Büyük Taarruz ve Başkomutan Tarihî Millî Parkı. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 18(2), 215-225.
- Aliasghari Khabbazi, P., & Yazgan, M. E. (2019). Kırsal Peyzaj ve Ekoturizm. *International Journal of Social and Economic Sciences*, 2(2), 5-9.
- Altınay, M., & Şahbaz, R. P. (2015). Türkiye'deki Millî Parkların Rekreatyon Faaliyetleri Açısından Değerlendirilmesi. *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*, 3(3), 125-135.
- Altun İpek, Z. H. (t.y.). Olması Gereken Ekoturizm. https://www.doka.org.tr/dosyalar/page_705/attachment/zubeyde-hanim-altun-ipek-olmasi-gereken-eko-turizm.pdf (erişim tarihi: 20.02.2023).
- Altun, H. (2020). Marmaris Fosforlu Mağara. <https://marmaristravelagency.com/tr/marmaris-fosforlu-magara/> (erişim tarihi: 12.03.2023).
- Anıtkaya Şehitliği (t.y.). Anıtkaya Şehitliği. <https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/afyonkarahisar/gezilecekyer/anitkaya-sehitligi> (erişim tarihi: 12.12.2022).
- Arı, Y. (2009). Eko turizm mi ego turizm mi? Kazdağı (Balıkesir) Örneği. V. Ulusal Coğrafya Sempozyumu (s. 421-438). Ankara: Ankara Üniversitesi.
- Avcıkurt, C., & Hacıoğlu, N. (2008). *Turistik Ürün Çeşitlendirilmesi*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Avustralian Goverment: Department of Resource, Energy and Tourism. (2009). *National Long-Term Tourism Strategy*. <http://www.tourism.australia.com/> (erişim tarihi: 12.12.2022).
- Ayanoğlu, S. (1995). Hukuksal Açıdan Muhafaza Ormanı ve Millî Park Kavramları. *İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, 45(3-4), 29-42.

- Aytuğ, H. K. (2019). Kuşadası Ekoturizm Potansiyelinin Değerlendirilmesi. *Turkish Studies Economics, Finance, Politics*, 14(4), 1187-1211.
- Başkomutan Tarihî Millî Park Müdürlüğü (t.y.). Başkomutan Tarihî Millî Parkı. Afyonkarahisar. www.tarimmorman.gov.tr. (erişim tarihi: 12.12.2022).
- Bekdemir, Ü., & Sezer, İ. (2008). Dilek Yarımadası-Büyük Menderes Deltası Millî Parkı ve Yöre Ekonomik Faaliyetleri ilişkisi. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 13(19), 325-345.
- Bekdemir, Ü., & Sezer, İ. (2011). Dilek Yarımadası-Büyük Menderes Deltası Millî Parkı ve Yöre Ekonomik Faaliyetleri İlişkisi. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 13(19), 325-345.
- Bekdemir, Ü., Elmacı, S., & Sezer, İ. (2010). Turizmin Kıskaçında Bir Doğa Koruma Alanı:Dilek Yarımadası-Büyük Menderes Deltası Millî Parkı. *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 5(4), 890-913.
- Belge, R. (2018). Denizli Kent Kimliğini Oluşturan Coğrafi Öğeler. *Ege Coğrafya Dergisi*, 27(2), 167-181.
- Bilgin, T., Altınoğlu, A., & Şentürk, E. (2023). Spil Dağı Anıtı. kulturenvanteri.com. (erişim tarihi: 14.04.2023).
- Bilgipedia. (2019). <https://www.bilgipedia.com.tr/ege-bolgesi/>. (erişim tarihi: 12.12.2022).
- bingezi.com. (2020). Amos Antik Kenti <https://www.bingezi.com/turkiye-tur-rehberi/mugla.10/amos-antik-kenti.242/> (erişim tarihi: 14.03.2023).
- bingezi.com. (2020). Physkos Antik Kenti. <https://www.bingezi.com/turkiye-tur-rehberi/mugla.10/physkos-antik-kenti.243/> (17.03.2023).
- Blamey, R. K. (1997). Ecotourism: The Search for an Operational Definition. *Journal of Sustainable Tourism*, 5(2), 109-130.
- bycografyam.wordpress.com. (2014). Ege Bölgesi Turizm Haritası. <https://bycografyam.files.wordpress.com/2014/01/ege-bc3b6lgesi-truzim-haritasc4b1.jpg?w=300&h=244> (erişim tarihi: 28.11.2022).
- Cater, E., & Lowman, G. (1994). *Ecotourism -A Sustainable Option?*. Hoboken, John Wiley.
- Chuamuangphan, N. (2009). *Ecotourism Planning and Management and Sustainable Development in Chiang Rai Province, Thailand*. Unpublished Doctorate Thesis, Sheffield Hallam University, United Kingdom.

- Çeşmecı, N., & Kırıcı Tekeli, E. (2018). Göreme Tarihi Millî Parkı'nın Sürdürülebilir Turizm Açısından Değerlendirilmesi. *TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi*, 10(40), 148-155.
- d20haber.com. (2021). Denizli'deki Honaz Dağı Milli Parkına Yeni Statü. <https://d20haber.com:https://d20haber.com/denizli/ilceler/honaz/denizlideki-honaz-dagi-Millî-parkina-yeni-statü/> (erişim tarihi: 02.01.2023).
- Dağdaş, S., & Kallımcı, M. (2010). Honaz Dağı Millî Parkı'nın İşlev Zenginliği ve Kullanım Planlaması. III. Ulusal Karadeniz Ormancılık Kongresi (ss. 130-143). Artvin: Çoruh Üniversitesi.
- Dangi, T. B. (2010). *Ecotourism and Sustainable Development: Management Strategies of Rocky Mountain National Park*. Laramie, Wyoming, United States: UMI.
- Demirel, Ö., Sarıkoç, E., Özdemir, B., & Pirselimoglu, Z. (2005). Ülkemizde Koruma Bölgeleri (Millî Parklar) ile İlgili Sorunlar ve Yeni Korunan Alan Planlama Yaklaşımı. *Korunan Doğal Alanlar Sempozyumu* (ss. 71-80). Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi.
- Denizli İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü. (2021). Honaz Dağı Milli Parkı. <https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/denizli/gezilecekyer/honaz-dagi-Millî-parki> (erişim tarihi: 20.10.2022).
- Dikmenli, Y., Öztürk Demirbaş, Ç., & Yakar, H. (2018). Türkiye'de Millî Parklar Konusunda Hazırlanan Lisansüstü Tezlerinin Genel Eğilimleri. *OPUS-Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 9, 1750-1769.
- Dilaver, Z. (2017). Ankara'nın Botanik Turizm Potansiyeli. *IWACT* (ss. 556-559). Van: Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi.
- Dinç, A. (2020). Bolu, Kastamonu ve Zonguldak Orman Bölge Müdürlüğü Ekoköyler Tespiti Proje Sonuç Raporu. Konya. T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı.
- Dinç, A., & Yılmaz, F. (2020). The Role of National Parks in Ecotourism-A Case of Peak District National Park. *Journal of Hospitality and Tourism Issues*, 2(2), 190-202.
- DKMP. (2022). Korunan Alanlar Ücret Tarifesi. [tarimorman.gov.tr:https://www.tarimorman.gov.tr/DKMP/Menu/39/Korunan-Alanlar-Ucret-Tarifesi](https://www.tarimorman.gov.tr/DKMP/Menu/39/Korunan-Alanlar-Ucret-Tarifesi) (erişim tarihi: 12.12.2022).
- Doğa Koruma ve Millî Parklar Genel Müdürlüğü. (2011). Millî Parklar. <https://www.tarimorman.gov.tr/DKMP/Belgeler/dkmp%20resmi%20istatistik/kutuphane/58.pdf> (erişim tarihi: 12.12.2022).

- Doğru, E., & Aydın, F. (2019). Yerel Halkın Millî Parklara İlişkin Görüşleri: İğneada Longoz Ormanları Millî Parkı Örneği. *International Journal of Geography and Geography Education*, 42, 328-355.
- e-genc.gsb.gov.tr. (2019). Spil Yarıkkaya Kanyonu Doğa Yürüyüşü. Manisa Şehit Tolga Artuğ Gençlik Merkezi. (erişim tarihi: 25.04.2023).
- Ekotaban. (2022). <https://ekotaban.tarimorman.gov.tr/alan/5156> (erişim tarihi: 12.11.2022).
- Ekoturizm Derneği. (2007). <http://www.ekoturizmdernegi.org/ekotur.asp>. (erişim tarihi: 12.12.2022).
- Eliçalışkan, M. (2021). www.coğrafya.gen.tr. (erişim tarihi: 28.11.2022).
- Ergün, D. (2016). Balan Dağı. <https://tr.foursquare.com/v/balan-dagi/50d0c2f2e4b07590d0da3199/photos> (erişim tarihi: 23.03.2023).
- Fethiye Kaymakamlığı. (2022). https://web.archive.org/web/20151119132500/http://www.fethiye.gov.tr/default_B0.aspx?content=1032 (erişim tarihi: 26.12.2022).
- gezievreni.com. (2017). Keçi Adası, Marmaris. Gezi Evreni. <https://gezievreni.com/keci-adasi-marmaris/> (erişim tarihi: 10.03.2023).
- Google. (2022). <https://www.google.com.tr/travel/entity/key/ChkInYOeqOHC1-ZzGg0vZy8xMWJjNW0wcm16EAQ/details?ts=CAESABoECgIaACoECgAaAA> (erişim tarihi: 19.12.2022).
- Gönülsüz, İ. E. (2020). İçmeler Kanyonu. <https://tr.foursquare.com/v/i%C3%A7meler-kanyonu/595d17d4b37e2b1d8d4573fb?openPhotoId=5f05caa1b650630d611bc7a0> (erişim tarihi: 10.03.2023).
- GSTC (2022). Global Sustainable Tourism Council: <https://www.gstcouncil.org/ecotourism/> (erişim tarihi: 12.12.2022).
- Gündüz, E. (2012). <http://wowturkey.com/forum/viewtopic.php?t=6008&start=100> (erişim tarihi: 12.12.2022).
- <http://www.iscehisarhaber.net/>. (2016). Çalışlar Şehitliği. <http://www.iscehisarhaber.net/> (erişim tarihi: 24.12.2022).
- <https://www.google.com/maps/place>. (2022). Google Haritalar: <https://www.google.com/maps/place> (erişim tarihi: 12.12.2022).
- <https://www.tarimorman.gov.tr>. (2022). Milli Parklar. <https://www.tarimorman.gov.tr/DKMP/Menu/27/Millî-Parklar> (erişim tarihi: 12.12.2022).

- International Urban Ecotourism Conference. (2004). Urban Ecotourism Declaration. International Urban Ecotourism Conference. <https://www.planeta.com/urban-ecotourism-declaration/> (erişim tarihi: 03.03.2023).
- İstanbulu, D., Çifçi, İ., & Atsız, O. (2015). Sürdürülebilir Kırsal Turizm Kapsamında Millî Parklar Üzerine Bir Araştırma: Munzur Vadisi Millî Parkı Örneği. *Uluslararası Sosyal ve Ekonomik Bilimler Dergisi*, 5(1), 111-121.
- kampyeri. (2022). 2022 Yılı Millî Parklar Ve Tabiat Parkları Kişi Başı Giriş Ücretleri Belli Oldu!. <https://www.kampyerleri.org/2022-yili-Millî-parklar-ve-tabiat-parklari-kisi-basi-giris-ucetleri-belli-oldu-tam-liste/> (erişim adresi: 12.11.2022).
- kampyerleri.org. (2022). Glamping nedir? - Glamping Nasıl Yapılır? Antalya. (erişim tarihi: 13.03.2022).
- Kaplan, O. (2021). Türk Hukukunda Millî Parkların Hukukî Niteliği ve Tâbi Olduğu Hukukî Rejim. 7. Uluslararası Asos Congress Hukuk Sempozyumu (ss. 224-248). Eskişehir: Eskişehir Osman Gazi Üniversitesi.
- Kasalak, M. A. (2015). Dünyada Ekoturizm Pazarı ve Ekoturizm'in Ülke Gelirlerine Katkıları. *Journal of Recreation and Tourism Research*, 1(2), 20-26.
- Kasalak, M. A., & Bahtiyar, D. (2017). Ege ve Akdeniz Bölgelerini Seyahat Eden Ekoturistlerin Sosyo-Demografik Özellikleri ve Motivasyonları Üzerine Bir Araştırma. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 10(52), 1088-1096.
- Keçili, S. (2018). Tarihçilik Açısından Büyük Taarruz Sahasının Ekoturizm İle İlişkilendirilmesi. *Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(1), 116-128.
- Kervankıran, İ., & Eryılmaz, A. G. (2015). Millî Parkların Sürdürülebilir Kullanımı ve Yönetim Planı Önerisi: Isparta İli Örneği. *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 34, 173-190.
- Kılıç, B., & Akyurt, H. (2011). Destinasyon İmajı Oluşturmada Hüzün Turizmi: Afyonkarahisar ve Başkomutan Tarihi Milî Parkı. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(1), 209-232.
- Kılıç, B., & Kurnaz, A. (2010). Alternatif Turizm ve Ürün Çeşitliliği Oluşturmada Ekolojik Çiftlikler: Pastoral Vadi Örneği. *İşletme Araştırmaları Dergisi* 2(4), 39-56.
- Koday, Z., & Kaymaz, Ç. K. (2017). Çevre, Eğitim ve Millî Parkların Önemi. 15. Uluslararası Türk Dünyası Sosyal Bilimler Kongresi (ss. 21-32). Adapazarı: Sakarya Üniversitesi.

- Korkmaz, M., & Tolunay, A. (2002). Kırsal Kalkınma Aracı Olarak Ekoturizm. First Congress of Mediterranean Countries, 17-26 April 2002, Antalya, Akdeniz University School of Tourism & Hotel Management, pp. 429-443.
- Korkmaz, S. (2014-2018). Nurkadın Mağarası. neredenegezilir.blogspot.com. (erişim tarihi: 05.04.2023).
- Kurtuluş Günay, E. (2021). Ege Bölgesi Milli Parkları. <https://reshontheway.com/ege-bolgesi-Millî-parklari/> (erişim tarihi: 12.12.2022).
- Kuru, Z. (2018). Ege'nin Çatısı Honaz Dağı Milli Parkı. www.hurriyet.com.tr: <https://www.hurriyet.com.tr/seyahat/egenin-catisi-honaz-dagi-Millî-parki-40800839> (erişim tarihi: 03.01.2023).
- Kuvan, Y., Yurdakul Erol, S., & Şahin, G. (2018). Management of Forestareas Used for Ecotourism and Recreation in Turkey. *Forestist*, 68(2), 114-121.
- Laf Sözlük. (2009-2023). Aydın İlinin Türkiye Haritasındaki Yeri. <https://www.lafsozluk.com/2012/01/aydin-ilinin-turkiye-haritasindaki-yeri.html> (erişim tarihi: 25.01.2023).
- Manisa Büyükşehir Belediyesi. (2022). <https://www.manisa.bel.tr/> (erişim tarihi: 17.12.2022).
- Manisa Valiliği. (2022). Efsanevi Bir Doğa. <http://www.manisa.gov.tr/efsanevi-bir-doga> (erişim tarihi: 17.12.2022).
- marmaristown.com. (2021). Günnücek, Yalancı Boğaz, Adaköy ve Cennet Adası (Nimara) Gezi Rehberi (Gezilecek Yerler, Aktiviteler, Nasıl Gidilir?). <https://marmaristown.com/tr/marmaris-gunnucek-yalanci-bogaz-adakoy-cennet-adasi-gezi-rehberi/> (erişim tarihi: 18.03.2023).
- McNeill, C. (1996). Oryantiring. <https://tr.wikipedia.org/wiki/Oryantiring> (erişim tarihi: 17.04.2023).
- mfa.gov.tr. (2022). Sürdürülebilir Kalkınma. <https://www.mfa.gov.tr/surdurulebilir-kalkinma.tr.mfa> (erişim tarihi: 01.10.2022).
- Millîyet.com.tr. (2021). Afyonkarahisar Haritası. <https://www.Millîyet.com.tr/egitim/haritalar/afyonkarahisar-haritasi-afyonkarahisar-ilceleri-nelerdir-afyonkarahisarin-ilinin-nufusu-kactir-kac-ilcesi-varidir-6308337> (erişim tarihi: 09.01.2023).
- Millîyet.com.tr. (2021). Muğla Haritası. <https://www.Millîyet.com.tr/egitim/haritalar/mugla-haritasi-mugla-ilceleri-nelerdir-mugla-ilinin-nufusu-kactir-kac-ilcesi-varidir-6311194> (erişim tarihi: 16.01.2023).

- Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi. (2022). Muğla Hakkında. <https://www.mu.edu.tr/tr/genel-bilgiler/bilgiler/mugla-hakkinda> (erişim tarihi: 19.12.2022).
- National Parks England. (2013). NPE Position Statment Sustainable Tourism. https://www.nationalparksengland.org.uk/__data/assets/pdf_file/0023/26780/NPE-Position-Statement-Sustainable-Tourism-2013.pdf (erişim tarihi: 12.12.2022).
- nedir.ileilgili.org. (2007-2022). Dolin Gölleri. <https://nedir.ileilgili.org/dolin+g%C3%B6lleri> (erişim tarihi: 13.03.2023).
- Oliveira, J. A. (2005). Tourism as a Force for Establishing Protected Areas: The Case of Bahia, Brazil. *Journal of Sustainable Tourism*, 13, 24-49.
- Orams, M. B. (1995). Towards a More Desirable Form of Ecotourism. *Tourism Management*, 16(1), 3-8.
- Özcan, K. (2020). Saklıkent Kanyonu ve Saklıkent Milli Parkı. <https://www.rehbername.com/seyahat/saklikent-kanyonu-ve-saklikent-Millî-parki> (erişim tarihi:26.12.2022).
- Öztürk, S. (2004). Çevre Sorunlarına Çağdaş Yaklaşımlar. İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım.
- Priskin, J. (2003). Characteristics and Perceptions of Coastal and Wildflower naturebased Tourists in the Central Coast region of Western Australia. *Journal of Sustaniable Tourism*, 11(6), 499-529.
- Puhakka, R., & Saarinen, J. (2013). New role of tourism in national park planning in Finland. *Journal of Environment and Developoment*, 22(4), 411-434.
- Resmî Gazete. (08/07/1994). Resmî Gazete 08.07.1994-21984. tarihinde <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/21984.pdf> (erişim tarihi: 31.10.2022).
- Resmî Gazete Tarih (11/8/1983) Sayı 18132. (9/8/1983). 2873 sayılı Millî Parklar Kanunu. <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.2873.pdf> (erişim tarihi: 31.10.2022).
- Resmî Gazete, 18132. (11/8/1983). Milli Parklar Kanunu, Kanun Numarası 2873. <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=2873&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5> (erişim tarihi: 14.01.2023).
- Saygılı, R. (2021). Türkiye Millî Parklar Haritası. <http://cografyaharita.com/haritalarim/4gturkiye-Millî-parklar-haritasi.png> (erişim tarihi: 16.03.2023).

- Sayyed, M., Mansoori, M., & Jaybhave, R. (2013). SWOT Analysis of Tandooreh National Park (NE Iran) for Sustainable Ecotourism. *Proceedings of the International Academy of Ecology and Environmental Sciences*, ss. 296-305.
- seemarmaris.net. (2017). Marmaris'in Konumu. <https://seemarmaris.wixsite.com/seemarmaris/konum> (erişim tarihi: 12.03.2023).
- Seydikemer Belediyesi (2022). Saklıkent Millî Parkı. <https://www.seydikemer.bel.tr/AnaSayfa/FotoHaber/1> (erişim tarihi: 26.12.2022).
- Stone, M. J. (2002). *Ecotourism & Community Development: Case Studies From Hainan, China*. Waterloo, Ontario, Canada: University of Waterloo.
- Şahbaz, R. P., & Altınay, M. (2015). Türkiye'deki Millî Parkların Rekreasyon Faaliyetleri Açısından Değerlendirilmesi . *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*, 3(3), 125-135.
- T.C. Afyonkarahisar Valiliği (2022). Zafere Tanıklık Edin. <http://afyonkarahisar.gov.tr/zafere-taniklik-edin> adresinden (erişim tarihi: 19.12.2022).
- T.C. Aydın Büyükşehir Belediyesi (2022). Kentin Coğrafyası. <https://aydin.bel.tr/detail/4377/kentin-cografyasi> (erişim tarihi: 19.12.2022).
- T.C. Cumhurbaşkanlığı Mevzuat Bilgi Sistemi (2005). Av ve Yaban Hayvanları ile Bunlardan Elde Edilen Ürünlerin Bulundurulması, Üretimi ve Ticareti Hakkında Yönetmelik. <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=8342&MevzuatTur=7&MevzuatTertip=5> (erişim tarihi: 26.02.2023).
- T.C. Cumhurbaşkanlığı Mevzuat Bilgi Sistemi Resmî Gazete (1986). Millî Parklar Yönetmeliği. <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=5413&MevzuatTur=7&MevzuatTertip=5> (erişim tarihi: 31.10.2022).
- T.C. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı (2011). Muğla İl Çevre Durum Raporu. https://web.archive.org/web/20140311005752/http://www.csb.gov.tr/db/ced/editor/dosya/mugla_icdr2011.pdf (erişim tarihi: 26.12.2022).
- T.C. Güney Ege Kalkınma Ajansı (GEKA) (2022). Fethiye-Seydikemer Ekoturizm Hedef Pazar Analizi. https://geka.gov.tr/uploads/current_publications_v/63440a8e47536-fethiye-seydikemer-ekoturizm-hedef-pazar-analizi.pdf (erişim tarihi: 31.03.2023).

- T.C. Güney Ege Kalkınma Ajansı (2022). Kusadasi Ekoturizm Hedef Pazar Analizi. https://geka.gov.tr/uploads/current_publications_v/63440cd839a52-kusadasi-ekoturizm-hedef-pazar-analizi.pdf (erişim tarihi: 16.03.2023).
- T.C. Kuşadası Belediyesi (2022). Dilek Yarımadası Büyük Menderes Deltası Millî Parkı. <https://kusadasi.bel.tr/dilek-yarimadası-buyuk-menderes-deltası-Millî-parki/> (erişim tarihi: 19.12.2022).
- T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı (2007). Türkiye Turizm Stratejisi Eylem Planı 2023. www.kulturturizm.gov.tr. (erişim tarihi: 19.12.2022).
- T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Denizli İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü (t.y.). Colossae Antik Kenti <https://denizli.ktb.gov.tr/TR-211757/colossae-antik-kenti.html> (erişim tarihi: 28.01.2023).
- T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Manisa İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü (2022). Efsanevi Doğa. <https://manisa.ktb.gov.tr/TR-151862/efsanevi-bir-doga.html> (erişim tarihi: 17.12.2022).
- T.C. Kütahya Valiliği (2022). Zaferimizin 100. Yılı Kutlu Olsun. <http://www.kutahya.gov.tr/zaferimizin-100-yili-kutlu-olsun> adresinden (erişim tarihi: 22.12.2022).
- T.C. Orman ve Su İşleri Bakanlığı (2020-2021). Honaz Dağı Millî Parkı. <https://cevreonline.com/honaz-dagi-Millî-parki/> adresinden (erişim tarihi: 14.11.2022).
- T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı DKMP (2022). Korunan Alanlar Listesi. <https://www.tarimorman.gov.tr/DKMP/Belgeler/Korunan%20Alanlar%20Listesi/MP-WEB.pdf> (erişim tarihi: 30.07.2022).
- T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı Doğa Koruma ve Millî Parklar Genel Müdürlüğü (2022). Dilek Yarımadası Büyük Menderes Deltası Millî Parkı Tanıtım Broşürü.
- T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı Doğa Koruma ve Millî Parklar Genel Müdürlüğü (2022). Honaz Dağı Millî Parkı Tanıtım Broşürü. Honaz Dağı Millî Parkı Tanıtım Broşürü. Denizli/Honaz, Türkiye: T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı Doğa Koruma ve Millî Parklar Genel Müdürlüğü 5. Bölge Müdürlüğü Denizli Şube Müdürlüğü.
- T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı Doğa Koruma ve Millî Parklar Genel Müdürlüğü 5. Bölge Müdürlüğü (t.y.). Afyonkarahisar'ın Korunan Alanları. Afyonkarahisar'ın Korunan Alanları. Afyonkarahisar, Türkiye: T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı 5. Bölge.
- T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı VI. Bölge Müdürlüğü Burdur (2018). Saklıkent Millî Parkı.

- <https://archive.md/20180810173850/http://bolge6.ormansu.gov.tr/6bolge/AnaSayfa/Milliparklar/saklikentMilliparki.aspx#selection-495.143-495.239> (erişim tarihi: 26.12.2022).
- Tapur, T., Aladağ, C., Bozyiğit, R., & Kaya, B. (2021). Üniversite Öğrencilerinin Ekoturizm Konusundaki Bilişsel Yapılarının Belirlenmesi. *International Social Sciences Studies Journal*, 7, 1266-1279.
- tarimorman.gov.tr. (t.y.). Teknik Bilgi, Geofitler. <https://arastirma.tarimorman.gov.tr/beykozbbgam/belgeler/teknik%20bilgi/geofitler.pdf> (erişim tarihi: 26.03.2023).
- Taşkın, T. & Tan, A. (2013). Teknik Broşür. Herbarium Hazırlama Teknikleri. https://arastirma.tarimorman.gov.tr/etae/Belgeler/TeknikBrosur/BGK_Herbarium.pdf (erişim tarihi: 11.05.2023).
- Taşlıgil, N. (1994). Spil Dağı Millî Parkı. *Türk Coğrafya Dergisi*, 29, 257-268.
- teftis.ktb.gov.tr. (t.y.). Avrupa'nın Yaban Hayatı ve Doğal Yaşama Ortamlarının Korunması Sözleşmesi. <https://teftis.ktb.gov.tr/yazdir?09E2753B575D1572A4F189EBBF8A5732> (erişim tarihi: 10.02.2023).
- TIES (2015). What is Ecotourism?. <https://ecotourism.org/what-is-ecotourism/> (erişim tarihi: 12.12.2022).
- TIES (2019). What is Ecotourism?. <https://ecotourism.org/what-is-ecotourism/> (erişim tarihi: 12.12.2022).
- Türk, Z., & Tokmak, M. (2017). Sürdürülebilir Turizm Kapsamında Alternatif Turizm Çeşidi Olarak Ekoturizm: Marmaris İlçesi Örneği. *TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi*, 9(36), 104-108.
- Türker, N., & Çetinkaya, A. (2009). Batı Karadeniz Bölümü-Ekoturizm Potansiyeli. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Türkiye Kültür Portalı (2019). Mesir Macunu. <https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/manisa/nealinir/mesir-macunu> (erişim tarihi: 12.04.2023).
- Türkiye Kültür Portalı (2021). www.kulturportali.gov.tr. (erişim tarihi: 23.12.2022).
- Türkiye Turizm Stratejisi 2023. TC Kültür ve Turizm Bakanlığı, Turizm Çeşitlendirmesi Stratejisi. Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- UNWTO (2002). Ecotourism and Protected Areas. <https://www.unwto.org/sustainable-development/ecotourism-and-protected-areas> (erişim tarihi: 12.12.2022).

- UNWTO (2022). Tourism on Track for Full Recovery as New Data Shows Strong Strat to 2023. <https://www.unwto.org/taxonomy/term/347> (erişim tarihi: 03.10.2022).
- Ünal Ankaya, F., Yazıcı, K., Balık, G., & Aslan, B. G. (2018). Dünyada ve Türkiye’de Ekoturizm, Sosyal-Kültürel ve Ekonomik Katkıları. *Ulusal Çevre Bilimleri Araştırma Dergisi*, 1(2), 69-72.
- Vikipedi. (2022). Ege Bölgesi. https://tr.wikipedia.org/wiki/Ege_B%C3%B6lgesi (erişim tarihi: 28.11.2022).
- Vikipedi. (2022). Türkiye’deki Milli Parklar Listesi. https://tr.wikipedia.org/wiki/T%C3%BCrkiye%27deki_mill%C3%AE_parklar_listesi#cite_note-hamovmpk-1 (erişim tarihi: 28.11.2022).
- Wallace, G. N., & Pierce, S. M. (1996). An evaluation of ecotourism in Amazonas, Brazil. *Annals of Tourism Research*, 23(4), 843-873.
- Wearing, S., & Neil, J. (2009). *Ecotourism*. London: Routledge.
- Weaver, D. (2000). Tourism and National Parks in Ecologically Vulnerable Areas. İçinde, R. Butler, & S. Boyd (Ed.), *Tourism and National Parks: Issues and Implications* (ss. 107-24). Chichester: John Wiley & Sons.
- Wikipedia. (2016). Asıl Ege Bölümü. https://tr.wikipedia.org/wiki/Ege_B%C3%B6l%C3%BCm%C3%BC#/media/Dosya:Turkey_aegean_region.png (erişim tarihi: 28.10.2022).
- www.arkeolojikhaber.com. (2017). Arkeolojik Haber. Şubat 10, 2023 tarihinde [www.arkeolojikhaber.com](https://www.arkeolojikhaber.com/haber-tumulus-nedir-5167/): <https://www.arkeolojikhaber.com/haber-tumulus-nedir-5167/> (erişim tarihi: 10.02.2023).
- www.dha.com.tr. Akdeğirmen Şehitliği. (erişim tarihi: 17.12.2022),
- www.dilekyarimadasi.com. (2015). Yaban Domuzları Piknik Alanına İnince. <http://www.dilekyarimadasi.com/yaban-domuzlari-piknik-alanina-inince/> (erişim tarihi: 12.12.2022).
- www.egemeclisi.com. (2022). Manisa Spil Dağı’na Kızıl Geyik Salındı. (erişim tarihi: 12.12.2022).
- www.gundemebakis.com. (2021). Nurkadın ve Paşaini Mağaraları Turizme Kazandırılacak. (erişim tarihi: 04.04.2023).
- www.kampyerleri.org. (2021). [www.kampyerleri.org](https://www.kampyerleri.org/honaz-dagi-Millî-parki-giris-ucretleri-denizli/). kampyeri: <https://www.kampyerleri.org/honaz-dagi-Millî-parki-giris-ucretleri-denizli/> adresinden alındı.
- www.kulturportali.gov.tr. (2013). Karalamos’un Mezarı/Akpınar Kaya Mezarı. (erişim tarihi: 18.04.2023).

- www.kulturportali.gov.tr. (2021). Büyük Taarruz Şehitliği ve Başkomutan Mustafa Kemal Anıtı. www.kulturportali.gov.tr. (erişim tarihi: 13.12.2022).
- www.sinanpasa.bel.tr. (2019). Albay Reşat Çiğiltepe Şehitliği. (erişim tarihi: 19.12.2022).
- www.tarimtv.gov.tr. (2019). Beyazlara bürünen Spil Dağı Doğal Güzelliğiyle Büyülüyor. (erişim tarihi: 22.04.2023).
- www.turkiyeturizm.com. (2016). Manisa Turizmine Değişim Lazım. (erişim tarihi: 16.04.2023).
- www.uyduharita.org. (2022). Ege Bölgesi Haritası. <https://www.uyduharita.org/ege-bolgesi-haritasi-resimleri/> (erişim tarihi: 28.10.2022).
- Yasak, Ü., & Durukan, Z. (2017). Spil Dağı Millî Park'ının Turizm Potansiyeli. Tarih Okulu Dergisi, 10, 315-347.
- yerelnet.org.tr. (2022). Nimara Mağarası <https://www.yerelnet.org.tr/kesfet/gezilecek-yerler/nimara-magarasi#> (erişim tarihi: 12.03.2023).
- Yıldız, Y., & Gül, K. (2020). Kırsal Turizm Faaliyetlerinin Yaşam Kalitesine Etkisi: Kavramsal Bir Değerlendirme. Journal of Tourism and Gastronomy Studies, 8(4), 275-286.
- Yılmaz, H. (2008). Turizm Çeşitlendirmesi Kapsamında Ekoturizmin Ürünü Olarak Tatil Çiftlikleri: Türkiye'deki Tatil Çiftliklerine Yönelik Swot Analizi. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Afyon.
- yolcu360.com. (2019). Spil Dağı Millî Parkı. (erişim tarihi: 12.12.2022).
- Yücel, C. (2002). Turizmde Yükselen Değer: Ekoturizm. TÜRSAB Dergisi, TÜRSAB Ar-Ge Departmanı.
- Yüksel, Ş. (2009). Spil Dağı Sülüklü Göl Fotoğraflarının Tamamı. www.sinasiyuksel.com. (erişim tarihi: 20.04.2023).

EK 2. KATILIMCI LİSTESİ

Katılımcı 1. Serpil TAŞPINAR: Afyon Başkomutan Tarihî Millî Parkı. Müdür.

Katılımcı 2. Ezgi SAYIN: Afyon Başkomutan Tarihî Millî Parkı. Harita Mühendisi.

Katılımcı 3. Güray GÖKHAN: Kuşadası Dilek Yarımadası-Büyük Menderes Deltası Millî Parkı. Müdür Yardımcısı.

Katılımcı 4. Selim BALCI: Eski Doğanbey Puli Cafe & Butik Hotel işletmecisi.

Katılımcı 5. Hasan ZENGİN: Denizli Honaz Dağı Millî Parkı. Orman Muhafaza Memuru.

Katılımcı 6. Veli GÜMÜŞTAŞ: Denizli Honaz Dağı Millî Parkı. Bilgisayar İşletmeni.

Katılımcı 7. Kemal EKŞİ: Manisa Spil Dağı Millî Parkı. Müdür Yardımcısı.

Katılımcı 8. Ülkü Hilal İMAT: Manisa Spil Dağı Millî Parkı. Orman Mühendisi.

Katılımcı 9. Yalçın ÇİNE: Manisa Spil Dağı Millî Parkı. Orman Mühendisi.

Katılımcı 10. Ramazan YANTIR: Saklıkent Millî Parkı İşletmesi Müdürü.

Katılımcı 11. Sevgi BELİKIRIK. Marmaris Millî Parkı. Peyzaj Teknikeri.